

Vatra veche

Vatra veche

4

Români din toate țările, uniți-vă!

Lunar de cultură * Serie veche nouă* Anul X, nr. 4 (112) aprilie 2018 *ISSN 2066-0952

VATRA, Foaie ilustrată pentru familie (1894) *Fondatori I. Slavici, I. L. Caragiale, G. Coșbuc
VATRA, 1971 *Redactor-șef fondator Romulus Guga* VATRA VECHE, 2009, Redactor-șef Nicolae Băciuț

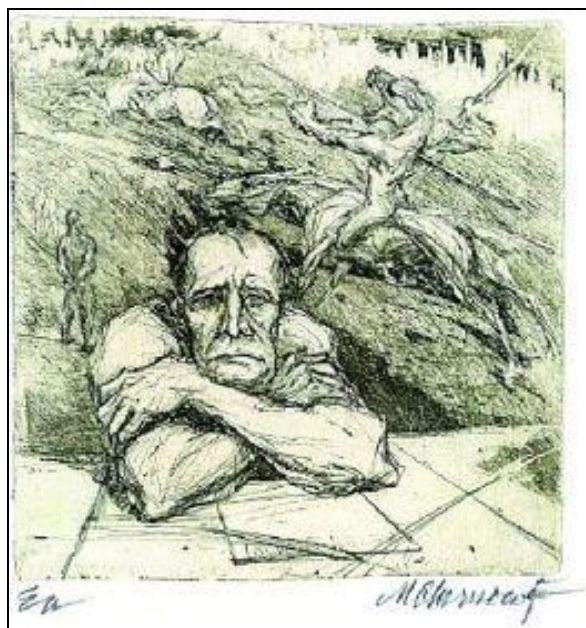

Marcel Chirnoagă (n. 17 august 1930, Bușteni, județul Prahova - d. 23 aprilie 2008)

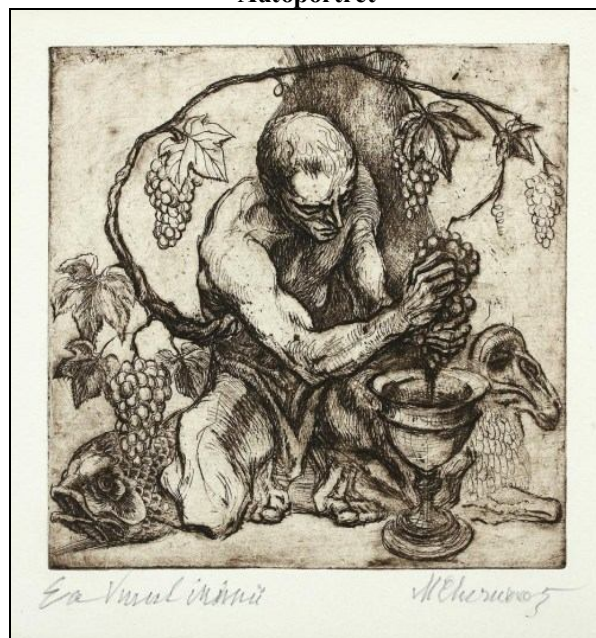
Vatra veche dialog cu Ion Brad

SUMAR

Vatra veche dialog cu Ion Brad, de Mihai Cistelican/3
Să ne mai (re)amintim de... Zaharia Stancu, de Dumitru Hurubă/5
Correspondența lui Dimitrie Stelaru, de N. Băciut și Gheorghe Sarău/7
Nicolae Mareș – 80. Pan Mareș, octogenar, de Radu Șerban/8
Maxime și cugetări, de Nicolae Mareș/9
Poeme de Nicolae Mareș/10
Biografie și destin: Veronica Pavel Lerner, de Nicolae Băciut/11
Poeme de Valeriu Matei/12
Ipostaze ale timpului în lirica feminină contemporană (Magda Cârnecki), de Georgiana Căliman/13
Portret în mișcare. Divinul poeziei – miezul credinței (Any Drăgoianu), de Cristina Sava/15
Poeme pascale, de George Filip/18
Vitrina. Basarabia în anotimpul moliilor (Mircea Danieliuc), de Daniela Gratii/19
Poeme de A.I. Brumar/20
Cronica literară. Mandyliion (Ignatie Grecu), de Răzvan Ducan/21
Ochiul din palmă (Cornel Stancu), de Mihai Posada/23
Poeme de Radu Teculescu, de Luminița Cornea/25
Domnița marilor singurătăți (Florentina Loredana Daliana), de Valeria Manta Tăicuțu/28
Rochia de mătase a lirismului (Daniela Șontică), de Lorinczi Francisc Mihai/29
Crucea nopții (Menuț Maximilian), de Mircea Daroși/30
Aurora Dumitrescu, Bipolara, de Geo Constantinescu/31
Oglinda și drumul (Traian Dobrinescu), de Ioan Marcoș/32
Țeftul iubirii și terapia prin scris (Nicoleta Cristea Ifrim), de Nicolae Suciu/33
Dragostea care zidește (Gheorghe Jurcă), de Răzvan Ducan/36
Literatura purperei (Ioan Popa), de Maria Daniela Pănăzan/38
Între paloare și (non)culoare (Charlotte Perkins Gilman), de Anca Peiu/40
Culori și ritmuri sud-americane (Milena Munteanu), de Elena Buică/42
Finis coronat opus (Gheorghe Sarău), de Nicolae Băciut/43
Poeme de Viorica Șutu/43
Medalion. Emil Nicolau Triandafil, de Livia Ciupercă/44
Documentele continuității. Transilvania, starea noastră de veghe, de Ioan-Aurel Pop/47
Centenar. Poezia eroică, de Marin Iancu/48
La cotul Donului, de Adalbert Gyuris/50
Ecouri ale zilei de 1 Decembrie 1918, de Elena Buică/51
Convorbiri duhovnicești cu Î.P. S. Ioan, de Luminița Cornea/52
Amvon. Duhovnicul, antrenor..., de pr.dr. Gheorghe Nicolae Șincan/53
Mitropolia Ortodoxă Română a Basarabiei, de Stelian Gomboș/54
Poeme de Gheorghe Mizgan/55
Mihai Eminescu despre praznicul Învierii lui Hristos, de Florin Bengean/56
Poeme de Dumitru Ichim/57
Dosar „România – 100”. Jurnal basarabean, de Ilie Șandru/58
Pentru un studiu antropic al meschinului..., de Ștefan Lucian Mureșean/59
Poeme de Mihaela Albu/61
Mihai Diaconescu, tendința actuală..., de R. Subțirelu/62
Marginalii. Anatomia unui fals (Hadassa Ben-Itto), de Eugen Mera/63
Loteria oaselor, poem de Ghiță Georgian/63
Starea prozei. Abuzul, de Ioan Mugurel Sasu/64
Vremea paradoxurilor. Paradoxul bunicului, de George Terziu/65
Întâlniri în spațiul virtual. Camelia Iuliana Radu, de Veronica Pavel Lerner/66
Poeme de Iuliu Ionaș/68
Un om împlinit: Traian Dușa, de Nicolae Băciut/69
Poeme de Corin Culcea/69
Asterisc. O, tempora!... de V. Molodeanu/70
Ancheta „Vatra veche”. Prima casă, de Viorica Șutu/71
Poeme de Felix Sima/72
Mapamond. India, o lume a contrastelor, de Adriana Stoica/73
Ocean întors. George Sbârcea, de Nicolae Bucur/74
Eveniment. „Fratele e pururea frate”, de Nicolae Băciut/75
Teatru. Strepteease la Bazin, de Cristian Stamatoiu/76
Literatură și film. O satiră onirică șocantă, de Alexandru Jurcan/77
„Unde sunt cei care nu mai sunt”: Marcel Chirnoagă, de Mihai Posada/78
Correspondență din Spania. Revista Crătera, de Elisabeta Boțan/80
Halebarda, de Iulian Dămăcuș/80
Concurs. „Leoaică tânără, iubirea”/80
Lumea lui Larco, de Vasile Larco/81
De la un clasic citire. Octavian Goga/81
Strigături și epigrame de Nicolae Mătcăș/82
Mureșeni pentru minte inimă și literatură/82
Scrisori pariziene, de Simina Moga Lazăr/83
Curier/85

Autoportret

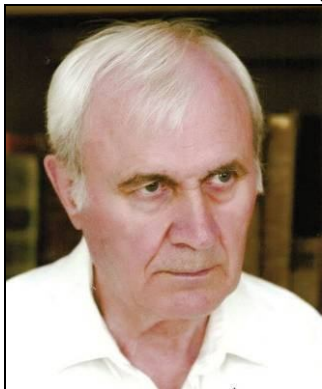
Vinul inimii

Pensatoare

Număr ilustrat cu reproduceri după lucrări de Marcel Chirnoagă

Vatra veche dialog

ION BRAD

„Am fost primul din țară care a scris despre Cimitirul vesel”

– Am observat într-un număr al revistei *Cravata roșie* (nr. VIII, aug. 1956, pe coperta interioară), unde ați fost redactor-șef, o poză cu o mănăstire și alte obiective turistice din țară. Cum de a trecut o astfel de fotografie tocmai într-o revistă controlată de statul comunist ateu? Până unde a fost limita la care ați simțit că puteați merge cu astfel de fotografii?

– Astfel de fotografii le publicam ca ilustrații la frumusețile Patriei și de aceea nimeni nu ne interzicea să le publicăm.

– De ce numele conducătorilor comuniști români nu apar așa des în revistă, în timp ce numele unor lideri ruși, precum Lenin, era foarte prezente (cât ați condus dvs. revista în perioada 1956-1958 numele lui Lenin apare apare în *Cravata roșie* de 171 de ori, al lui Hrușciov de 4 ori, iar numele lui Stalin, P. Groza sau Gheorghiu-Dej apar câte o singură dată)? Erați obligat să promovați astfel de articole propagandistice?

– Nu eram obligați decât prin orientarea generală a politicii partidului, în perioada când Stalin murise și Hrușciov ajunsese la putere. La noi mai trăia încă Petru Groza, care a trecut în fruntea guvernului la Marea Adunare Națională.

În această calitate, ne-a decorat revista cu „Ordinul muncii”. Gheorghe Gheorghiu-Dej fusese încadrat de Iosif Chișinevschi și Miron Constantinescu pentru un început de cult al personalității după moartea lui Hrușciov – Stalin.

– În anul 1956 (*Cravata roșie*, nr. 3, mar. 1956, p. 23) a fost publi-

cată povestea Ellei Zeller – *Cum am devenit campioană* – fără prea multe mulțumiri sau laude la adresa partidului sau conducătorului. Cum ajungea un astfel de material să fie publicat în *Cravata roșie*? Se interesa redacția de astfel de povești, care să-i încurajeze pe tineri să facă sport?

– Și una și alta. Da, atunci pentru mine contase mai cu seamă faptul că fusesem delegați de-acasă, ca oaspeți de onoare la Festivalul Internațional de la Varșovia. Pentru că ea era campioană mondială la ping pong și se îmbrăca elegant, cu haine croite din materiale scumpe, care nu existau pe piața românească, era invidiată de doamna Lucia Sturza Bulandra, care-și adusese de acasă mai multe pălării mari, spectaculoase. Cu noi la același hotel mai erau marele actor George Vraca și poetul Marcel Breslașu.

În timpul desfășurării festivalului, am fost singurul român care, împreună cu alți oaspeți străini, am parcurs 500 de km cu trenul până la Cracovia, unde începuse să slujească într-o biserică de cartier, viitorul Papă Ioan Paul al II-lea. De acolo, am ajuns la muzeul sinistrelor lagăre de exterminare a evreilor și a unor polonezi despre care am scris ciclul „Pământ fără cântec”, apărute în volumul „Cântecele pământului natal” în 1956.

– În cadrul revistei *Cravata roșie* unde erați redactor-șef erau publicate și poezii, recenzii, jocuri, fotografii care n-aveau legătură cu politica. Dar erau și unele traduceri sau fotografii cu Lenin – de pildă – evident propagandistice. Luați dvs. o astfel de decizie (dacă o fotografie cu Lenin însoțită de un articol propagandistic întră sau nu în revistă) sau superiorii dvs.?

– Era bine să le publicăm, pentru că viața copiilor nu era supusă sistematic politicii. Ei trebuiau să se joace, să cânte și să recite poezii.

Dar despre Lenin am scris și eu, după călătoria făcută în iarna lui 1957 în URSS, cu o vizită la Leningrad, unde am văzut locurile în care acesta, după ce fusese ascuns, într-o colibă din Razliv¹, a declanșat marea Revoluție Bolșevică din 7 noiembrie 1917. Superiorii, adică cei din conducerea Comitetului Central al Uniunii

Tineretului Muncitoresc (din care și eu făceam parte ca membru suplent) se bucurau de asemenea manifestări.

– Dvs. erați redactor-șef. Cine vă verifica dvs. articolele? Ce indicații primeați de la superiori și cine erau ei?

– Articolele erau verificate de cenzura oficială, iar unele eventuale observații le mai primeam de la Secția tineret și copii a Comitetului Central al Uniunii Tineretului Muncitoresc, compusă pe atunci de Cornelia Mateescu, căsătorită mai apoi cu medicul Gheorghe Dinescu, salvatorul meu, de atâtea ori, din boli grele, una în care am fost, pentru câteva clipe, în moarte clinică.

– Dvs. ați scris articole în *Cravata roșie* despre diverse călătorii pe care le-ați făcut sau oameni pe care i-ați cunoscut. Cum vă alegeați subiectele pe care să le abordați? Care erau criteriile?

– Nu existau criterii speciale. Scriam evocări și poezii în urma călătoriilor în țară și în străinătate. În țară, am fost primul care am scris despre așa-zisul „Cimitir vesel” din Săpânța, în primăvara lui 1958, după ce vizitasem locul împreună cu colegul și prietenul meu Ion Horea, și cu pictorul Traian Dăncuș. Atunci, de la un frate de-al acestuia, am primit și o poveste în care figura și Sfânta Vine-re, „element mistic”, pe care mi l-au reproșat în vara anului 1958, când am fost dat afară de peste tot. Având, totuși, norocul că la sfârșitul anului am ajuns redactor la revista *Luceafărul*, fiind ajutat, în momentele grele, și încurajat de Tiberiu Utan, activist la Secția de Cultură a CC al PRM, de soția sa, scriitoarea Lucia Olteanu, de Mircea Zăciu și de alții. Firește, de soția mea și de numeroasa mea familie.

– Care erau subiectele interzise spre publicare? Au existat?

– Nu am primit la redacție asemenea texte.

– Cu venirea dvs. în calitate de redactor-șef revista își schimbă înfățișarea. Pentru acest fapt conta mai mult că tehnologia avansase și aveați posibilități mai bune de publicare sau faptul că deja erați cunoscut de cei cu putere de decizie – și în acest fel ajutat –? Au fost și desene/reprezentări/benzi desenate care n-au convenit oficialităților?

– Nu. →

MIHAI CISTELICAN

¹ Lenin a reușit să scape de arest în 1917 ascunzându-se în satul Razliv, în imediata apropiere de Sankt Petersburg.

– Erau prezentate în revistă și evenimente istorice. Care era totuși limita impusă de partid în privința unor astfel de evenimente și interpretarea lor în viziunea comunistă? Exista o astfel de limitare?

– Nu.

– La rubrica revistei „*Amintiri despre scriitorii noștri*” erau publicate articole în care sunt prezentați anumiți scriitori în ipostaze inedite. De pildă: Mihail Sadoveanu la pescuit, Ion Agârbiceanu emoționat la Radio Cluj, Camil Petrescu la strand. Cum se făcea selecția celor despre care să se scrie? Care erau cerințele și criteriile?

– Ne aplecam la numele cunoscute ale scriitorilor români. Latura anecdotică îi făcea mai atractivi pentru lectura elevilor.

– La *Cravata roșie*, pe lângă diverși scriitori cunoscuți care au publicat articole, au publicat și graficieni cunoscuți, cum ar fi Puiu Manu. Cum a ajuns Puiu Manu să publice la *Cravata roșie*? Dar scriitorul Nicolae Labiș?

– Nu-mi mai aduc nimic aminte despre Puiu Manu. În schimb, pe Nicolae Labiș, „vârful de lance al noii poezii” – cum l-a numit mai târziu Eugen Simion – îl cunoșteam foarte bine, fiind și eu unul din prietenii săi. Doina Sălăjan, propusă în redacția noastră, era una din intimele sale.

– Exista cumva o pondere a articolelor cu orientare comunistă ce trebuiau să intre în revistă și a celor care n-aveau legătură cu acest subiect?

– Nu.

– Aș vrea să clarificăm un aspect. Fostul președinte al Uniunii Scriitorilor, Mihai Beniuc, spune în *Însemnările unui om de rând: pagini de jurnal și memorii (1965-1969; 1971; 1973)*, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2016, p. 160, că ați fost în 1958 exclus din UTM pentru „sustragere de bani”. Cum comentați această acuzație gravă?

– Era o minciună, o răzbunare târzie pentru modul în care, la conferința pe țară a scriitorilor din 1965, am fost obligat să mă despart public de el, un poet talentat, care singur și-a zis toboșarul timpurilor noi. Apoi, știam și eu că Mihai Beniuc și soția sa Emma, fostă a lui Marcel Breslașu, erau uneltele sovieticilor pentru noi. Dovadă că după declarația din martie 1964, de

distanțare de dictatul sovieticilor, singura personalitate care s-a ridicat împotriva ei a fost președintele Uniunii Scriitorilor. De aceea, având această poziție, Gheorghe Gheorghiu-Dej a afirmat: „Ce mai caută piticul în fruntea scriitorilor?” Aceasta e adevărata problemă a atacului tardiv la adresa mea. Mai ales că la alegerile parlamentare din martie 1965, eu fuseseam ales deputat în Marea Adunare Națională, iar în vara aceluiași an, membru supleant în Comitetul Central al Partidului Comunist Român.

– Ion Agârbiceanu, în articolele sale înaintea instaurării regimului comunist în România, era dur în exprimare la adresa comuniștilor. Ce i-a determinat, totuși, pe comuniștii ulterior să-și schimbe părerea despre el – cel puțin în spațiul public – și să omită acele articole? Chiar și dvs. i-ați dedicat un articol în *Cravata roșie*, nr. 9, sept. 1956, p. 1.

– Modul în care l-am cunoscut pe Ion Agârbiceanu, și cum după moartea lui Stalin am putut să contribuim, împreună cu Mircea Zăciu, la reabilitarea numelui și operei sale, am evocat-o de mai multe ori. Atunci, cu ajutorul lui Petru Groza, cu care se cunoștea din primul Parlament al României Mari, a fost decorat și reprimat membru al Academiei Române, din care fusese eliminat de Răutu și acoliții săi, în primul rând Roller, falsificatorul istoriei naționale. De aceea, era firesc să-l recomand și cititorilor revistei noastre.

– Ați simțit vreodată că Ion Agârbiceanu se folosea de influența pe care dvs. o aveți în cercurile importante din domeniul culturii pentru a-și atinge diverse obiective personale pe care le avea?

– Era firesc ca toate acestea să-l intereseze pe acest „sfânt părinte al literaturii române”, cum i-a zis Lucian Blaga.

– În raportul Comisiei Tismăneanu apăreți că ați fost demis de la *Cravata roșie* pentru o poziție considerată anti-rusească a Doinei Sălăjan, pentru că ați promovat articole cu iz mistic și religios și pentru o poezie considerată religioasă de sistem, semnată de Ion Agârbiceanu. Aș menționa aici că tot dvs. ați introdus în țară Raportul lui N. Hrușciiov, în care Stalin era denunțat. Până la urmă, ce credeți că i-a „supărat” mai tare pe comuniștii de

v-au demis de la *Cravata roșie*: cele trei acuzații despre revistă sau raportul secret?

– Au contat toate laolaltă.

– Au fost cazuri în care cenzura comunistă să modifice un articol publicat în *Cravata roșie*?

– Nu au existat asemenea cazuri.

– În corespondența pe care ați avut-o cu Ion Agârbiceanu acesta din urmă se plânge destul de des că nu-i sunt publicate manuscrisele. Din ce știți și ați cunoscut dvs. era ceva intenționat sau pură neglijență a celor din regim pentru o persoană căzută în dizgrație (să nu uităm că I. Agârbiceanu a fost interzis după publicarea în data de 12 februarie 1945 în „Monitorul Oficial” a Legii 1021, prin care un număr important de autori erau interziși, printre care și Lucian Blaga)?

– Au fost câteva situații de acest gen. Nu toți editorii s-au grăbit să-i publice seria de opere în timpul vieții.

– Ce sume de bani primea Ion Agârbiceanu pentru articolele publicate în *Cravata roșie*? Scriitorul I. Radu Boureanu spunea într-o scrisoare din 1958 că a primit de la *Scântea* suma de 12.000 de lei pentru poezia *Balada călăului Tito*².

– Ca toți scriitorii mai importanți, erau plătiți mai bine decât ceilalți. Nu-mi mai aduc aminte de ce sumă era vorba.

– De ce totuși a trecut de cenzură poezia în care I. Agârbiceanu compară albinele cu muștele lui Dumnezeu, iar apoi dvs. ați fost criticat pentru acea poezie? Ați simțit cumva că cineva a avut un dinte împotriva dvs.?

– Acea splendidă poezie în stil popular ca și povestirile sale, prezentându-le, chiar dacă au intrat în judecata mea au fost și au rămas în memoria vieții mele.

– Scrisorile primite la redacție de la alți minori din URSS erau reale? Sau erau doar fabricația partidului?

– Da. Nu era nume fabricat. Prietenia româno-sovietică era pe atunci o stare de spirit generalizată și un joc, în care copiii se antrenau cu plăcere.

București, februarie 2018

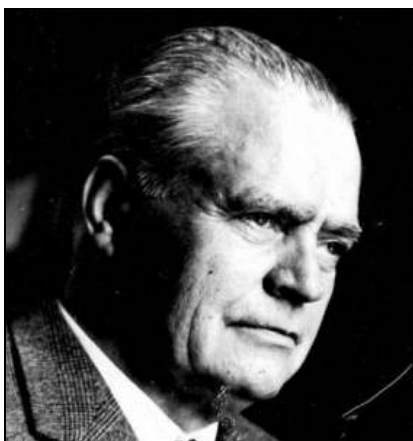
² Ilie Rad, *Scrisori inedite către Nestor Ignat*, în *Revista română de istorie a presei*, VI, nr. 1 (11), 2012, p. 188.

Să ne mai (re)amintim de **ZAHARIA STANCU**

Procesul de marginalizare până la ignorarea totală a scriitorului-academician Zaharia Stancu, a început înainte de '89 și s-a încheiat (?) după, adică în noua democrație, unde nu prea mai era loc pentru el ca să fi fost cuprins în istoria literaturii române, decât la capitolul: *și alții*, dacă e să exagerez puțin. Desigur, pentru unele echipe – îmi permit să vorbesc despre... echipe – de reconsideratori și denigratori de după '89, a fost cu mult mai simplu și mai la îndemână să-l declare fără prea multe explicații *persona non grata* datorită trecutului său, decât să caute motivații ale atitudinii sale într-un moment sau altul al vieții sale ținând seama și de anumite perioade și conjuncturi istorice. Această latură a problemei, în sine, să recunoaștem, este mai complicată, mai complexă și cu mult mai dificil de demonstrat. Însă, ajuns aici, mă pot întreba, fie și retoric, dacă popularitatea de care s-a bucurat Zaharia Stancu la apariția în 1948 a arhicunoscutului său roman de debut, *Descult* (1948), putea să fi însemnat ceva, oare, în literatura română imediat postbelică? Poate că nu, dar să avem în vedere că, în decurs de patru decenii, respectiv între anii 1948-1988, romanul se tipărise în peste 20 de ediții și tradus în 24 de limbi... O reală și incontestabilă performanță, dacă ne gândim că, în ziua de azi, o asemenea situație am trimite-o mai degrabă spre *science fiction*. Adică 20 de ediții! Plus celelalte scrieri ale sale! Doar pentru că apăruseră în anii socialismului, nu au mai convins „postdecembriștii” să-i asigure autorului lor un loc în patrimoniul literar românesc?

Probabil că nu, din moment ce valoarea operei sale a fost ignorată în întregime de către reconsideratorii și denigratorii de după '89, organizații temeinic în adevărate cruciade împotriva a mai tot ce constituia creația apreciată ca valoroasă până atunci. Dar să nu suferim de-un fel de extremism, care poate fi ieftin, și să avem în vedere, în orice caz, că statutul social-cultural și literar al lui Zaharia Stancu și-a schimbat mult importanța – pe nedrept, zic eu și, cum, îmi place să cred, mai spun și alții...

Până una-alta, *reconsideratorii* apăruiți după Revoluție ca buruienile după ploaie, au dat glas de șacali înfometaji repezindu-se cu mare sărg la tot ce aparținea perioadei postbelice și ante-decembriște, în primul rând,

perioadă în care, obligatoriu, în cazul lui Zaharia Stancu, cel puțin, trebuie incluse chiar două treimi ale secolului XX. Explicația este foarte simplă: autorul *Descult*-ului s-a născut în anul 1902 și a decedat în 1974, așadar fiind vorba despre o perioadă din veacul respectiv în care au avut loc: Marea Răscoală de la 1907; Primul Război Mondial: 28 iulie 1914 – 11 noiembrie 1918; apariția și consolidarea în timp a primului stat-imperiu comunist sovietic (1917) care avea să schimbe radical soarta lumii, inclusiv a României; cel de-al Doilea Război Mondial (1939-1945), la sfârșitul căruia, ca urmare a unor înțelegeri și acceptări ale marilor puteri, România avea și *trebuia* să facă parte din marele imperiu sovieto-bolșevic cu schimbarea totală politică și social-economică. Pe scurt, cam acestea au fost marile schimbări istorice ale veacului XX, cărora, prin forța împrejurărilor, Zaharia Stancu le-a fost nu doar martor, ci și participant chiar activ în unele cazuri și situații. Nu e momentul să intrăm și în alte detalii din acest punct de vedere și nici nu ar avea sens... În primul rând, pentru că procesul marilor reconsiderări începuse cu... vârful Eminescu, unde era greu de urcat, dărmite de distrus. Cu autorul cunoscutului roman *Descult*, actul reconsiderării era cu mult mai ușor de pus la index, fiindcă, avea destule păcate literare, politice și, de ce nu?, chiar sociale. Mulți, cei mai mulți, nu au mers pe baza arhicunoscutei ziceri populare: „*Cele rele să se spele, cele bune să se-adune!*”, ci pe principiul: „*Las'că știm noi!*” Astfel, ca să lămurim și mai bine situația, odată cu prăbușirea sistemului comunist, autorul *Descult*-ului a fost înlăturat progresiv din manualele școlare și, implicit, din programele de învățământ. În mod normal, aceste măsuri extreme au dus la o consecință pe care, în contextul actual, o numim cu sintagma la modă: denigrare-reconsiderare-uitare.

Simt nevoia, de la bun început, să fac următoarea precizare în legătură cu materialul de față: el constituie o încercare de reaşezare a lucrurilor pe un alt plan, chestiunea reflectând, în sine, o părere mai mult sau mai puțin subiectivă, mai mult sau mai puțin obiectivă și având în vedere informațiile de care dispun în clipa de față...

Așadar, **Zaharia Stancu** a venit pe lume la data de 5 octombrie 1902, în localitatea Salcia (Câmpia Dunării), din județul Teleorman, fiul lui Tudor Stancu Mitroi și al Mariei, născută Delcea-Bratu), și a decedat la 5 decembrie 1974, în București... De menționat aici un amănunt cu o anume semnificație: amândoi părinții scriitorului aveau darul de foarte buni povestitori, fapt specific pentru locuitorii din zonă. În acest context intră și destăinuirea scriitorului demonstrând dragostea sa pentru oamenii locului său de baștină: „...*m-am gândit că într-o zi va trebui să scriu o carte despre țărani de pe lun-ga, îngusta și săraca Vale a Călmățu-ului, carte în care să-i arăt pe țărani așa cum i-am văzut și cum i-am cunoscut.*”

Sună, cu adevărat, ca o subtilă declarație de dragoste, iar Zaharia Stancu, după cât se cunoaște, s-a ținut de cuvânt... Înaintând pe filiera strict biografică, să mai menționez că el a fost al patrulea copil din a doua căsătorie a lui Tudor Stancu Mitroi și al Mariei. La vârsta de 9 ani (1911) este înscris la Școala primară din Salcia, avându-l ca dascăl pe învățătorul Gheorghe Popescu-Bragadiru, care i-a insuflat dragostea de lectură, perioadă biografică menționată de scriitor în amintiri: „...*între 1911 și 1915 citisem sute de cărți și știam cât elevii buni din ultimele clase de liceu*”. Cu toate-acestea, copilul, în vârstă de 13 ani, nu pare să aibă mari și importante tangențe cu școala, probabil din motive social-existențiale, fiindcă în anii 1915-1917, îl aflăm ca ucenic la o tăbăcărie din Roșiorii de Vede și băiat de prăvălie, la sfârșitul perioadei (în 1917) lucrând ca argat pe o moșie boierească din localitatea Lisa, județul Teleorman... În același an, încearcă să se stabilească în București, ca vânzător de ziare și efectuează un fel de călătorie de documentare în sud de Dunăre din informațiile acumulate va scrie și va publica mai târziu, romanul *Jocul cu moartea* (1962). Funcționează ca arhivar în cadrul Judecătoriei din orașul Turnu Măgurele...

În respectivul oraș de la Dunăre, Zaharia Stancu debutează ca publicist în ziarul *Victoria* cu pamfletul →

DUMIRU HURUBA

intitulat *Mai puțină ingratitude* (1920), text care se referă, cu revoltă, de altfel justificată, la pensia mizerabilă acordată de stat văduvei lui George Coșbuc.

Un an mai târziu, în 1921, cu pseudonimul *Mitroi Th. Ștefan*, semnează în *Ziarul științelor și al călătoriilor* articolul *Note de drum* în care folosește o parte din informațiile culese în timpul călătoriei în sudul Dunării, pe care le va folosi în cunoscutul roman *Jocul cu moartea*. Următorul... debut, în orice caz mai important pentru viitorul scriitor, desigur, va fi în *Adevărul literar artistic*, cu poezie, precum și în suplimentul literar al ziarului *România nouă*, aflat sub conducerea lui Ion Minulescu și Alfred Moșoiu.

Mai colaborează și la publicația *Săgetătorul*, condusă de Mihail Sorbul, dar și la *Universul literar* (31 mart. 1919 - 13 iul. 1931). Într-o scurtă paranteză, aș menționa aici reflecția oarecum vesel-amară a lui Zaharia Stancu amintindu-și peste ani de prima tinerețe: „*N-am fost un copil vesel, n-am fost un tânăr amuzant...*” (Zaharia Stancu, *Viață, poezie, proză!*..., Ed. Eminescu, 1975, p. 15).

De pe la începutul deceniului trei (1920...), Zaharia Stancu colaborează frecvent sau cu intermitențe la diferite publicații însă, între timp, urmând și cursurile unui liceu particular din Roșiorii de Vede, episod pe care-l regăsim în romanul *Pădurea nebulă* (1966) și care este menționat și în memoriile sale ca argument al faptului că nu-i convenea să fie considerat un autodidact...

De notat că, în anul 1924, îl găsim ca făcând parte, intermediat de Cezar Petrescu, dintre colaboratorii frecvenți ai cunoscutei reviste *Gândirea*, în paginile căreia publică poezii ce vor intra în cuprinsul volumului său de debut, *Poeme simple* (1927) de factură lirică integratoare în teoria biologică după care acțiunile organice ar depinde de un principiu vital deosebit și de suflet, și de organism, în acest fel poetul exprimându-și dragostea pentru trinomialul *plante, vietăți și oameni...* Volumul a fost premiat de Societatea Scriitorilor Români.

Concomitent cu prezența în revista *Gândirea*, Zaharia Stancu participă activ la ședințele cenaclurilor din capitală conduse de Eugen Lovinescu, și de Mihail Dragomirescu, dar fiind prezent și la ședințele Cenaclului revistei *Viața nouă* condusă de Ovid Densusianu...

Putem considera perioada 1920-1924 drept un ciclu nu doar de creație

literară, ci și de viață, având în vedere și e normal să o facem, că la vârsta de 23 de ani, Stancu se căsătorește cu învățătoarea Niculina Păun din Turnu Măgurele, căsătorie în urma căreia se va naște unicul lor fiu, medicul și scriitorul Horia Stancu (n. 1926).

Anul nașterii lui Horia va coincide cu premiera de către Societatea Scriitorilor Români a sonetului *Viața*, publicat în revista *Țara noastră*, condusă de poetul Octavian Goga...

Un an mai târziu, în 1927, așa cum aminteam ceva mai înainte, Zaharia Stancu debutează cu volumul *Poeme simple*, premiat de S.S.R.

Teama (sau din orgoliul de a nu fi considerat un autodidact – scriam mai înainte) i s-a risipit odată cu terminarea studiilor liceale (1928) și luarea examenului de bacalaureat (1931) la Pitești.

A urmat înscrierea la Facultatea de litere din București, obținând licența în anul 1932.

Unii comentatori sunt de părere, însă, că el nu și-ar fi încheiat studiile universitare...

Dar, anul 1932 nu este important doar pentru... obținerea licenței de către scriitor, ci, mai ales, pentru că își începe apariția, la București, în luna martie, revista *Azi*, sub conducerea lui Zaharia Stancu. Revista va fi editată lunar până în 1938 și săptămânal începând din 1939, respectiv: 19 februarie, 1939 – 8 septembrie, 1940, cu subtitlul *revistă de literatură, critică și artă*. Publicația nu avea un program estetic exprimat cu claritate, dar s-a constituit ca o publicație progresistă a noii generații de scriitori.

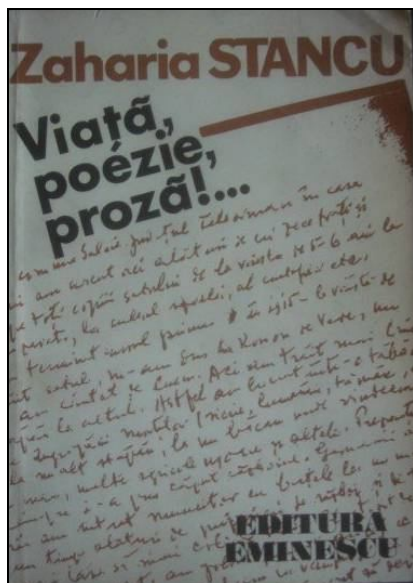
Fără a intra în alte detalii, trebuie să spun că în ultimul număr al revistei a

fost publicat articolul *Dreptate pentru România*, un vehement protest împotriva *Dictatului de la Viena* un articol de care, ca amănunt biografic apropo de Stancu. N-ar fi rău să se mai fină seama... Apoi, este de subliniat numărul mare de colaboratori importanți, nu doar în acea vreme: Radu Boureanu, Nina Façon, Mircea Eliade, N. Crevedia, Maria Banuș, Virgil Gheorghiu, Mihai Beniuc, M. R. Paraschivescu, Dragoș Vrânceanu, Edgar Papu, Virgil Teodorescu, Silvian Iosifescu, Eugen Ionescu, Vladimir Streinu, Ion Pillat, Ion Vinea, Gib Mihăescu, Alexandru Sahia, Geo Bogza... Tot cam pe-atunci îl aflăm pe Zaharia Stancu și ca redactor la publicația *Credința*... Anul 1934, din punct de vedere literar, îmi permit să spun că va rămâne în istoria literaturii noastre marcat de apariția volumului *Antologia poezilor tineri*, cu o postfață de Ion Pillat, an în care Zaharia Stancu publică și volumul *Tălmăciri* din lirica lui Serghei Esenin, cu mențiunea că *Antologia*... s-a constituit într-un real și incontestabil eveniment literar. Cam pe aceeași frecvență, să zicem, Zaharia Stancu apare printre colaboratorii revistei bucureștene *Muzică și Poezie*, redactor A. Maniu, cu apariție între anii 1935-1937, la care mai colaborează, între alții, G. Enescu, I. Vinea, G. Bacovia, N. Davidescu, T. Arghezi, Paul Constantinescu, Emanoil Bucuța, V. I. Popa, Al. Philippide etc.

Revista, organ al Filarmonicii, a publicat, între altele, eseuri despre interferențele celor două arte, studii despre audiția colorată, poezii, compoziții muzicale...

De asemenea, în 1937, Zaharia Stancu împreună cu Constantin Clonaru editează cotidianul *Lumea Românească* (2 iunie 1937 - 11 februarie 1940), ziar ce va fi suprimat pentru orientarea sa pronunțat de stânga.

Dintre colaboratori: Geo Bogza, M. R. Paraschivescu, Dan Petrașincu, Virgil Teodorescu, Aurel Baranga... De reținut că ziarul publică în mod constant reportaje de pe fronturile din Spania și polemizările cu Stelian Popescu, de la *Universul*, ziar cu caracter deseori fascizant. Tot în 1937, ziarul *Dimineața* publică *Protestul intelectualilor*, un agresiv material pentru apărarea lui M. Sadoveanu împotriva atacurilor legionarilor și cuziștilor, care organizaseră în câteva locuri din țară autodafeuri din opera sadoveniană. Printre semnatari (L. Rebreanu, G. Călinescu, Al. Philippide, Ș. Cioculescu...), s-a numărat și Zaharia Stancu...

Correspondența lui Dimitrie Stelaru

(I)

Intenționez în anul centenar al nașterii sale, să realizez un supliment al revistei *Vatra veche* dedicat lui Dimitrie Stelaru. Ecourile la lansarea acestui proiect n-au fost pe măsura așteptărilor. Nu s-au adunat suficiente materiale încât „suplimentul” să fie ilustrativ pentru un destin și pentru o operă.

Ba chiar a trecut destul de discret acest centenar în presa noastră literară. În această tăcere complice a dezinteresului față de multe dintre valorile literaturii române, a avut distincție volumul lui Gheorghe Sarău, *Bibliografia Dimitrie Stelaru*. Ediția I. Vol. II în Colecția „Dimitrie Stelaru – Scrieri literare” – La 100 de ani de la nașterea poetului, apărut la Editura Nico, din Târgu-Mureș.

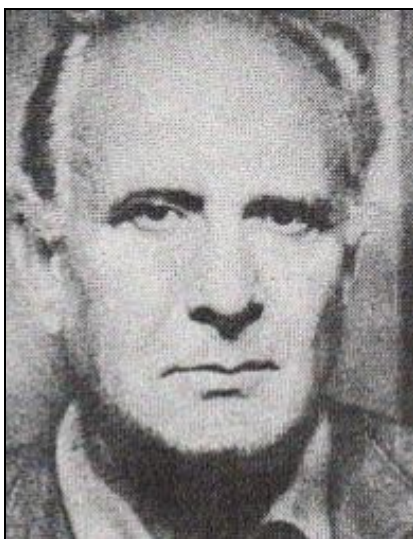
Cartea este parte a unui proiect ambițios, care și-a asumat publicarea într-o colecție Dimitrie Stelaru, a scrierilor literare ale acestuia.

În acest proiect, au apărut până acum în 2002, vol. VI: Dimitrie Stelaru, *Scrieri literare. Proză antumă și postumă. vol. VI - Proză*, Prefață de Nicolae Rotund. Ediție critică, text stabilit, curriculum vitae, studiu introductiv, note și variante, referințe critice, bibliografie de Victor Corcheș, Constanța, în 2004, vol. I: Dimitrie Stelaru, *Scrieri literare. Teatru*, vol. I, Ediție critică, text stabilit, curriculum vitae, studiu introductiv de Victor Corcheș, Constanța: Editura Ex Ponto, 2004, 388 p., în 2017 volumul amintit mai sus, iar în 2018, a apărut volumul Gheorghe Sarău, *Dimitrie Stelaru – Correspondență din perioada 1934-2018 - trimisă, primită sau referitoare la viața și opera poetului*. Editura „Vatra veche”, Târgu-Mureș.

Această din urmă carte cuprinde 230 scrisori, ilustrate, bilete etc., cuprinzând scrisori ale lui Dimitrie Stelaru, scrisori între diverse persoane referitoare la Dimitrie Stelaru și scrisori ale altora către Dimitrie Stelaru.

Vom publica în serial o parte din aceste scrisori, pentru că ele sunt revelatoare și pentru biografia unui poet, dar reprezintă și radiografia unei epoci, în orizontul ei literar și ideologic.

N. BĂCIUȚ

I. CORESPONDENȚA

(ÎNTRE 1934 – 2018)

A. CORESPONDENȚĂ DIN TIMPUL VIETII POETULUI DIMITRIE STELARU

(ÎNTRE 1934-1971)
1934

Scrisoarea lui „Mitică” [“Mitea”, Dumitru Petrescu, viitorul D. Orfanu = Dimitrie Stelaru], trimisă de acesta, în toamna anului 1934, de la Liceul din Stupini (jud. Brașov), verișorilor săi de la Segarcea Vale, copiii lui Melinte Popescu - fratele mamei poetului

„Dar o scrisoare nu este numai aceea de-a spune cum sunt: bine sau rău. Nu. Ci tot ce simți. Dar să stăm de vorbă. Ași vrea să plec tot mai departe, cu un elan tineresc, să văd lumea întreagă, și, unde nu-mi va plăcea, să scriu pe cap cu cerneală, ca Libertus*, să nu mai uit niciodată. Ah! Acela care nu știe ce e viața! Acela a fost blestemat de întreaga natură să rămână așa, așa să moară, în neștiința lui. Căci, ce e viața? Ce trebuie să faci în ea? Dacă vei face ce-ți va spune inima, conștiința, atunci ai făcut bine. Căci totul este o deșertăciune. Totu-i nimic. Sunt aici ca să învăț. Voi învăța să trăiesc, să fiu liber. Nimic nu mă va reține de-a fi întotdeauna independent, liber. Mai am anul acesta și voi termina. Anul acesta suntem mulți elevi și eleve.

Săptămâna trecută, am terminat examenele. Vor veni altele și mai grele. Dar așa e viața. Mult așa mai scrie, dar aici măsurate sunt toate clipele. Așteptăm iarna. Vara a trecut repede de când am plecat de acasă. Dacă binevoiți să-mi scrieți, să mai

aflu vești de-acolo, scrieți-mi. Multă sănătate tuturor spuneți. Îndeosebi familiei Marin Popescu**. Nu uitați. Ași vrea să spuneți și bunicului un cuvânt din partea mea, bun. Și tuturor care-și amintesc de mine. Cu mult dor, Mitică”.

Note

1. Scrisoare dăruită, în 1990, de Natalia Bobeică (pe numele de fată: Natalia Popescu, verișoara primară a poetului, ns. în Segarcea Vale, la 15 septembrie 1923) lui Gheorghe Sarău, în custodia căruia se păstrează. Aici a fost reprodus exact conținutul acestei scrisori, spre deosebire de variantele publicate anterior (v. Al. Raicu, *O scrisoare inedită a lui Dimitrie Stelaru*, în „Almanahul literar”, 1980, p. 188, dar cu intervenții în textul poezului făcute, probabil, de Al. Raicu ori (și) de redactorii publicației).

2.* Libertus, adică un sclav roman eliberat.

3.** Marin Popescu era Marin Preotu Florea, bunicul său de la Segarcea Vale.

1941

Scrisoarea lui Dimitrie Stelaru adresată lui Șerban Cioculescu, în 18 august 1941, însoțind poezia poetului Stelaru, „Pădurea serilor”, oferită spre publicare „Curentului literar”

„Stimate Domnule Cioculescu,
Știu că vă răpesc din prețiosul Dvs. timp. Iată vă trimit, alături, o poemă pentru numărul acesta. Pentru cele dinainte, dl. Tita mi-a dat ceva: 350 lei.

Vă mulțumesc, cu tot devotamentul,

Al Dv.,

Dimitrie Stelaru

18 august 1941”

Notă

Scrisoarea s-a aflat în arhiva criticului literar Șerban Cioculescu (ns. la 7 septembrie 1902 în București - m. la 25 iunie 1988, București), după cum arată istoriograful literar Emil Manu (ns. la 9 octombrie 1922, în loc. Manu, jud. Mehedinți - m. la 19 septembrie 2005, în București) în monografia, *Dimitrie Stelaru* (București: Editura „Cartea Românească”, 1984, p. 55-56), în care o și publică la p. 56 (reprodusă și de noi aici).

GHEORGHE SARĂU

Nicolae Mareș - 80

NICOLAE MAREȘ /PhD/, s-a născut la 18 aprilie 1938.

Studii de filosofie, filologie și istoria artei la Universitățile din București și Varșovia. Titlul de doctor în științe umaniste i-a fost acordat de Institutul „George Călinescu” al Academiei Române. Diplomat de carieră (1966–1999). A trecut prin concurs toate treptele diplomatice de la atașat la ministru plenipotențiar și director în Ministerul Afacerilor Externe; primul director al Bibliotecii Române de la Paris; primul șef al Misiunii diplomatice române de la Skopje, prim colaborator al mai multor șefi de misiune la Varșovia, apreciat fiind încă din tinerețe drept „eminența cenușie” a Ambasadei României; aici a funcționat cca 20 de ani.

A publicat în presa română și străină cca 500 de articole, studii și eseuri din domeniile literaturii universale, istorie artei, comparatisticii literare, receptării culturii române în străinătate, precum și din sfera relațiilor diplomatice și economice internaționale.

A colaborat vreme îndelungată la mai toate publicațiile literare și culturale din țară: *România literară*, *Viața Românească*, *Contemporanul*, *Luceafărul*, *Steaua*, *Tribuna*, *Familia*, *Convorbiri literare*, *Dacia literară*, *Vatra*, *Ramuri*, *Portal Măiastra*, *Polonus etc.*

Din 1980, este membru al Uniunii Scriitorilor din România.

Autor al unor lucrări monografice și de referință consacrate Poloniei și relațiilor bilaterale româno-polone, Papei Ioan Paul al II -lea, Mareșalului Józef Piłsudski, artistului Stanisław Wyspiański, receptării Pontifului polonez în România.

A publicat mai multe antologii de lirică poloneză și „primitivă”, comentate, selectate, prefăcute și adnotate; autor a zeci de traduceri din literatura clasică și contemporană poloneză /printre care și Stanisław Jerzy Lec, publicat în românește încă din 1970-1980/.

A semnat în total aproape 70 de cărți, apărute într-un tiraj de aproape două milioane de exemplare.

Pentru lucrarea *Sfântul Ioan Paul cel Mare*, Pontiful actual Francisc i-a

decernat autorului, în august 2015, una dintre cele mai importante distincții conferite de Vatican: *Pro Ecclesia et Pontifice* – ordin instituit de Leon al XIII-lea în 1888.

A semnat numeroase volume de eseuri, în cea mai mare parte având la bază documente inedite de arhivă, cât și analize insolite ale unor evenimente în desfășurare pe arena internațională, fiind ani buni în bordul publicațiilor *Economistul*, *Diplomat Club* și *Portal Măiastra*. În 2014 a publicat la Editura eLiteratura *Cartea înțelepciunii universale*: 1200 de teme, circa 14000 de maxime, aforisme și proverbe din toată lumea. (Red.)

PAN MAREȘ - OCTOGENAR

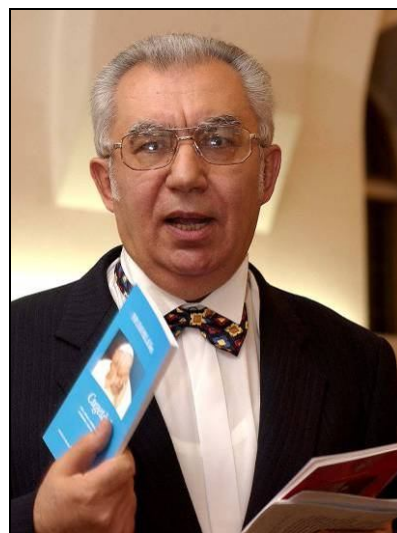
sau

despre înrădăcinarea în România a memoriei Papei Wojtyła

La seniorala vârstă de 80 de ani, dincolo de prestigioasele medalii, premii și distincții, scriitorul, diplomatul, istoricul și publicistul Nicolae Mareș rămâne un veritabil „Pan” al literaturii noastre, cel mai rafinat exeget român al literaturii poloneze, autorul celei mai ample lucrări despre raporturile româno-polone și... lista superlativelor ar putea continua.

Deși nimeni nu-mi poate confirma semantica nobilului apelativ „Pan”, îmi place să mă asociez celor ce îi revendică originile latine, de la „pane”, adică pâine. Un „Pan” se distinge prin aura de domn ce dă pâine mulțimilor. Dar a traduce cuvântul „pan” prin „domn” ar fi prea puțin. Intraductibil ca și „dorul” românesc, „pan” se nuanțează dincolo de lexem, iar Pan Mareș ne oferă nouă, cititorilor, pâinea caldă a talentului său, dospită din cunoștințele și experiența unei vieți, din dragoste pentru patria-mamă și cea adoptivă.

Am trăit privilegiul mai mult decât diplomatic de a-l cunoaște pe Pan Mareș într-unul din posturile cheie ale vieții sale în Ministerul Afacerilor Externe: ambasador adjunct la Varșovia. Cu vocea blândă și firea caldă ca o pâine spiritual hrănitoare, mereu dispus să-și sprijine colegii și subalternii, cu generoasă eleganță în gestică și un limbaj demn de nobilii polonezi, sobru dar în același timp

afabil, autorizatul cunoscător al spiritualității poloneze îmi părea atunci un „Pan” din mitologia greacă, protector al păstorilor și inventator al naiului, prin „polifonia” preocupărilor sale. Îl știam membru al Uniunii Scriitorilor și sesizam respectul de care se bucura în rândul altor vorbitori de polonă. Îl știam în același timp diplomat și poet, subtil discipol al lui Lucian Blaga, la ambasada din Varșovia.

Ar fi banal să înșirui lucrările, funcțiile, responsabilitățile și nenumăratele realizări din CV-ul eminentului polonist, binecunoscute cititorilor avizați. Mai degrabă caut un unghi propriu, inedit, din care să proiectez prețuirea asupra complexei sale spiritualități.

Îl identific pe Pan Mareș drept profesor personal, devreme ce la Varșovia mă slujeam zilnic de dicționarul său polon – român.

Las criticii literari să-i deceleze sapiențiala operă, las filologii să-i evalueze stăpânirea limbii polone, îi las pe universitari să-i recunoască prestația de „mână dreaptă” a rectorului Universității Spiru Haret, îi las pe oamenii de televiziune să se pronunțe asupra interviurilor realizate la postul „România de Măine”, dar îmi asum cu plăcere memorabilele dialoguri și interacțiunea cu Pan Mareș.

Mereu generos cu aprecierile la adresa cărților mele, unele lansate la Ministerul Afacerilor Externe, scriitorul m-a invitat la Televiziunea România de Măine, să-mi prezint cărțile. Oare ce mă aducea în radarul său? →

RADU ȘERBAN

(Ambasador în MAE – fost ambasador la Tokio)

MAXIME ȘI CUGETĂRI NOI

- Tinere! A călători, înseamnă a te împlini!
- Minciuna are-n ea puterea de-a spulbera încrederea; uneori pentru totdeauna.
- Să trăim mult - de dorit. Dar nici prea mult nu te face fericit.
- Animalul din mine, nu se lasă înșelat, huiduit, dar mai ales păcălit.
- De luat pe veci aminte. Asasinatul barbar de la Ip (din septembrie 1940 – de Ziua Înălțării Sfintei Cruci), rămâne pentru totdeauna în mintea românului chipul desfigurat de ură al maghiarului.
- Un lucru insolit, dar util pentru un șef. Să-l consulte și pe subalternul cel mai umil. Așa va afla ceea ce nu-și închipuia.

- Se poate considera fericit omul care nimic n-a înfăptuit?
- Relația fumător țigară: ea arde pentru el, el se stinge pentru ea.
- Prudența cu îndrăzneala logodită, fac casă sigură.
- În fiecare ligușitor e ascuns un calomniator.
- Adevărul adevărat, nu-i doar măreț, ci și curat.
- Fiecare clipă-i unică. Nesorbită e pierdută.
- Fără de carte, n-ajungi departe.
- Din loc, muntele n-ai să-l urnești. Mai ușor îl escaladezi!
- Nu-i nicio rușine să nu știi ceva. Rușine-i să nu spui cu curaj asta.
- Nu fă plata până ce serviciul comandat nu-i gata!
- Cel care spune tot ce gândește mai și greșește.
- Ai respirat adânc? Mai ești încă pe pământ.

- Acționează, numai după ce-ai cunoscut bine cauza!
- Este dreptul omului de-a trăi fericit, nu chinuit.
- Poeți! Să facem Verbul să fie omniprezent, să fie secure și pansament.
- Grafiti – partizani și practicanți – artistic și cultural toți – analfabeți frustrați.
- Doar faptele bune – la care din plin ai contribuit – te pot face fericit.
- Când viața te plictisește, schimb-o sau îndur-o. Altă ieșire nu este.
- În viață, capacitatea de-a da sens vieții se învață.
- Provizoratul nu poate fi decât provizoriu. Provizorat pe veci – greu de închipuit.
- Se împiedică mai ușor cel ce viața o ia peste picior.

NICOLAE MAREȘ

→Eu mă distanșasem de Polonia, geografic și prin preocupări, în timp ce domnia sa nu numai că rămânea fidel acelei țări, dar aprofunda, cu fiecare zi, înțelegerea ei, în beneficiul nostru, al cititorilor. Grijă ce mi-a purtat-o și faptul de a mă regăsi în cartea sa „Interviuri alese” reprezintă o șansă.

În diverse reviste, mi-a prezentat cărțile, mi-a luat interviuri, venind parcă dintr-o altă lume, să-mi demonstreze că sufletul românesc pereche unui „pan” polonez nu s-a perimat. Cel mai mult apreciez faptul că, prin diverse apariții în reviste literare, scriitorul și distinsul diplomat Mareș m-a ajutat să relevăm românii prețuirea de care se bucură Brâncuși în arhipelagul nipon.

Mă veți crede sau nu, nicio clipă nu i-am cerut să scrie despre mine, să-mi aloce din timpul de creație al domniei sale. De aceea mă simt un privilegiat să-l fi cunoscut, să fi lucrat împreună, să-l fi citit și prețuit, „Pan Woldyowski” al polonisticii române.

La vârsta la care Moise a condus Exodul, Pan Mareș ne sugerează, prin aforismele sale de amplă respirație intelectuală, cum să ieșim din atmosfera limbajului grobian ce domină mass media: „Nu uita! Onoarea ta - e doar a ta! Ca și viața”.

Ne sugerează un „exod” din apatia unei societăți fără năzuințe:

„Pe oamenii fără gust, nici canibalii nu-i vor”. Printre multiplele „ieșiri” din onctuosul cotidian, insuflăte de pildele sale, aș adăuga una de mult bun simț creștin: „Binelui nu-i plac laudele”. Împătimitul cercetător al fenomenului literar polonez s-a însoțit, în felul acesta, întreaga viață de mult bun simț.

În logica aforismului, tot ce am scris aici este disjunct laudei, căci a spune adevărul, a prețui pe cineva pentru valoarea sa, nu înseamnă a-l lauda.

Regăsim în Pan Mareș ceva din valorile Evului Mediu: moralitate, principii, virtute umană și un serafic bun simț, concretizare literară și diplomatică a unui nobil suflet românesc. Nu degeaba a publicat și republicat „ABC-ul comportării civilizate”, un ghid impecabil scris și temeinic gândit, util mai ales în ziua de astăzi. La 39 de ani de la prima sa ediție, cu experiența de viață acumulată și înțelepciunea unui „sensei” japonez, l-aș ruga pe Pan Mareș să vină cu o ediție nouă, în care să actualizeze normele de conduită cu detalii despre nefolosirea vocală a telefonului în metrou, sau conviețuirea civilizată în lumea socializării digitale.

Puțini poloniști români vă pot sta alături, Pan Mareș! Sunteți „mare”, precum numele vă recomandă, mare

Papa Ioan Paul al II-lea și poetul traducător Nicolae Mareș

în ceea ce ați întreprins și întreprindeți. Cu impaciență vă aștept scrierile viitoare, înnobilate de argintul octogenar. Japonezilor le doream ca lui Haruki Murakami să nu i se decerneze încă Premiul Nobel pentru literatură, lăsându-i răgazul să mai scrie, în beneficiul nostru, al cititorilor. În ce vă privește, Pan Mareș, iertată-mi fie parcimonia elogiului, la fel vă doresc, să primiți maximele recunoașteri literare abia mai târziu, după ce ne veți fi delectat cu noi volume literare.

Mă înclin cu venerație în fața exegetului ce a înrădăcinat în România, prin 15 cărți, memoria celui ce se roagă și pentru noi în Ceruri, Papa Ioan Paul al II-lea, dorindu-i să-și conserve rolul de termometru al spiritualității româno – polone.

„Să ne trăiți într-un mulți ani, cât mai prolifici, Pan Mareș!”

București, 8 februarie 2018

ORIZONTURI LIRICE

Satul din argilă

Chinezi
câtă frunză și iarbă
toți din lut sunt
dar vii
sunt mai agili decât furnicile
Chinezii.

Ei și când se odihnesc muncesc
fiecare clipă o prețuiesc
poartă greutate în spate
din plăcere nu de nevoie
fiecare face ce știe mai bine
sunt gureși ca niște păsărele
și n-au sufletul strident
pe jos pe drum de fier în barcă
umblă umblă umblă
China e muncă
Muncă

Să fiu auzit

Îți mulțumesc limba mea
Maica mea
că o dată cu tine venit-am pe lume,
că ai găsit la tot ce ne înconjoară și nu
ne înconjoară
un nume
că mă aflu în ceata de tine călăuzită
că în graiul pe care tu l-ai modelat
din generație în generație
mă exprim
că în straiete tale sunt îmbrăcat
din cap până în picioare
că prin tine
pot umbla sigur prin lume
și atunci când vorbesc
sunt înțeles
mândru sunt că din Rădăcina ta am
purces
după regulile tale exprim ce am
în Gând
Bucurii și tristeți
fără de tine nimic n-aș fi înțeles.
Sub bolțile aurite ale cupolei care la
cer se înalță
mă simt cu totul în siguranță.
Că fiecare cărămidă are puterea unui
oștean
care pentru tine și-a dat și își dă viața
Limbă
Erou care niciodată nu cade
înălțat pe temelie de fier și din aur
prin tine sunt auzit și aud
în orice împrejurare.

31 august 2015 - Ziua limbii române

Simt

Simt că ultima clipă
care nu știu cum va fi

sau cum o mai fi numită
vine tot mai grăbită.
Oare din drum o mai pot opri?
Mă mai pot salva
Din căderea ce va urma?
Îndoi-m-aș.

Buc. 1 dec. 2014

Oare pentru ce-am mai trăi?

Știu că dacă nu va fi bine
mai degrabă rău ne va fi;
știu că dacă nu ne va fi bine,
omenia din noi va pieri;
știu că dacă nu ne va fi bine,
spre ce-am mai putea năzui?
Într-o lume fără nici un Dumnezeu
dat ne va fi a orbecăi;
știu că dacă nu ne va fi bine,
sigur nimeni nu ne va căii.
Știu că dacă nu ne va fi bine,
Oare pentru ce-am mai trăi?

Piatra Arsă, 14 iulie 2015

Cum să fac?

De ce plâng?
Plâng că nu m-am lăsat
de viață trăit.
Ca un bumerang
zbuciumul meu și-al altora
s-a întors împotriva mea.
Rănilor nevindecate au rămas și azi
încrustate pe trup.
Cipârțit voi fi îngropat.
Dar cum să fac
Să fiu iertat?

4 ianuarie 2012

Mai fii o dată

Nepoșilor
Nu ține sufletul pe cer
Cerul e prea îndepărtat

Ține sufletul lipit de pământ
Și nu pleca nicăieri
Mai fă o dată primii pași
Mai fii o dată de bucurie beat
Mai fii iarăși copil
Învăța să zbori
Ca să te-ntorci
Iarăși și iarăși
De unde ai plecat.

M-aș urca

M-aș urca undeva pe dealuri pe cer...
O, nu pot, nu pot, nu mai pot
În mormânt aș putea s-ajung
Mai ușor.
De fapt e locul spre care
Încet, încet pogor.
Și de-colo n-am să mai mă
scol.
Deloc.
D
E
L
O
C
!

Măgurele, 1 martie 2013

Zborul sau ieșirea din labirint

Pentru Marc

Copilul nu-i și el o pasăre?
Dă-i atunci aripi puternice să zboare.
Să zboare unde va vedea cu ochii.
Să știți că aripile nu ard în soare.
Lumea îngustă se vede altfel de sus
Numai din zbor se vede lumea toată.
Uriașă.
Nu vei regreta niciodată.
Că înveți și lași o pasăre să zboare.
Așa aflu mai bine ce se petrece în
lumea asta.
Învăța să iasă din labirint
odată
Prin poarta neferecată.
Și prin care a vrut mereu să iasă
fără să poată.

Se duce și nostalgia

Anii s-au dus ca niște clipe
Am rămas doar cu nostalgia
În minte și în suflet.
Văd că se duce și nostalgia în van.
Sunt singur.
Singur și trist pe lume.
Doar pe ea o mai aveam.
S-o mai caut?
Sau o caut în zadar....

20 ianuarie 2012

NICOLAE MAREȘ

Biografie și destin **VERONICA PAVEL LERNER**

„Născută la București. Emigrează în Canada în 1982, la Montreal, iar în 1997 se mută la Toronto, unde își desfășoară în prezent activitatea de om de știință, editor, poet și eseist”.

Acestea ar fi, în foarte puține cuvinte, reperatele unei biografii și a unui destin.

Autoare a unui serial „Întâlniri în spațiul virtual”, găzduit de revista „Vatra veche”, Veronica Pavel Lerner rămâne încă, și pentru mine, „o întâlnire în spațiul vidual”.

Aceasta în condițiile unor legături permanente, materializate în mai multe proiecte literare, între care și „Oameni pe care i-am cunoscut”, o carte care probează cu peste de măsură arta dialogului.

Biografia Veronicăi Pavel Lerner e de... roman, unul de mare consistență și întindere, unul care este nu doar mărturisire, ci și mărturie a unui timp și a unor locuri.

Am considerat, de aceea, că o carte de dialoguri ar pune mai bine în lumină o biografie și un destin, letmotivul acestui demers, la care vă invit să ne fiți alături.

Cartea care va însuma confesiunile Veronicăi Pavel Lerner se va numi „Mărturii de dincoace și dincolo de ocean” și va apărea pe la mijlocul acestui an.

*

-Distinsă doamnă Lerner, ați pus întrebări și ați răspuns la întrebări, dând astfel contur unor destine, prin dialog, care e mai cald decât „interviul”, care pare mai tehnic. De ce credeți că e nevoie de dialog în lumea literară, în lumea culturală în general?

-De dialog e nevoie nu numai în lumea literară și culturală. Lipsa de comunicare între oameni, pe toate planurile, duce la neînțelegeri, abuzuri, acte de violență. În lumea culturală, dialogul completează actul artistic. Pictorul se exprimă prin formă și culoare, poetul prin cuvinte, muzicianul prin sunete. Mi se pare însă interesantă și explorarea, prin dialog, a ideilor *omului* din spatele *artistului*.

- De unde credeți că vine interesul pentru mărturisiri, care sunt dincolo de opera cuiva,

literară sau artistică? În ce fel potențează biografia o operă sau o știrbește?

-Iată o întrebare care m-a frământat și pe mine multă vreme: mă limitez la manifestarea artistică a unei celebrități, să zicem (prin celebritate înțelegând nu neapărat un *star de cinema* sau *rock*, ci o personalitate deja recunoscută pe plan mondial), sau am nevoie să știu și amănunte biografice care să includă viața de familie, caracterul etc.?

În general, biografiile sunt interesante în măsura în care epoca istorică, politică și culturală influențează autorul.

În ceea ce privește trăsăturile personale, uneori prefer să nu știu amănunte și să mă limitez la a admira opera. Lumea e atrasă de *can-can-uri* și o biografie plină de evenimente spumoase poate avea mare succes comercial, care însă nu întotdeauna reflectă valoarea artistică.

Nu cred că biografia ar trebui să potențeze sau știrbească o operă de artă, autorul are viața lui, iar opera creată de el, odată plecată în lume, are o alta, separată de cea a autorului...

- Care ar fi reperatele biografice ale dv. care credeți că trebuie să ajungă la public, nu doar ca informație, ca istorie, ci și ca pildă?

-Din punct de vedere istoric, da, câteva din reperatele mele biografice ar fi interesante, mai ales pentru cei care n-au trăit epoca stalinistă, cea a lui Gheorgiu Dej și, mai târziu, a lui Ceaușescu. Din mărturiile oamenilor care au trecut prin acele vremuri se poate reconstitui un "adevăr", poate încă neînțeles de generațiile mai tinere. Cei născuți în 1944 am fost numiți oficial "generația eliberării", și statul ne-a dat și o diplomă specială în 1962, la împlinirea vârstei majoratului. Nu știu în ce măsură, însă, viața lor poate constitui o pildă. În fond, o pildă pentru cine? Specificul acelor vremuri nu se va repeta, oamenii vor fi supuși altor încercări și-și vor găsi puterea de a le învinge prin alte mijloace.

Câteva repere din biografia mea ar fi interesante ca informații asupra epocii, văzute din ochiul de copil și adolescent: un copil care a vizitat spitalele din anii 49-50, a învățat într-o școală elementară în care sala de clasă era atât de mică, încât rândurile de bănci erau lipite unele de altele și se mergea pe pupitre ca să se ajungă dintr-o banca în alta; un copil

care era trimis la coadă la zahăr, unde se aplica principiul *suta-punga* (dădea suta de lei, vânzătorul îți dădea punga de zahăr pregătită anterior și coada merega mai repede), un copil care, când, în 1953, a fost făcut pionier și a primit cravata roșie și insigna, a jurat credință partidului și lui Stalin și a cântat imnul: „*Salut voios de pionier/Voios c-al primăverii cer/ Tu ești salutul nostru drag și te iubim/ Cu tine noi la drum pornim.// Pornim, muncim și învățăm/Și-n gând partidul îl purtăm/ Tu ești Partidul nostru drag și te iubim/Cu tine noi la drum pornim.// Refren: În frunte cu partidul vise noi să făurim./ Înainte, tot înainte!/ În pas cu pionierii frați din țara lui Stalin,/ Înainte, tot înainte!*”

Mai era și salutul pionieresc "La luptă pentru cauza lui Lenin și Stalin, înainte!", cu răspunsul "Tot înainte!", folosit numai la careu, când era vreo festivitate și se aduceau de la *camera pionierului* steagurile de detașamente.

-Cât depinde de biografic configurarea unei opere?

-Foarte mult. Ba chiar aș spune că de biografic depinde însăși existența unei opere. Și nu numai. Dacă ne gândim la romanul "Jurnalului Fericirii", de N. Steinhardt, considerat unul din cele mai valoroase ale secolului 20, vedem că și nașterea, dar și interzicerea lui au depins de condițiile în care autorul a trăit.

Și, în cazul lui N. Steinhardt, nu numai regimul infernal au determinat scrierea și apoi interzicerea romanului, ci și personalitatea lui N. Steinhardt care, în ciuda multiplelor interogatorii și torturi (fusesse implicat în procesul Noica), nu a divulgat agenților de securitate ceea ce ei doreau să afle.

NICOLAE BĂCIUȚ

ORAȘELE ARSE

se cântă orașele arse, se plâng
ca eroii pe-ascuns decimați,
ca frumusețea strivită pe ring
sau pruncii în noapte abandonăți,

cenușa rămasă, legată-n basmale
de-un alb orbitor și imaculat,
se presoară pe valuri de mare
să le poarte spre țărnel visat,

doar în adâncuri piatra e vie
și urme înalță mereu către zare -
nostalgică, tristă copilărie
și-un vultur planând în rotiri tot mai
rare

1986

UNDA

azi trece unda morților asupra
orașului captiv la vechile erori,
înspumegând memoria bolnavă
de vagi proiecte și idei de slavă
și decantează stratul de deasupra
ce-și surpă brusc tiara de valori
făcute-n eprubeta din enclavă;

redeșteptat un gol imens scrutează
orașul prins la sânul tristei zări -
năucitor peisaj fără imagini,
cu dogme susurânde prin paragini,
și aștri-n destrămări ce scânteiază
în idoli cercați de remușcări
când bălbăie mirați pe sumbre pagini
scrise de-un trib cu însușiri de gâde
care acum nu vede și n-aude
cum unda morților încet se frânge
peste orașul ce nu poate plânge

1986

SCHIMBARE DE DECOR

strada-nnoptată cu nomazi în cort,
orașul moare într-un ochi de greier,
corăbiile-s priponite-n port
ca gândurile proaste într-un creier,

la țărnel liniștii speranțele-au trădat,
oricare fruct își caută un vierme
și zilele un soare inventat
ce-n spirite doar pace-n roz așterne,

e bucurie mută-n orient –
stăpânii șed cu patriarhi la lafuri,
păcatele se iartă fin, discret
și vechii carnivori înghit anafuri,

iertare generală pentru spâni,
la liturghii pomelnice în seturi,
turbează-n lagăre orfanii câini,
hăitașii pleacă-n grabă pe afeturi,

schimbare de decor peste kremlinuri
și-aceeași sclavi reîmblânziți în
chinuri...

1986

POEM

Căzuse luna peste chipul tău
privirea luminându-ți-o cu raza,
amara ei paloare pe obraji
și lama ei pe gene le purtai.

Lovii văzduhul nopții cu un strigăt
și jar de lună fulguia pe zări,
întinsei brațul și prindeam în palmă
mari fluturi de cenușă și de zgură,

cu respirarea mea lovii tăcerea
acestei nopți de vis și de blestem,
și dimineața își strivea pe zare
ugerul ei cu lapte și lumină;

departe,
singur și sunt beat de lună.

1988

PE STRĂZILE URBEI

pe străzile urbei urātu-și încercă
partea de umbră ascunsă în zei,
ochii mă dor, sângerează de parcă
zeci de cuțite împlântate-s în ei,

o delirantă paradă de falsuri
demachiază sistemul închis,
coloane-nnegrite în lăncede marșuri
caută-n vitrine belșugul promis,

roșul din steaguri își jeruie smalțul
să scânteieze în ochii tehui
era de fast oglindită în cuarțul
din orologi și-n bronz de statui;

stânga! la stânga, mulțime-anonimă!
stânga! la stânga, orașule gri!
regimul fad epoleții și-animă
supraveghindu-i pe *A fi* și *A nu fi*...

crește tăcerea în mrejele urbei
și-n scrâșnetul vagoanelor în gară
ecoul celor morți în spații sumbre
persistă-n inimi ca o cruntă boală

1986

O IMAGINE A COSMOSULUI

câinele cu dinți de lapte
latră printre stele,
mă latră pe mine,
ne latră pe noi

l-am pus să zboare peste garduri,
l-am pus să zboare peste case,
peste visele noastre nocturne
cu dinți tari împlântați în gâtleej

ne sufocăm,
ne pierdem vocea,
ne aruncăm privirea prin geamuri
să vedem,
să auzim
lătratul lui fulguind printre stele,
plânsul lui înghițind antimateria

1988

DEPĂRTĂRILE

stau între noi depărtările
ca un șirag de stele ce trag să moară -
în fiecă noapte razele lor
tremură peste zări ca ochiul de
viezure,

stă între noi timpul
ca ridurile pe fața unui bătrân -
dîncoace de oră eu, dincolo de clipă
tu
și amintirile ca niște păsări
zboară între așteptările noastre,

vino,
în mireasma părului tău
vrea sufletu-mi să se odihnească

1988

VALERIU MATEI

Eseu

Ipostaze ale timpului în lirica feminină contemporană

MAGDA CÂRNECI

(VII)

*Timpul – între clipa trăirii și clipa
căderii în vid*

Întreaga existență umană, însuși timpul universal sunt plasate, în creația autoarei Magda Cârnci, sub semnul *clipei*, uneori *clipa vastă* sau *unică*, alteori *clipa suspendată* sau *cea care curge*, marcând începutul cosmogoniei sau pe cel al apocalipsei. (*în clipă*) (vol. *O tăcere asurzitoare*) este o poezie din ciclul *III patrie cosmică*, în care discursul liric se organizează în jurul ideii de apocalipsă, tabloul dinamic, descris sumar și conotând dintru început ideea morții prin motivul *criptei*, fiind cel al devastării universale dinaintea extincției: „Se clatină, se surpă, se prăbușește cripta cosmică”. Devastării spațiale îi corespunde anularea reperelor temporale, trecut, prezent, viitor, prin mistuirea lor totală, idee sugerată de verbul *arde*: „arde/ timpul arde/ cu ale sale trei împletite șuvoaie/ ținând întunericul”. Motivul *clipei* marchează în acest imaginar poetic momentul precis al dispariției omului, o clipă dilatată, „cristal monstruos” și „ultimă patrie”, oglindind în sine dispariția luminii, căderea în vid a timpului și a spațiului, destinul umanității, dar și al eului liric ca individualitate: „clipă ultimă patrie/ îngroapă-mă-n tine”. E semnificativ faptul că același verb, *arde*, conotează atât aneantizarea timpului, cât și a umanității: „pășind cu tălpile goale/ vom arde în Clipă”, punând în centrul existenței umane conceptul de timp. Aceași imagine a căderii în vid este ilustrată și în poezia (*vom fi aici*), din ciclul *IV*, „numai descrierea lumii ar putea fi începutul” (vol. *O tăcere asurzitoare*), în care discursul liric capătă formă interogativă: „vom fi aici când va cădea seara?”, „vom fi aici când se va opri clipa?” *Clipa* apare ca motiv și în poezia (*ei cred*) (vol. *O tăcere asurzitoare*), asociată temei timpului-așteptare a revelării divinității: „Ei cred că acel lucru tot va veni/(...)/ Hrănesc cu pâine și vin o vastă ab-

sență.” Situația eului liric în interiorul *Clipei* semnifică ieșirea din contingent, din însăși curgerea timpului, retragerea într-o stare de scepticism și tăcere, diferită de *oboseala enormă* a mulțimii care crede: „Eu nu cred nimic. Stau suspendată în Clipă/ ca o picătură de apă de un fir fără capăt./ Port pe limbă acel lucru. Nu-l pot numi./ Mă oprește așteptarea lor uriașă.”

(*o spumă*) (vol. *O tăcere asurzitoare*) descrie tabloul existenței umane ca reflex artificial al unei conștiințe, decor fragil, „colorată butaforie”, care ascunde în sine atât nașterea și moartea ca experiențe individuale, cât și nașterea și moartea universului. Enumerația din incipit – „o spumă murdară, sărată și roșie”, motivul *sângelui*, cromatica – „vânăta lumina pe zări” transfigurează metaforic condiția umană efemeră. Ființa poetică se plasează și de astă dată în afara contingentului, într-o ipostază contemplativă, filosofică, meditativă: „oare cât cred ei/ că va mai ține secunda?” Din această perspectivă, care demonstrează o cunoaștere și o înțelegere superioară a sensului existențial, eul liric conchide: „Orice naștere pare o moarte”, „Orice moarte pare o naștere”, punând semnul egalității între cele două evenimente care marchează viața. Conceptele *lumină* și *întuneric* capătă semnificația timpului și a spațiului, conotează veșnicia și efemeritatea, dar și *lumile* despărțite de o simbolică *fereastră*.

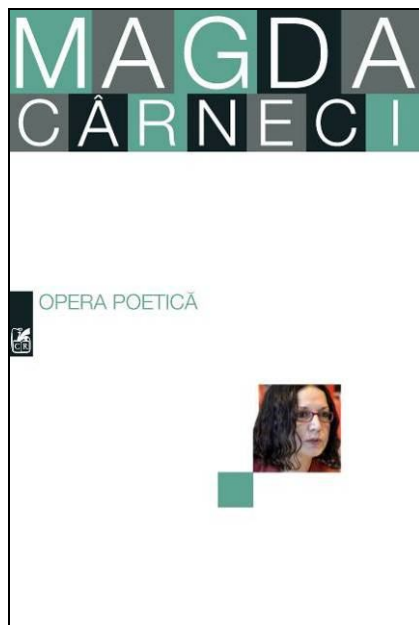
Nașterea e descrisă drept o cădere în timpul măsurat – „câtă teroare îndură fătul trecând/ din *nemărginit* în

veșmântul *strâmt* al trupului său”, iar moartea, prin simetrie inversă, reîntorcerea în veșnicie – „câtă teroare la ieșirea din *strâmtul* veșmânt/ în *nemărginit*”. Viziunea asupra timpului universal, etern, spre deosebire de cel limitat al *butaforiei colorate*, este lipsită de angoasă, sugerând seninătatea acceptării circuitului naștere-moarte ca permanentă translație între două lumi: „O fereastră îngustă stă între lumi:/ prin ea se străvede/ un iubitor întuneric”.

Motivul *clipei* nu dezvoltă însă doar tema timpului universal, ci și pe a celui individual, mai ales în poeziile din volumul *Viață*. Poezia *Clipa finală* proiectează pe fundalul destinului umanității, sugerat de „clipa vastă, seara fără sfârșit” nu doar imaginea distrugerii universale – „acest mare declin, acest apus fără margini”, ci și pe cea a propriei morți, transfigurată într-un tablou cosmic, o explozie de lumină care cuprinde în sine ființa pieritoare: „Ea e una cu lumina, cu moartea, înflorescența aceea albă, bizară/ izbucnită pe cer, care crește, crește, crește, încet se desface ca o uriașă roză finală.” *Clipa* devine simbol al trecerii omului în neființă, trecere care nu angoasează eul liric, ci este privită cu înțelepciune, ca reintegrare în circuitul cosmic: „Iată, o fi sosit clipa./ Bucuria bineînțeleș.” Starea de extaz a ființei poetice ce anticipează reintrarea în timpul veșniciei este și mai evidentă în poezia *Glossă* (vol. *Viață*), în care ideea centrală o reprezintă continua curgere a timpului, format din repetate nașteri și morți, un ecou al viziunii romantice asupra existenței ciclice a universului: „totul începe și sfârșește și începe continuu:/ Facerea și apocalipsa se întâmplă în *clipă*,/ *clipele* sunt toate mici judecăți de apoi:/ În mine însămi am și naștere, am și eternitate și moarte./ facerea și apocalipsa se întâmplă continuu în mine/ Fătul care am fost îmbrățișează cadavrul dulce/ care voi fi, lumina →

GEORGIANA CĂLIMAN

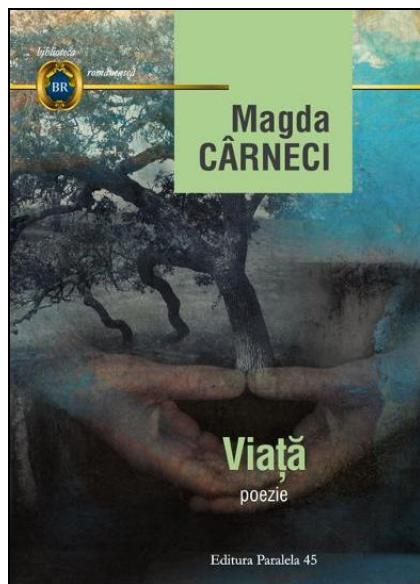

liberă care voi deveni:/ Bucuria în-
ceputului sărută bucuria sfârșitului.”
Particula esențială din care e compus
timpul, *Clipa* exprimă momentul
simbolic al trecerii de la viață la
moarte. Meditație gnoseologică asu-
pra timpului, poezia propune o vi-
ziune asupra lumii, în care individu-
alul și generalul se suprapun, în care
ființa poetică se raportează la
„Lumea toată”, străbătută de fiorul
expresionist al dorinței de a se
contopi cu universalul: „Uneori uit
că sunt om și sunt brusc Lumea
toată/ Deși niciodată pe cât însetez/
nu voi fi/ nu voi fi/ nu voi fi”.

Viziunea unui timp universal
ispititor prin perfecțiune e substituită
în volumul *Haosmos* de cea a
timpului efemer, care erodează ființa
umană. *Sora mea siameză* intră în
rezonanță cu poezia Anei Blandiana
– *Din oglinzi* (vol. *Orologiul fără
ore*) – prin transfigurarea trecerii
timpului într-o succesiune de auto-
portrete din ce în ce mai alterate de
maturizare, până la înstrăinarea de
sine. Eul liric apare în ipostază
meditativă, într-un decor bacovian,
conotând sordidul existențial și de-
gradarea – „banca veche și verde”,
„parcul iernatic”, „frunze înnegrite
și putrede de umezeală”. Ființa
poetică trăiește intens sentimentul
alienării – „în delir”, redusă la con-
diția de materie exterioară – „haine
pustii”, încearcă să se regăsească,
cugetând asupra trecerii timpului din
perspectiva propriului destin: „între-
bându-mă la nesfârșit în delir unde
s-au dus chipul meu de fetiță chipul
meu de adolescentă/ și/ chipul meu
invincibil perfect ca o monedă nouă
de aur/(...)/ chipul meu/ ca o holo-
gramă scânteietoare a lumii (...)/ fața
mea de lapte fața androgenă și fața
de glorie”. Evocarea simbolică a
trecutului, evidențiată și de motivul
oglinzii, evidențiază caracterul ciclic
al vieții, similar pentru toate ființele
și conferind discursului caracter
tragic, elegiac.

Suferința smulgerii din starea de
har care precedă nașterea e transfi-
gurată în poezia *O, mamă*, în care
portretul mamei, o „dulce amară
ubicuă mamă” are conotații nega-
tive; e „gorgonă, meduză”, „pachi-
derm cald și moale”, „apă neagră de
mare”, „coșuleț de răchită”, „femeie
străină, pungă de hârtie goală,
uscată”, care apare în ipostaza unei
entități devoratoare: „m-ai cules m-

ai mâncat sădindu-mă-n tine/ în coșu-
lețul tău moale în noroiul fierbinte/
sarcofag înverzit grotă sacră moarte
caldă și roșie”, transfigurând în același
timp ideea că însăși nașterea presupune
perspectiva morții. Versurile alcătuiesc
un discurs acuzator adresat mamei,
responsabilă de căderea în timp a
ființei poetice: „De ce-ai venit? de ce
m-ai luat din grădină?/(...)/ de ce m-ai

alungat în afara acelei *perfectiunii*/ în
care zăceam ca o picătură de rouă
tremurătoare/ pe o față verde de
frunză?”. Motivul oglinzii, reluat și în
această poezie, sugerează caracterul
iterativ al destinului uman: „de ce mi-
ai arătat alte surioare, femei, *oglinzi*,
oglinjoare?” Tentația reînțoarcerii în
veșnicia perfectă de dinaintea nașterii
devine revelatorie pentru perspectiva
asupra vieții, ca expresie a dorinței de
a regăsi perfecțiunea.

Volumul *Viața* reia tema timpului,
ilustrând viziunea autoarei cu privire la
raportul dintre destinul individual și
timpul universal. Poezia *La mijlocul
vieții* abordează timpul-stagnare,
prezentul așteptării, care se deschide
atât spre trecutul copilăriei, al tinereții
– „Altceva din noi se înalță ușor către
un sorb de lumină./ întrevăzându-și
ulul inocența”, cât și spre viitorul
trecerii în neființă – „Și în noua
limpezime a vederii interioare/ zărim
vag, (...)/ niște zei maturi (...)/
zâmbind,/ așteptându-ne”. Viața este
descrisă drept „cursă ciudată, fără
ieșire”, sugerând trecerea grăbită a
timpului. Mijlocul vieții devine în
acest context un moment semnificativ,
în aparență de suspendare a timpului –
„Când brusc *cronometrul* de buzunar,

pocnind, se oprește/ și vedem altfel,
dar a l t f e l”, „Timpul stă, nimic nu
mai curge./ Stăm. Așteptăm./ Închiși
ermetic într-un intens, viu prezent.”
Simbolic este mijlocul timpului dintre
naștere și moarte, când ființei poetice
i se revelează atât semnificațiile
trecutului, cât și ale viitorului, timp al
înțelepciunii și al meditației asupra
destinului individual: „Mintea se
întredeschide preț de un fulger, o
clipă puternică./ spre uitate misterii,
nicipând bănuite”.

Este o poezie sinteză, în care se
regăsesc motivele preferate ale liricii
Magdei Cârnelci, într-o viziune amplă
asupra timpului.

Se constată locurile comune ale
liricii feminine care tratează tema
timpului, elemente similare, motive
de recurență, precum clipa/ secunda/
ora, ceasornicul/ ceasul/ ornicul/
cronometrul de buzunar, oglinda,
somnia, visarea, trecerea timpului,
timpul-așteptare, timpul istoric,
raportarea timpului individual la
timpul universal, cosmogonia și
apocalipsa, relația naștere-moarte,
condiția increatului, căderea în timp,
condiția efemeră a ființei umane în
opoziție cu veșnicia divinității,
prezentul trăirii.

Domină în general viziunea
sună asupra vieții ca șir de
suferințe, iluzii deșarte și neîmpliniri,
dublata de tentația reînțoarcerii în
veșnicie, prin regăsirea stării care
precede nașterea; dar și bucuria de a
trăi, chiar dacă singura perspectivă
certă a existenței este moartea. În
ciuda numeroaselor elemente comu-
ne, diferențele de ordin estetic sunt
semnificative, nu doar între creațiile
celor cinci autoare menționate, ci
chiar între volumele aceleiași poete.
De la fiorul religios din volumul
Martei Petreu, care situează ființa
poetică între *credință* și *tăgadă*, la
emoția intelectualizată a discursului
liric din volumele Elenei Ștefoi, de la
obsesia morții din creațiile Ilenei
Mălăncioiu, la lirismul sensibil al
Anei Blandiana și expresionismul
cosmic al poeziilor Magdei Cârnelci,
viziunea asupra timpului se colorează
într-o paletă amplă – revoltă
împotriva timpului necruțător, care
înstrăinează ființa poetică de propriul
sine, tragică sau senină acceptare a
timpului implacabil, aspirația spre
echilibrul tern al ataraxiei, sau
tentația *somnia* ca împăcare cu
veșnicia.

Portret în mișcare

DIVINUL POEZIEI - MIEZUL CREDINȚEI

O lirică feminină. De data asta, cu trăiri interioare intens participative, o poetică prin care Any Drăgoianu își caută o identificare în *biographia litteraria*, co-prezență a fenomenului în sine, și nu numai ca exponent scriptorial, dar și conștientizat, raportându-ne pe de o parte la colaborările de la reviste literare³, cu un renumit rating, pe de alta, în implicarea⁴ la reviste de cultură și umor, iar palmaresul se întrecește prin premiile⁵ obținute la festivaluri de

³ *Ramuri, Poezia, Oglinda Literară, Actualitatea Literară, Bucovina Literară, Observatorul (Toronto, Canada), Contact Internațional, Portal Măiastra, Caietele Columna, Agora Literară, Lamura, Vatra veche etc.*

⁴ „Epigrama de Strehaia” (redactor-șef, director de imagine la ziarul „Informația de Strehaia”) și „Cugetul” (editor-șef adjunct).

⁵ Marele Premiu la Festivalul de poezie „Ioan Budai Delean” (Geoagiu, 2011), Premiul Presei la Festivalul Internațional de poezie „Lucian Blaga” (Lancrăm - Sebeș, 2012), Premiul I la concursul de poezie „Cavaler al florii de cireș” (2012), Premiul I, la Festivalul „Pe aripi de dor domnesc”, secțiunea poezie (Domnești-Argeș, 2012), Mențiune la Concursul de poezie religioasă (Forumul Negru pe Alb, 2012), Premiul special la Festivalul Internațional de creație literară „Titel Constantinescu”, secțiunea volum de versuri (2012), Mențiune specială la Concursul internațional de poezie „Starpres” (2012), Mențiune la Festivalul „Romeo și Julieta la Mizil”, secțiunea poezie, (2013), Premiul Clubul Rotary la Festivalul Internațional de poezie „Lucian Blaga” (2013), Mențiune la Festivalul Național „Agatha Grigorescu Bacovia”, secțiunea poezie (2013), Premiul pentru poezie, Fundația Naji Naaman’s și titlul de Membru al „Maison Naaman pour Culture” (2013), Premiul al III-lea la Concursul Național de Literatură „Fascinația Mării”, secțiunea Haiku (2013), Premiul al III-lea la Concursul Național de Literatură „Fascinația Mării”, secțiunea poezie (2014), Premiul al II-lea la Festivalul Național de Literatură „Alexandru Macedonski”, secțiunea volum de poezie (Craiova, 2015), Premiul de Excelență la Festivalul Național de Poezie Patriotică „România suntem noi” (2015), Mențiune la Concursul Național de Creație Literară „Diamante Spirituale”, UNIFERO (2015), Premiul al III-lea la Concursul de Poezie Religioasă „Credo” (2015), Premiul al III-lea la Concursul Internațional de Poezie „Memoria Slovelor” (2015), Marele Premiu „George Ranetti” la Festivalul „Romeo și Julieta la Mizil”, secțiunea poezie (2017), Premiul al II-lea la Festivalul Național „Zâmbete în prier”, secțiunea Madrigal (Vișeu de Sus, 2017), Premiul Special al Juriului la Festivalul de poezie religioasă „CREDO” (2017), Marele Premiu (Trofeul) la Concursul

literatură, secțiune proză/ proză scurtă, epigrame/ ad-hoc de epigrame, umor/ satiră și umor și parodie. Debutul literar („Prea sentimentală”, Ed. SIMART, Craiova, 2006) nu dezmințe natura eului „corporalizat”, „individualizat” care exprimă în formă post-modernă sentimentul dualului existențial, prin circuitul metaforei, ridicând confesivitatea la grad de „mimesis” și redefinind „axele eliptice” ale poeziei feminine în volumele publicate⁶. Nu știm câtă discreție a realului în irealul poetic își va fi făcut loc în aceste producții lirice, dar știm că poeta abordează, grație unei împăcări cu sine, volume în proză, dar și volume de versuri delicate pentru cea mai inocentă vârstă – copilăria. Any Drăgoianu este apreciată și pentru transparența de abordare a variatelor genuri literare, până la urmă, o îngemănare de suav copilăresc și ardentă explorare a „locului locuit” de o iubire ne-declamativă, în sensul unui „catharsis” transformator.

Asumarea emoției vs creație. După volumele „Recuperarea sinelui” (2016) și „Vieți de rezervă” (2017), unde în *jocul durerii* (revista *Vatra veche*/2018), emoția asumării unei prezențe existențiale, într-un crescent-do poetic-psihologic, devoalează o stare conflictuală fundamentală ce ține de paradigma „eului feminin”, acum, în aceeași notă a ingeniozității, urcând pe spiralele propriul „eu”, Any Drăgoianu nu abandonează posibilitatea unei trăiri *în și prin* harul ce poate absolutiza indeterminarea, „lăsându-l pe El să treacă înainte” ca un-

Național „Fascinația mării” (2017), Premiul special la Festivalul Național de Umor „Steaua Nordului”, secțiunile poezie și epigramă (Botoșani, 2017), Mențiune pentru volumul „Vieți de rezervă” la Festivalul Național de Poezie „George Coșbuc”, (Bistrița, 2017), Mențiune specială la Festivalul Național de Literatură „Liviu Brebeanu” (2017).

⁶ „Speranțe false” (Ed. AIUS, Craiova, 2006), „Gânduri ascuse” (Ed. SIMART, Craiova, 2006), „Despre noi” (Ed. Contrafort, Craiova, 2007), „Prin păcate, împreună” (Ed. Fundația Scrisul românesc, 2008), „Corabia albastră” (Ed. Contrafort, 2009), „Stelele nu mor niciodată” (Ed. Contrafort, Craiova, 2009), „Dumnezeu este singurul meu prieten” (Ed. Sitech, Craiova, 2011), „Portret pe unghia pământului” (Ed. Ramuri, Craiova, 2012), „Cutia cu nervi de oțel” (Ed. Ramuri, Craiova, 2012) Marea Întâlnire” (Ed. Contrafort, Craiova, 2013), „Între două aruncături de zar” (Ed. Ramuri, Craiova, 2014), „Recuperarea sinelui” (Ed. Ramuri, 2016), „Vieți de rezervă” (Ed. Sitech, Craiova, 2017).

mai-profund al sinelui, într-o nouă plăsmuire, „Miezul credinței” (Editura Vatra veche, Târgu-Mureș, 2018), sub marca (deja consacrată) substanțialitate și confesivitate. Volumul de versuri poartă stigmatul unor fapte și tensiuni interioare, trăiri *in imaginario*, dar, pe care Any Drăgoianu nu a avut nicio reținere să le exploreze tematic și să aducă subconștientul la limita conștienței, marcând luciditatea prin însăși coborârea în *sinele*, singur capabil să urce către efemeritatea clipei. Spiritul poetei e, în esența lui, deloc retractil; trece fiecare barieră a paradoxalului limitativ, într-o gestică obstinată, inregimentând și uniformizând cu doză de naturalețe, efectul de poeticitate a *unui mai mult* al înțelegerii nepărtinitoare („...// poezii sunt condamnate/ Doamne/ zvârcolindu-se/ în pântecul Cuvântului/ cu mâinile înmuiate în cerneala timpului/ se scriu și se rescriu/ până la prima particulă de nisip/ peste care a trecut râul de smoală/ botezându-i în numele scrisului/ ca în numele durerii nesfârșite” - *Poezii sunt blestemate*). Poeta își asumă această transformare, surprinzătoare pentru *un alt fel* de trăire, o metamorfozare a elementului sacru ce o poate lega de raportul dintre poezie și timp („timpului fără trup/ să nu-i cerem socoteală/ el a curs ca un râu/ pe vreme ploioasă/ când digurile au cedat/ și apele au înghițit sufletele roditoare/ nici întrebări fără sens să nu punem/ doar rugăciuni pentru iertarea trecerii/ privind înapoi/ →

CRISTINA SAVA

ca după un prieten/ rănit și singur”- *Poemul credinței*). Trecerea timpului, pentru Any Drăgoianu, nu înseamnă descoperirea divinului, deoarece El există și face parte din propria-i devenire, ci divinul poeziei, miezul credinței, ajunge o certitudine ca posibilitate, în opera apertă (Umberto Eco, *Opera deschisă*, 1969), ca dorință, astfel încât să corespundă simetriei psihologice a receptorului, pe cât posibil, în acord cu experiența emoțiilor artistice pe care vrea să le transmită cu voluptatea interiorității, despre care nu se poate vorbi, dar se poate spune, o modalitate de exprimare a feedback-ului în cronotopul care determină modul propriu de lectură al actantului („/.../ iartă-mă/ că am luat Cuvântul/ și l-am împărțit/ ca pe o pâine/ săracilor/ că am făcut din el bici/ și am adus nesomn/ unor oameni teribil de singuri/ iartă-mă/ că l-am făcut sabie/ și am sfărtecat piepturi/ deci/ pledez/ vinovat/ vinovat/ vinovat/ până în ziua când brațele/ se vor așeza pe scândurile ude/ gustând liniștea/ adevărului.” - *Pledez vinovat*). Fără îndoială că există cei doi poli opuși ai comunicării, respectiv actul creației - relația autor-text, precum și al receptării, relația text-cititor, însă există o limită de „depășit-atins” (G. Liiceanu, *Despre limită*, 2009), atât de interpret cât și de exeget.

Metamorfozare vs sacru feminin. Poemele din volumul „Miezul credinței” sunt, pe rând, deschideri, ca mod de *omniextensium*, din sufletul poetei, al cărei „eu liric”, responsabil și responsabilizat de un traseu al stărilor interioare, într-un joc de du-te-vino, într-un traseu dinspre viață spre poezie și invers, revine acum la o introspecție senzorială în corporalitatea cuvintelor care fie se deoa-lează, fie constrâng permisibilul schimb liber de reactivitate în fața misiunii metatextuale („/.../ acolo nu sunt eu, Doamne/ și nici nu voi fi/ târâtă prin tranșee blestemate/ înstrăinată de propriile gânduri// eu sunt aici, Doamne/ fărăna asta de ceară/ ce se prelinge pe marginea zilelor/ într-un plâns continuu// aici sunt, Doamne”- *Acolo nu sunt eu, Doamne*). Vorbim de o culminație a onticului, dată de revelarea sacru-lui, orizonturi ale transcendenței, lăsând să primeze gândul locuit de

„mysterium fascinans” în prezența unui „árreton”, manifestat în menirea celui ce scrie („/.../ azi mi-am lăsat privirea/ să plouă ca un cer/ și sub picioare grele/ sămânța neîncolțită/ striga adâncul ud/ mai vine câteodată o umbră din vechime/ să fie doar un strigăt neodihnit și negru/ sau îngerul chemării trimis într-adevăr/ pe treptele în care se-neacă o dorință// azi mi-a ajuns privirea/ în palma Ta/ Isuse” - *Azi mi-am lăsat privirea să taie zarea până la țipăt*); din dorința de a se confrunța cu Adevărul absolut, precum Arghezi („Vreau să te pipăi și să urlu: «Este!»” - *Psalms*), caută o corporalizare a divinității („/.../ cum gheara asta/ Doamne/ mă strânge tot mai rău/ în dimineți perfide/ când bruma stă pe ram/ eu curăț din privire iubirile pierdute/ și scap de îndoiala/ că Tu m-ai părăsit// și frigul ăsta/ Doamne/ s-a repezit la mine/ dar mâna Ta cea blândă/ l-a reîntors în drum/ acum să stea afară ca un cuvânt rănit/ din care curge noaptea/ cu lacrimi prăfuite” - *Și frigul ăsta*); *femininul sacru*, reamintit, trebuie „atins” pentru a se convinge de realitate; dacă Any Drăgoianu exersează în versurile sale și credința drept mărturisitoare și „echivalează poezia cu o călătorie a spiritului dornic de absolut” (Ernest Bernea, *Trilogie filosofică*, 2002), înseamnă că atinge zona recuperării sacru-lui ori, cel puțin, a reflectării monadelor sacru-lui în profan, al dualului existențial, captivând grațiosul aureoral și întorcându-și privirea către elementele ce definesc aspirația lui „homo religios” în rugăciunea inimii. *Frigul* stărilor în contratimp ale poetului-vizionar, viziune plastică marcată de forța cuvântului în hirofanie, ne permite să apreciem că poemele Anyei schimbă o presupusă sancțiune a divinului la îndrăzneala umanului de a-și materializa limita nemărginirii („/.../ până la absurd se întinde mâna acestui trup/ identitatea mea a ars/ până la ultima particulă/ cenușa ultimei zvâcniri/ s-a

împrăștiat în abisul clipelor/ nu mă mai căutați/...” - *Noaptea mușcă flămân-dă*). În tehnicitatea lirismului, din acest volum, influențat sau nu (mai puțin interesează), de o anume stare religioasă, de remarcat este, în esență, *Nihil sine Deo*. Poeta își ia drept reper parabolele biblicului, într-o anume artă, urmărind valorificarea discursului poetic („«Cred, Doamne!»/ iar tăria mea nu e în brațe/ nici în picioare/ sau în ochi/ e în inimă/ acolo unde Ți-ai făcut loc de popas/ și din vreme în vreme/ când durerea mă strânge/ vii să îmi alungi de-monii” - „*Cred, Doamne! Ajută ne-credinței mele!*”). Dacă fiecare poem reprezintă un mod de abordare a finitudinii, este de observat că Any Drăgoianu exersează o lirică cu linii impresioniste, inserând reflexivitatea unei sensibilități semantice bine cultivate, fără a avea pretenția unui livresc nostalgic, ci, mai degrabă, verba versului transmite senzualitatea reveriei și a unui cromatism rafinat, specific unei poezii sub pecetea dorinței de sine-stătătoare: „împăcarea cu sine și împăcarea cu Dumnezeu” („/.../ eu/ învățată cu războiul/ târându-mă prin noroiul zilelor/ gustând pe apucate/ pâinea finței/ să mă așez într-un colț/ îmbrăcată în cămașa răbdării/ și să mestec pacea cu sinele meu/ facă-se voia Ta/ Isuse”- *În singurătatea iernii Isus mă îndeamnă să fiu*). S-ar putea spune că poeta încearcă „jocul identității/alterității” prin metafora deschisă în care coexistă toate ipostazele de „a fi”; pe alocuri, caută partea statornică a identității, acel „idem nealterat de ipse” (Paul Ricoeur, *Metafora vie*, 1975). Universul →

poematic al Anyei primește misia proprie-i metamorfozări, purificând ideile în taina Cuvântului Viu, salvând Poezia prin propria-i definiție: „iubire și har în dar tuturor”.

Prezența îngerimii vs muza poeziei. Valoarea emoțională, dar și estetică, a textelor poetice din acest volum, este dată de etalarea trăirilor în contratimp; poeta își asumă riscul unui voluntariat subtextual, de consacrare în/ prin terapia răbdării; dacă la Voiculescu, îngerul, element de manifestare a sacralului, desacralizat, este răpus de moleșeală, la Any Drăgoianu, imaginea îngerului este umanizată într-o formă a exilării din grația divinului (căci a „dormi” sau „a fi mort spiritual” *tot una este*; ori, îngerul dacă „doarme” nu poate fi folositor; dacă ar fi să ne raportăm la teoria nietzschiană, „moartea” Lui înseamnă răsturnarea tuturor valorilor morale și spirituale), însă poeta își asumă cu tenacitate, în însăși profunzimea unui „dat” déjà vû, condiția umană („dar pe buzele mele uscate/ încep să apară Psalmii/ și în lăuntru meu/ această credință/ ca un izvor/ ce-a săpat stâncile colțuroase ale vremurilor/ vine să întregască lumina// dormi/ îngere/ dormi/ cu odihna ta/ îmi învelesc brațele/ acestui poem lucrat/ în liniște - *Din unghiul acesta străin învăț să mă rog*). Într-un spațiu al devenirii *spirituale*, orchestrația poematului, în ce privește corporabilitatea cuvintelor, pare a fi una cu cel ce caută un *dincolo al numirii*; revelația „eului poetic” ne aduce în proximitatea originii unei dureri eclesiastice, închisă în ea însăși („iartă-ne/ Isuse/ până nu se face frig/ până nu se face seară/ și încep ploile reci/ iartă-ne/ până nu ne vâram privirea/ în păcatele proaspete” - *Linia groasă a adevărului*), surprinzând laic motivul lui *homo religious*: „bucurie și gândul judecății”. Ca *summum* de idei, „Miezul credinței” exprimă o emoție firească, o aspirație paroxistică în fața necunoscutului, amplificată de condiția lui „homo vagans” în căutarea divinului, o ascendentă traiectorie către spațiul inaccesibil ființei. În grafia poemelor, descoperim plăcerea unei curiozități intelectuale, cu un ochi estetic și o percepție venită din interior, într-o stare de emoție parti-

culară. Încrederea poetei în rolul predilect al Logosului, concretizat în rugăciune, prin care se invocă prezența Absolutului, accentuează aspirația spre regenerarea morală, spre reflectarea acelei stări paradoxale, situată între suferință și beatitudine, într-un elan spiritualizat și pe un fundal de „hagiografie populară” (Al. Andriescu, *Psalmii în literatura română*, 2003). Se constată că plămuirea poemelor e una de maturitate, maturitate poetice, și nu numai, având drept te-meinicie a edificiului poematic rei-terarea stărilor, fie de beatitudine, de revoltă chiar, ori smerenie, ca într-un jurnal, nedatat, singurul „martor” la întoarcerea prin devoțiune, în condiția lui *homo faber*, răspunzător pentru *un dat* în consubstanțialitatea universalității („/ ... / mă credeți pe cuvânt/ că nici Isus nu poate/ prin verbul reîncarnat/ să lege cu o sfoară/ durerile ce-apasă/ în satul viu pe unde/ poezii gustă zilnic metalul ruginit/ din carnea lor amară” - *În satul ăsta viu se răstignesc poezii*), fie prin relevarea unui alt profil existențial, într-o nouă abordare artistică („/.../ e cald/ e bine/ Doamne/ se naște-o altă lume/ pe ziduri legendare/ și nicio prăbușire/ nu voi gusta de-acum/ .../ eu voi iubi din nou/ pământul/ dar și cerul/ și marea și oceanul/ din pieptul unui înger/ ce s-a plimbat o vreme/ prin visul meu albastru/ e cald și bine/ Doamne/ m-ai învățat să cânt” - *Acceptare*). Creațiile lirice (din volum), toate, au titluri creionate într-un anume fel, contrageri ale metatextului liric, dat fiind darul epigramist al poetei, divulgând tensiunea dintre *ceea-ce-este-ascuns vederii* și *ceea-ce-este la vedere* („/.../ eu/ cu mâinile împreunate până la sânge/ repet rugăciunile obligatorii/ să-mi fie de folos/ un înger îmi arată pământul întreg/ desenat în culori grave/ pe palmele lui/ dar zgomotul pașilor tăi/ mă trezește/ atacându-mi firescul dimineților/ în care mă încăpățânez/ să trăiesc cu frica lui Dumnezeu” - *Zgomotul pașilor tăi mă îndeamnă să tac*).

Către un depășit-atins. *Ce urmărește mesagerul „tainelor de sus”?* *artitul creator?* Să pătrundă dincolo de aparențe pentru a se elibera de orice spaimă neînțeleasă ce s-ar fi putut piti într-un colț umbrit al sufletului, știind că „întristările noastre ușoare de o clipă lucrează pentru noi tot mai mult o greutate veșnică de sla-

vă” („poezii nu-și schimbă sufletul de două ori/ cu același suflet/ rămân în carnea lor/ ca într-o haină zdrențuită/ și trag de timp/ ca de un colț de pâine/ până îndestularea aceasta/ sparge văz-duhul” - *Poezii nu locuiesc de două ori în aceeași inimă*). Într-un lirism discret, individualizat, pe alocuri un joc al ludicului; în rivalitate cu ea însăși, poeta își demonstrează ceea ce este, în subtilități *eupfonice*, unde ființa pare că-și dedublează identitatea și lasă irizarea cuvintelor să petreacă „tăcerile sacre” („/.../ umbra ta/ desigur/ prelungă și fascinantă/ cu riduri vulgare/ mă face să spun că aș putea să te iubesc/ fără să-mi pese/ dacă lumea își înfinge cuțitul/ în demnitatea mea/ dar sângele curs/ pe lama subțire/ se face timp/ al cârnii de care/ nu mă pot înstrăina.” - *Umbra ta e mai bătrână decât timpul în care trăiești*). Iată de ce lirismul Anyei, din acest volum, se construiește ca stare ontică, în primul rând; mai apoi, ca emoție de a transpune din real o iubire arhetipală, a *prióri*, în imaginarul poetic feminin, girat de necesitatea imanenței („adevărul se naște pe drumul căderii sinelui/ o poighiță subțire pe care alunecă întrebările/ la care nici un răspuns nu se potrivește/ dar Isus/ cu o candelă în mână/ îmi închină poezia la sfinți/ și atunci tac/ o tăcere absurdă/ negândită/ cât o prăpastie” - *Adevărul se naște în prăpastia mărginită de gânduri*). Urmărind cu atenție sensurile cuvintelor (deschidere, retorică, metaforă), acestea devin imagini poetice ordonate, într-o infuzie de culoare și vibrație a unui lăuntru gata în așteptarea divinului tămăduitor, mărturisind și mărturisindu-se, nu numai prin semnificant, ci și prin semnificat („/.../ mi-e teamă uneori să nu pleci/ atât de teamă/ încât/ pun piatră peste piatră/ implorând timpul să-mi lase/ clipele în care te știu aproape/ Dumnezeu tău vorbește/ de tine/ poezia mea” - *Dumnezeul tău vorbește*). Se știe că poezia modernă și postmodernă a simțit nevoia să se reconecteze la tradiția religioasă, ori poezia Anyei Drăgoianu vine ca un surplus, acela de surmontare, întrucât versul, prin abordarea sacru/ profan, închide/deschizând triada iubirii: *din El, prin El și pentru El sunt toate lucrurile*; nu întâmplător, iubirea dincolo de thanatic, vindecă →

POEME PASCALE

SPRE ÎNVIERE

unde mă duci umbră călătoare?
abia m-am născut și m-ai luat
pe aripa ta - și protectoare
la Iordan – creștin - m-ai botezat.

...nu știam că pe pământ e aer,
din care să mușc și să respir.
nu știam că văile de vaier
îmi vor pune-n vise elixir.

m-a-nfășat măicuța mea pe-o umbră
blândă... cum sunt țâțele de zer.
câte-odată noaptea era sumbră
și pojarul mă chema spre cer...

m-a salvat pe drum o măgăreață
ce m-a tras la uger și mi-a spus
că L-a dus din viață către viață,
în trupul Mariei - pe Iisus.

vlagă am sorbit din trista Mare.
Taica mă-njura și mă ierta.
Maica m-a scăldat cu stropi de soare
și-am crescut vânjos pe umbra mea.

- haide... îmi zicea umbra zorită,
viața-i lungă și avem de mers.
muzele... morgane de ispite,
mi-au dat har să simt al vieții sens.

am zburat de-a lungul și de-a latul

și-am prânzit ades prin pușcării.
m-a ademenit chiar necuratul
să mă-nvețe mari escrocherii.

și m-au dus pegașii pe Golgota
și-am văzut Hristosul sângerând
și L-am ascultat rostindu-și iota
ce vestea că va-nvia...curând.

El de mii de ani tot înviază.
noi îl vindem și îl răstignim.
El ne iartă veșnic și veghează
cum ne naștem... creștem și murim.

- unde mergem... umbră călătoare?
mă-ntrebam, de întrebări străpuns.
- gata... mi-a zis umbra protectoare,
azi - la ÎNVIERE... am ajuns.

aprilie - 2017, la Montreal.

SFÂNTULUI MEU

Vino, Sfinte Gheorghe, pe la mine.
Adu-n braț și paloșul tău sfânt.
Colcăie o rea balaurime

Și e lepră cruntă pe pământ.

Vino, sfinte, ceartă-i pe balauri.
Prea aruncă foc din căpățâni.
Frunțile și le-au pocit cu lauri
Și pe pacea lumii sunt stăpâni.

S-au corcit prin marile palate,
Cu legi strâmbe sunt pe Țară zbiri.
Lumea se frământă și se zbate
Arsă de prea mari nedumiriri.

Mulți s-au cocoțat în calendare
Mituind alți ghiavoli - cu arginți
Și de-acolo strigă cu ardoare
Că golani lumii-au ajuns sfinți.

Plânsul e că s-au corup poeții
Și pe-acești bandiți îi pupă-n fund.
Sfinte Gheorghe - prin pogonul vieții,
Jur pe cruce: mă frământ profund.

Tot ce scriu nu-s vorbe de poveste.
Azi, acești balauri sunt reali.
Peste lume bântuie tempeste
Și e plină lumea de șacali.

...Colcăie o rea balaurime.
E nevoie de un paloș sfânt;
Vino, Sfinte Gheorghe, din destine,
Că sunt mari potoape pe pământ.

aprilie - 2017, la Montreal

GEORGE FILIP

Any Drăgoianu

→printr-un „așteptat-atins” ca o recompensă din partea unui *deus otiosus*, retras din lume (,./.../ când Te-am strigat, o, Doamne,/ copacul rețezat/ intrase în spinarea/ ce verdele-și lucruse/ ca-ntr-un tablou de țipăt/ al răs-tignirii Tale/.../” - *Când Te-am strigat, o, Doamne*.). În acest perimetru mundan (unde omul dinlăuntru frământat de iubiri neconsumate ori iubiri tănuite în *femeia monetiană*), Any Drăgoianu se identifică în femeia al cărei vâz caută desăvârșirea (,./.../ sfinții mei/ din lăuntru meu/ înșirați pe sfoara cunoașterii/ ca boabele de cristal/ pe fruntea vremii/ învredniciți-mă/ să pășesc prin lumina scrisului.” - *Rugăciunea poetului*).

Fiorul liric surprinde prin franchețea versului, accentul cade pe depozitii atemporale („într-o zi/ sufletul meu/ va bate cu sfială la poarta spre infinit/ acolo unde stă

închisă toată filosofia pământului/ unde Kant și Schopenhauer/ împletesc firele cunoașterii/ atunci mă voi «lăuda» în fața îngerilor/ cu toate vinovățiile/ cu toate nepriceperile/ ce mi-au zdrențuit sinele/.../” - *Poarta cerului*).

Ars poetica. Edificiul poetic este construit concentric, interiorizat, legat de amintiri și experiențe, suficient cât să răspundă arderii lăuntrice, în fulgurante spații ale imaginarului poetic; *in absentia*, poeta acceptă relativitatea spațiu/ timp cu intenția declarată de a descifra acel „tremor” dat de ipostazele lui *deus absconditus*; dorind să exprime fiorul sacru, uzează de substanța lirică în iradiante motivante și, în același timp, mărturisitoare a misterului eternului feminin - „bucurie ori suferință în/prin iubire, împlinind destinul” (,./.../ căderile mi-au fost/ nu lecții pentru zile/ ci pilde pentru-o viață/ cu Dumnezeu în suflet/ am traversat dezastre/ când toate se puneau/ de-a curmezișul clipei/ El întindea o mână/

și-apoi trăgea la mal/ durerea ce-mi intrase/ adânc în trupul trist/ El mă voia ca piatra/ prin veacuri să rămân.” - *Cu Dumnezeu în suflet*); *Cine s-a așteptat* la o poezie strict religioasă, va fi surprins în a descoperi noutatea prin care poeta a îmbrăcat cuvintele, dându-le spiritualitatea unui *mysterium fascinans*, prin tocmai catharsis-ul ființei care râvnește la eliberare („și îngerii/ plini de curaj/ vopsesc zarea în verde/ e vremea să spună/ că-n straiete clipei/ se gătește/ Cuvântul” - *O pasăre se grăbește să moară*); „Miezul credinței” se poate echivala cu o „profesiune de credință”, în cazul Anyei Drăgoianu, dat fiind trăirile poetice - co-prezență reflectată prin semne și semnificații, situate într-un *înainte-de-vedere*, apropiindu-și cititorul care, la rându-i, caută în/ prin text acel *loc* predilect manifestării eu-lui, iar *divinul poeziei* nu întârzie să producă, în plâsmuirea lirică, emoție și „voluptate senzorială”.

Basarabia în anotimpul moliiilor

Romanul lui Mircea Daneliuc *Strigoi fără țară* (ediția a doua, revăzută, Ed. Adenium, 2014) are ca personaj principal un basarabean. În secolul trecut Basarabia nu a fost cruțată deloc de Istorie, iar personajul scriitorului născut în Bucovina la fel de pătimită poartă pe/ cu sine toate bubele aceluși timp. Mănat de furtunile sociale ba spre Vest, ba spre Est, unde a suferit în aceeași măsură, basarabeanul lui Mircea Daneliuc devine un emblematic „mort deja” fără țară și fără identitate.

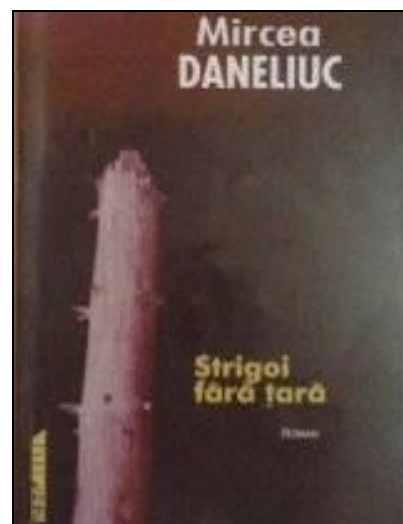
Ilie Hnat s-a născut într-un sat (Mărăuți) între Nistru și Prut și ar fi avut o viață obișnuită de țăran dacă lumea nu i-ar fi fost invadată cu brutalitate din exterior. Cursul zilelor i se schimbă pe neașteptate în 1940, când, odată cu cedarea Basarabiei, este demobilizat din armata română și deportat în zona Odesei. De acum încolo, circumstanțe mereu ostile, mereu insensibile la opțiunile omului mic îl împing pe un drum plin de încercări, cu experiențe pe muchie, cu peregrinări de-a lungul cărora are de suportat condiții subumane de foame, frig, umilință, batjocură, prigoană, bătaie. Față în față cu Istoria, Hnat se pomenește întotdeauna de partea cealaltă a norocului. În regiunea Odessa e luat drept evreu în momentul în care aceștia sunt prizonieri. Se salvează fugind în România, la Făgăraș, dar de această dată îi joacă festa originea basarabeană. Proaspeții diriguitori sovietici îl culeg și îl „repatriază” la Orhei. Pentru că făcuse armată la „dușmani” e judecat de noua putere, încărcat în tren și trimis în ținuturile îndepărtate ale Siberiei, împreună cu soția și fiica lor de câteva săptămâni. Vera și copilul se salvează, dar Hnat face opt ani de gulag la Kolîma și Periprava, muncind în condiții ucigătoare la tăiat pădurea. Evadează, străbate pe jos Uniunea Sovietică, însoțit peste tot de mama Minodora (Motia) care vrea în felul acesta să-l protejeze de scârbele care se țin scai de el. În drum spre casă, prestează tot felul de servicii menite să-l distrugă definitiv. Dezgroapă bombe și sapă gropi în cimitir. Se face clovn la un circ unde e bătut de copii, obligat să mănânce sticlă și alte materiale spre amuzamentul spectatorilor. Acasă nu-și găsește locul, deoarece Vera (în traducere din rusă numele înseamnă Credință), recăsătorită, nu-l mai aștepta de mult timp. Trece clandestin Prutul, unde intră la pușcărie pentru încă opt ani.

Itinerarul recompus mai sus în ordine cronologică este puternic pulverizat în roman, străbătând fragmentar în cioburi de gânduri, replici și mărturii. Scriitura e

ciuruită de goluri, expresiile sunt eliptice, propozițiile întrerupte, iar legăturile dintre ele sunt provizorii, amintind *Ostinato* lui Paul Goma ori *Viața și moartea nefericitului Filimon sau Anevoioasa cale a cunoașterii de sine* a lui Vladimir Beșleagă. Opțiunea pentru o astfel de formă romanică se justifică, pentru că evenimentele sunt reconstituite de Hnat, care a ajuns la capăt de drum (76 de ani) după o viață plină de privațiuni, cu experiență de deținut politic, e bolnav și are apucături stranii. Pe patul suferinței, în pofida auto-interdicțiilor repetate, Hnat cedează pulsionilor memoriei, lăsându-și povestea terifiantă de viață să se închege într-o structură cu mai multe semnificații. Unele fragmente narative aparțin lui Motia și vin să completeze piesele-lipsă din mărturiile fiului său. Vocea ei însă se strecoară polifonic prin cea a lui Hnat („Motia nu vorbea decât din gâtul lui”).

Scriitorul mizează pe o regie a dezecchilibrului mitic-baroc pentru reprezentarea lumii și a evenimentelor care să comprime simboluri și parabole. Brutalitatea, absurdul, dar și fantasticul suferințelor lui Hnat impun semnificații metafizice. Într-o cronică la această carte, din *Viața Românească*, Simona Grazia Dima punctează faptul că „Ilie e figură christică, cu atât mai emoțională cu cât e lipsită de măreție”. Ingeniosul artificiu de compoziție permite identificarea unor puncte de convergență cu miturile creștinătății. Drumul lung, amintind pe cel al Crucii, parcurs de Hnat, modelul iconografic sublim al feciorului alinat de mama sa, dar și moliiile care însoțesc aducerile aminte în pragul sfârșitului, hârlețul de care peronajul nu se desparte de-a lungul traseului revenirii acasă, săpatul gropilor, moartea ca scenariu de purificare evanghelică, ca dizolvare în văzduhul cu „miros de tămâie și de vișin” etc. sunt imagini ficționale cu profunde intuiții mistice. Mai ales că referințele biblice sunt susținute de o scriitură exprimând un profund și apăsător oftat al ființei, acompaniat de sonorile înălțătoare ale rugăciunii Minodorei.

Merită atenție filosofia existențială pe tema relațiilor dintre omul gulagului și Divinitate, pe care scriitorul o dezvoltă în monologurile personajului său. Reflecțiile lui Hnat strecoară suficient scepticism religios și mai multe reinterpretări valorice în spiritul Kierkegaard și Nietzsche. Cel care a trecut prin chinurile detenției politice e în drept să decidă singur ceea ce e moral sau nu în comportamentul său. Or, condițiile gulagului nu lasă individului multe opțiuni. El trebuie să aleagă fie smerenia – capacitatea de „a te simți deja mort”, insensibil, fie răzvrătirea pe

care o dictează instinctul vieții. „Umilința e-o unealtă, meditează cu maliție Hnat, fără de care omul nu se înnoaie... C-așa-i făcut el. Degeaba strigi nu-ntoarce capul, banditul, nu vorbi, ochii-n pământ! ... dacă, să zicem, îl scoți la umblat pe ciment într-o curte cu zid. Până nu-l faci să se bălăcăre în propria lui murdărie, să se culce cu hârdaul la cap, să doarmă pe piatră să-și mănânce păduchii, să-i fie foame și-n somn și să-l arzi în șira spinării cu patul de la kalașka, nu faci nimic cu el. Tot timpul are ceva de reclamat. Asta nu numai în Kolîma ori Peciora. Vorkuta, unde vrei tu! Uită-te în jur: frunza mărului e spurcată de omidă și cioară, cioara de purici, puricii de alții, dracu să-i ia. Trăiești și calci numai în spurcăciuni. Ieși pe stradă, nu trece o jumătate de ceas și-ți strică cineva ziua... Poate că-i dată de la Domnul ca să te smerești, umilința. O fi un lucru sfânt asupra priceperii”.

La sfârșitul traiectului existențial, Hnat refuză ideea de spovedanie, pentru că nu se vede împovărat de păcate. Gestul lui e unul care urmărește debarasarea de greul amintirilor: „Eu, ce-am trăit nu merită păstrat, mai mult mă încurcă. Am trăit ca să mor. (...) Lepădarea de amintiri nu numai că te face mai tare, dar scapi de tot ce ai greșit și ce-ai îndurat, te poți urca la cer gol și senin cum vine pruncul. (...) Domnul Hnat avea o tehnică: scăpa de bubele aducerii-aminte așa cum te storci de coșuri. Sare răutatea afară și nu mai coace. Se face la loc; apeși cu unghiile, până iese cu rădăcină, albă, ca țâțâna la zmeură”. Lăsând în urmă memoria unei vieți absurde, Hnat își recuperează libertatea umană, pe care Istoria și Destinul i-au refuzat-o.

În același timp, prin povestea de viață a acestui basarabean nefericit, Mircea Daneliuc proiectează drama unui popor lăsat în bătaia furtunilor pe drumul desfădat al Istoriei.

ALIONA GRATI

A.I.BRUMARU

ALTE VERSURI REGĂSITE
(1970-1971)

TEMPLU

Stau împietrit
și-i atât de departe
orice liniște.
Mai departe e o noapte fără
început
și fără iertare
ca și cum ar fi înțepenit
șerpilor memoriei iarăși.

SĂ NU VENIM

Să nu venim prea târziu
când se răcește memoria
și cuvintele sună trist
și înghețat.
Când moartea – acest cerc
atât de perfect, cu liniștea în
centru –
când acest androgin
se va deslănțui între mirosul de
sex și amară tămâie
într-o sacră mirare.

SEMNU

Oprindu-ne la această margine
eternă mă vei întreba de drumul
fără de sfârșit și despre rătăcire
în timp ce un prinț cu fruntea de
aur
ne va face semne înalte
câlcând peste moarte.
Tă mă vei urma apoi în altă
parte a lumii
la fumul înălțat în pustiu
făgăduindu-mi cu un surâs de
zeu
neînțeleasa tăcere.

MAI SINGURĂ

Sunt ca un spânzurat
ce nu știe de ce atâră
dar atât de aproape de adevăr
că toate gândurile devin
frânghii.

Dar cineva mai stă încă la
margine
mai singură printre lucruri, mai
rece
simțind la extremitatea ființei
ultimul spasm
și stropul de rouă cleioasă.

NU-ȚI APLECA

Fericit e zeul care a zburat
cu spaimă din mâna ta pală și
rece.
Nu-ți apleca fruntea peste
amintire
e un vânt de păsări care trece.

NUFĂR

Moartea crește ca un nufăr în
mine
în apă albastră și lină.
E atât de sigură de petalele sale.

Când își va scoate capul cel alb
din taina curată a lacului
eu mă voi așeza ca o pulbere
fină
peste elementara tăcere.
O, tu, șoptește-mi data înfloririi.

LUNECARE

Se adună atâta spaimă
și nu mai vine nimeni
aici la margine
să-mi închidă ochii.

Doar trupuri mari se rotesc
asemeni unor zburătoare streine.
Ele așteaptă să alunec
pe aceste trepte albe
în număr de douăsprezece.

SEMN DE LOC

Sau să mă întorc la locul acela
unde șerpilor se închipuie frunze
urcând spre sfințenie.
Sau altfel, oricum,
într-un loc din care nu urmează

Marcel Chirnoagă, Pursânge

nimic.

Însă cât de ascunse sunt
cât de secrete ceste locuri
în care nimeni nu-ți adună vreun
gând
și totul acolo e atât de pierdut.

NU ERA DECÂT UN SEMN

Nu era decât un semn
precum acela care desparte
între viață și moarte.

Nu era, prin urmare, decât
făptura
ajutată de litere, de cuvinte
smulgându-se încet din
memorie.

Pe atâtea trepte deodată
o sferă de aer
ca un șarpe buimac în nămol.

UN STÂLP DE SARE

Când se va stinge și acest cuvânt
eu voi trece absent și nepăsător
ca un prinț pe cerul albastru.

Clopotele se vor ridica dintre ape
și un stâlp de sare-mi
va trimite lumină.

O FLACĂRĂ NECLINTITĂ

Nici o pasiune nu mai tulbură
ochiul meu rece asemeni
sunetului, nici un clopot
nu-și clatină limba
pe tâmpla mea eternă.

Ca un prinț fericit
ca o flacără neclintită
stau lângă această coloană-a
infinirii.

Mandyllion

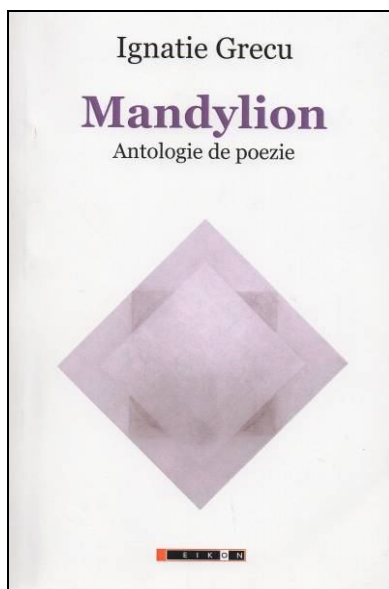
Dumitru Stăniloae spunea: "Dumnezeu este atât de mare, că singură poezia poate încerca să-L exprime". Să fie acesta motivul pentru care scriu poeții, încercând să-L exprime și chiar să-L cuprindă pe Dumnezeu în crâmpeliul lor de nemurire „la(n)țu” versurilor? Tot ce se poate. Totuși cred că poeții scriu pentru că au imbolduri și chemări interioare și tot imboldurile și chemările interioare îi fac să se oprească mai mult la anumite tematici. Că aceste chemări și imbolduri sunt (sau nu) o voință a Domnului, aceasta este o altă poveste.

Marele poet german Rainer Maria Rilke spunea că "poeziile nu sunt simple emoții, ele sunt experiențe...", inclusiv aceea "...să observi gestul fiecărei flori care se deschide dimineața". Acesta, care vedea peste tot amprenta lui Dumnezeu, îndemna astfel la experiența trăirilor, inclusiv prin observare atentă și reflecție.

Ignatie Grecu, poetul-monah de la Mănăstirea Cernica, de lângă București, are o astfel de predispoziție, și chiar mai mult, chemare: "Aș vrea să fiu acolo/ Unde numai roua mângâie ochii plecați ai florilor/ Și glas din apă dă pletelor ierbii ocol/..." (pg.46).

Fără a-l cunoaște pe monah, am constatat în versurile sale din **Mandyllion**, dezvoltarea în poezie a iubirii smerite, fără mândrie, față de Dumnezeu. (Mândria, "dușmănia vicleană a gloriei" - cum spunea același Rainer Maria Rilke). Este o antologie voluminoasă (501 pagini) și deosebit de densă în forță și frumusețe și aceasta a apărut în 2017, la editura Eikon, București. Cartea cuprinde versuri din volumele sale: *Pe malul cu sălcii* (1988), *Bucură-te* (1992), *Hrisov, această zi* (1995), *Stihurile despre nisip* (2001), *Sipetul de taină* (2004), *Aripă de înger* (2006), *Lacrimi de mărgean* (2009), *Floare de har* (2012), *Altă înserare* (2014), *Steaua mângâierii* (2014), *Cântecul păsării pe acoperiș* (2014).

Sunt sonete. Și spune autorul despre sonet: "Sonetul, perlă va străluci mereu/ Prin veacuri triste o minune nouă./ Precum în iarbă neatinsă rouă/ Pe care-o zămislește Dumnezeu./ S-a dat spre împlânzire-

aceasta vouă/ Ca unor fii neascultători de zeu./ Să o purtați pe umeri nu-i prea greu,/ Pe aripile-ntinse, amândouă./ El sufletul cu muzică-ndulcește./ Și inima o scaldă-n aer pur./ Ca fructul încălzit de soare crește./ Râvnit de toți câți calcă împrejur./ Și ca un măr de aur strălucește/ Pe cea mai-naltă creangă de azur." (Sonetul, perlă).

Sunt și rondeluri și spune autorul despre rondel: "Rondelul nu e joc. E artă!/ Mă regăsesc deplin în el./ Minunea unui sfânt rondel/ Învie orice lume moartă!/ O bijuterie, un inel/ Pe care câțiva îl mai poartă:/ Rondelul nu e joc. E artă!/ Mă regăsesc deplin în el./ De ai greșit cumva nițel/ În veci de veci el nu te iartă./ Afirm cu mâna sus pe toartă,/ Cu satisfacție și zel:// Rondelul nu e joc. E artă!..." (Rondelul), dar și catrene și versuri în spirit de haiku, unele adevărate definiții sau redenumiri în formă estetică, de o forță de transfigurare aparte, precum "Lebădă, turn alb înclinat./ Zvon de flaut deasupra te ține...", (Medievală) sau "Acel frumos, ceresc albastru/ Prin veacuri, o minune/ E sufletul lui Daniil Sihastru/ Topit în rugăciune." (Voronet). Toate acestea nefiind decât specii ale poeziei în care, și prin care, autorul a simțit la un moment dat nevoia să se exprime.

În toată cartea, indiferent de maniera de exprimare, rezidă filosofia teocentrică. În aceasta, ca un fir călăuzitor, gândul monahului-poet: "Dă-mi, Doamne, viers curat și sfânt/ Ca să te laud cu căldură./ De dincolo de veacuri, de făptură./ De dincolo de moarte, de cuvânt./ Precum prorocii

din Scriptură/ Luau ceresc, înalt avânt./ Dă-mi, Doamne, viers curat și sfânt/ Ca să te laud cu căldură./ Când îngerii abia se-ndură/ Să vină iar din când în când./ Abia deschid umila-mi gură;/ Ca să Te rog mă înspăimânt:// Dă-mi, Doamne, viers curat și sfânt!" (Dă-mi, Doamne, viers).

Lumea înconjurătoare, animală și cea vegetală, ca un posibil și probabil Rai terestru, este cea care și în care poetul vede peste tot "semne" ale existenței Preaînaltului. Toate trăirile și sentimentele îi sunt subordonate iubirii dăruite acestuia. Animalele domestice și sălbatice (mielul, cerbul, "păsărețul" (porumbelul, privighetoarea, mierla, cocorii, găștele sălbatice, graurii, lebăda, rândunelele etc.), copacii (teii, salcâmi, stejarii, plopii, ulmii), pomii (vișinul, cireșul, mărul), fructele (vița de vie cu strugurii și boabele sale, rodia) și florile: "lalele, crini și sacri trandafiri/ Și alte flori cu nume sfinte..." (p. 352), (liliacul, toporașii, nufărul galben, busuiocul, irișii, magnolia etc.) sunt tot atâtea pretexte de a-l arăta pe același Dumnezeu, cu infinitele sale fațete. Fiindcă, spune autorul cu calmă sacralitate: "Fulgerul iubirii Tale, Doamne,/ m-a lovit drept în inimă/ făcând să crească/ treptat/ strălucind/ perla rugăciunii." (Perla rugăciunii); "Când iubești cu adevărat/ pe Dumnezeu,/ sufletul/ poate întrece în strălucire,/ izbăvit de întristare./ crinii frumoși ai luminii" (Când iubești). Alteori, din aceeași iubire, are dorință imperativă: "Tăceți, tăceți, tăceți!/ Nu vedeți că vorbește Domnul?!/ Când Domnul vorbește/ Ce-ar mai putea să mai spună omul?" (Tăcere). Nici "leprosul divin", adică poetul, cu obiectul muncii sale, poezia, acea "dulce inutilitate" spusă de cineva altundeva, nu-i scăpă acestuia. Spune Ignatie Grecu: "Cântecul lui aleargă înflorind universul./ Cine-l poate opri să nu cânte?!/ Atât de fragil este poetul!/ Ca firul de păianjen subțire..." (Poetul). Sau: "Revarsă crinul frumusețe,/ Poetu-asemeni vrea să fie..." (Revarsă crinul frumusețe). Între poeți, poetul suprem, poetul Alfa, Eminescu: "Da! Eminescu n-a murit!/ Ne-o spune teiul și acum/ Umplând tot cerul de parfum,/ Pământ pe care l-a iubit./ Orice tăcere mi-o asum!/ Mai spune teiul înflorit:/ Da! Eminescu n-a murit!/ El viețuiește și →

RĂZVAN DUCAN

acum.// Luceafărul, neostenit,/ Își taie-n cerc, nu orișicum,/ Mereu același tainic drum/ Dând orizont nemărginit.// Căci Eminescu n-a murit” (Da! Eminescu...). Vorbește, inclusiv, de ”Umbra lui Mihai Eminescu la Cernica”: ”Acum un secol și ceva/ pe o bancă/ a stat Eminescu./ De atunci, mereu, toamnă de toamnă, frunzele cad, peste umbra lui”. În peisajul cărții, mai apare nostalgia locurilor natale: ”O, Moldavie iubită,/ Mănăstire cu pridvoare...”, dar și ”Moldova mea săracă și îmbrăcată-n ger”. Mai sunt și toamne superbe și primăveri îngerești și alte ”văzduhuri luminoase”, poetul-monah recunoscând: ”...Domne, am păcătuît/ Că semn minunilor Tale am pus.//...” (Doamne, am păcătuît).

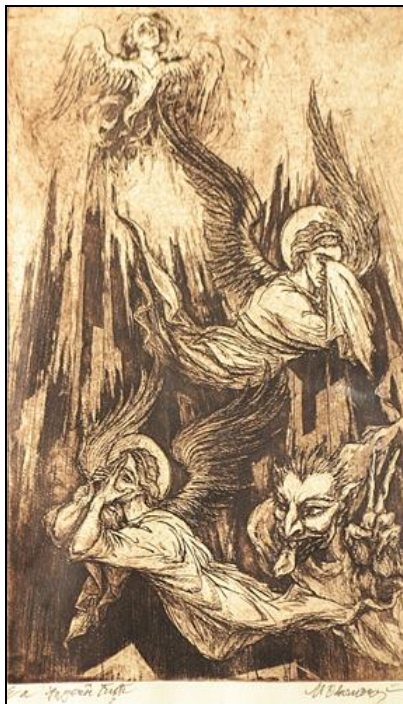
Titlurile unor poezii vorbesc de la sine: *La picioarele Tale*, *Porumbelul de duh*, *Psalmistul*, *Hrisov - în aceeași zi*, *Hieroglifa frunzei*, *Vinerea Patimilor*, *Să vină iar toamna*, *Lună peste întinderi*, *Am visat Bizanț în flăcări*, *Rugăciune în zori*, *Cel de-al doilea sipet*, *Suavis Cantus*, *Sfântul Ioan Botezătorul*, *Binecuvântare în zori*, *Puterea harului*, *La picioarele lui Dumnezeu*, *Copacii-s plini de poezie*, *Pentru jertfă*, *Învieria Domnului aflată de la înger*, *Când Veniamin cel tânăr*, *Asinul mănăstirii*, *Iisuse, preadulce*, *La Betleem*, *Maria Magdalena*, *Rugăciune*, *Doxologie etc.*

Miresmele cărții nu se cade să fie povestite, ci trebuiesc luate direct de pe florile de spirit ale poeziilor sale, adânci și cutremurătoare, adevărate duminici de înțelepciune și frumusețe. Surpriza de la fiecare pas, imensa surpriză, imposibilitatea de a anticipa ce va urma după fiecare vers, sunt alte carate de prețiozitate ale poeziei sale, una dintre cele mai adânci și expresive citite de mine în ultimii ani. Aș vorbi și de forța majestoasă a liniștii din poeziile sale, de privirea înaltă și înțelegătoare, de bucuria lăsatului de la sine, de cuvintele spuse în șoaptă, de parcă s-ar teme să nu tulbure mersul lucrurilor, ca de ”la început de lume” etc. Dar să lăsăm versurile ”să viersuiască” în marea lor liniște: ”*Rațele vin/ Și pe nimeni nu întrebă al cui este lacul./ Vâslesc și-i treieră luciul/ Ca la început de lume.// Norii se oglindesc până-n adânc îmbujorați,/ Fără să se teamă că le va tulbura/ Cu plutirea lor/ În vreun fel/ Strălucirea cerească*” (Ca la început). Mai toate poeziile au în

ele mână de giuvaeriu, fiind trăite până la filigran de idee.

Într-o excelentă prefață a cărții, semnată de Dan Verona, se arată că Ignatie Grecu ”*hrănit cu energie inmografică a Răsăritului ortodox, călătorește prin deșertul acestei lumi în ritmul interior al poeziei sale, încet, răbdător, așa cum ”călătorește zahărul prin trestie”, cum spune un cuvânt al poetului mistic persan Djatal al-Din Rumi. Antologia de față închide în ea, ca într-un sipet bine-mirositor, roadele acestei călătorii (încă neterminate) spre patria cerească: poeme dezvăluind cu mare discreție trăirile sale în rugăciune, în dialog cu Dumnezeu sau – cu înfinită delicatețe și revărsare de suflet – sentimentele generate de contemplarea Creației lui Dumnezeu*”. Și că monahul – poet ”*trăiește cu adevărat în duhul poezilor biblici*” și că poezia lui ”*luminează discret, lasă impresia că mai mult tănuiește decât dezvăluie, că mai mult ascultă decât vorbește*”.

Despre poezie și poet, ca un crez personal, Ignatie Grecu spune: ”*Pentru că se naște din dragoste, poezia e binecuvântare, jertfă de laudă într-o inimă smerită îngenuncheată la Tronul Dumnezeuirii. ”Poetul se aduce pe sine ardere de tot”. ”Adevărata poezie e gest sacru, slujire și jertfă”. Ochiul percepe pe cele vizibile, însă sufletul pe cele tainice, ascunse.*

Marcel Chirnoagă, *Îngeri triști*

Marcel Chirnoagă, *Adam și Eva*

Omul duhovnicesc, în cazul nostru poetul, imprimă frumusețea în însăși viața lui și o împărtășește altora, trăind în stare de jertfă pentru ei, slujindu-le”.(Revista ASTRA, Nr.3-4, 2015, în interviul luat de Steluța Pestrea Suci).

Într-o confesiune prozaică de început de carte, acesta precizează cu smerenie: ”*Am adunat aici tot ceea ce am crezut că am scris mai bun și mai plăcut lui Dumnezeu, nu în puțini, ci în mulți ani. Nu este meritul meu. Ci numai osteneala, lacrima și suspinul. Strălucirea, câtă este, dacă este, aparține Domnului, Care, adeseori, m-a umbrat și mi-a călăuzit până spre taina sfântă și precurată a poeziei*”.

Titlul cărții este inspirat de ”Mandyliion din Edessa”, o relicvă sfântă din primele secole ale creștinismului, practic o pânză cu chipul domnului Iisus Hristos, mai timpuriu găsită, se pare, decât cunoscutul ”Giulgiu din Torino”. Spune autorul: ”*trecătoare pânză a cuvântului/ pe care s-a întipărit/ ca prin minune/ pentru întotdeauna/ chipul Tău, Doamne!*” (Poezia mea). ”*Nu știu unde mă-ndrept,/ Dar știu că Dumnezeu fiind la cârmă/ Voi ajunge acolo unde Îi este voia./ Vântul milostivirii Sale/ Îmi umflă ușor pânzele albe./ Ca o lebădă cu aripi de argint/ Plutesc pe mări de lumină în zbor.*” (Dincolo de pădurea de corali a norilor).

Bucurie la pătrat împrăștie cartea, pentru a se culege prin deslușire, bucurie la cub.

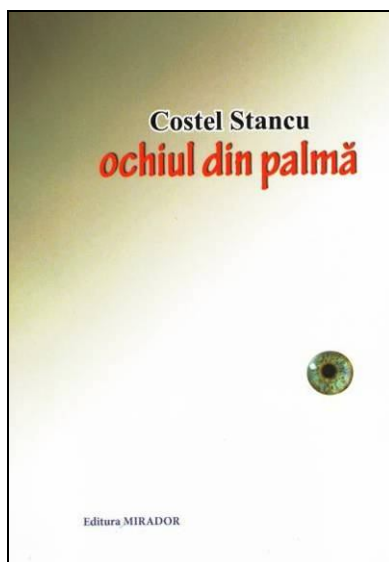
În pridvorul poeziei lui Ignatie Grecu, cititorul primește și se primenește.

OCHIUL DIN PALMĂ

Cornel Stancu – Un orfic tardiv
între avangardiștii 'ceștia de pe
urmă

Poet puțin straniu ca orice Poet cu voce personală, Costel Stancu e în măsură egală un copil născut bătrân, un bătrân rămas copil. El nu își intitulează nicum textele lirice, doar le pune în frunte trei stele aliniat orizontal – zodia lui norocoasă? – astfel încât trimiterile necesare unei abordări critice a întregii sale opere de până acum nu pot fi făcute decât prin specificarea numărului de pagină (între paranteze). Ca o particularitate a excepției, numai textele volumului *Cîntarul de apă* sunt numerotate. Și vorbim acum de o antologie de autor, cu aproape 300 de texte! Foarte probabil ca lipsa titlurilor să nu fie nici moft, nici neputință ci, mai degrabă, dovada lucidității cu care autorul transpune pe hârtie fragmente, ca respirări ale Poeziei ce i-a fost dat să o trăiască precum un tot, precum o curgere neîntreruptă – viața domniei sale: „o agonie blîndă poezia“ (56).

Figura «copil născut bătrân / îmbătrânit copil» nu vrea să spună decât că poetul Costel Stancu s-a născut de-a dreptul matur; o impresie rămasă valabilă, de la volumul de debut (*Terapia căderii în gol*, 1995), până la (și confirmată de) cel mai recent (*Risipitorul de hârtie*, 2015), anterior antologiei despre care vorbim: *Ochiul din palmă*, Arad: Editura Mirador, 2017, 302 p. Asta nu înseamnă că discursul său liric nu ar fi evoluat, decât că, asemeni cu diamantul ce se formează și evoluează ocult mii de ani până a fi scos în lumină, versul poetului Costel Stancu se arată publicului precum cristalul, apărând în literatură convingător, în plină strălucire, cu „evoluția“ (șlefuirea) accelerată de urgența condiției umane, mai precis în două decenii, așa cum precizează titlul complet al cărții: *Ochiul din palmă: antologie 1995-2015*. Găsec fenomenul de a fi egal cu sine minunat, în fond dovada (peremptorie) a talentului autentic, rodit firește în grădina lecturilor acerbe și susținute încă din copilăria celui „adus la oraș / într-o căruță împreună cu pepenii“ (53). Cititorul de cărți care scrie ajunge firesc, cum altfel?, un „reper al singurătății“ sub pecetea funciarei sale lucidități: „ca un cea-

sornicar bătrân/ care știe cum, însă nu înțelege de ce / trece timpul“ (171).

Trebuie să mărturisesc, nu nă întâlnisem cu poezia lui Costel Stancu, până la deplasarea din octombrie 2017 când, la Reșița, mi-a dăruit cu generozitate Antologia recent apărută în care, pe lângă cele două deja menționate, mai sunt antologate alte opt volume de versuri: *Dominic sau despre imitația umbrei*, 1995 – anul dublului debut; *Măștile solitudinii*, 1997; *Golurile din pîine*, 1998; *Fluturilele cu o singură aripă*, 2000; *Cîntarul de apă*, 2002; *Vînătoarea promisă*, 2003; *Ieșirea din peșteră*, 2005; *Înghițitorul de creioane*, 2009. În volumul antologal *Ochiul din palmă* lipsesc, din întregul operii de până acum a lui Costel Stancu, *Evoluți@umană* – culegere de epigrame, 2009 și antologia din 2001 – *Arta imaginației*. Această simplă înșiruire confirmă ipoteza că nu nepriceperea intitulării de text ar fi motivul lipsei acestuia, cât expresia conștiinței că poeziile sunt, împreună, simfonia unui corp comun, fără început și fără sfârșit, al Textului ce se exprimă și prinde contur prin fragmentele, ca niște respirări, pe care le produce poetul și prin care el însuși e viu ca poet.

Se poate spune despre talentul lui Costel Stancu, născut la Vânu-Mare, Mehedinți, în ziua de doi a lunii lui Florar 1970, că este vânjos ca un filon aurifer, așa cum extragem opiniile cele mai avizate ale poezilor români, din secvența de *Referințe critice* prezentată la finalul Antologiei: „unul dintre cei mai buni poeți de care se bucură literatura română a acestui sfârșit de secol (...) talent uluitor“ (Robert Șerban, 1996); „dominat de

intelligență, cu un extrem de fin simț al cuvântului“ (Ion Chichere, 1998); el are: „vocația autoscopiei, retragerea în contururile conștiinței“ (Iulian Boldea, 1998); introspectează: „un univers al amneziei, al amenințării nebuniei iar poemul e un interval între două vise întrerupte“ (Gheorghe Mocuța, 1998); și practică: „o structurare fragmentară a poemului, care, ca și viața, este incongruent dar memorabil“ (Adrian Alui Gheorghe, 1999); „oriunde mi-aș opri privirea de cititor, criticul din mine simte nevoia să citeze copios, și trebuie să fac un real efort ca să mă pot opri la un anumit text“ (Ștefan Augustin Doinaș, 2000); „face notă aparte în peisajul liric al generației de care aparține“ (Ion Beldeanu, 2002); „un perpetuum-mobile al imaginarului, în contra realului părăsit de Dumnezeu și de îngerii copilăriei, invadat de eroare, gol și spirala morții“ (Geo Vasile, 2002); un talent însă, care: „nu intră, deocamdată în grațiile criticii profesionale de la noi, preocupată cum este să înregistreze *zgomotul și furia* noilor serii poetice și să omologheze scandalul generaționist“ (Nicolae Coande, 2004); talentul lui Costel Stancu se vedește confiscat de alt palier al expresiei lirice: „prin invocație laică, arta poetică a lui Costel Stancu își arde o etapă ce prefigurează trecerea“ (Eugen Evu, 2005); întrucât: „departe de șicanările colegilor de generație, de hohotelile și de batjocorele încetățenite, autorul abordează, cu o gravitate nefirească pentru generația din care face parte, lucruri esențiale ale existenței“ (Gheorghe Secheșan, 2006); realizând: „un autoportret real și un autoportret virtual, care se contrapun“ (Aurelian Titu Dumitrescu, 2009); „Costel Stancu înscrie o formulă și un spațiu privilegiat în poezia românească“ (Gheorghe Jurma, 2009); e creatorul inspirat pentru care: „nu viața trăită a poetului e substanța lirică, ci însuși actul scrierii unui text“ (Vasile Dan, 2016).

Iată, așadar, figura unui Oblio rămas teafăr în iureșul generaționist al mizerabilismului construit, de gașcă, autoreferențial și în mare glorie azi. Prin urmare, singurătatea îl pândeste precum „nebulia“ (Gh. Mocuța) dar vorbim la Costel Stancu de nebunia geniului orfic, șlefuitor bunăoară al nestematelor paremiologiei: „Femeie, ești atât de misterioasă că o mie / →

MIHAI POSADA

de înțelepți caută ceea ce tu / nu ai ascuns / niciodată!“ (81). Iar „critica profesionistă“ (Nic. Coande) ar face bine să se autosizeze, chiar și numai pentru a contrazice această opinie, toate aceste opinii! Dacă era mafiot, «povestea» lui Costel Stancu intra pe ușa din față în manualele școlare (alternative, ce-i drept), așa cum s-a întâmplat cu povestea vieții Anei Cumpănaș – iubita româncă a lui John Dillinger, probabil ucisă de F.B.I. după ce l-ar fi trădat pe gangsterul american la Chicago, – din romanul *Femeia în roșu*. Dar poetul e, vai!, lucrător de poliție! El are de-a face direct cu violatorii, dar nu ca victimă imaginară, așa încât eventualul său protest nu ia forma frustră a «manifestului» citit la Botoșani, cu prilejul Zilelor Eminescu, de o Medea Iancu, feministă adeptă a limbajului mizerabil despre realități mizerabile. Prin urmare, nu va fi nici premiat, nici publicat de Editura „Cartea Românească“. Escaladarea violenței de limbaj de dragul efectelor speciale în receptarea unui avangardism *après la lettre* nu-l caracterizează. Poetul Costel Stancu este mai «conservator», cu un limbaj mai «moale», mai calm, mai altfel decât al protestatarilor agreați în democrația de dincoace de Prut, de la Iulian Frunțașu încoace: „stai la răscruce așteptând în van / să vină cineva să te f..ă“ etc. etc., unul din cei mai aplaudați autori de dincolo de Prut pentru folosirea, în lupta politic-poetică, a bălăriiilor lexicale motivate ca „limbaj al puterii de rezistență“ (Nina Corcinschi). Așadar, Costel Stancu face figura unui romantic postmodern, răătăcit într-un hățiș de #rezistenți ai avangardei totuși defuncte, imberbi și retarzi: „ce trist când descoperi că / tocmai omul își lipsește sieși pentru a fi desăvârșit“ (11). Protestul lui Costel Stancu, relativ la aceeași schimbare impusă a propriei identități, ia forme lirice limpezi, vinovate de candoare dacă vreți, dar mai convingătoare decât acelea parcă citate de pe pereții latrinelor publice și exacerbate de *moderatori* «profesioniști»; lirisul său nu are nimic de pierdut dacă face poezie fără să înjure pe nimeni, chiar dimpotrivă: „de ce dați numele meu / lucrurilor poemelor care nu-mi seamănă?“ (15). În lumea noastră neobarbară, el poate fi chiar inculpat pentru aderență la spiritualitatea creștină: „când toate-s otrăvite și rele

cum să nu-l ierți / pe cel ce-ți bea vinul ori îți iubește femeia?“ (40), împăcat cu evidența faptului că într-o „logică bolnavă a echilibrului“ se face că „cei făcuți îi vor înghiți pe cei născuți“ (42), dar și cu soarta rezervată poetului în cetate: „scrii și visezi visezi și scrii / ce altceva mai neîndurător poți face?“ (49). Ce mare folos, literar vorbind, să-i spui bouului bou și curvei curvă? Unii au iscat pentru atari realități un epic război, alții au inventat Calul Troian, ceilalți au născocit *Iliada* și *Odiseea*. Costel Stancu preferă tatuajul pe cord deschis, propriul cord: „Niciodată, până acum, n-am putut scrie în vis“ (79); „Întîia pasăre / căreia eu i-am tăiat capul, / demult, în copilărie, / se zbate și azi“ (169).

Din înțelepciunea asiatică el a deprins extracția esenței, autodefinindu-se în tonuri de *haiku*: „poezia e ca și cum aș cuceri o cetate / și tot eu aș fi acela care ar părăsi-o primul“ (26); viața poetului, ca: „locul unde nu poți trăi decît dînd vina pe dumnezeu“ (27), iar „cuvîntul are în el înțelepciunea greșelii“ (35); „arta? o floare în fereastra sinucigașului“ (41). Rima versurilor lui Costel Stancu poate fi împerecheată, îmbrățișată, albă sau interioară, iar ritmul este uneori de extracție folclorică, valorificat cu prospețime.

Ziceam că mai are un mare păcat Costel Stancu, păcat capital, aproape de neiertat în zilele noastre – poetul este creștin declarat: „și s-a deschis ochiul, Doamne, ce să-i arăt / cînd toate se duc din mine pe o apă? [...] noi doi pe cer dintr-o dată imenși / - om și sfînt alergînd unul spre clălalt - / închizându-ne perfect ca subsuoara / celui coborît de pe cruce“ (61). Nu poate fi, pentru asta, iertat – poate fi, însă, iubit. Multe texte alcătuiesc un dialog metafizic, o mistică anamneză. Nici umilînța condiției umane, nici mizeriile cotidiene nu l-au înrăit, dacă mai poate gândi un sublim paradis în termeni de asemenea puritate a devoțiunii: „doi copii se întîlnesc, întîmplător, / pe plajă / schimbă între ei luna și soarele / fără a le fi avut vreodată // tu îi chemi / scuturînd în locul clopoțelului / un strugure alb // e întîia dimineață a lumii“ (121). Discursul poetic firește evoluează, stilul dobîndește o specială pregnanță cum liniștea în rugăciune se așază, în *Fluturile cu o singură aripă* (imagine frustră amintind ilustrația de

copertă a unei ediții românești din *Un uomo finito* a lui Papini) și în *Cîntarul de apă*, ambele izbutite cărți de psalmi. Suntem aici în vecinătatea celor cunoscuți din Blaga, Rilke, Doinaș, mai puțin din Arghezi. Prin particularitatea unor construcții în care explicația este plasată după versul cu un singur cuvânt, un verb la indicativ prezent, se aseamănă cel mai mult cu Lucian Blaga: „Știu! / În locul de unde ridic piatra / să o arunc în obrazul celuiilalt, / rămîne o groapă care îmi va fi, / în cele din urmă, mormînt“ (219). Altele sunt consonante versurilor lui Radu Stanca. Asemănări cu Eminescu din *Mai am un singur dor*: „Nodul creionului / l-a dezlegat cu sabia lui, / Machidon. // Cînd o să mor, / să-mi aprindeți, la cap, / un vîrf / de creion!“ (272), sau *Odă. În metru antic*: „Rămii în piept inimă! Pe mine mie reîntregește-mă!“ (283). Prin imaginea «dublului astral» ce scrie, deodată, de cealaltă parte a hîrtiei, amintește de *MATRIȚA* lui Ion Mircea: „Scriu. Pe dosul hîrtiei, / celălalt îmi copiază mișcările, / mi-o ia înainte“ (165), iar versul „o lună nefiresc / de albă amintindu-ți de un strop de lapte pe / sînul din zahăr ars al doicii tale țigănci“ (285) marchează o autohtonizare a mai cuprinzătoarei *prolegomena* la *SCRIEREA CONCAVĂ* a aceluiasi distins poet român. Foarte aproape mi-a părut pe alocurea, citind *Ochiul din palmă*, arabul Seled, cel din *Cîntecele pescarului Seled*, alcătuite de Al. Al. Leontescu.

Spunerea cristalizează o aceeași maturitate a rostirii cum sarea gemă, spuneam, primită la naștere de acela ce știe: „sînt pedepsit să scriu“ (113; 160) și mărturisește: „Mă ține-n viață scrisul cum focul lumînarea, / deși-i topește-ntruna trupul crud“ (135). Versurile devin o rugăciune continuă, un dialog cu sinele, cu Celălaltul, cu Fiul, cu Tatăl a toată făptura – expresie a evlaviei, deși întrebătoare a celui creat, pentru Creatorul său: „Fiece clipă trăită / e un bănuț de aur / risipit de Dumnezeu / pentru mine“ (227).

Suprerealismul nu e străin modernismului din poezia & poezia lui Costel Stancu: „cine-mi arată / un cer de pene deasupra unui cer de păsări goale / ca o rupere a ființei de neant?“ (71); expresiv ca un tablou de Dalí: „Mă ispitește-un ceas cu oase moi“ →

(135), sau: „gândul morții - / mai neliniștitor / decât un pian transparent // scriu / ouăle se răcesc în păsări“ (177) – conviețuind cu fructificări de colindă românească: „har marie măgdălină“ (141).

Teme și simboluri frecventate, ca: singurătatea, libertatea („libertatea e o ureche smulsă celuiilalt!“ – 46; „a fi liber înseamnă / a-ți imagina o fereastră / exact în locul unde ceilalți / au bătut deja / cuiul spînzurătorii“ – 94), fericirea („ce-i fericirea / dacă nu înțînirea sinelui cu un greier“ – 8), jumătatea/perechea, visul, oglinda/cioburile, aici/dincolo („Cîtă armonie între aici și dincolo! / Ca între palmele lui Dumnezeu“ – 183), femeia („amestec ciudat de iubire și neputință“ – 180; „femeia e singura clipă / de răgaz a lui Dumnezeu“ – 229), liniștea, scrisul, tăcerea, pasărea-suflet, iubirea („Cînd iubesc, puterea mea trece în Celălalt / ca lumina în frunză“ – 207; „Ce e iubirea / dacă nu o apă liniștită pe luciul căreia / poate sta nemișcată, la nesfîrșit / o frunză?“ – 224) se concentrează în metafore personalizate: greierele, mărul, zarul, râul, crucea, punctul, dinții/muşcătura („Moartea e în om / ca mușcătura în mărul întreg“ – 226), șarpele, piatra, buricul/*omphalos* („...„însă nimic / nu-i mai odihnitor decât să simți / cum trece axa lumii prin buric“ – 127), firimitura de pâine, creionul-cruce etc. Cât și când trebuie, e prezent câteun strop de umor: „Și nu se întîmplă nimic, / parcă timpul ar fi măsurat cu un ceas așteptător“ (286).

„Convins că moartea / e exercițiul zilnic / al înțelepților“ (37); „moartea e singura amintire de familie / ce nu poate fi înstrăinată“ (57); „...„moartea-i / o trecere din singurătatea de aici / într-o și mai mare singurătate“ (67); „Stă moartea în om / ca o pasăre cu capul sub aripă, / prefăcîndu-se adormită“ (189); „Moartea? Mai mult o arătare. / O insulă spre care tot vîslești, / iar cînd ajungi aproape, ea dispare“ (218); „Moartea e un cuc, mi-ai spus într-o zi. / Nu-și face cuib, nu-i poți găsi puii, / să le răsucești gîtul ori să-i arunci / pisicii să îi învețe să zboare“ (278) – el, poetul vînat de himeră: „și visul de n-ar fi o profanare umilă a realității“ (35) devine profet al speranței: „totuși undeva departe omul devine rațional: / în mintea lui punctul a înghițit carnea“ (33), în

poftida condiției sale dramatice, dezolante: „înțelegi tu deznădejdea / celui ce se are doar pe sine? / - o mînă cu un singur deget / încercînd să apuce sfera -“ (50). Parafraza biblică deconcertează: „Dacă moarte nu e, / nimic nu e“ (235); „dacă sfîrșit nu e, nimic nu e!“ (279).

Întîlnim cîteva superb de lucide «definiții» ale scrisului conținînd inerenta/imanenta «mincună» a scriiturii, ca tot atâtea *arte poetice*: „Scriu fiindcă nu pot să mă mint! / Așadar, te voi minți pe tine, cititorule, / chiar dacă tu, la rîndu-ți, doar / o să te prefaci că mă cezi. / Și uite așa, vom supraviețui amîndoi / în cuvînt. Ca două animale de luptă / care – în loc să se sfîșie – încep să valseze. / Spre nemulțumirea publicului plătit, / însetat de sînge“ (255), sau: „O rană mișcătoare, poetul“ (270).

Costel Stancu este, fără îndoială, un maestru al Poesiei, pentru că știe să îmbine tandrețea gestului și forța gândului într-o frăgezime a cuvintelor cu care face pod între *aici* și *dincolo*, ca și cînd diferență nici nu ar fi: „Ce aproape e totul! Trebuie doar să pășești“ (234). Nu-i de mirare: numai un copil crescut în dragoste de natură, iubire de animale, respect al oamenilor și tradiției, poate scrie atît de curat despre moarte și viață; Blaga însuși a crescut în Lancrămul Albei, Ion Mircea în Sărmașu de Mureș. Lecturile necesare au urmat firesc acestei modelări ființiale. Autoportretul: „Dumnezeul meu Dumnezeu meu / pentru ce m-ai pedepsit / să duc pe umeri la nesfîrșit / o cruce cu vîrf de creion?“ (95) se completează cu descrierea condiției poesiei orifice în marasmul generalizat de azi (surprins la începutul acestei prezentări), în viziunea tandră-cutremurătoare a poetului Costel Stancu: „a venit vremea bastarziilor a uriașilor cu / cap de muscă a vitejilor din saloanele de dans / a femeilor mai frumoase cînd înșală / decât atunci cînd alăptează nimic nu mai e / așa cum a fost de ce învinsule vrei / să înghiți totul odată cu gura de aer / de dinaintea morții să iei cu tine întreaga / lume și să o pui la picioarele unui rege copil / nerăbdător să se joace de-a războiul?“ (288).

Într-o viitoare antologie de autor, versurile lui Costel Stancu ar conviețui bine ilustrate cu reproduceri după lucrări de Florin Pucă sau, poate mai bine, de Marcel Chirnoagă.

Poeme de Radu Teculescu (1924-1953)

Poetul Radu Teculescu (1924-1953) face parte dintr-o distinsă familie din Transilvania, fiind nepot al episcopului Justinian Teculescu (1865-1932).

Episcopul Justinian Teculescu este o adevărată legendă vie – plecat pe cărarea vieții din Voinești Covasnei, reîntors după 67 de ani să-și doarmă somnul de veci pe aceleași meleguri, lângă biserica și școala copilăriei. Poposind prin Brașov, Râșnov, se oprește timp îndelungat la Alba-Iulia, ca protopop, președinte al Astrei (peste 20 de ani), președinte al Consiliului Național Român Local la Marea Adunare din 1 Decembrie 1918, călugărit, devine primul Episcop al Armatei Române, apoi aproape opt ani, Episcop al Episcopiei de Cetatea Albă-Ismail.

Respectul nostru și al familiei se concretizează în existența *Asociației Cultural-Creștine „Justinian Teculescu”*, publicarea unor volume ale și despre Episcop, organizarea unor evenimente culturale, sesiuni de comunicări etc., mai de curînd omagierea în Basarabia prin instalarea și dezvelirea unei plăci comemorative cu efigia episcopului la Manta-Cahul, Republica Moldova, în septembrie 2016, și continuarea demersurilor pentru montarea asemenea în Basarabia istorică, chiar la Ismail.

Horia Teculescu (1897-1942), tatăl poetului Radu Teculescu, coleg de școală la Liceul Șaguna din Brașov și prieten o viață cu Lucian Blaga, a fost profesor și director al *Liceului „Principele Nicolae”* din Sighișoara, dar s-a dăruit cu pasiune și culturii, ca președinte al Astrei din Sighișoara, ca folclorist, istoric literar, ca important cîrturar al Transilvaniei (Luminița Cornea, Constantin Catrina, Ioan Lăcătușu, *Teculeștii din neam în neam*, Editura Angvstia, Sf. Gheorghe, 2008, p. 205-211).

În ceea ce privește păstrarea memoriei culturale românești, considerăm că este o bucurie tipărire volumului *Poeme de Radu Teculescu* (Ediție concepută și îngrijită de Tudor Teculescu, prefață de Ion Pop, Editura Ars Docendi, București, 2018), deoarece se readuce în actualitatea literaturii române un →

LUMINIȚA CORNEA

scriitor care se dovedește prin opera sa un autentic talent literar.

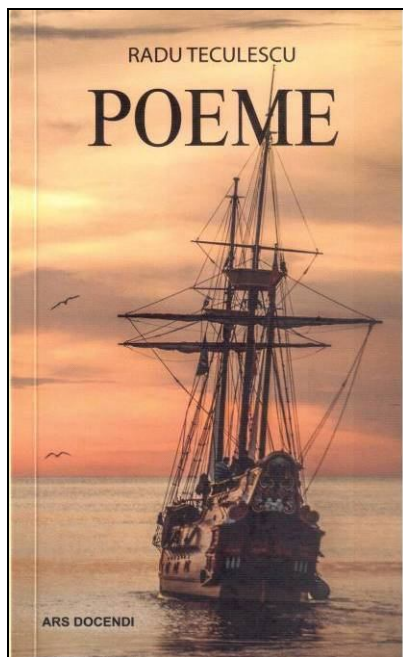
Apreciem în mod deosebit inițiativa domnului Tudor Teculescu, fiul poetului, de a tipări o ediție a creațiilor lirice ale tatălui său. Apreciem de asemenea implicarea conducerii Filialei Brașov a USR în recuperarea operei celui ce a fost unul dintre fondatorii Filialei Brașov, mai mult, chiar primul secretar al filialei. Un exemplu de asemenea implicare, pe lângă organizarea lansării, este includerea în nr. 3/ sept. 2017 al *Revistei Literare Libris* a cronicii lui Adrian Marino din *Națiunea*, 30 mai, 1947, la volumul de debut *Sixto Escobar*.

Poetul, publicistul, traducătorul Radu Teculescu s-a manifestat artistic într-o agitată perioadă istorică și deopotrivă literară, total neprielnică așezării în liniște la masa de scris. Tânărul Radu Teculescu mărturisește în *Jurnal*: „Tot rostul meu îl văd în scris, oriunde-aș fi, în țară sau străinătate. Mă felicit că știu germana, franceza, engleza, italiana, spaniola, așa că niciodată nu-mi va fi prea greu să scriu în vreuna din aceste limbi” (*Jurnal – miercuri 14 noiembrie 1945*, în vol. *Teculeștii din neam în neam*, p. 256).

În București, ca student la Drept, cunoaște mulți scriitori, mai ales tineri confrăți, și începe o intensă activitate literară, deși bolnav (boala de plămâni a tatălui moștenită de fiu) și în condiții materiale precare, în urma decesului tatălui său...

Publică poezii în *Revista tineretului*, în *Universul literar*, în *Caietul de poezie*, supliment al *Revistei Fundațiilor Regale*, în *Revista Fundațiilor Regale* etc. Colaborează intens la publicația *Fapta*, „ziar de luptă și dreptate”, care apare săptămânal la București, între 25 februarie 1943 și 4 martie 1948, avându-l director pe Mircea Damian, publicist și prozator (Ion Hangiu, *Dicționarul presei literare românești 1790-1990*, ediția a II-a revizuită și completată, Editura Fundației Culturale Române, București, 1996).

În 25 noiembrie 1945, participă la *Festivalul de poezie*, citind la sala Dalles. A fost mulțumit de participarea sa, notând concis dar cu satisfacție în *Jurnal*: „Ionel Teodoreanu mi-a spus că am fost singurul poet într-adevăr realizat și

singurul lipsit de influențe. Mi-au mai spus-o și alții că eu am salvat festivalul de poezie. Dar asta e o victorie mică. Mie-mi trebuie altfel de victorie” (*Jurnal, duminică 25 noiembrie 1945*, în vol. *Teculeștii din neam în neam*, p. 257).

Spre sfârșitul anului 1945, îi apare volumul de debut *Sixto Escobar*, despre care criticul Șerban Cioculescu scrie plin de entuziasm: „poem al explorării pe meridianele visului, *Sixto Escobar* unește eleganța parnasiană a versului cu aspirația modernă către necunoscut”, definindu-l pe autor ca „noul corăbier al depărtărilor” (Cf. Steluța Pestrea Suciuc, *Radu Teculescu – Jurnal noiembrie 1945*, în *Astra*, Brașov, nr. 12, 2007, p. 9). Adrian Marino în cronică sa la același volum menționează că Tudor Teculescu „se relevă a fi un elegiac, calm funerar și blând euforic” (Adrian Marino, *Radu Teculescu, Sixto Escobar, Poeme*, Ed. Pro-Pace, în *Revista Literară Libris*, nr. 3/ sept. 2017, p. 62-64).

Spre sfârșitul anului 1945, Radu Teculescu se stabilește la Brașov, pentru a-și trata boala, implicându-se în viața societății. Boala evoluează, totuși poetul scrie, pregătind alte volume. Înainte de sfârșit, Radu Teculescu face eforturi uriașe de a nu scăpa condeiul din mână. Dorește mereu să scrie. Degetele nu-l mai ascultă. Pleacă în Marea Călătorie, „spre-o zare ciudată, fără-nserare”, în ziua de 27 ianuarie 1953. Este înmormântat la cimitirul Groaveri din Brașov.

Revenind la volumul *Poeme*, evidențiem coperta tipic simbolistă, așa spune, pe care o punem în balans cu poemul *Invitație la călătorie* din ciclul *Itinerar pacific*. O cităm pentru frumusețea și parfumul simbolist: „Să rătăcești pe ape fără nume, / Cu pânze de catarguri tremurând, / Nu te-a chemat al largurilor vânt / Sau tainic glas, la capătul de lume?...// - Hai, suflete, și vom pluti de-acum / Din țarm în țarm, sub tropicul de-argint; / Prin ape de safir vom scrie drum / Și vom uita că visurile mint!...”

Volumul *Poeme* de Radu Teculescu cuprinde poeziile din *Sixto Escobar* și din cele patru cicluri inedite: *După decembrie*, *Vulturul palid*, *Noul Robinson*, *Polul Vest*. Liantul volumului este dat de frumusețea imaginilor artistice inedite, de conținutul ideatic, de prezența unor teme și motive comune.

Poetul Radu Teculescu respiră aerul vremii sale, care în perioada războiului și după, este impregnat de poezia modernă a lui Blaga și Arghezi, dar și de poezia simbolistă. După lectura poeziilor lui Radu Teculescu, ai certitudinea că trăiești prelungirea simbolismului cu cel puțin încă un deceniu. Se deslușesc clar linii simboliste, prin teme, motive, prozodie.

Impresionant este portretul poetului realizat de Grigore Cojan. Pornind de la trăsăturile fizice, evidențiază ceea ce îl definește, anume resemnarea amară (provocată de boală, desigur și de societatea în care trăia) dar și bucuria de a trăi, specifică tuturor Teculeștilor. Iată acest portret: „un tânăr înalt, subțire, palid. Are ochi negri și adânci, arzători, de parcă ar ascunde în ei o taină. Ea vorbește despre amărăciunile vieții. Gesturile lui grave contrastează cu trăsăturile de adolescent. Uneori citești pe fața lui un fel de uitare, de resemnare amară. Și totuși licărește în privirea lui bucuria de a trăi.” (Grigore Cojan, *Amintiri cu scriitori brașoveni*, vol. II, Brașov, Editura „Dealul Melcilor”, 2002, p. 38).

În poemul *Portret*, subiectul liric se autodefiniște ca visător ce pendulează incert între iubire și marea trecere: „Eu sunt asemenea marilor fluvii în noapte / Purtând corăbiile grele de visuri ale-omenirii / Spre zorile-mplinirilor.../ Mereu bucurii→

și dureri mi-au crescut lângă șoapte,
Mereu Dumnezeu și Satana-n balanța
iubirii.” (p. 156)

Poezia lui Radu Teculescu respectă preceptele formulate de Ovid Densusianu, simbolistul de la revista *Vieața nouă*, care cere artei „cultul purității, noblețea, seninătatea și puterea de inspirațiune”. Reținem în acest context ideea că „o operă nu e decât oglinda unor stări sufletești și cu cât una este mai nouă, mai intensă, cu atât și cealaltă este mai caracteristică” (G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, ediția a II-a, Ed. Minerva, București, 1982, p. 683-684).

Principalele teme ale poeziei simboliste, tema morții și tema iubirii subordonată morții, precum și numeroase motive simboliste s-au „prins” foarte bine pe suferința permanentă a poetului, cauzată de fizie. Este cazul și al altor poeți simbolști: Ștefan Petică, Iuliu C. Săvescu, chiar G. Bacovia.

Tema morții este dominantă în întreaga creație a lui Radu Teculescu, exprimată prin imagini inedite: „Cândva îți voi spune, pământule: / - Vom avea o noapte lungă de dragoste”(Cândva).

O poezie ca *Țara dezolării* transmite un puternic pesimism. Motivele simboliste, corăbii, catarge, marele necunoscut, orașul-ruină, păsările care-și topesc zborul contribuie la intensificarea maximă a sentimentului: „Că țara asta a dezolării e-n toate sufletele, / Nimeni, nimic!...” (*Țara dezolării*).

În această atmosferă, iubirea este, de multe ori, invocată cu disperare: „Vino să spunem sufletelor noastre: Topiți-vă / Sub flăcările de azur ale dragostei și să găsim / Noi și noi sensuri fiecărei clipe ce trece” (*Vino*).

Deznădejdea copleșitoare este în strânsă legătură cu boala: „Și-am fi vrut / Trăsura mortuară să moară și ea / Sau măcar osia tristeții să se frângă de lut, / Dar eram singuri cu buchetul de noroi într-o mână / Și-n alta cu cer, / Iar în piept columba fiziei, roșie / Se zbatea cu aripi de fier” (*Autobiografie*).

Presentimentul morții îl bânuie permanent: „Și-aștept așa, solie netrimisă/ Spre cer ce-apasă tot mai greu pe pleoape, / Să se deschidă poarta nedeschisă/ Spre-o Noapte Mare ce o simt aproape” (*Predoslovie*) sau: „Toate tăcerile-mi

spun de-o plecare / Spre-o zare ciudată, fără-nserare, / De-un drum peste neguri fără-ntoarcere” (*Fântâna uitată*).

Motivul fântânii l-a preocupat în mod deosebit.

Chiar și numai după o simplă lectură a titlurilor, ne dăm seama de aceasta: *Fântâna tănuită* (extraordinară metaforă) în volumul *După decembrie*, *Fântâna uitată* din volumul *Noul Robinson*, *Fântâni din poeme* din volumul *Vulturul palid* și un ciclu întreg, al doilea din volumul *Polul Vest*, intitulat *Fântânile din Benares*, în care opt poeme au, în titlul, substantivul „fântână”.

Finalul fiecărui poem cuprinde în două versuri lungi, separate de restul textului prin puncte de suspensie, o anumită simbolistică, mai mult sau mai puțin abstractă.

Iată câteva exemple de asemenea minunate versuri: „Nu te speria: n-o să te-atingă toamna; / În noi e seva brazilor de munte...” (*A doua fântână*); „Ce vom răspunde celui ce ne-ntreabă / De câte ori ne-am răstignit visând?” (*A treia fântână*); „Închide-ncet fereastra dinspre zare / Ca să deschizi o alta, către mit...” (*A patra fântână*); „O toamnă fără clipe va veni, / Din toate toamnele, desigur, cea mai lungă.” (*A cincea fântână*); „Și pipa, fără pace va-nălța / Spre ceruri fumul veacului ce moare.” (*A șasea fântână*); „Cândva, cu stele și vecii pe umăr, / Vom sta alături... Poate chiar mai mult” (*A șaptea fântână*); „Fântâna de pe urmă ne așteaptă / Ca un Hristos ingenuncheat pe zare” (*Fântâna de pe urmă*).

Motive frecvent întâlnite la simbolști, apa, ploaia, plânsul, golul, spleen-ul, frigul, tristețea, umezeala, toamna, noaptea, cele două poluri, nevroza etc. sunt prezente și în lirica lui Radu Teculescu.

Adăugăm la acestea motivul șerpilor: poezia *Coloane cu șerpi* din volumul *Polul Vest*; ciclul *Paza șarpelui* din volumul *Noul Robinson*; motivul pădurilor: *Păduri incendiate* și *Pentru păduri* din volumul *Polul Vest*.

Ca în toată creația simbolistă, și poezia lui Radu Teculescu stă sub influența livrescă a unor mari poeți simbolști sau al reprezentanților unor mari culturi: Verlaine, Rimbaud, Laforgue, Mallarmé, Régnier, Francis Jammes, ori F. Villon, Tacit etc.

Nostalgia, o temă esențială a simbolismului, este prezentă în lirica lui Horia Teculescu în strânsă legătură cu tema Marii Călătorii, ca în poemele: *Călătorii posibile*, *Plecare*, *Noul Robinson*, *Peisaj argentinian*, *Deschizătorul de drumuri*.

Instrumentele muzicale (ex. fluierul în *Trecere*, flautul în *Blestem*) și culorile, atât de mult utilizate de simbolști, apar și în lirica lui Radu Teculescu.

La simbolști, culoarea devine nu numai persistentă și obsesivă, dar și de o mare materialitate, invadând lucrurile ca niște prezențe fizice și „aceste vopsele sunt câteodată halucinante prin intensitate” (N. Manolescu, în *Poezia simbolistică românească*, antologie și comentarii de Rodica Zafiu, Ed. Humanitas, București, 1996, p. 247)

O capodoperă, în acest sens, este poezia *Galben poem* din volumul *După decembrie*, din care cităm ultima strofă: „Pe ieri cu galbene vecii a nins; / În ochi ard cețuri galbene de-absinth, / Și sângele, prin inimă, îl simt / Cum curge galben, obosit și stins.”

Poetul își exprimă toate „seriozitățile”, îngroșând cu mijloacele lui artistice sensibilitățile sufletești.

Poezia *Zidire*, o artă poetică, adună laolaltă teme și motive ale creației, într-o prozodie specifică, prin care își exprimă tristețea, provocată nu atât de însingurare, cât de „marile tăceri”: „De-acum nici o cetate nu va mai fi cu puțință / Fără sângele celei mai frumoase iubite sub prag! / Așa mi-am spus la zidirea acestui poem. / Cea mai frumoasă iubită, tu ești, visare, / Cu inima-n miezul marii înfrângerii / Ca-ntr-un totem. / Și pentru că nimeni nu va ști să fie Icar / Decât doar în vreri, / Să fie acesta zborul cel dintâi și din urmă / În marile tăceri...”

Prin volumul *Poeme*, Radu Teculescu se dovedește a fi autorul unei lirici moderne, cu un discurs poetic propriu prin care se încadrează în poezia românească cu o puternică amprentă simbolistă.

Radu Teculescu este o stea strălucitoare în constelația poeziei românești, iar datoria noastră, a celor care abia începem să-l cunoaștem, este să-i citim poezia, să-l integrăm, prin opera sa, în lirica românească, în istoria literaturii române.

Domnița marilor singurătăți

„Domnișoara Nimeni”, recentul volum scos de Florentina Loredana Dalian, pare să aibă ca temă fundamentală creșterea/ devenirea într-o lume pe care imaginația o transfigurează doar din rațiuni poetice, pentru a-i păstra sâmburele de mister: lanul verde al copilăriei devine simbol pentru speranță și visare, pentru regăsirea unei stări de spirit aducătoare de pace și echilibru în dezordinea ontică. Trecerea de la ipostaza de fetiță la cea de femeie presupune pierderea nu atât a inocenței, cât a fascinației și a capacității de automistificare, de unde retorica amară a întrebărilor: „Cum să-i explici unei fetițe/ că tu ți-ai uitat sufletul/ prin lanul acela încă verde/ printre păpușile din cârpe/ înfășurate pe linguri de lemn?// Că oamenii mar nu te acceptă/ așa neorientată, inadapată,/ cu sufletul la vedere,/ plecată cu sorcova/ într-un timp căruia nu-i mai aparții?” („Descultă”).

Câte-o poezie a regretului contrazice tonul adeseori cinic pe care-l adoptă Florentina Loredana Dalian, mai cunoscută ca autoare de proză tăios-ironică decât ca poetă capabilă de efuziuni lirice: „Lumea era frumoasă în toată urâtenia ei./ Astăzi, caut cu ochii copilului/ frumusețea aceea parcă tot mai stinsă./ O mai găsec uneori/ prin vreo cruce căzută-ntr-o rână,/ prin mireasma iasomiei și-a reginei-noptii/ prin bolta cerească, prin vreo tufă de liliac./ Dar cel mai mult mi se face dor căutând-o/ în ochii oamenilor” („Remember”).

Conștiința devenirii pare condiționată de întoarcerea în amintire, copilăria fiind invocată obsesiv, pentru că acolo se află centrul de greutate al ființei: „Străbați drumul știut ca și prima dată,/ în noaptea fără lună, fără Ursa Mare./ În urma ta, parfumul discret al amintirii/ și tot ce rămâne în noaptea albastră/ e doar această smerită lumină din fereastră” („Lumina din fereastră”).

Femeie-copil, femeie-prototip pentru artiști, soți sături de neveste ori simpli visători cu sângele încă fierbinte, „domnișoara Nimeni” este, deopotrivă, o ipostază feminină a îngerului condamnat să se târască fără aripi într-o lume a canonului veșnic, a

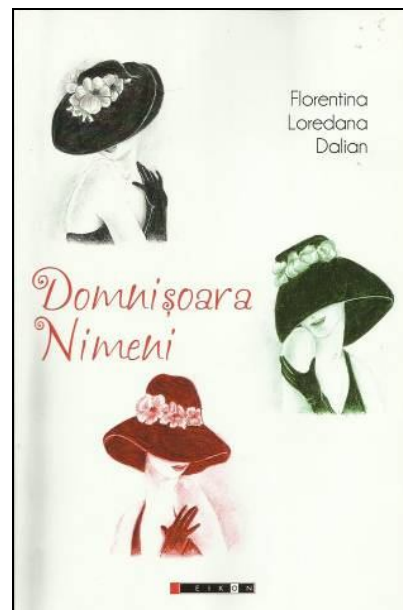
demonului (dualitate de sorginte romantică) sau a femeii de rând, capabile de gesturi eroice, dar și de atitudini mundane: „Când și când/ mă întrebă oglinda – tu cine ești?/ În fața ei am curaj,/ îi răspund hai sictir!! Eu sunt femeia pe care/ bărbății o mai iubesc când și când,/ căreia poezii îi mai dedică/ nu versuri, nici vorbă,/ și sculptorii domnișoare./ Și căreia romanticii uneori îi mai oferă orchidee/ Ce nu înțelegi?/ Eu – după toate probabilitățile/ statisticii matematice/ sunt femeia tuturor/ timpurilor/ și a tuturor verbelor/ conjugate doar la prezent” („Domnișoara Nimeni”).

Întrebările retorice, ca semn distinctiv al unei reflexivități poetice, abundă în poeme-convorbiri cu sine și despre sine, linia melodică a versurilor urmând o partitură cumva bizară, dar remarcabilă prin sinceritatea absolută a tonului: „Depart, acorduri de pian - / al cui oftat se aude?/ Poate este o domniță/ părăsită de cavalier în toiul nopții/ O, nu, e prea desuet! Vreo mamă așteptându-și fiul?/ Ori, poate, floarea de colț?/ 9La ce bun atâta frumusețe?/ Vreau copil voind s-ajungă la soare? - / Tăiate-i sunt aripile! Vreau călător obosit de drum lung?/ Ori poate bătrânul visând sub cais,/ peste care toamna vine pe negândite?/ Sau omul de zăpadă/ trăind încă o iarnă degeaba?” („Acorduri de pian”).

Dacă poezia, cum s-a mai

Marcel Chirnoagă, Ipcritii

spus, este un exercițiu de respirație/ de dragoste, orice artă poetică ar trebui să instituie, ca normă, inspir/expirul ritmic (nu sacadat), pulsația vie a văzduhului în molecule de sânge și-n nervi, adică o semantică a vieții și a scrisului ca formă a ei: „Tu, cel care respiri în poeme/ în timp ce veghezi trenurile sau oamenii/ de deraieri spectaculoase ale destinului, // Tu, cel gelos pe bărbatul care/ mă adăpostește sub umbrelă/ gelos pe ploaia care mă atinge,/ tu, cel care porți prin munți/ dorurile Bărăganului// tu, care spui că ți se bat în minte/ mii de poeme/ atunci când mă-ntâlnești...// Spune-mi:/ dacă ți-aș fi dat zilnic/ bună dimineața!// aș fi putut să-ți inspir/ măcar un poem ratat?” („Poem ratat”).

În volumul „Domnișoara Nimeni”, Florentina Loredana Dalian știe să râdă cu lacrima pe obraz, demonstrând, încă o dată, că cei mai triști poeți provin dintre prozatorii satirici: „Beau din cafeaua fără cafea/ mătur iluzii,/ din când în când mai dau cu capul în câte- grindă,/ fac slalom printre frigurile acestei lumi,/ ascult muzică foarte cultă.../ ca să-i pot răbda pe marii incuți/ Mă prefac că nici nu contează,/ îmi joc bine rolul de contesă adulată/ de marile singurătăți./ S-ar zice că viața-i frumoasă,/ cu tot cu gustul coclit pe care ți-l lasă..., („Fragmente înghețate”).

VALERIA MANTA TĂICUȚU

*Florentina Loredana Dalian: „Domnișoara Nimeni”, Ed. Eikon, București, 2017

Rochia de mătase a lirismului

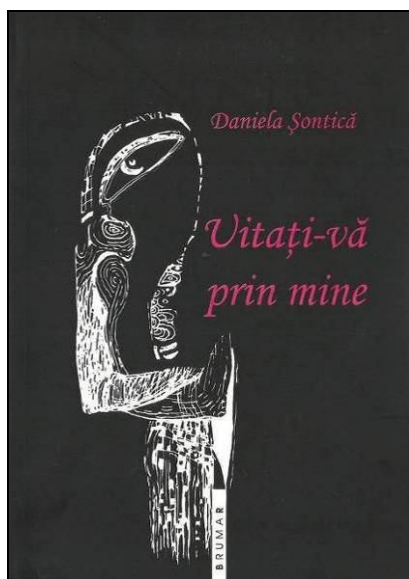
Un fir de mătase delicat, dar fragil leagă spiralic cuvinte țesute din marea unui déjà vu, fir gingaș menit să delimiteze un trecut visat: *aș mai vrea o dimineață cu tine... apoi câteva zile de miere sălbatică de un viitor imaginar, de-am fi avut loc să alergăm în inelul incandescent/ cantr-o pasăre cu brațele întinse, o călătorie de la visare la dezamăgire: este femeia care așteaptă/ să-i crească deznădejdiu un trandafir din umăr.* Fereastra basmului este poarta prin care se intră sau se iese din copilărie, acel tărâm în care au mai existat aripile. Din poezie răbufnește o prospețime a cuvântului, parcă o aduldmeccare în întâia ei spărtură, un luciu metalic de rocă vulcanică, stins cu un surâs ironic în colțul gurii: *în aceste cufere nu se află decât parfumul ei, / îmbrăcată mereu în rochii de mătase, / privind cu teamă/ spre foamea câinilor/ ca spre niște sicrie/ care se vor umple înainte de asfințit.* Prin diaclazele basmului se scurg culorile realității, un reflux mitologic înspre abisurile din noi: *în surdina de mătase a cîmpului/ cu grâu și maci/ am zis să mai rămân o vreme cu trupa mea de artificii. Evident că mai prelung îmi este gândul la tine,/ dar prins după cortină cu un inel ultim, visatul.*"

Poezia e șlefuită ca un diamant de suflet. În fundal se află miracolul pentru a exista mereu mirarea, prospețimea și acasăncântarea. De asemenea, fragilitate și inocență, gingășie, dar deasupra o glazură ca o carapace de țestoasă.

O anume gravitate filonică traversează poemele, vibrații abisale în sondare de sonar, învelite cu o țesătură epidermică, cu un discret substart elegiac, delte lirice, refulări sentimentale, o cromatică instantanee: *fluturele din ochii mei obosiți, un soi de ironie voalată, discretă, neincisivă: îndoiam lucrurile, întâmplările, viitorul*

Cu o sensibilitate coplesitoare poetesa altoiește misterul. În volumul „Privileges de femme de lune” prin titlul invocat, repuse pe scenă parfumul și eternul feminin, prin accentuarea misterului implicând fața nevăzută a lunii; privind din această condiție nu avem vederea întregului, ci doar a părții.

În volumul de poezii „Uitați-vă prin mine” apare o preferință pentru fiziologic pentru a camufla reologia sentimentelor și a emoțiilor. Cu fiecare cuvânt Daniela Șontică naște libelule colorate care se desprind din peniță și zboară apoi între maluri artistice, peste apele repezi ale unei realități amendate. Are plăcerea năvodirii în ape adânci, în simboluri și mituri; alegorii biblice sunt inserate discret și puse în pasta realului, un zig-zag subtextual și semnale paratextuale: *dacă în noaptea asta se va cere sufletul ratezi zborul sau în altă parte citim: Dumnezeu lucrează încă la noi; fără iubire, umea stă pe false picioare.* O luciditate patriciană a cotidianului și în același timp o sedare lirică, o frenezie a imaginarii: *singurătatea ierbii într-un cavou ori aveți răbdare, le spun cailor, / dar ei prind să ronțăie însemne heraldice.* Zăresc o sobrietate și un aer de auster în poeme. Aparenta ornamentație și zornăiala situațiilor sunt doar distrageri de la fluidul trăirii, de la intensitatea emoțiilor: *aș vrea să-ți descriu acest tors de femeie: / niște falduri peste coaste, / acolo miocardul face tot ce vrea, / umbra ta de argon / îi luminează și acum visele, / zâmbește când spui lună, / tace când treci cu unghia peste numele zilei, / bluza ei deschiată peste brândușe.* Șariajele interioare nasc o morfologie nebănuită: *sunt regina respirând estetica durerii/ de a nu mai avea o viață.* Ascund neli-niști metafizice. Poezia e contemplație, viziune, introspecție și retrospecție. Abisuri sublimă, melancolie și

incizii lucide, sinapse estetice, un fel de graffitti în reliefurile dezamăgirii: *flutur eșarfele durerii.*

Candoarea exprimării safrizează poezia Danielei Șontică, personală, autentică, incul-când cuvântul într-un cuib de îngeri, uneori așezându-i scut în mâini, după *mânele albe* sau timpului feroce, oprindu-i zborul, o metaforă cu spini: *prielnică secundă/ pasăre pendulând mica pradă/ în ghearele sale; viermele aurit, / acest navetist prin mătăsurile trupului.*

Există o insistență pe fragmente anatomice, efemeride care lasă în urmă surpări: *sângele meu ninge în soare,* desfășurare sub privirea celui alt: *privindu-te numai în mine, / memoria trimite în depărtări/ carnavalul de cranii, fantezii fractalice: ochiul lui era cuibul păsării verzi, / din care zburau în zare viitoarele regrete.*

Registrul în care se exprimă este autentic, expresiv, o poetă de o senzualitate lirică deosebită, autentică, osmoză de rafinament și trăire estetică sublimă, o simbolică profundă: *Să mă fi numit Maria/ să nu fi avut un sânge atât de clocotitor/ să fi dus o viață retrasă într-o casă de pe malul lacului/ să fi fost stăpâna/ celei mai frumoase hulubării / să fi avut harul / de a salva de la moarte/ fluturii trecuți de o zi/ să nu se fi risipit pe mine / cuvintele binevoitorilor/ mai ales toate iubirile mele să fi fost tu. / Dar așa, / ce lucru scandalos / te-ai aplecat/ în țărână și ai cules aura mea/ zdrențe/ zdrențe.* Se întrepătrund în poemele Danielei Șontică un plan spiritual, sacru, camuflat de simboluri și trimiterile alegorice ori parabole și un plan subiacent al profanului, de asemenea cu o coloratură pastelată. Oglindiri în conștiință.

Volumul „Iubita cu nume de profet” urmărește două porți →

LORINCZI FRANCISC-MIHAI

de evadare, una este ieșirea prin basm, în poemul de început: *această iubire mă trece dincolo de Sahara/ pe spatele unui crocodil secret și blând, cealaltă, revelația, găsierea căii spirituale, după parcurgerea mai multor ipostaze, de la copilărie, adolescență, femeie adultă, prin experiență și devenire: s-a născut o piatră cu privirea blândă,/ un copil cu gust de pâine și vin:// l-am mâncat,/ l-am băut,/ și era bun./ Și a rămas cu mine până la sfârșit.*

De altfel, aceste împletiri dintre real-imaginar, sacru-profăn, uneori notații cotidiene cu flashuri artistice, sunt trăsături definitorii ale scrierilor Danielei Șontică: *Tot ce-ți trebuie/ este o credință tare. / Credința este / forța care aduce lupii/ să-ți lingă zahăr din palmă, / este firul de iarbă/ care descuie lacătul ruginit,/ ce-ți scutură gluga / de zăpadă / pentru a-ți goli trupul/ de boli / și de frici. / Nu trebuie decât să crezi/ că în clipa aceasta/ inorogul / pe care încaleci/ te va aduce la mine (Credința inorogului).*

Sunt fermeccătoare aceste versuri, diafane. Nu poți să nu simți, în imediata apropiere respirația poeziei, salcâmi umflându-și corăbiile.

Cuvintele i se tocesc în palmă ca diamantele pufoase după prima ninoare, o nuntire în splendoarea cuvântului auzit dintâi.

Prin artă realitatea primește o altă față, una coafată și remodelată în forja cuvântului, o pasăre din metal fierbinte care are puteri miraculoase.

Printre accesoriile feminine se evidențiază elementul vestimentar emblematic rochia, care induce o prospețime și o senzualitate aparte.

Materialul ales pentru a accentua saltul calitativ este firul prețios de mătase naturală, material rafinat, cu o vastă paletă simbolică, iar exprimările metaforice accentuează misterul: *lumea în falduri de mătase, / eu purtându-mi asprimea în cufere de zahăr. // O caravană/ prin pustiul viermilor de mătase, / eu cu părul învârtit pe un stilet/ ce ar putea croi/ rochii stridente, fluturând pe șolduri visate, tot de mătase (Falduri).*

Toată creația lirică a Danielei Șontică este traversată de o muzicalitate aparte, care îi înmiresmează versurile.

Din ele răzbate o primăvară cu ceruri înăuntru. Pledează pentru suav, dar trăiește în ritmul forței jazz-ului.

Crucea nopții

Filonul poetic al bistrițeanului Menuț Maximinian are la bază puritatea expresiei, în care încap, cu tot largul său fiorul artistic, sensibilitatea și muzica sufletului, sau altfel spus, frumosul exprimat prin arta cuvântului. El caută mereu miezurile de sens ale lucrurilor și ale cuvintelor, caută esențele pe care le preface în emoții și în prelungi viziuni intuitive. Exercițiul său de mai mulți ani pe tărâmul poeziei, a suscitât interesul criticii literare care îl apreciază ca un poet autentic ce construiește „cu voluptate scenarii grandioase sau terifiante” (Horea Gârbea), „își caută identitatea printr-o vibrație poetică nu lipsită de adâncimi tulburătoare” (Andrei Moldovan) și are „o scriitură suplă, mereu sugestivă în imaginarii cultivat cu dezinvoltura trăirilor sincere și plene” (Constantin Cubleşan). Cele 61 de poeme din volumul **Crucea nopții** cuprind două părți distincte: *Copilul de apă* și *Stingher în miezul lumii*. Sunt poezii scurte, cu apropieri între „aforism și contemplația de tip haiku” (C. Cubleşan). Reflecțiile sale existențiale sunt ancorate în realitățile cotidiene: „Mușc din malul vieții / Până buzele se fac una / Cu valul./ Apele învolburate / Sunt aproape” (*Fruct oprit*). Coborând din satul de la poalele Țibleșului, în lumea citadină, el nu-și poate uita rădăcinile, punându-și în traista amintirilor peisajele care i-au încântat copilăria. Iată un motiv al nostalgiei: „Când sticla lămpii crapă sub ger,/ Cerul e sprijinit de vârful căpițelor de otavă./ Satul plutește/ Sfârcurile mugurilor tresar./ Vine primăvara./ O simte calul alb.../ Pe ulița din capătul de sus al lumii./ Nu e nevoie de fluier./ Mioarele pasc/ Pe cărarea cât un fir de ață./ Biserica înfiptă în mijlocul satului/ Miroase a cer./ Maica Sfântă bea ceai din fructe sălbatice” (*Primăvară în Transilvania*). Nu sunt puține elementele de etnografie lirică, care ar putea face parte oricând dintr-o posibilă monografie sătească: biserica, casa bunicii, cuptorul, covata bunicii, cimitirul, ulița satului, etc. Pe toate le ia cu el ca pe o merinde de suflet, punându-le în tiparul unei veritabile poezii. Chiar dacă a devenit orașean, trăiește cu aceeași intensitate viața acestei „veșnicii”, ieșind cu ea în largul lumii : „Gândurile/ ca o haină / Mă învelesc cu ele până la oase/ Și ies în lume / Apoi haina/ Va fi așezată într-un cui” (Poema cuierului). Toarnă apoi în clepsidra timpului imagini ale spațiului citadin : „În orașul în care luna vine din felinare / Melcii gustă dulceața din

borcane englezești /Iar străzile / sunt în palma mea” (*Demult*). Nu scapă din vedere nici tehnologia modernă, care a lungă poveștile de altădată în munți, lăsând loc pentru „Jocuri moderne/ Telefoane mobile, PDA, ceasuri electronice, aparate digitale, MP3 playere/ Super eroi precum Batman, Spiderman, Hulk”. M. Maximinian este un poet al metaforei, precum este și titlul acestei cărți, dat după poemul cu același nume – *Crucea nopții*, simbol de căpătâi al creștinismului și bijuterie lingvistică a graiului popular. Educația creștină pe care a primit-o de la părinții și bunicii săi e bine conturată în poezia *Cruci*: „Rugăciuni / Se strecoară prin ferestre./ Pe banca de lemn./ la umbra nucului./ Tatăl și fiul./ Mă desculț la poarta vieții / Bat cu pumnii în fierul rece./ Aștept / Cruci plutitoare din pământ iertător./ Morminte călătoare, / Inimi împietrite...”. Termenii religioși fac parte integrantă din structura liricii lui Menuț Maximinian, devenind un leitmotiv al acesteia : psalmistul, Maica Sfântă, îngeri, icoane, rugăciunea, Înviere, spovedanie, clopotar, biserică, taină etc. Iubirea este un motiv poetic al creației sale, pentru care găsește forma cea mai aleasă de exprimare: „Ne-am întâlnit într-un sărut./ Mâna ta era prelungirea mâinii mele.../ Acum, nu ne mai spunem nimic. / Ne-am întâlnit în amărăuiul fiiorilor./ Acum, nu... (Nu ne mai spunem nimic). Partea a doua a volumului cuprinde poeme, care vorbesc despre călătoria poetului pe meridianele lumii, „purtând istoria în bagaje” și „valizele mari cu versuri”, de la Madrid la New York, din Malaezia la Istanbul, acolo unde comunitățile românești duc dorul poeziei. E indiscutabil că lirica lui Menuț Maximinian își are obârșia într-un suflet suav, încărcat de emoții și cu largi disponibilități de a jubila în „patria de cuvinte”.

MIRCEA DAROȘI

Aurora Dumitrescu, Bipolară

Cel mai recent roman, în ordine cronologică, al Aurei Dumitrescu, *Bipolară* (Editura Tracus Arte, București, 2016) după *Cagliostro* (2015) și volumele de proză (*Drumuri*, 2012 și *Roata*, 2013) pune pe tapet condiția tânărului european în societatea concurenței acerbe în afirmarea personalității și a singurătății funciare pe care acesta o trăiește, printre semenii la fel de stigmatizați, în aceste condiții ale goanei neconținute și iraționale după obiecte materiale inerte.

Personajele ei sunt: Gloria Constantinescu, tânără poetă talentată și seducătoare, care având toată lumea la picioare, trăiește trei momente suicidare în varii crize ale existenței sale, David, un tânăr care suferă o grea operație pe creier și Sonia, o studentă strălucită, sedusă de un profesor universitar cu veleități literare, dar superficial și destul de abject ca persoană.

Gloria Constantinescu primește din partea mamei sale vitrege, ca premiu pentru aniversarea celor 29 de ani de viață, o excursie de plăcere în Santorino, Italia.

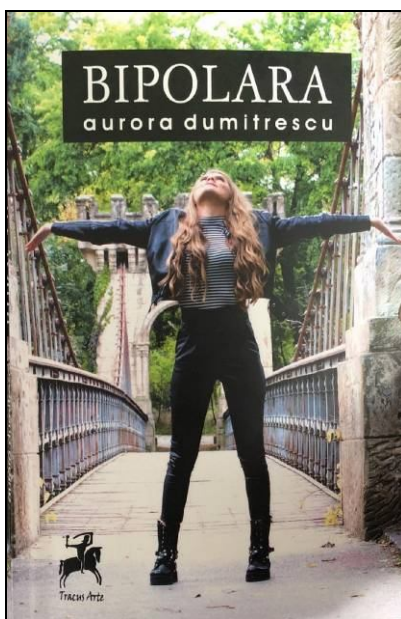
Aici tânăra continuă viața de înstrăinare de sine printre alcooluri tari și tineri saducători și senzuali, apti doar pentru contacte pasagere, unde își redescoperă greața existențială, în cadrul căreia se produce cea de-a treia tentativă de suicid.

Salvată în final, ea este trimisă la Viena, la medicul psihiatru Roger, care avea mijloace de vindecare a tinerilor rățaciți prin civilizația concurenței fără limite, diferite de cele clasice, care, de fapt, nu vindeau, ci prelungeau crizele de singurătate și vid existențial al pacienților.

În aceste condiții, Gloria Constantinescu face cunoștință cu o lume a iubirii, a calității esențiale a omnesului, abandonată sau neglijată de stadiul actual al civilizației europene.

Deși provenea dintr-o familie cu stare, tatăl său, Dumitru, medic chirurg, specialist de valoare mondială în operațiile pe creier, cu cea de-a doua sa soție, Eleonora, medic psihiatru, care o iubea pe fata soțului ei ca pe propria fiică, Gloria suferea de crize repetate de vertij interior, care o făceau să-și piardă însăși motivația de a trăi.

Doctorul Roger descoperă faptul că "bipolară" Gloria "se pare că e controlată mental de o așa zisă entitate malefică rod al unor imaginații născute nu se știe cum, în părți ale creierului ei, prin nu știu ce accident neuronal care

scapă medicinei psihiatrice actuale". Cum doctorul avea o experiență de peste o jumătate de veac în lupta cu bolile minții, alege o cale mai puțin străbătută de medicii obișnuiți, care nu vindecă ci "ține în latență și oricând boala poate recidiva", după afirmația Eleonorei, mama vitregă, ea însăși medic psihiatru, care-l cunoaște pe doctorul Roger și căruia îi cere ajutorul pentru tratarea fiicei soțului său.

După primele consultații, doctorul ajunge la concluzia că pacienta din îndepărtata Românie s-ar putea trata singură dacă este condusă de el "la polul opus al fricii, în armonie și în lumină, în sentimentul copleșitor de iubire infinită. Dacă va reuși să atingă starea vindecării va fi definitivă și ireversibilă."

Astfel medicul îi prilejuiește întâlnirea cu David, pacientul tatălui său, Dumitru Constantinescu, supraviețuitor al unei delicate operații pe creier, de la care Gloria va învăța respectul pentru viață și mai ales victoria sa împotriva bolii necruțătoare, tocmai ca urmare a acestei nobile dorințe de a supraviețui când totul părea că i se opune.

Are loc și o idilă amoroasă între cei doi, iar pentru Gloria, supraviețuirea amândurora, va fi cimentarea unei iubiri căutate, dar veșnic negăsite de nici unul din ei, până atunci.

După aceea Gloria va cunoaște pe Anicka din Praga, care îi spune că "punctul tău de echilibru este în afara corpului tău și de aici vin toate problemele tale".

La fel, își propune "să scoată la suprafață toate trăumele știute sau neștiute și că va trebui să meargă la cineva care să o facă să-și redescopere trecutul și să se vindece de el".

Gloria, între timp, descoperă magazinele indiene cu talismane cu puteri supranaturale, cunoaște identificarea imaginară cu Aila, dansatoarea indiană, sau cu Natasa, rusoaica dansatoare de la Moulin Rouge din Paris.

Vindecarea este greoaie, forța malefică revine s-o scoată adeseori de pe drumul vindecării.

Aceasta se produce ca urmare a vizitării Indiei și Nepalului, unde călugării budiști o îndeamnă spre căutarea echilibrului interior și scaldarea în apele Nirvanei. De aici Gloria se întoarce cu un interesant jurnal literar de călătorie și de inițiere în tainele iubirii.

După cum mărturisește autoarea în postfața cărții, jurnalul Gloriei este propria sa mărturisire a unei călătorii spirituale întreprinse în India, în orașul Rishikesh, în februarie 2016, ceea ce a impulsionat-o în hotărârea de a scrie romanul.

Cum după o asemenea aventură lucrurile trebuia să ia calea firească, Gloria se întâlnește cu David cel ce și-a găsit tot acolo sănătatea fizică, iar atunci când Sonia i-a cerut ajutorul pentru a ieși din sfera de influență a lui Alexandru, profesorul amator de muze tinere și frumoase pentru a duce la împlinire veleitățile-i de scriitor, ea însăși s-a realizat prin scris, salvând de la uitare destinul străbunicii sale, Florence, care la rândul ei "sfârșise într-o casă privată de boli nervoase, la nici 30 de ani, unde fusese adusă de familia din cauza unei așa zise depresii violente".

În acest roman, Aurora Dumitrescu realizează descrieri admirabile de oameni și locuri din varii colțuri ale Europei și ale lumii, prezintă personajele feminine în manieră dezinhbată în căutarea fericirii, chiar și atunci când sexualitatea masculină se bazează nu pe firescul relației cu femeile iubite ci mai ales pe perversiuni sexuale și neputințe în descoperirea sufletului feminin, în timpul acuplărilor, în majoritatea lor nemotivate sufletește și pasagere.

Roman complex, dezinhbat, *Bipolară* apasă cu curaj pe crizele individualităților umane în lumea contemporană a civilizației europene care, în calea neabătută pentru dobândirea succesului material, a pierdut enorm din bogăția omnesului ce ne caracterizează: iubirea de semenii și mai ales dragostea pentru ființa aleasă, ca element de echilibru și de împlinire individuală și morală.

GEO CONSTANTINESCU

OGLINDA ȘI DRUMUL

Traian Dobrinescu își face intrarea în proză relativ târziu, în plină maturitate. Am putea numi faptul un triumf al răbdării. Înainte de a transpune lupta vieții în viața personajelor, autorul a căutat limpezirea de sine. Deși a cochetat cu scrisul încă din studenție, el a amânat, se pare, „captivitatea tiparului” din scrupule estetice, dar și morale. Atât „aventura” cât și scriitura au fost afectate, în comunism, sub tăvălugul unei ideologii atotcoruptoare. Atitudinea față de „vechiul” regim a autorului o ilustrează ieșirile dure, antitotalitare, din **Cei morți înainte de moarte** (2013) sau din romanul autobiografic **Nu te opri, nu te întoarce** (2016). Acesta din urmă a fost asimilat Bildungsroman-ului goethean, romanului picaresc (E. Negrici), dar și prozei poetico-biografice a aceluiași Goethe din **Poezie și adevăr** (N. Manolescu).

Am înclina spre formula „amintiri egotiste”, data fiind configurația rememorărilor, centrată pe revelarea de sine în „lupta cu lumea”, cu ceilalți, - din mediul (rural) al copilăriei, din cel al educației, ca elev, ca student (la Cluj), apoi ca dascal „anonim” pe Lotru și, din nou, aproape de locurile natale.

Întâmplările care l-au avut ca personaj sunt expuse de autor în cruzimea lor frustă, consemnată cu acută precizie și vie putere de sugestie. Primele „încercări” din condiția de locatar „în gazdă” sunt relatate în cheie dramatică, dar și cu umor, cu o dezarmantă sinceritate a mărturisirii.

Întâiul cerc al inițierii se desfășoară în spațiul natal, Orlești – sat arhaic și totodată dinamic, ce se ține viu prin legături tari de rudenie, dar și prietenie, de munca grea și aspre negocieri, totul pe un fundal de legendă și mit, cu strigoi și vedenii, cu hoți dibaci și pedepse crunte impuse de comunitate, cu un cult al poveștilor, reale și închipuite (harul bunicului – taicu Florea).

Urmează ieșirea în lumea largă, cu noi cercuri concentrice: anii de liceu la Râmnic, urmați de experiența vieții de student, intrarea în „dascălie” la Malaia, pe Lotru, apoi stagiul militar (opresiv) la Lipova, revenirea la condiția de dascăl, neatractivă, alternată cu strategii de supraviețuire (unele la

limita legalității) – răspuns *in extremis* la rigorile unei lumi strâmbe. Ajungem în final la scenele tensionate din zilele „revoluției”, în care autorul pune într-o lumină crudă confruntarea agresorilor din umbră, cu victimele lor – masa naivilor de manevră.

Cartea e bilanțul unei biografii de zăbucium sub comunism. Faptele conturează un personaj neîmpăcat cu sine și cu alții, mînat de o neliniște în aspirații, rebel „de profesie”, deseori marginalizat, revenind însă de fiecare dată la suprafață. Oglinda minții, a lucidității, luminează constant calea parcursă. Făptuitorul e secondat de scriitor, capabil să citească în hățiturile călătoriei sensuri relevante. Cel mai amplu înfățișat e satul copilăriei. Nostalgia dă orizontul privirii, fără a o împinge în idilic, sentimental. Realul și imaginarul se împletesc simbiotic, potențându-se reciproc. Conștiința fragedă a copilului Dorel se călește în focul unei lumi aspre, unde deciziile, ca și conflictele ce decurg din acestea iau aspecte brutale. Lumea satului se reglează după cutume nescrise, de moralitate dar și de putere. Raporturile țăranilor cu stăpânirea – „percitorii” sau șeful de post se mențin la limita unei distanțe ce asigură autonomia. Credința, la fel, e reală, marturisită, însă fără emfază. Un dar al observației fruste, cu o tușă de umor coroziv dau realității imediate a familiei, neamurilor, vecinilor, cuplurilor ce se fac și desfac, leneșilor, curvelor („puține”), hoților intensitatea dinamică a unui tablou vibrant, de scenariu cinematic.

Marcel Chirnoagă, **Libirintul VII-acvaforte și acvatinta, 1981**

Mai întâi părinții, viu conturați ca un cuplu solidar, intemeiat pe dragoste, sunt legați temeinic într-o dualitate a contrastelor. Vrednici în judecată și în faptă, ei „au făcut împreună doi copii și cinci case și aveau cele mai bune vii din Orlești”. Numai stropitul acestora dura mai multe zile. Constructor temeinic, tatăl Gheorghe a durat o gospodărie cuprinsă. În locul magaziei pe care socrul Victor i-o refuză, și-a ridicat alta, „în care intrau zece butoaie de vin, pe care mă urcam cu scara” (14). Familia e înstărită, cu pământ câștigat în acte de bravură din 3 războaie (cel de independență, apoi primul și al doilea război mondial). Copilul află curând, de la întrepidul său tată, că „în familie toată lumea muncește”. Astfel că el va avea „în grijă animalele”, anume „doi boi și trei capre”, iar mai târziu (înainte de a împlini 10 ani), va primi sapă și coasă. Dacă judecata și chibzuința erau ale tatălui, partea mamei era a inimii. Simțitoare și a tot răbdătoare, ea trece mereu peste greutăți și încurcături de tot felul ale „băiatului”, rezistă și speră în întoarcerea spre bine a lucrurilor. Calea „îndreptării” e însă lungă. Scene memorabile acționează ca tot atâtea jaloane de îndreptare a purtării baiatului. Între primele, de pomină este întâmplarea cu hainele, în care copilul accepta să-și cedeze hainele de pe el, pentru dulciuri. Curând el descoperă ca s-a înșelat, căci neîmbrăcat nu poate merge la sanius. În cele din urmă primește hainele înapoi, cu morala: obiectele de primă necesitate nu se →

IOAN MARCOȘ

TEFTUL IUBIRII ȘI TERAPIA PRIN SCRIS

cedează, se apără. O lecție aspră primește copilul când se întoarce acasă bătut, plângând. Tatăl îi mai arde câteva palme, cu avertizarea: să nu-i mai vină bătut. Să se apere, sau să stea acasă. Un conflict surd se dezvoltă, în timp, între cei doi. Încă în sat fiind, fiul își alarmează tatăl, cu incerte rezultate la învațatură, la care se adaugă vremea „pierdută” la înot în Olt, cu alți colegi de vârstă, apoi bătăile, la care era mereu prezent. În esență, conflictul acesta era: tatăl, „om chibzuit și respectat în sat, eu – un copil care tinde spre nimic” (29). Aprecieri exagerată, căci în ciuda indeciziilor elevul are totuși, în final, bune rezultate la „toate obiectele de evaluare”, ceea ce convinge tatăl să-l dea mai departe la liceu la Râmnicu Vâlcea.

Așezarea neclară a fiului, la mijloc de rău și bun (de fapt, calea de mijloc, aurie) continuă la liceu. Încă influențabil și receptiv la „chemările de sirenă” ale lumii, tânărul ucenic are perioade de motivație oscilante, trimestre de maximă performanță școlară alternând cu altele de absență și delăsare. Așa se conturează portretul unui ins studios, olimpic în mai multe rânduri la literatura română, cu lecturi ample și variate, care însă își contrariază familia, mai ales pe „înțeleptul” lui tată, prin repetatele note scăzute la purtare, în principal din cauza multelor „bătăi”, la care într-un fel sau altul era „nelipsit”, cum nelipsit apărea și în „careul” școlar al muștrărilor. Bătăile sunt pentru protagonist și un act de imitație culturală, căci epoca era dominată de filmele western și istorice, continuare a celor „de capă și spadă”. Naratorul arborează armura imaginată a cavalerului dreptății (*Don Quijote* – printre lecturile de căpătâi); este la început, țaran la oraș, în defensivă. Formează alianțe și se dedică unor noi cauze. Își apără drepturile, ale sale dar și ale altora, vulnerabili. Asistăm pe parcurs, la „isprăvile” unui combatant de gherilă, acționând de unul singur sau „în ceata” de prieteni, cu înfruntări pe Terasă, în zone de cartier, la cârciuma din margine de „Versailles”. „Eroii” luptelor sunt, în afară de protagonistul cărții, „legende” de bravură și eficiență: șoferul Gicu, tovarăș de drum în câteva călătorii de pomină, dar și sursa inepuizabilă de lovituri decisive; Hari Țiganul, milițian,

„trimisul” de serviciu în cazuri de „tulburare a liniștii publice”, sau mai târziu frații Ganea, echipa de giganți de pe Lotru. Inspirațiile livești sau cinematice sunt inserate discret în fluxul narațiunii. Serii bogate de consemnări de lectură, mențiuni de filme memorabile, cu nume de actori, regizori celebri în epocă, întregesc canavaua complexă a evocării. Autoportretul în care autorul se recunoaște este acela al unui rebel nemulțumit de sine și de alții, cu aspirații înalte, pendulând între „agonie și extaz”, în căutare de sine. „Haiducia” fizică devine, în forma sublimată, - sport (atletism, gimnastică), în final (perioada studentească) forța e asimilată codului unui judoka altruist, o cale a înțelepciunii. Deși mai rare, „show”-urile de haiducie din jungla urbană nu lipsesc („corecția” de la Conti, ori serviciile de amicală protecție pentru „Mongolu” cu al său Metropol). Contradicția tânărului intelectual în formare e aceea între cultură și creativitate. Presiunea mediului universitar, cu programa încărcată, cu multele ei materii îndesate într-un carusel al cantității este, indirect și presiune de alt grad, apăsare surdă, din subteran, a sistemului. Studentul boem pendulează între tentația performanței didactice și seducția „vieții de student”, cu escapadele amoroase, chefurile, „orele” de conversație în cafenele, dar și biblioteca, lecturile în și înafara programei, serile de cenaclu, vitale pentru aspirantul la literatură.

În fond, chemarea creației persistă de-a lungul întregului excurs biografic. Identitatea protagonistului are o dublă extracție: el este „actor și spectator” totodată. Drumul, călătoria sunt mișcarea primă. Meditația, întoarcerea asupra lor este a doua călătorie, oglindă a memoriei lunecând peste pulberea drumului. Aventura e întregă în scriitură. Cititor împătimit, autorul știe să citească și în oameni sau evenimente. Atracția pentru spectacolul vieții într-o lume a pasiunilor ne ține, citind, cu sufletul la gură.

La relectură, descoperim și o carte de înțelepciune.

Traian Dobrinescu reprezintă cazul rar al scriitorului dinamic și contemplativ totodată. Continuarea anunțată are, în volumul de față, o garanție sigură de valoare.

1. Prefigurat de o experiență bogată, acumulată în volumele **Degringolada** și **Lemurii**, în care scriitoarea „explorează, cu mijloace specifice categoriilor estetice ale absurdului și tragicului, o lume alienată, având ca suport patologicul” (1), cele trei secvențe epice ale romanului **Mama Mia** se impun atenției prin diversitatea temelor narative, prin efervescența limbajului, prin ingenuitatea observației psihologice și, nu în ultimul rând, printr-o configurare de sensuri ce conferă faptelor narate, nu numai dimensiuni nebănuite, dar și o neașteptată profunzime a observației psihologice.

Încă de la prima lectură a romanului scris parcă *dintr-o singură respirație*, cititorul se lasă furat de vraja jocului narațiunii, solfegiile acesteia focalizând în jurul temelor pivot: tema alienării căsniciei într-o societate scurtcircuitată de nefaste schimbări și tema iubirii care salvează în final, cuplul adamic.

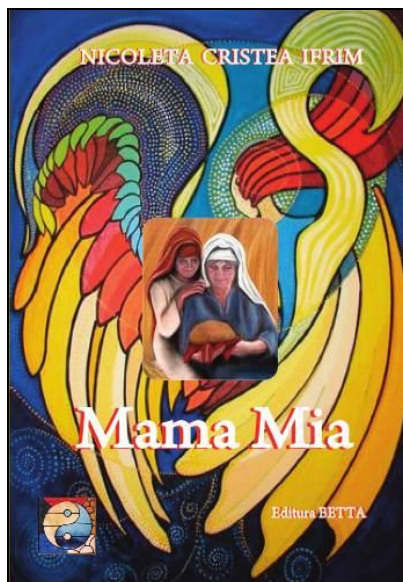
Partea I surprinde, cadrul acțiunii, intriga și parte din derularea firului epic. Domnul Irimia se întoarce de la serviciu acasă, „binedispus”, spre insatisfacția soției Matilda și mai ales a soacrei Mama Mia. Din acest moment, necazurile noii familii se amplifică rapid, de-a lungul însăilării evenimentelor: o problemă medicală a soției, internarea acesteia în spital, apoi continuarea de către aceasta, a studiilor și moartea socrului. În același timp, pamfletele lui Irimia, trimise la un ziar local, vor genera atacuri incommode din partea unora, fapt ce va duce la solidarizarea soților. Relația tensionată dintre Matilda și Irimia atinge însă, punctul culminant în momentul când soția descoperă frivolitatea soțului, un motiv în plus de acuze. Mama Mia, soacra lui Irimia și mama Matildei, fiind proprietarul de drept al casei, își arogă toate drepturile de a *controla* și de a *evalua* cu severitate, conform cutumelor, relațiile dintre cei doi soți. Indignarea soacrei va fi alimentată și de neparticiparea financiară a ginere-lui la renovarea apartamentului. →

NICOLAE SUCIU

Partea a II –a, în ciuda plecării lui Irimia în Anglia, amplifică conflictele din familie, deoarece, la reîntoarcerea lui, Matilda descoperă în bagajul acestuia niște CD – uri compromițătoare. Finalul părții a doua îi surprinde pe cei doi chiar în pragul divorțului, prefigurat de acuzele și reproșurile survenite imediat după vizita de Crăciun.

Partea a III - a este construită pe un veritabil „dialog al inteligențelor” (2), așa cum opinează Titi Damian în prefața cărții. Spre surprinderea cititorului, divorțul, în loc să anihileze, revigorează relația de iubire dintre Matilda și Irimia. Cei doi își fac scurte vizite, iar comunicările prin intermediul unor jurnale, a unor scrisori, a unor e-mail-uri, SMS-uri, reportaje, articole de ziar și mai ales, prin intermediul unor pamflete scilpitoare pe o gamă variată de teme, vor reconforta relațiile afective dintre foștii soți, iar finalul romanului stă sub semnul dictonului latin: *Amor omnia vincit*, jumătățile sferei Androgenului (direcția mitului) regăsindu-se.

2. Încă de la o lectură, și aceea neexperimentată, cititorul poate observa că are de a face, așadar, pe de o parte, cu un roman al soacrei și al unei căsnicii ratate, iar pe de altă parte, cu un roman de iubire. Soacra, un personaj care evoluează mai ales în prima parte a cărții, este comparabil nu atât cu personajele de acest gen, ale lui G. Călinescu sau H. de Balzac, pe cât cu soacra etalon din povestirea lui Ion Creangă, **Soacra cu trei nurori**. Cu toate că Mama Mia face parte din subcategoria soacrelor de gineri, care par a fi mai înțelegătoare cu străinul apărut în casă, decât cele din cealaltă subcategorie, adică a soacrelor de nurori, recunoscute în popor ca „poame acre”, Mama Mia pare a confirma ideea că soacra tinde să fie mai mult decât o femeie în carne și oase. Tinde a fi o entitate în sine, ca și cum n-ar fi fost niciodată fată și nevastă supusă pătrărilor Selenei. Cu alte cuvinte, Mama Mia pare a fi fost născută soacră. O soacră tenace, isteată și mai mult inteligentă decât înțeleaptă. O primă întrebare pe care și-ar pune-o cititorul experimentat, încă după primele 50 de pagini parcurse, asistând la nesfârșitele monoloage ale Mamei Mia, o ingenuă logoree, ar fi cum ar fi reacționat

soacra aceasta dacă ar fi avut nu o fat, ci trei feciori și trei nurori. Mai apoi, o altă întrebare a cititorului ar fi legată de modul cum și-ar fi purtat Mama Mia „cămașa încă netăiată la gură”, care – zice Creangă – „însemnează că soacra nu trebuie să fie cu gura mare și să tot cârtească toate cele” (3)? Cum ar fi procedat, așadar, Mama Mia cu ochiul din ceafă, de care Irimia nu ar fi avut nici măcar idee, cititorul, pare-se, știe foarte bine. Știe și că ea vede întotdeauna și ce n-ar fi trebuit să vadă la tânăra pereche și că nici măcar nu are tactul de-a închide câte un ochi, prefăcându-se că n-ar vedea inerentele scăpări ale ginerelui sau chiar ale Matildei. Merită citat pasajul în care Mama Mia „o dăscălește”, nu fără o oarecare misandrie, pe Matilda („Ascultă la mine: bărbații au fost mereu doar niște pagube la casa omului, niște încurcă lume, răi de clonț, gubavi, ofticoși și nevolnici, buni doar să le speli izmenele, să-i slugărești și drept mulțumire, tot ei să te boscorodească, să te hămălească, să le stai lor mereu dreptți, în picioare, la cherem, să le fii slugă la dârloagă punându-le de toate, la botul calului și tot ei să mustăcească ba de una, ba de alta, că nu le convine câte ceva, să te ocărăscă și să se ciondănească cu tine, căutându-ți nod în papură din te miri ce!”(24). Mama Mia se comportă cu ginerele după vechiul tipar folosit și la dresarea nereușită a fostului soț. Irimia, nu numai că este pentru ea, o copie fidelă a fostului ei soț care tot așa, revine acasă, pe mai multe cărări, dar parcă l-ar forța și pe acesta să se vadă obligat, după atâta

cicăleală gratuită/ inutilă să devină și el, un soț iresponsabil (4). Domnul Irimia se dovedește a fi, din păcate, mai cu seamă în ochii soacrei, pe cât de bețiv, pe atât de frivol, înșelându-și într-o veselie soția. Ceea ce nu posedă el însă, e tactica soției mezinului din **Soacra cu trei nurori**, de a-și pune la punct, odată pentru totdeauna, soacra. Și, cu cât are el *ciocul mai mic*, cu atât Mama Mia plusează mai tare, bătând din gură verzi și uscate, închegând o adevărată terapie de zile mari („...mai cu o sărbă, mai cu o bătută, mai cu o pristanță moldovenească, fără a porni niciunde, mai cu o brașoveancă, trei pași înainte și trei înapoi (...) tot dăscăindu-o pe Matilda...” p. 23- spune vocea naratorului.), și nu fără un nemaîntâlnit umor suculent. Observațiile pe care i le face soacra ar fi, în majoritate, excelente, dar acestea survin pe scară largă, contratimp, și indiferent dacă se dovedesc a fi sau nu constructive. Survin și chiar când n-ar fi nevoie de ele. Din acest punct de vedere, în prima parte a romanului, Mama Mia, „potera” cum e supranumită, e un personaj feminin puternic, construit cu multă forță și rigurozitate a observației psihologice, ea confirmând specificul feminin aflat la vârsta senectuții, când de multe ori vorbește gura în locul soacrei – fostă femeie care, de dragul odraslei, e în stare să facă chiar și cele mai necugetate lucruri.

3. Matilda, personaj abia schițat în prima parte a romanului, femeie bolnăvicioasă, chiar dacă dă senzația că va ajunge și ea cândva, o veritabilă Mamă Mie în carne și oase, se dovedește a fi un personaj mult mai complex – complexitate conferită poate, nu atât de capacitatea ei de a tolera ifosele lui Irimia și ale mamei sale, cât de capacitatea de *a iubi* („- Simt nevoia să vorbesc cu cineva care să mă înțeleagă și tot mă amăgesc cu gândul că tu ești singurul om de pe lumea aceasta pe care-l iubesc și mă iubește în ciuda tuturor mizeriilor în care acum naufragiem, nici nu mai știu clar, din a cui vină ori din ce pricină...” (p.188-189), cu toată ironia care-i sporește feminitatea („Dar parcă ziceai că te mai scremi vreo oră, să-mi clocești și tu, de-un iamb, pe-acolo... Însă te-oi fi lăsat păgubaș, căci văd bine, de la o vreme, nu-ți mai face stihul nici cling-cling, →

nici clang-clang!!...” – p.258), căsătoria ei fiind *boicotată* nu atât de cutumele acestui controversat *saeculum* al ieșirilor în stradă, înlocuitoare și ele, ale neprezentării la vot, când căsnicia agonizează în concubinaje mai mult sau mai puțin *coafate*, cât de conviețuirea cuplului sub același acoperiș cu o mamă excesiv de autoritară, proprietară absolută a apartamentului. Este o vorbă din bătrâni care spune așa: *într-o casă n-are ce căuta mai mult de o muiere*, alcătuirea familiei, imitând încă din vechime, stupul de albine, fiecare cu matca lui. Câte mătci, atâtia stupi. Câte femei, atâtea familii. Dacă ar fi să judecăm situația căsniciei după această vorbă din bătrâni, ar trebui să observăm faptul că, în casa Mamei Mia viețuiesc așadar, două familii diferite. Orice s-ar spune, prin căsătorie, Matilda alcătuiește cu Irimia, o familie, iar Mama Mia, separat, o altă familie.

4. La fel de interesant pare a fi și personajul masculin, la a cărui dramă asistăm încă de la primele pagini ale romanului. Om cu o sensibilitate laudabilă, poet („E frig în cuvinte. Îți văd nerostirile din ochi. Înghețăm unul de la celălalt. / Să ne îmbrăcăm cum se cuvine. Călduros”), publicist, pamfletar, intelectual cu un cap deasupra celorlalți și cu stihurile scrise cu „râvna unui sinucigaș” („... trebuie să-ți trăiești viața/ ca și cum ți-ai săpa/ propria groapă,/ cât mai adânc/ în tine;/ acesta îți este viitorul: o coloană a abisului...” 45), gânditor versat („Așa că până una alta, de-aia e mai bine, să-ți trăiești, din plin, viața de-aici, să-ți faci toate poftele cât poți, că nu știe nimeni ce-o mai fi după ce mori, oale și ulcele ne facem toți, degeaba năzuiești în timpul vieții, la câte-n lună și-n stele, tot praful și pulberea se-alege de tine, oricine-ai fi!” 116-117), încearcă să *șteargă retina* mânjită de strâmbătățile societății vitrege, cu un pahar - două de alcool, exagerând evident, dar dornic în același timp, de a găsi înțelegerea în atmosfera căminului conjugal, convins că numai aceasta îl va putea salva. Prezentul ostil îi apare lui Irimia „aidoma unui Procust implacabil, pândindu-i acerb la răscruce de drumuri, speranța, pentru a i-o amputa din rădăcină, lăsându-i în inimă doar un bocet lăuntric, neostoit, ultimul-i imn de

suflet în iadul rămas pe-aici, de trăit” p.15). Unul din punctele tari ale personajului masculine e tactul de a nu recurge la un duel armat cu soacra, deși lovește cu ironii destul de pipărate la adresa ambelor femei: („Iar asta chiar îmi explică de ce au femeile creierul cu 200-300 de grame mai ușor decât al bărbaților!...” p. 29). El înghite „deocamdată, sudălmile, ca pe niște pilule amare” (29), fără de care, relațiile soacră-ginere ar fi condus spre cu totul altceva. El își recunoaște greșeala „precum un școlar surprins cu copiuța în buzunar” (p. 49). Promite că, pe viitor, nu se va mai repeta, dar nu poate să-și respecte promisiunea. Cea mai tare latură (și) a lui Irimia e capacitatea de a iubi, cu toate opreliștile apărute în cale-i. Are un fin ochi de observator al mizriilor societății („de unde să mai scot bani să-ți trimit pentru medicamente la spital, unde mori cu zile dacă nu le umpli buzunarele doctorilor ăștia” (p.35); - Certăți-vă cu președintele și cu guvernul, nu cu mine! ricana dânsul atins. Din cauza lor nu trăiți voi bine, nu din cauza mea! Ce, eu fac legile? Eu fac salariile?! (29); „să nu le dea naibii, ăia drumul din închisoare, la pușcăriași să vină peste voi grămadă, în casă și să vă omoare cu zile, dar uite ce-nvârte porcul ăsta, în spatele vostru!... Sunteți chioare cumva?...” (230); „Degeaba-și mai făceau românii și semnul crucii, căci uite-i ajunși din rău, tot în mai rău, ca fiii lui Israel, risipiți prin toate colțurile lumii, căci fugeau mâncând pământul de sărăcia din țara lor, își lăsau rosturile baltă, casele de izbeliște, își destrămau familiile și plecau cu Dumnezeu, în bejenie, care încotro, unde vedeau cu ochii, își luau lumea-n cap românii, fugind de țara lor ca de foc și nu s-ar mai fi întors la patria mumă, pentru nimic în lume, nici de i-ai fi îmbiat cu tot aurul din spațiul carpto-danubiano-pontic... p. 102).

5. Relația celor doi protagoniști demonstrează că o căsnicie, de multe ori nu poate salva iubirea și că iubirea se dovedește a fi adesea, mult mai importantă decât căsnicia. Cei doi nu mai sunt căsătoriți legal, dar sunt „căsătoriți” spiritual.

O demonstrează frumusețea lor sufletească, sinceritatea, candoarea, fără ca naratorul să intervină prea mult în schimbul lor de replici pe

internet. Din acest punct de vedere, romanul, postmodern prin structură și compoziție, are un mare atu și în ceea ce privește caracterizarea celor două personaje, prin *dialogul electronic*. Memorabile sunt reflecțiile lor despre iubire („Să te și crucești câte minuni mai face pe lume, prostia asta numită iubire, așa ca la noi, din două, una, ori cu ocări, ori cu sudălmi, după cum ne țucă și ne dictează nouă, năbădăile!... Mare minune mai este și dragostea asta, măi!...” (259); „Te porți și porți ca și cum eu aș fi un sindrom al tău. Măi iubire, dă-te un pic într-o parte și lasă-mă să trec...” p. 364).

În ciuda prefigurării unui colaps al iubirii, după disoluția căsniciei, acea unitate androgenă a existenței/ sfera, prin regăsirea celor două jumătăți de sferă (El și Ea), reușește să „iasă din tragedie” (5.) cum spunea Marin Sorescu, așa cum de fapt, a ieșit însuși Iona, din lumea absurdului, reiterând mitul celei de-a doua nașteri, prin „abolirea oricărei situații” (6). Așa cum Iona lui Sorescu iese din lumea nonsensului, tot așa Androgenul își salvează jumătățile. „Se pare că de-abia acum cei doi își descoperă numitorul comun – terapia prin confesiune, terapia prin scris” (7) – opinează pe bună dreptate, Titi Damian adăugând: „Dragostea învinge, numai după ce cuplul trece prin Purgatoriu, pare a fi mesajul final” (8).

Cu alte cuvinte, căsnicia celor doi, Matilda și Irimia, împiedicată în curpenișul vicisitudinilor vieții, a trebuit să *moară* fizic, ca ei să *renască* spiritual, în iubire, așa cum se întâmplă și cu memorabilele cupluri ale romanelor lui Mircea Eliade, **Nuntă în cer**, **Noaptea de sănzienne**, etc., unde El și Ea, odată logodiți în spirit, vor rămâne nedespărțiți în veșnicie.

6. De apreciat la acest roman atipic este, alături de narațiunea cursivă și uneori cu accente crengiste („Și cum ursul se retrage-n bârlog din fața viforniței, așa și domnul Irimia când îi mirosea pe-aici a gălceavă...” 44.); Și el fuga, și ea fuga” p.48), puterea de a individualiza personajele și acțiunile lor. În acest sens, un mare rol îl joacă în originala canava a narațiunii, alături de dialogul vivace, stilul indirect liber, foarte frecvent întâlnit - acesta contribuind mai ales la surprinderea mișcărilor →

tectonice ale psihologiei personajelor.

La nivelul sintaxei, o pondere aparte o au propozițiile exclamative, interogative, în plină narațiune, ca în discursul narativ al povestitorului din Țicău: „Și n-are dreptate Mama Mia? Ei, nu!...Ba are!... Și chiar de n-ar avea! Ai avea curaj să-i spui asta în față, de la obraz? Hm...Mira-m-aș!...”(p. 28) Vezi și p. 40; „Ce fel de om e ăsta? Te-ai întrebat?...Ce casă mai e și asta?...Ți-ai pus problema?... Te-a mințit că-i poet și tu fuga, l-ai și crezut, gata!...Ce-ai zis? Că l-ai apucat pe Dumnezeu de-un picior, nu-i așa?...Păi, așa arată poezii? Și fără serviciu, și fără bani, și dragi de pahar, venindu-ți în patru labe acasă?...Zi și tu! Ce naiba!...” p. 42), conferind vivacitate discursului narativ, ca de altfel și autodaesarea: „Și ce mi te crezi?!” p. 163).

Stilul oral, caracteristic povestirilor, sporește printr-o multitudine de locuțiuni verbale și expresii populare, canavaua autenticității: „a-i căutat în coarne”; „soacrele cu glagorie la cap”; „proști cu crăci, culcușite”; „iată ce-i cânta mandolin”; a pletecăi; a mâșăi; „bradilalia din gândire, acum ți-a dat în tahilalie”; a-și trage turta; a o lasa ușurel cu fleanca; a da de-a dreptul, cu barda-n lună; a țuca; „așa sadină de om sucit...”; „să te coste apoi mai mult ața decât fața”; „în țeftul lumii”; a-i tăia gura în săbii; „i-auzi-i ce se mai rânchezese-lă”; „tanana”, etc”.

În sfârșit, cel mai mare merit al romanului **Mama Mia** este, nu în ultimul rând, pledoaria, atât a personajelor, cât și a naratoarei, pentru salvarea omului prin scris.

Memorabile sunt reflecțiile lui Irimia pe blogul său, o veritabilă mărturisire de credință artistică, răspuns peste milenii, la înfiorătorul strigăt al lui Ghilgameș, transmis posterității pe plăci de argilă: "...Scrisul e mai complicat decât alcoolismul.

E un viciu de... procedură, niciodată, textul nu sună ca o lege dreaptă. Nu mă mai întreb de multă vreme de ce scriu. Ca să nu mă aflu în treabă...” p. 94).

Grăitoare este totodată postarea lui Irimia de la sfârșitul *Epilogului*, solilocviu al omului superior, care conferă totodată romanului un final deschis: "...Am un telefon antic, mai că nu are manivelă și dinam, ca pe vremea colhozurilor./ Un telefon mai

viu decât mine. Are urechi de pisică, gură de politician, ochi de/ Vultur, intestine încăpătoare. Vorbesc cu el, prin el, pentru el. Apoi mă doare/ Capul. Aud voci, plăci, cum se spune Într-o bună zi l-au pus pe tata, mort de-a/ Binelea, cu ani în urmă, pe fondul unei discuții suprapuse (...). Suntem dezbrățați de ochii și urechile telefoanelor (...) Exiști/ De două ori, în amândoi. Mare minune. Doar fac streășină la ochi și te/ Zăresc peste tot, în lumină orbitoare, în întuneric profund, plutind/... La început n-a fost Cuvântul, a fost doar gura Ta, cea care a rostit Cuvântul!”(...) Și tot ce fac e doar să știu/ Că după mine vine chipul tău/ Care e același cu al meu(...)” p. 448).

BIBLIOGRAFIE:

1. CRISTEA IFRIM, NICOLETA, Mama Mia, ed. Beta, 2018, prefața semnată de Titu Damian, p. 5.
2. Idem, p. 9.
3. Creangă, Ion, *Povestea lui Stan Pățitul și alte povești și povestiri*, Editura Pentru Literatură, 1961, p. 4.
4. Titu Damian, despre romanul *Mama Mia*: „cel mai bun roman feminin românesc pe o temă până acum ocolită, tema misandriei”, id., p. 12.
5. Marin Sorescu: *Apa ne-ncepută*, în *Leșirea prin cer, Teatru comentat*, ed. Eminescu, 1984, p. 535.
6. Eliade, Mircea: „Imaginea spargerii acoperișului semnifică abolirea oricărei *situări*, alegerea, nu a *instalării în lume*, ci a libertății absolute, care, pentru gândirea indiană, implică distrugerea oricărei lumi supuse condițiilor” în *Sacral și profanul*, ed. Humanitas, 1992, p. 163.
7. CRISTEA IFRIM NICOLETA, id., p. 9.
8. Id., p. 11.

Marcel Chirnoagă, **Libirintul III-acvaforte și acvatinta, 1980**

Dragostea care zidește

”Mă sfătuia să nu mă însor. Și cum n-am făcut-o până acum, nu cred c-o s-o fac nici de aici înainte.”. Acesta este sfatul dat fiului său de către învățătorul Anatol Salaoru, ce suferise o traumă sufletească reeșită din situația de a avea o nevastă, care „o luase pe arătură. De altfel, încă înainte de a merge la facultate, Simon Salaoru, personajul în jurul căruia se clădește toată construcția romanului **Conacul de pe coasta de argint de Gheorghe Jurcă**, (Ed. Vatra veche, Tg.Mureș, 2018), aflase că e copil din flori, făcut de ”mama Liza” cu un locotenent - colonel aflat temporar prin zonă, când ”s-au dedulcit unul din farmecul celuilalt”. Dar Simion Salaoru nu încetase să-și iubească tatăl, care îl crescuse cu dragoste, ca pe un fiu adevărat, păstrând în el, neștiut de nimeni, rușinea faptului.

Cel mai bun confident și refugiu totodată îi devenise jurnalul-caiet propriu. Aici consemnase ”totul”, inclusiv cum auzise ”în podul șurii șoapte îngânate”; ”Mamă, unde-ai fost în noaptea Sfințelor Paști de arăți ca o pologăriță, că doar acum nu e vremea pologului, a strănsului de fân?”.

Încă înainte de a deveni arhitect, student fiind în capitală, în vacanțele de acasă „scria prima lui carte, un roman arborescent despre istoria, cu toate arabescurile ei a așezării Levada”, satul lui de Lângă Copăceni, de pe Valea Mereteului, undeva în Apuseni

Moartea tatălui său într-un accident stupid povestit pe îndelete de Gloria, una dintre iubirile juneții sale timpurii, devenită ulterior învățătoare și apoi plecată în străinătate (și care se va întoarce în triumf, la finalul cărții, pentru o posibilă iubire ”reîncălzită”) l-a făcut pe Simon Salaoru să îndrăgească și mai mult locurile natale și să revină la ele, în condițiile în care ”mama Liza” fugise demult de acasă, cu cine știe cine. ”Întors acasă, pe meleagurile mele montane, cu diploma de arhitect în buzunar...(...)... mi-am pus pe picioare propria firmă, intitulată Casa dorului.... Biznisul a mers cu fiecare an mai bine, cineva, un drac sau poate Cresus, împingea banii cu furca în buznamele mele. Mi-am trântit o casă, o rara avis, prin părțile Carolinei, unde îmi întemeiasem și firma, și casa, și toate îmi surădeau:→

RĂZVAN DUCAN

sănătatea, florile, găzele, stelele de pe cer și, firește, afacerile. .... Un singur lucru îmi lipsea, o nevastă!”.

Cuvântul nevastă are un premergător, cuvântul iubire și acesta, la rândul său, un alt cuvânt premergător, găsierea ființei potrivite. Iubirea, cu tot ceea ce înseamnă aceasta, devine astfel la Simon Salaoru un loc al căutărilor, al bucuriilor și temerilor, deopotrivă. Jocul acesta de a vrea și a nu vrea, de a încerca să urmeze sfatul tatălui său sau de a da frâu iubirii și fireștilor instincte, este cel care dezvoltă ”firul roșu”, epic al cărții. El se desfășoară între practicarea cu seriozitate și succes a profesiei de arhitect (Simon Salaoru devenind repede potent financiar), pe de-o parte și cel al pasiunii sale, cea de scriitor ”despre viață și moarte”, pe de altă parte. Iubirile întâlnite sunt tot atâtea prilejuri de a filosofa iubirea, poate mai mult decât de a o împlini. Fiecare întâlnire cu iubirea, fiecare ființă angelică ce-i apare în cale, sunt tot atâtea pretexte de a se căuta pe sine, de a se raporta la principii și conduite, de a întorce pe toate fețele căile de urmat. Este și nehotărâre și complacere într-un trai degrevat de responsabilități familiale. Dar este și dorință, ținută cu greu în frâu, iar uneori, mai rar, neținută. Unele iubiri sunt pasagere, mai mult închipuite și apar de pe vremea caietului-jurnal. Alte iubiri sunt reale. ”Anamona era din Constanța și era...o brunetă subțirică, minionă, cu privirea blândă, umbrită de gene lungi, cu o cosiță neagră, lungă și groasă, încolăcită de două ori în jurul capului, cu o paloare ușoară a feței, mai ales a pielii gâtului și brațelor subțirele, dar vânjoase și pline de grație”.

Într-o excursie în Creta (Grecia) cunoaște o grecoaică: ”O chema Elefteria, dar mie îmi plăcea săi spun Andromeda”.

O altă tânără femeie, Leuceanca Selargea, o cunoaște într-un bar. Era picoliță. Cu ea, iubirea trece la un nivel superior, dar insuficient pentru pasul cel mare al căsătoriei. Ulterior o va aduce la firma sa: „Dumneata te-ai întrebat vreodată câte fete urâtele au rămas din cauza dumatăle pentru că atunci când v-ați născut ați luat frumusețea de la 10 fete?!”.

Pe Natalia ”din Poiana Mărului sau din Buzău”, Simion a cunoscut-o pe Muntele Găina: ”Narcisa era mai reținută, mai zgârcită cu vorbele mieroase în discuțiile cu Simon, în schimb ea avea de partea ei avantajul limbajului, alfabetului trupului, forței sale expresive: te cucerea din priviri, din gesturi afectuoase, din gesturile,

din mișcările ei pline de voluptate, senzuale chiar...”. Mai e și Narcisa, ”contabila lui cea mai frumoasă,, adusă ulterior tot de el la firmă, nu pentru gânduri necurate, ci pentru a o ajuta și a se ajuta. Sunt locuri diferite de întâlniri și excursii și escapade cu aceste tinere femei: cabane, hoteluri din ”marmelada Bucureștiului”, pensiuni ale prietenilor, până și casa lui Simon, vorba Leuceancei, ”că v-ați făcut o casă tăță de fată mare”. Sunt și scrisori între el și iubitele lui, sunt și telefoane, sunt și întreruperi intempestive ale legăturilor, sunt și confesiuni, sunt și reveniri și speranțe restartate. Sunt și consemnări și descrieri, datate și nedatate, MADE în/din jurnalul-caiet. Și aceasta în pofida faptului că între Simon Salaoru și iubitele lui era, de cele mai multe ori, diferență de vârstă, uneori de până la 15 ani, justificare pe care acesta o aducea mai mereu în discuție, ca și scut împotriva dorinței de amor fizic și căsătorie ale pretendentelor. Cu toate acestea ele trăgeau de el, fiindcă ”Simon era un tânăr înalt, suplu, cu forme armonioase, o față luminoasă, cu nasul drept, ochi albaștri spre verzulii, păr inelat și unduios în mișcări de parcă făcuse sport sau luase ore de dans, sau de balet”. Fiind mai mereu ezitant, nelăsând lucrurile să meargă până la capăt, primește chiar o drăgălașă întrebare: ”Tu, îi zicea Anamona, în ce zonă a corpului ai butonul ăla unde apeși și se produce declinul amorului?”.

Finalul acestei saga este unul al dării cărților pe față. Apare de niciunde „mama Liza,, îmbătrânită și de nerecunoscut, având povara altor doi copii minori făcuți ”din flori”, pe care acesta o ajută financiar, dar și să se

angajeze ca femeie de serviciu la o școală din apropiere, unde nu face ”prea mulți purici”. De asemenea, Simon Salaoru, tot ca holtei, primește vizita Leuceancei, ”cu o fetiță cu părul lung, auriu, ochi albaștri” și Narcisa, ”cu un băiețel de vreo cinci anișori, brunet, păr cârlionat, ochii căprui”, rodul iubirilor lui. I se cere și acesta acceptă imediat să-și asume răspunderea paternității lor, inclusiv responsabilitatea pentru creșterea și educația acestor copii. ”O singură inconsecvență avea pe sufletul lui tatăl celor doi copii, iubitul celor două femei: pe care dintre ele s-ar cuveni s-o iubească mai mult și n-a putut da un răspuns. Ar fi trebuit să-și rupă sufletul în două”.

Foarte interesante sunt punctele de vedere atunci când Simon Salaoru, în calitate de scriitor, este invitat în școli. Dincolo de acest personaj principal, se întrevide punctul de vedere al autorului acestui roman, Gheorghe Jurcă, profesiunea lui de credință, ca și scriitor: ”.. vreau să explorez, să pătrund în teritorii unde nu știi ce s-ar putea să găsești; a fi scriitor înseamnă să consemnezi cât poți de exact tot ce găsești în teritoriul explorat și nu ceea ce crezi că ai putea găsi. Literatura este o stare de tristețe profundă și deprimantă care te face să suferi, care se manifestă mai degrabă prin lacrimi decât prin vorbe, care se poate compara cu un fel de bucurie, de stare paradisiacă. Literatura are dreptul de a spune totul, de a dezvălui chiar și aspectele cele mai tulburi, mai feroce ale oamenilor...”.

Cartea este deopotrivă poezie, pictură și muzică, într-un melanj fericit, Gheorghe Jurcă neprecupețind nici un efort de a fi convingător în cel mai autentic mod cu putință. Autorul dovedește har scriitoricesc, forță de descriere de locuri, obiective și oameni, putere de penetrare în viscerele psihologiei umane și, indubitabil, cultură enciclopedică.

Știe, de asemenea, să capteze și să incite, fără a violenta textul și pe cititor. Știe să dea tensiune și echilibru scriiturii, făcând-o atractivă. Într-o lume în care iubirea, în sensul frumos și pur al cuvântului, a căzut în deseuitudine, Gheorghe Jurcă nu numai că o reabilitează, dar îi dă și carate noi de frumusețe. Și aceasta în pofida curentului scriitoricesc de epatare cu orice preț, inclusiv prin vulgarități și obscenități. Spusele lui Simon Salaoru sunt de fapt spusele și crezul literar a lui Gheorghe Jurcă: ” Eu nu scriu pentru critică. Eu scriu ca să fiu viu”.

Literatura Purpurei

ilustrată în *Scrierile* lui Ioan Popa.
Eveniment editorial excepțional
Ioan Popa, *Scrieri (I-VII)*. Editura
CronoLogia, Sibiu, 2018

Creangă al Țării Șecașelor – aceasta este aprecierea care se potrivește cel mai bine scriitorului Ioan Popa. Nu doar pentru verva și arta povestirii, ci și pentru viziunea despre lume și imaginea de ansamblu pe care o conferă universului epic creat în *Scrierile* sale (șapte volume, peste 2500 de pagini!): Literatura Purpurei a devenit eternă. Ea renaște la fiecare lectură, sub ochii mirați ai cititorului care se lasă fascinat de lumea eroilor, de intriga deloc simplă, de sondarea trăirilor epice, de „vocea” satului Roșia de Secaș, transfigurată artistic în romanescul zilnicierilor narative. Purpura este simbolul absolut al ficțiunii, realitatea palpabilă la nivel epic, este veșmântul de sărbătoare al scriiturii. La începutul anului 2018 am avut onoarea de a fi editorul a șase volume din seria *Scrieri*, cuprinzând operele complete ale renumitului povestitor Ioan Popa, coordonatorul acestei serii fiind prof.univ.dr. Ion Buzași. „Evocări”, primul volum (din cele șapte) a apărut la Editura Altip din Alba Iulia, iar următoarele șase la Editura CronoLogia din Sibiu.

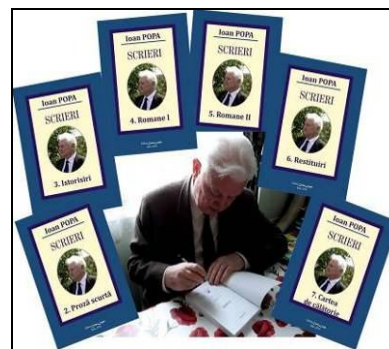
Cele șapte volume sunt structurate tematic: evocări, proză scurtă, istorisiri, romane (în două volume), restituiri și călătorii. Evocările din primul volum surprind pagini memorabile de amintiri din viața Purpurei, povestirile surprinzând adesea, cu finețe și „impuls evocator” (Ion Buzași), anii de școală din Blaj, copilăria și adolescența cele fericite, din volumele „Cerule și pământul de acasă”, „Lumea amintirilor”, „Din ograda lui Ionuț”, „Înapoi în rai”, „Umbre risipite în cuvinte”, „Noi evocări de la Purpura”. Dintre toate, personal, am trăit fascinația copilăriei în paginile din „Înapoi în rai”. Oricine ar citi, ar simți bucuria de a fi copil retrăită din perspectiva adultului care altfel înțelege viața și amintirile devin atât de prețioase încât te plasează în fabulosul spațiu mitic al „raului”, al „dulcilor poteci ale copilăriei”, „ca niște geode ale pământului, amintirile sunt comori

ascunse în noi, dovadă vie a paradisiului ancestral insuflat de divinitate. De aceea, ne întoarcem spre copilărie, pentru că ea păstrează calea de urmat, este un drum inițiativ de întoarcere spre noi, spre izvor, ca niște porți care ne îndrumă spre paradis. Prin ochii scriitorului Ioan Popa ne regăsim fiecare dintre noi acel tezaur care se cristalizează parcă și mai mult o dată cu vârsta. Titlul cărții este grăitor: înainte și apoi nu sunt decât părți ale aceluiași întreg, precum spunea și R. Tagore, viața înseamnă și naștere și moarte, așa cum este și ridicarea tălpii dar și pogorârea lui în colb”⁷.

Volumul al doilea de *Scrieri* cuprinde *Proză scurtă*. Intrăm în templul povestirii din Purpura, „în această vatră de pământ și de cer în care s-a născut, în 1940, s-a format și a rămas, ca om de seamă, IOAN POPA, în succesiunea unei tradiții neîngenuncheate de timp și de împrejurări istorice. (...) ale lumii satului de altădată, văzută prin ochiul unui copil, înregistrată într-o fabuloasă memorie ca o membrană sensibilă și povestită cu har de omul matur, rămas să observe mai departe, în vremuri noi și zburcimate, evoluțiile acestui sat, care se zbate, dar nu se lasă biruit de modificări împrumutate sau impure”⁸. În acest volum se regăsesc cele mai frumoase povestiri culese din volumele „Haz și necaz”, „Lumea amintirilor”, „Înapoi în rai”, „Noi evocări de la Purpura” și „Din ograda lui Ionuț”. Un volum aparte este cel de-al treilea, în care sub numele generic de *Istorisiri*, scriitorul Ioan Popa reia „discretul glas al umbrelor trecutului” (Vasile V. Filip), mai ales din volumele „Destine frânte și înfrânte”, „Ultima scrisoare din America”, „De sub vâlul negurii cărunte”. Istorisirile surprind destine tragice, aflate în conflict cu propria viață, cu propriile tulburări lăuntrice, în război sau în conflict cu societatea ce nu poate înțelege rostul individului în istoria. Destinele sunt înfrânte înainte de toate prin filtrarea

⁷ Lorinczi Francisc-Mihai, *Dulcile poteci ale copilăriei*, în vol. *Ioan Popa, Scrieri. 1. Evocări*, Editura Altip, Alba Iulia, 2017, p. 327.

⁸ Ion Brad, *Lumea amintirilor*, în vol. *Ioan Popa, Scrieri. 2. Proză scurtă*, Editura CronoLogia Sibiu, 2018, p. 334.

conștiinței tragice în mentalul colectiv. Suntem, noi, oamenii, destine pe care viața le învinge, însă, dincolo de toate, rămâne speranța, rămân „patimile și iubirile de la Purpura”, rămâne viața în toată splendoarea sa, doborâtă de timpul nemilos și istoria zburcimate a conștiinței: „Deși am mai spus-o în scris și cu alte prilejuri, scriitorul din Purpura este un adevărat Homer al ținuturilor sale de baștină, desigur un talentat povestitor, cum ar spune scriitorul peruan Vargas Llosa, care poate fi pus alături, desigur la o altă scară a vremii, alături de Slavici, Agârbiceanu, Pavel Dan, care alcătuiesc filonul de aur al marilor scriitori ardeleni ai sfârșitului de mileniu și secol trecute. La puțini scriitori – adevărați ași ai povestirii – am întâlnit atâta finețe, de bijutier, de fin și rafinat analist al stărilor umane, evocator al unor scene, întâmplări mărunte la prima vedere, dar cu o bogăție de sensuri, simboluri, mesaje și semnificații remarcabile, o frază atât de colorată, de fluentă, de suculentă, un discurs narativ atât de expresiv, o observație atât de subtilă a psihologiei colective a satului său, ca la Ioan Popa. Scrisul său lasă senzația unor comori demne de o Șeherezadă orientală, dar și de un prestidigitator care poate scoate oricând din pălăria sa un subiect, o temă, un personaj sui-generis din care să forjeze adevărate bijuterii literare”⁹.

Două volume din *Scrieri* (4 și 5) cuprind romanele scrise de Ioan Popa. Adevărate „bijuterii” epice, Cărțile Purpurei sunt capodopere ale genului în peisagistica literară contemporană. „Odinioară la Purpura”, „Amarul fericirii”, „Umbrele destinului”, →

MARIA-DANIELA PĂNĂZAN

⁹ Gheorghe Jurcă, *Un remarcabil povestitor de pe Secaș*, în vol. *Ioan Popa, Scrieri. 3. Istorisiri*, Editura CronoLogia Sibiu, 2018, p. 372.

„Sub zodia ispitei” conturează un univers românesc aflat într-o perpetuă mișcare, în care personajele își păstrează optimismul dar și prospețimea epică. Suntem martori ai unei lumi mitice, care-și țese narațiunea cu intrigi și problematici de ordin moral. Dramatismul vieții este surprins în pagini cu larg ecou evocator. Nu suntem *inafara* Purpurei. Devenim, noi, cititorii, martori tăcuți ai unor evenimente tragice, *înăuntrul* Purpurei. Demn urmaș al marilor prozatori ardeleni, Ion Agârbiceanu, Pavel Dan, scriitorul Ioan Popa lasă posterității romane originale, romane-document, care oglindesc fidel imaginea unei lumi în căutare de sens, o lume închisă, fără speranța de a accede la libertatea de împlinire a individului, pentru care istoria înseamnă comunism, înseamnă colectivizare, înseamnă ...destin frânt. Trăim, lecturând romanele, impresia că teroarea istoriei este o dramă a fiecărui om în parte și că fericirea este ...amară. Așa cum obseva și Vistian Goia, „După primele două romane publicate, *Odinioară la Purpura* (2001), apoi *Patimi și iubiri la Purpura* (2003), Ioan Popa a compus o nouă narațiune dezvoltată, cu titlul *Amarul fericirii*. Universul uman este, în linii mari, același: o lume sătească surprinsă în anii blestemați ai comunismului, când ideologia acestuia a săpat adânc în conștiința și conduita oamenilor, schimbând fundamental înfățișarea curată a satului. Acesta este mobilul care constituie punctul declanșator al viziunii romancierului. Spre sfârșitul cărții sale, când lumea ficțională se îndrepta spre asfințit, scriitorul simte nevoia să-și comunice *crezul* său artistic, afirmând că pe primul plan al discursului narativ s-au aflat nu personajele în sensul clasic al cuvântului, ci mai degrabă *vremurile prin care au trecut* ele, modul cum s-au reflectat schimbările amintite atât în psihologia lor, cât și în comportamentul zilnic din mediul ambiant în care și-au dus *veacul*.”¹⁰

Restituirile sunt alte pagini memorabile pe care opera lui Ioan Popa le aduce în fața cititorilor săi

¹⁰ Vistian Goia, *Roman-document, roman social, romanul unei lumi apuse: Amarul fericirii*, în vol. *Ioan Popa, Scrieri. 4. Romane I*, Editura CronoLogia Sibiu, 2018, p. 326.

fideli. Recitim cu plăcere „Un ardelean prefect de Argeș. Profesorul Nicolae Brânzeu”, „Blajul. Biografii paralele”, „Blajul. Dialoguri subiective” sau „Recuperări selective”. Ne reîntâlnim cu personalități ilustre din istoria contemporană a „Micii Rome”: Teodor Seiceanu, Ion Brad, Ioan Groșan, Monica Anton, Ion Buzași, Silvia Pop, Cornel Tatai-Baltă, Vistian Goia, Ion Mărgineanu, Ilie Moise, Gligor Hașa, Ion Blăjan, Ioan Șolea, Horea Cucerzan, Sorin Nicu Blaga, Viorica Lascu, Leon Sorin Muntean, familia Hinescu, dr. Simion Alexandru Băcilă, Virgil Todeasă, Pr. Ioan Mitrofan, Pr. Nicolae Lupea, Felician Micle, Mircea Stroia etc. Și nu în ultimul rând (cu siguranță!) citim savuroasa *Carte de călătorie* (volumul 7 din *Scrieri*), în care autorul a republicat „De-a râsu’ plânsu’ prin Europa” (călătoriile din Rusia, Spania, Franța - Savigny, Monte Carlo, Venetia), „Prin mari și bătrâne capitale” (la Budapesta, Viena, Roma, Istanbul, în Țara Sfântă), „Hai-hui prin lume” (la Praga, încă o dată la Savigny în Franța, în Germania, Austria, Elveția, Liechtenstein). Deloc puțin. O viață de Om. O viață în care tema călătoriei nu a rămas doar ficțiune, ci s-a concretizat în frumoase și duioase aduceri-aminte. Având alături, întotdeauna, pe doamna Pușa, „tonul general se așază sub semnul blândeții și toleranței, o anume bonomie în raport cu cei din jur, o exprimare șugubeață uneori, amintind de povestirile lui Creangă, așadar,

Marcel Chirnoagă, *Puterea șarpelui*

un discurs presărat la tot pasul cu vorbe de duh, dictoane latinești și maxime, dar și cu un simț accentuat al umorului. Din acest unghi, însemnările lui Ioan Popa dezvăluie și o perspectivă personală asupra vieții și a oamenilor, pe care încearcă să-i înțeleagă, să-i cunoască și să-i accepte în ceea ce înseamnă alteritatea lor. „A călători” echivala în vechime cu „a cunoaște și a se cunoaște”, iar Ioan Popa nu se dezice de la această practică, plecând la drum cu gândul unei primeniri spirituale și culturale. De aceea, în orașele vizitate caută urmele trecutului și ale iluștrilor săi înaintași, și nu doar obiectivul turistic în sine. Se documentează, își face conștiincios notițe, se așază, atunci când găsește, pe câte o bancă să mediteze, să interiorizeze cele văzute, îmbinând armonios oboseala crâncenă a alergăturii cu extazul noutății, cu admirația peisajului, revărsat în toată diversitatea sa.”¹¹

Cele șapte volume de *Scrieri* constituie o mare realizare pentru proza ardeleană de la începutul secolului al XXI-lea. Meritul este acela că scriitorul Ioan Popa lasă mărturie o adevărată monografie a satului românesc din perioada comunistă și postcomunistă, sat văzut dintr-o perspectivă subiectivă, implicată și implicată în actul povestirii. Farmecul evocării, nostalgia copilăriei, dramatismul vieții, iubirile și patimile, destinul tragic al individului marcat de prezentul istoric, *înfrângerile* sufletești, toate sunt doar câteva dintre temele abodate cu mult curaj și cu rafinament în opera lui Ioan Popa.

Cu bucuria semnalării acestui extraordinar eveniment editorial, prezentat și în cadrul Concursului Național de Poezie „Ocroțiți de Eminescu”, la Blaj, reamintim că aceste volume de *Scrieri* cuprind Opera autorului blăjean Ioan Popa, unică și inconfundabilă în contemporaneitate. Suntem martori ai eternizării Purpurei în literatură. Suntem contemporani cu Purpura, cu mărînimia omului de la țară, cu destinul lui tragic, cu viața în totalitatea ei, identificabilă cu Literatura Purpurei, Literatura lui Ioan Popa.

¹¹ Monica Grosu, *Itinerarii filigranate*, în în vol. *Ioan Popa, Scrieri. 7. Cartea de călătorie*, Editura CronoLogia Sibiu, 2018, p. 399.

Între paloare și (non)culoare: galben în „Tapetul” lui Charlotte Perkins Gilman

Publicat în 2016, în condiții grafice excelente, la Editura Limes din Cluj-Napoca, volumul cuprinzând trei dintre operele reprezentative ale scriitoarei americane Charlotte Perkins Gilman (1860-1935) marchează prima ei în românește.

Traducerea-pionierat și prefața i se datorează tinerei americaniste Amelia Precup. Postfața și revizuirea traducerii îi aparțin Mihaelei Mudure – distinsa colegă de departament a traducătoarei – ea însăși profesor universitar la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, reputată autoare a unor numeroase studii literare și traduceri în română din literaturile de expresie engleză, de pe toate meridianele lumii. Prin acest volum remarcabil și necesar, Amelia Precup și Mihaela Mudure devin mesagerele convingătoare ale ideilor de emancipare feminină, ce i-au asigurat autoarei primul rang în literatura americană dintre veacurile al XIX-lea și al XX-lea. Pentru cititorul român, recuperarea principalelor titluri care au consacrat-o pe Charlotte Perkins Gilman se face printr-un volum transpus într-o limbă română contemporană expresivă și îmbogățită cu un aparat critic bine documentat, actualizat, după un al doilea prag dintre secole, de la primele ediții ale respectivelor scrieri.

Cu și despre Charlotte Perkins Gilman, cartea se impune prin eleganță stilistică și maximă utilitate pentru oricine vrea să cuprindă tot ce e de știut la o primă întâlnire cu celebra (și controversata) scriitoare americană.

Deși pare ciudat, după aproape două decenii din promițătorul nostru secol al XXI-lea, șovinismul și obtuzitatea politică mențin, pe alocuri, discursurile agresive din veacul lui Gilman. Gafele – aparent anecdotice – încă ne mai fac să tresărim. Nici măcar des invocata „înțelepciune populară” nu ne poate amăgi: zicalele de (alaltă)ieri rămân și azi „valabile”, la nivelul prejudecății comune. Schimbarea opticii primitive este o chestiune de educație, atât a femeilor, cât și a bărbaților.

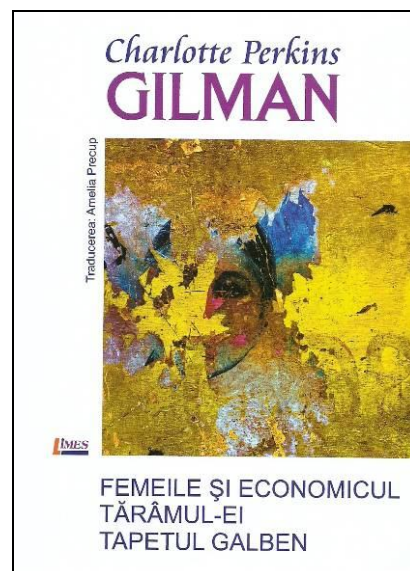
Iată un fragment din *Femeile și economicul – un studiu al relațiilor*

economice dintre bărbați și femei ca factor al evoluției sociale (Women and Economics: A Study of the Economic Relation Between Men and Women, 1898), în care (contra)argumentul paremiologic al lui Gilman își dovedește verva și prospețimea. „În Îndreptarul de proverbe al tuturor națiunilor, o colecție care cuprinde mii de proverbe, se pot observa următoarele: în primul rând, proverbele referitoare la femei reprezintă o minoritate ne semnificativă față de cele referitoare la bărbați; în al doilea rând, proverbele referitoare la femei se referă, aproape integral, la sexul femeiesc în general. [...] Calitățile și acțiunile sunt prezentate ca fiind ale bărbatului individual, nu ca aparținând unei clase sexuale, mai puțin atunci când e comparat necondiționat cu femeia, ca de exemplu: „Un bărbat de paie face cât o femeie de aur”, „Bărbatu-i cu fapta, femeia-i cu vorba” sau „Bărbat, femeie și diavol sunt cele trei grade de comparație” (Gilman 42-43).¹²

Strania scriere *Tărâmul-ei (Herland, 1915)* proiectează utopic un ținut locuit exclusiv de femei. Exploratorii acestuia sunt trei tineri bărbați: Vandyck Jennings, naratorul la persoana întâi, Terry O. Nicholson și Jeff Margrave – foști „colegi de clasă” și „prieteni”, „preocupați de știință” (193). Avem de-a face cu o *utopie modernă*, invocând varii materiale documentare (printre care și fotografii) – toate, vai, pierdute. Cititorului nu-i mai rămâne decât textul, iar rezerva povestitorului mai are un motiv: „N-am spus unde se află, de teamă că niște misionari autoprocamați sau comercianți, sau aventurieri ahtiați după pământuri își vor croi drum într-acolo. N-ar fi bineveniți – pot să-i asigur de asta – și ar păți-o mai rău decât noi, asta dac-ar reuși să ajungă acolo într-un final” (193).

Fie utopic, fie realizabil, feminismul ține de necesitatea emancipării sociale globale, întocmai ca depășirea politicilor colonialismului. Iată încă un mesaj, prin care vocea autoarei ni se mai adresează, nouă, celor de astăzi, într-un idiom contemporan.

„Tapetul galben” („The Yellow Wallpaper,” 1892) rămâne una dintre cele mai fascinante nuvele ale aceluia fin-de-siècle american. Prin ea,

Gilman își cucerește locul binemeritat pe o hartă alegoric-americană a culorilor, ce are prea puțin de-a face cu vreun locșor idilic de „dincolo de curcubeu” – ca în cântecul lui Dorothy/Judy Garland, din filmul cu „Vrăjitorul din Oz”, după basmul lui Frank Baum.

Căci – urmându-i lui Ishmael din Capitolul 42, „Albeața balenei” („The Whiteness of the Whale”), din enigmatică *Moby Dick* (1851) de Herman Melville; sau lui Nathaniel Hawthorne, cu al său romanț tulburător-simbolic, *Litera stacojie (The Scarlet Letter, 1850)*; sau anticipând *Culoarea violet (The Color Purple, 1982)* a lui Alice Walker; sau prevestind culorile la care avea să viseze Baby Suggs, soacra lui Sethe, într-un delir al durerii, din *Praiubita (Beloved, 1987)* a lui Toni Morrison – în „Tapetul galben,” prin anonima sa naratoare la persoana întâi, autoarea *defamiliarizează* (și deconstruiește metaforic) o(non)culoare anume.

Este galben: de altminteri, culoarea dulce a mării; a aurului nobil și atotputernic; a soarelui dătător de viață și lumină; poate chiar a chihlimbarului, în care s-a cristalizat vreo viță de rășină străveche. La Gilman, însă, galbenul e morbid ca petele de icter; aidoma halucinantelor irizări ale putregaiului; precum paloarea măștii de *rigor mortis*. Toxic, veninos, murdar, greu-mirositor, obsedant – galbenul (purlent al) lui Gilman stă mărturie nefericirii în care se afundă naratoarea. Mesajul ei la persoana →

ANCA PEIU

¹²Toate citatele provin din volumul recenzat.

întâi mărturisește sfârșirea sufletească. Ca tehnică narativă, *stream-of-consciousness* rămâne irezistibilă.

Vulnerabilitatea personajului se reflectă în însăși subiectivitatea punctului de vedere narativ.

Născută în Hartford, Connecticut, într-o familie de intelectuali – având-o printre mătuși chiar pe Harriet Beecher Stowe (1811-1896), autoarea romanului *Coliba Unchiului Tom* (*Uncle Tom's Cabin*, 1852) – Charlotte Perkins vine pe lume la mijlocul intervalului dintre cele două rafinate scriitoare americane: sudista Kate Chopin (1850-1904), autoarea romanului *Deșteptarea* (*The Awakening*, 1899) și new-yorkeza Edith Wharton (1862-1937), autoarea romanului *Vârsta inocenței* (*The Age of Innocence*, 1920). Tânăra Perkins se afirmă îndeosebi ca devotată gânditoare feminista, după cum am văzut și din scrierile ei mai sus pomenite.

Să admitem azi posibilitatea ca aceste scrieri îndrăznețe ale feministelor americane să o fi inspirat pe însăși Virginia Woolf (1882-1941).

Același gen de întrebare retorică se însinuează și printre rândurile nuvelei „De-aș fi bărbat” („If I Were a Man”), de Charlotte Perkins Gilman, unde, printr-un artificiu de *wishful thinking*, protagonista se transpune (provizoriu) în rolul suprem-masculin al soțului ei, profitând de această ironică schimbare de viziune, cu uimire și umor.

Și totuși, meritul principal al tuturor acestor gânditoare este cel estetic: cea mai durabilă izbândă a viziunilor feministe rămâne beletristica lor.

Nimic nu este mai convingător – nici cel mai inteligent argumentat text ideologic – decât ficțiunea. În nuvelele și romanele lor, chiar în cele mai experimentale, aceste doamne sunt la fel de puternice ca toți poeții cu care concurează imaginar.

Metaforele, alegoriile, simbolurile se nasc din agerimea unor viziuni surprinzătoare, cu acel ingredient specific feminin: ironia.

Umorul amăru din paginile lor ne este familiar. Engleza – fie cea britanică, fie cea americană – i-a fost mereu propice.

Iar afinitatea demonstrată a traducătoarelor și comentatoarelor acestor texte în românește spune

multe, printre rânduri, tocmai despre niște viziuni împărtaşite, dincolo de (ispititoare) bariere lingvistice.

Ironia pulsează chiar din prima frază a „Tapetului galben”: „Rareori se-ntâmplă ca niște oameni simpli, ca John și cu mine, să nchirieze o casă de vară” (332).

Nici protagonista-povestitoare la persoana întâi, nici soțul ei nu sunt „niște oameni simpli”: ea este *scriitoare* – după cum se va vedea în curând, în pofida oricăror restricții; iar el este *medic* – ceea ce reverberază într-o undă bovarică. Ei formează un cuplu în primii ani de căsătorie, de după venirea pe lume a primului lor născut.

Nici casa nu este una oarecare: veacul al XIX-lea american încă nu s-a încheiat. Din „Prăbușirea Casei Usher” a lui Poe mai răzbesc frânturi de ecou. E o casă damnată, precum modelul ei absolut american. Ba mai mult: o vedem (numai) din interior. Pereții ei din odaia tânărului cuplu ratat sunt acoperiți cu un tapet gălbejit, pe care imaginația tinerei femei își proiectează halucinantul film al propriei disperări.

Monologul ei echivalează cu expresia tipic românească: „a vorbi cu pereții”.

Însuflit într-un paroxism al suferinței pustiului sufletesc – deșertul e tot galben la culoare – dormitorul conjugal de vacanță devine temniță. Treptat, această temniță perversă îi dă scriitoarei iluzia complicității, făcând-o să vadă o eliberare în ceea ce, de fapt, e o capcană. Aceasta se petrece abia după ce scriitoarea din nuvelă se redescoperă – (auto)amăgită – printre contururile desenate pe tapet. Aceste desene suprapuse formează sălașul unei *alte* femei – un alter-ego în *mise en abyme* – ce nu-și va găsi scăparea decât cu ajutorul prizonierei „vii”. Prin urmare, cea care-și (de)scrie coșmarul din interior va jupui pereții de tapet, asigurându-se astfel că prizonieratul s-a sfârșit. Imaginea doctorului (psihiatru) care îi impune pacientului/pacientei sale un regim absurd de „repaus absolut”, contraindicând mai ales *scrisul*, produce alte răspântii intertextuale. Prima este cea cu Septimus Warren Smith, anti-eroul Virginiei Woolf din romanul *Mrs Dalloway* (1925). Septimus se aruncă de la fereastră, ca să scape de Dr. Holmes, care voia să-l

ducă la una din alienantele/anihilantele sale „case de odihnă”. Oare acest gest să fie sinucidere? Sau mai curând o crimă, cu doctorul psihiatru ca autor moral? Uciderea pe timp de pace, la lumina crudă a zilei, din „cele mai bune intenții”, a unui tânăr supraviețuitor al Primului Război Mondial? Și, totodată, a unui tânăr *poet* necunoscut?

O altă ilustrare a depresiei, din recenta carte de succes a unei scriitoare americane contemporane – *Z: Un roman despre Zelda Fitzgerald* (*Z: A Novel of Zelda Fitzgerald*, 2013) de Therese Anne Fowler – caricaturizează același tip de autoritate medicală, recomandând „repausul total”, în special renunțarea la *scris*.

Ca personaj literar, Zelda Sayre Fitzgerald apare în cartea postmodernei romanciere americane, tot în postura auto-reflexivă a *scriitoarei*. Singurul roman real al Zeldei, consoarta lui F. Scott Fitzgerald – *Păstrează valsul pentru mine* (*Save Me the Waltz*, 1934) – simbolizează aici triumful pacientei (așa-zis) neurastenice, nu numai asupra bolii care o vlăguia, ci și asupra medicului care o teroriza cu „repausul absolut” – versiunea (post)modernă a romanticei *Life-in-Death*.

Poate că Therese Anne Fowler este (și) o continuatoare a tradiției americane în scriitura feminină, întemeiate în plin veac al XIX-lea, prin Kate Chopin, Charlotte Perkins Gilman, Edith Wharton. Poate că însăși Zelda visa la anti-eroinile lui Chopin, Gilman, Wharton. Poate că Virginia Woolf vorbea (și, mai ales, *scria*) în chiar aceeași limbă cu a scriitoarelor americane, (nu cu mult) mai vârstnice decât ea.

În orice caz, cartea Ameliei Precup și a Mihaelei Mudure, *cu și despre* opera lui Charlotte Perkins Gilman, vine exact la momentul potrivit pentru cititorul român avizat, care va ști să o aprecieze cum se cuvine.

Referințe

Perkins Gilman, Charlotte, *Femeile și economicul. Tărâmul-ei. Tapetul galben*. Traducere și prefață de Amelia Precup. Postfață și revizuirea traducerii de Mihaela Mudure. Editura Limes, Cluj-Napoca, 2016.

Culori și ritmuri sud-americane

Stăpânită dintotdeauna de plăcerea scrisului, Milena Munteanu a hotărât abia în ultimii ani să scoată la lumina tiparului câte ceva din preaplinul sertarelor, la care să adauge scânteieri de gânduri recente. Lectura acestor scrieri conferă o aleasă bucurie prin darul de a crea o stare de bine. E o proză tonică, dându-ne forța și dinamismul necesar să depășim angoasele vieții. Te cucerește scrisul ei curgător și armonios, încât te face să crezi că a fost așternut cu mare ușurință. Nu transpare nimic din acea eternă căutare pentru a găsi „cuvântul ce exprimă adevărul”.

Cititorul remarcă disponibilitatea autoarei pentru respectul adevărului și autenticității, precum și arta cu care însoțește buna observație și percepția. Se vede că, în scrierile sale, puterea purificatoare a scrisului a avut o autoclarificare launtrică.

În publicațiile și revistele din revistele răspândite în largul lumii, Milenei Munteanu i-au apărut numeroase scrieri pe teme foarte diverse, care își așteaptă timpul convenit să apară rânduite între copertele unor cărți. Multe dintre ele ne oferă șansa cunoașterii mai îndeaproape a unor spații geografice mai rar întâlnite de noi, românii. Acestea reprezintă una dintre temele sale preferate, în care se mișcă cu lejeritate, așa cum putem deduce după apariția celor două cărți semnate de Domnia Sa: „Departate de Țara cu Dor” (2014) și „Din Țara Soarelui Răsare” (2016).

Scrierile Milenei Munteanu ne poartă prin multe locuri în lume, iar în volumul de față, frumos intitulat: *Culori și Ritmuri Sud-Americane*, lumina cade pe fascinația exercitată de îndepărtata America Latină, mai precis prin Brazilia, Argentina, Uruguay, Chile, la care se adaugă Barbados și Cuba.

Autoarea a surprins în firescul lor întâlnirile oamenilor în tradiție, în credință, în frumos, ca și în pasiuni comune sau în emoția estetică. Cum ne-a obișnuit, și aici relevă adevăruri și semnificații adânci despre oamenii întâlniți pe cărările vieții.

Sunt emoționante paginile în care este relatată prietenia actuală dintre urmașele unor conquistadori cu o față

Culori și ritmuri Sud-Americane

Milena Munteanu

încașă. Relația aceasta capătă dimensiuni cu semnificații la rădăcina timpului, văzut ca tămăduitor al rănilor dobândite în vremea strămoșilor lor.

În „O pată de culoare”, Milena Munteanu, ca în multe alte miniaturi, ne prezintă aspecte surprinzătoare prin adâncimea și frumusețea lor, care încântă și emoționează, deopotrivă. Folosind adesea întrebări retorice, autoarea notează: „Să fim noi, oare, doar o pată de culoare, pictată în culorile date de istoria, tradițiile și obiceiurile în acest mozaic cultural...? Influențați de ce vedem și auzim, o sinteză a tot ceea ce ni s-a transmis (genetic și cultural)?”

Purtând tradițiile moștenite, influențați fiind, tot mai mult, de acest curcubeu universal, din care facem și noi parte... O mică pată de culoare, ca nădădă alta. Un punct într-un continuum. Tu însuși.”

Pline de încântare sunt relatările despre întâlnirile de pe ringul de dans ale partenerilor de tango în încrederea lor oarbă, fiecare în celălalt.

O altfel de constatare cu semnificații adânci este întâlnirea în latinitate, indiferent de coordonatele geografice ale continentului pe care se manifestă.

Din lectura cărții de față, ca și din volumele anterioare, desprindem ideea că, pentru asemenea scrieri, îți trebuie nu numai o cultură temeinică, dar și acea înzestrare cu puterea de a vedea dincolo de aparențe.

Nu este lesne lucru să decupezi felia de viață din universul înconjurător ca, prin scris, să devină eternitate. Observația și percepția sunt însoț

ite de o bună judecată, autoarea stăpânind arta de a reliefa ce este semnificativ din noianul lumii înconjurătoare, de a vedea specificul în contextul general, precum și generalul desprins din particular.

Pregătirea științifică a Milenei Munteanu i-a format o disciplină a gândurilor, orânduindu-i frazele după un anume plan și conferindu-i un plus de claritate.

Descrierile sunt precise, datele istorice oricărui clar definite, limbajul cursiv, dinamic și bogat.

Limbajul ei, deși este al unui intelectual cu lecturi extinse și mai multe limbi vorbite, are disponibilitatea să se adreseze tuturor pentru a fi pe deplin înțeles. Culoarea te transpune în universul frumuseții vizuale, iar ritmul, în cel al simfoniei Universului. Cărțile Milenei au o țesătură artistică îmbietoare, cu seducție și câmp magnetic, ce-ți amintește că viața e frumoasă și merită trăită.

Autoarea are o sensibilitate artistică aparte, nu doar în artele vizuale și muzicale, așa cum sugerează titlul, ci și în preceperea frumuseții și magiei vieții.

Putem afirma cu îndreptățit temei că scrierile Milenei Munteanu au permanența timpului și a spațiului.

Folosind persoana întâi, relatarea capătă un fond energetic vibrant, încât ne vedem la umărul ei, umblând și trăind împreună pe unde se află, însoțind-o și în gândurile sale: „Chitara vorbește din suflet, iar eu stau ținută, cu ochii la peretele colorat și cu urechea la muzica divină. Momentul acesta va rămâne cu mine cât voi trăi. M-a mișcat în diferite feluri, cum numai frumusețea acestor lumi o poate face”.

Ca scriitoare, Milena Munteanu se află pe un drum luminos, cu împlinire și ecou. Așa cum o știm, o neliniștită a perfecțiunii, cu o mare putere de intuiție, cu un dinamism demn de admirat și cu o inteligență efervescentă, va face ca, prin scrisul său, să se vadă mai bine, mai exact, mai adânc, ceea ce alții nu pot remarca sau nu pot pricepe. Unicitatea și strălucirea scrierilor sale, născute din rafinamentul observațiilor și culoarea tușelor, ne vor îmbogăți zestrea noilor înțelesuri și vor reprezenta repere pentru viitor.

ELENA BUICĂ
Toronto, Canada

Finis coronat opus

Pe lângă demersurile bibliografice realizate până în prezent în contextul diferitelor teme de cercetare, iată și o bibliografie "personală", *Bibliografie cu repere din viața și activitatea autorului*, în paginile căreia au fost reunite aproape toate trimiterile bio-bibliografice despre care autorul a avut cunoștință, pe care le-a considerat relevante până acum, la începutul anului 2018, când – cu o oarecare anticipare – s-a gândit la încheierea activității într-unul din cele două mari domenii în care a excelat, coerent, simultan, cu începere din anul 1990, anume, cel care se referă la munca de douăzeci și opt de ani în Ministerul Educației Naționale, unde a avut două mari responsabilități: la început, cea de „gestionar” de relații bilaterale internaționale în profilul învățământului (cu peste 30 de țări, în perioada 1990-1998), respectiv, cea de artizan, decident și executant al măsurilor strategice ministeriale dedicate educației rromilor, școlarizării și promovării limbii, literaturii, istoriei și culturii rromilor în școlile și universitățile din România, pe întinsul anilor 1990- 2018. De aceea, autorul își intitulează cartea **Finis coronat opus (Sfârșitul încununează opera)**, decidând ca la cei 62 de ani să-și încheie activitatea de consilier în Ministerul Educației, rămânând însă activ pe tărâm universitar, în cadrul secției de limba și literatură rromani a Facultății de Limbi și Literaturi Străine – Universitatea din București. Cel de-al doilea mare domeniu s-a concretizat în spațiul universitar, autorul reușind ca, din anul 1992 și până în prezent, să prezinte un produs unic în lume, cu rezultate inimaginabile, care vizează cercetarea și normarea limbii rromani comune din spațiul geografic românesc, dar și despre implementarea studiului acesteia la nivel sistemic, în rețeaua învățământului preuniversitar și universitar.

Bibliografia cuprinde, în partea a treia, finală, o mică incursiune în intimitatea vieții și activității autorului, prezentată – pe cât posibil – cu o oarecare detașare intenționată.

Reperete bio-bibliografice acoperă întreaga perioadă a vieții autorului, de la nașterea sa în 1956 și până astăzi, în 2018, dar se observă că dovezile reținute de presă datează

încă din anul 1972, de la vârsta de 16 ani, când Gheorghe Sarău, ca elev în cl. a X-a, oferă primul său interviu (v. Florin Burtan, *Un univers unde se modelează conștiințe, unde se deprind profesii. Școala profesională de chimie Tr. Măgurele*, “Teleormanul” [Alexandria], joi, 2 noiembrie 1972, p. 2), în care răspunsurile lui Gheorghe Sarău acoperă jumătate din spațiul rezervat interviului.

Bibliografia ne dezvăluie și alte repere inedite ce vorbesc despre autor, ca, de pildă, despre momentul debutului său în presă, produs la 10 ani de la primul interviu, în 1982, aproape simultan, în revista bucureșteană de satiră și umor “Urzica” (nr. 4/ aprilie 1982) și în revista brașoveană “Astra” (nr. 5/ mai 1982), în ambele cu producții umoristice tălmăcite, ca și în continuare, din limbile bulgară, rusă, maghiară. Apoi, la alți 10 ani, în 1992, autorul debutează și editorial, cu un volum de sine stătător (Gheorghe Sarău 1992, *Mic dicționar rrom-român*, București: Editura Kriterion).

Însă, simpla răsfoire a lucrării bibliografice ne oferă mai multe chei de lectură, nu numai despre o rețetă de viață și consecvență profesională, dar aceasta se constituie și într-o frescă a procesului educațional rrom, a normării limbii rromani în context național și internațional, imagini fragmentare și mentalități din ultimii ani ai societății comuniste, respectiv, din perioada postcomunistă a ultimilor aproape trei decenii. Suntem convinși că multe din reperetele inserate aici îi vor motiva pe cercetători să porceadă în viitor la aprofundarea lor.

NICOLAE BĂCIUȚ

ALT ROL

Liniștea mă frământă în pumni
ca aluatul prescurii dus la
sfințire
ca drumul bătut,
între zâmbet și dezamăgire.
Poate că nu am știut
când Eul mi-a bătut la poartă.
Poți oare să știi
ce soartă,
ce treabă mai ai,
după retine pustii?
Pace? Trăire? Mister?
Rând pe rând pier,
într- un minut confuz,
ca și un chip cioplit
într- un ecou difuz
al luminii de ieri.
Azi încă sper
la rolul secund,
când timpul te restituie în neant.
Mai poți fi un pliant,
care întors în sine
să-ți amintească din ce în ce mai
rar
de noi ,de tine.
- Ei și?
- De ce ai opri o clipă în plus,
rostogolirea spre apus,
când roata revine iarăși și iar,
când nu e nimic în zadar?
De să întreb ce va fi
sau ce a fost
când în lumina orizontului „azi”
văd că toate au un rost?

21 mai 2017

NEGUȚĂTORUL DE VISURI

Avea neguțatorul veșnicia
ascunsă
sub umbra unei clipe
o hidră a iluziilor,
turnate în clepsidră.

I-am bănuțit irizarea sperjură
în jumătăți de privire
și i-am cerut o clipă de fericire.

Sub pleoape creponate,
fosforescența pupilei creștea cu
dispreț!!
Avea cu același preț....
mi-o vindea cu alte zece
nefericite!

VIORICA ȘUTU

Medalion

EMIL NICOLAU TRIANDAFIL

Singurele informații credibile despre familia lui Emil Nicolau Triandafil (1866-1919) ni le oferă Lucian Predescu, în *Enciclopedia „Cugetarea”*. Așa aflăm că tatăl său, grec de origine, era administrator de moșie la Cuca, județul Covurlui și că acesta, împreună cu soția sa (româncă), au supravegheat îndeaproape studiile fiului Emil Nicolau Triandafil care a studiat liceul în Galați, iar apoi, Conservatorul – la București. Înclinațiile sale artistice îl determină încă din anii studenției să prefere scena, activând în subordinea mai multor trupe de teatru. De altfel, toată viața sa pare o aventură: Galați – București – Iași – Odessa – București, împărțindu-se, gradat, între scenă și redacția mai multor publicații: „Galații” (1887) și „Poșta” (1898), „Epoca”, „Conservatorul”, „Depeșa”, „Țara”, „Acțiunea”, „La Dépêche”, „Vremea”, „Ordinea” (București). În 1914, reprezintă „Sindicatul Ziariștilor Români” la Congresul Internațional de Presă de la Copenhaga. A fost directorul de cabinet al Ministrului de Instrucțiune C. Dissescu. În 1916, se refugiază la Iași și activează la „Acțiunea Română”. De aici, pleacă la Odessa și împreună cu S. Pauker scoate ziarul româno-rus „Vestitorul”. Revoluția rusă îl determină să revină la Iași, apoi, la București. În perioada 1918-1919 este prim-redactor la „Vestea” (București). Întreprinde o excursie în Franța, dar când revine în țară, o gravă criză de rinichi îl doboară. Moare la 24 octombrie 1919.

Stăpânind tehnica de redactare a textului dramatic, Emil Nicolau (așa semna de obicei) a avut fericirea ca toate compozițiile sale să fie bine reprezentate pe scenele din București și din țară: *Copiii nimănu!* (1907), *Urmările* (1909), *Lumină nouă* (1914), *Fiul ei* (în colaborare cu Alexandru Simionescu), *Lacrimi luminoase* (în colaborare cu Grigore Ventura), *A cui e vina* (împreună cu avocatul și publicistul Mihail Mora), *Geloasa*, *Femeia*, *Actrița*, *Ghicitoarea în cafea* etc. (conform precizărilor formulate de Lucian Predescu); dar și nefericirea ca majoritatea dintre acestea să se piardă

și să rămână necunoscute cititorilor de astăzi.

Presă timpului consemnează fiecare succes dobândit. Un exemplu concludent îl descoperim în cotidianul „Poșta” de la Galați, din 13 mai 1899): „*O piesă nouă*. – Dl. Emil Nicolau, ziarist, va prezenta zilele acestea Teatrului Național din București și Academiei Române o nouă dramă originală în 5 acte, scrisă de d-sa, purtând titlul de: *Inimă de Soldat*. Subiectul este luat din ultimele evenimente ale războiului Independenței din 1877 – 1878 și are scene mișcătoare și naționale care suntem siguri că vor asigura succesul piesei concetățeanului nostru”.

În bibliotecile din țară pot fi lecturate o foarte mică parte din creațiile sale dramatice. Iată:

Copiii nimănu! Deși autorul a intitulat-o „piesă de moravuri în trei acte”, *Copiii nimănu!* este o mini-dramă educativă, care s-ar încadra, paralel, în aceeași familie tematică, subtil, moralicește, cu *Tache, Ianche și Cadâr*, de Victor Ioan Popa. O mini-dramă de familie, cu arborescente fire de natură psihologică. În numele fericirii, pe care dorește să o clădească, independent de voința comunității din care făcea parte, Amalia, renunță nu doar la credința sa iudaică, ci la singurul ei copilăș, evreu, abandonându-l. Așadar, își va reconstrui fericirea, ucigând în ea sufletul matern. Anii au trecut, iar în noua ei familie, acceptând, cu docilitate, domină autoritatea soțului, vioara întâi, cea decisivă, avocat George Vioreanu. Părea că nimeni și nimic nu va întuneca liniștea și armonia acestei familii, care avea și doi copii, adolescenți: Cecilia și Victor. Dar iată că Marcel, fiul abandonat, urmează să se căsătorească. Dar în credința lor iudaică se cere și consimțământul părinților. În acest caz, al mamei. Avocatul George Vioreanu, dar și fiul său Victor, se comportă dur și autoritar. Singura, maleabilă, și umană, se dovedește Cecilia. În acest zbucium dufletesc, rațiunea triumfă, și astfel, Amalia, va rosti hotărât: „nu vă mai dau dreptul să ordonați inimii mele”. Scena finală, acasă la Marcel, părea o proiecție dictată de „libertatea de acțiune” a mamei, de tonul blând al Ceciliei, care își recunoaște „fratele”. Însă apariția lui Victor și

Marcel Chirnoagă,

tonul său acuzator și jignitor, îl determină pe Marcel să-l ucidă. Un gest ultimativ, sfâșietor: „Nu frate, ci străin! Căci eu nu sunt copilul nimănu!”¹

*

Urmările. Un alt text dramatic extrem de educativ. Prin acest text (și nu numai!), Emil Nicolau dovedește că stăpâna tehnica textului dramatic, avea o imaginație bogată, interesat fiind, cu precădere, de complexitatea caracterului uman: cuplul, iubirea, gelozia, stările patologice extreme. Drama în trei acte *Urmările*, reprezentată, în premieră, pe 12 octombrie 1909, de către „Compania dramatică Davilla” o dovedește cu prisosință. În prim-plan se află familia dr. Mișu Vericescu. Din prima căsătorie, acesta a avut spre îngrijire doi copii, pe Paul și pe Lilly. Datorită dispozițiilor legale, li se interzicea contactul cu mama lor biologică, Zoe Râurcanu, doar o dată pe lună. Pe de o parte, caracterul moștenit de la mama lor, acuzată de un comportament pe care i-l recomandă însuși numele de familie (Râurcanu), iar pe de altă parte, relația artificială cu mama vitregă, Martha, cei doi tineri vor acționa iresponsabil, iar *urmările* comportamentului lor vor conduce la prăbușirea sufletescă a tatălui.

Constrângerile absurde, precum și lipsa unei afecțiuni sincere față de cei doi adolescenți, sapă prăpastia adâncă. În momentul în care sinceritatea își deschide aripile, otrava nechibzuințelor învăluisese totul. Și aceasta o înțelegem din replica lui →

LIVIA CIUPERCĂ

Lilly către tatăl ei: „O! nu sunt eu de vină dacă mi s-a înstrăinat inima de d-ta. Copilă mică fiind, m-ai lipsit de mângâierile mamei, și mai târziu m-ai lipsit de mângâierile tale, ca să le dai unei străine. Am căutat și eu dragostea, așa cum o credeam...”

În această situație vitregă, Lilly, încă elevă, se lasă cucerită de un bărbat căsătorit și lipsit de scrupule, care, în final, o va dezamăgi crunt. Lilly a căutat iubirea, dar „a găsit necinstea și durerea”.

Această prăpastie din viața unei familii se dorește explicată de o voce a acuzării, care se va dovedi adâncire

Există și o voce a acuzării care încearcă să explice cauzele acestei prăpastii care s-a creat în sânul unei familii, fără nicio șansă de remediere. Jean către dr. Mișu Vericescu: „Știi de ce, Mișule? Fiindcă ai cheltuit multă muncă și timp, ca să aduni știința cu care te pregăteai să alini durerile fizice ale omenirii și nesocoteai studiul științei cu care puteai să devii tu însuși fericit...”

Și prețul dorinței sale de a fi un bun medic, va fi singurătatea. Părăsit de toți cei dragi, și grav descumpănit psihic, dorește să recurgă la un gest-extremă. Este salvat, la timp, de prezența bruscă a servitorului, care-l anunță că este solicitat de un tată disperat că fiul său a încercat să se sinucidă. Replica finală a doctorului este extrem de sugestivă: „Ce ironie a soartei!...” „Eram să plec într-o călătorie lungă, uitând de bolnavii mei...”

*

Puterea Calomniei. „Piesă de moravuri”, dispusă în patru acte. Drama a fost înscrisă în repertoriul stagiunii 1904-1905 a Teatrului Național din București. Publicat în 1905, la „Imprimeria E.S.Cerbu” din București, cartea este precedată de o dedicație aparte, „primului artist român, d-lui Constantin Nottara”: „Iubite maestre Nottara, / Îmi permit să-ți dedic d-tale, stimate și iubite maestre, această umilă a mea lucrare. / Ți-o dedic ca semn de profundă admirațiune ce-ți port pentru apriga și neobosită luptă ce o duci pe arena artei dramatice, tocmai în aceste momente de restriște prin care trece dânsa. / Dacă această piesă, în care am cercat să concentrez atâtea sentimente generoase și firești, nu va fi crezută vrednică să vadă lumina rampei primei noastre scene – după

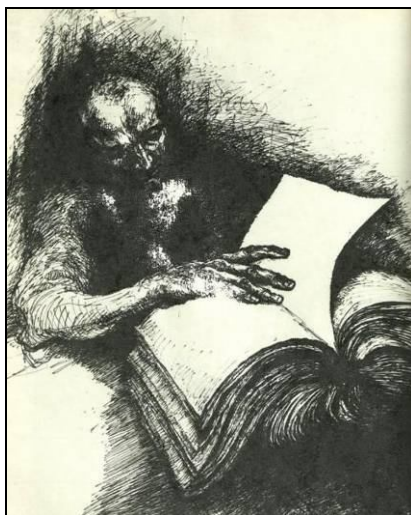
obiceiul direcțiunilor noastre, atunci îmi va rămâne cel puțin mângâierea că această carte poartă imprimată în prima sa pagină numele dumitale; și aceasta va fi o deplină podoabă strălucitoare pentru umilul meu volum. Emil Nicolau”.

Acest text dramatic a cunoscut mai multe cronici dramatice. Și totuși, una dintre ele l-a dezamăgit profund pe autor. O aflăm dintr-o scrisoare adresată lui Mihail Dragomirescu: „O critică venită de la dv. mă costă mai mult decât toate elogiile ce mi le-au adus ceilalți critici”².

De altfel, cele opt scrisori conservate în arhiva B.A.R. confirmă o prietenie sinceră, astfel că sfaturile formulate de profesorul Dragomirescu vor fi de un real folos dramaturgului scriitorului. O recunoaște singur: „criticile dv. îmi vor servi de călăuză pentru lucrările mele viitoare”, iar observațiile favorabile vor deveni „un îndemn pe calea aridă pe care pășesc”³.

Mai mult chiar, vor fi situații când Emil Nicolau va insista să i se acorde timpul necesar pentru a se consulta în privința vreunui text dramatic la care lucra. Iată dovada: „Stimate Coane Mișule, / Profit de gentila d-tale invitație, spre a te ruga să-mi fixezi ziua și ora, când vei binevoi să dai ascultare ultimei mele piese: *Sus și Jos*...”⁴

Prezentarea textelor sale în cadrul cenaclului prezidat de Mihail Dragomirescu era de bun augur nu doar pentru Emil Nicolau. Ochiul critic al profesorului, precum și al auditoriului prezent, era de foarte

Marcel Chirnoagă, Cititor

multe ori decizional. Un rol important vor fi fost și apropierea de actorii și regizorii Teatrului Național din București, de la care va afla multe dintre secretele scenei. Un manuscris ce se păstrează la B.A.R. confirmă prietenia cu actorul și profesorul Nae Bănulescu, cel care îi va destăinui multe dintre experiențele sale de tinerețe, lecție de viață, pentru actorii începători (B.A.R., Ms. A/1880, text olograf).

În drama *Puterea calomniei*, scriitorul tratează o temă de profundă analiză psihologică. O temă extrem de actuală și astăzi, și ar merita să fie reprezentată pe scenă, cunoscută și publicului de mileniu al treilea, prea bine știind că teatrul (actul scenic) are un important și principal rol educativ. Intenția scriitorului a fost aceea de a demonstra că în orice societate (nu doar cea bucureșteană), există tentația de a înflori minciuna, în așa mod încât se ajunge ca armonia unei familii să fie distrusă fără milă, fără scrupule.

Scriitorul se dovedește un fin observator al comportamentului uman, și abordează mai multe subteme de analiză psihologică: „egalitatea socială în fața viciului” în antiteză cu „egalitatea în fața virtuții”. De aici și reflecții pline de substanță, precum: „Unui orb nu-i este permis să judece splendorile naturii la care nu poate aținti”. Însă, se demonstrează, din nefericire, că există și specimene umane care „ațintesc”, fără scrupule, direct în sufletele vreunei ființe pure, conturând în juru-i o aureolă funebră. Ce e drept, ideal ar fi ca acolo unde se află cei fericiți (familia Flavian), „nenorocirea să fugă cu pași repezi”. Dar, din nefericire, nu se întâmplă întotdeauna așa. Demonstrația dramaturgului se dorește la polul opus, tocmai pentru a oferi o lecție de viață tuturor. Așadar, avocatul Costică Flavian se îmbolnăvește (o paralizie, parțială). Prietenii nu înțeleg suferința soției, Eliza, care își iubește soțul, devotându-se, cu sinceritate, ci o acuză de infidelitate. Și totuși, sinceritatea dintre soți are darul să alunge răul din sufletul acelor ființe „vicioase” care le frecventau casa, sub masca unei false prietenii. Liniștea planează în această familie greu încercată, doar pentru scurt timp. Doar atât timp cât protagoniștii se lasă convinși de dictonul: „Gura lumii e rea și de →

aceea trebuie lăsată să bârfească cât îi place”. Din momentul în care o nouă născocire flutură pe buzele înveninate, avocatul Costică Flavian este doborât definitiv. Pierderea judecății. Congestie cerebrală. Ultima sa replică comprimă drama: „Cine mi-a bântuit casa... să iasă de aici... bârfitori, ieșiți, ieșiți, aici este o casă cinstită”.

De altfel, nici omul, nici scriitorul Emil Nicolau nu a fost scutit în a sa viața de mici drame. Posteritatea i-a îngropat opera. Ceea ce a rămas în biblioteci, ar judeca unii critici, nu reflectă opera unui scriitor. Și totuși, pe pagina finală a volumului care reproduce drama *Puterea calomniei*, autorul a notat și alte scrieri ale sale, apariții editoriale, despre care, astăzi, nu se mai știe nimic. Sunt consemnate titlul romanelor: *Crime sociale*, *Dreptate!*... și *În fundul Ocnei*, dar și piesele de teatru: *Crima socială* (dramă în 3 acte), *Ziaristii noștri* (piesă în 4 acte), *Lucaci în temniță* (piesă patriotică în 4 acte) și *Inimă de actriță* (comedie în 3 acte).

*

Evenimentele Primului Război Mondial îl vor supune pe Emil Nicolau mai multor încercări limită. Este luat ostatec de către bolșevici, și supus unui regim sever. Se îmbolnăvește grav. Memorabilă va fi intervenția colonelului Boyle față de ostaticii, tratați ca niște deținuți. Colonelul se solidarizează cu românii prizonieri și le spune bolșevicilor că „nu va părăsi vasul până în momentul eliberării acestora”. De aceea, va suporta și el același regim de detenție, precum românii. Va fi nevoie de intervenția Consulului spaniol la Odessa, pentru eliberarea tuturor ⁵.

Revenind la Galați, Emil Nicolau se va „adăposti în casa vărului său, Mihail Codru”, avocat. Va pleca apoi la București, dar cum orașul era sub ocupație germană, va trăi și acolo alte experimente dramatice. Despre toate aceste nefericite evenimente, reale – nu plâsmuiri, va scrie într-o lucrare, strict autentică, intitulată: *Românii în ghiarele bolșevicilor...* ⁶.

Experiența războiului va contribui mult la conturarea unui scenariu cu această temă. Dispus în două acte și 15 scene, întrezărim încă din primele dialoguri, nerăbdarea românului simplu de fi de folos țării, de a dovedi că sunt pregătiți a se

dărui în luptă. Edificatoare este replica lui Moș Arvinte: „Să vă spun drept, oricâtă groază mi-o fi de război, ei! Eu mi-aduc aminte de [18]78, îmi tresaltă inima de bucurie când aud că iar o să ne vie rândul să vorbească tot norodul de isprăvile noastre” ⁷.

Tânărul Neagu, este, asemenea, un patriot. O dovedește replica: „Tot așa o să fie și acu, Moș Arvinte... De ați fi văzut cum aruncau oltenii din București cobilițele și cum strigau: vrem să mergem la război...” ⁸.

Însă nu toți sătenii au conștiința faptului împlinit. Sunt și pasivi, precum Andrei cel interesat de propriul său câștig. Impresionează sinceritatea lui Neagu și tonul său dojenitor: „Uită-te, ăștia ne fac neamul de răs...” ⁹.

Pe câmpul de luptă însă, se regăsesc fiii satului, iar momentul întoarcerii la vatră este de-a dreptul palpitant. Emoția revederii celor dragi și a confirmării că trăiesc, atinge punctul culminant. Regăsindu-se cu toții, sănătoși, deși epuizați, vor avea forța să-și amintească întâmplări de pe câmpul de luptă. Însă ceea ce nu poate uita Neagu este că, rănit de pe câmpul de bătălie, după zile de suferință, atunci când își revine, în preajmă-i era însăși Princesa Maria, care-i șoptește blând: „Băiete, ai curaj și răbdare, ai să scapi și patria-ți va ține seamă că erai să pieri pentru ea...” Și cu multă convingere-n glas, Neagu afirmă că viața sa i-o datorează îngrijirii primite chiar de mâna „Alteței Sale regale Princesa Maria” ¹⁰.

Cele câteva scrisori conservate în arhiva Academiei Române, semnătura sa în presa noastră literară și cele câteva volume existente în marile biblioteci, ne îndreptățesc să sperăm că Emil Nicolau (omul și creatorul) va interesa critica literară actuală. Și cum „societatea este un judecător drept”, speranța rămâne. De dincolo de timp, Emil Nicolau așteaptă să-i fie descoperită semnătura în presa interbelică, așteaptă ca cel puțin una dintre piesele sale să se regăsească în repertoriul scenic actual, ca cel puțin una dintre cărțile sale să fie reeditate. Cu certitudine, Emil Nicolau – scriitorul – nu merită a fi uitat.

1. Emil Nicolau – *Copiii nimănu!*, București, Editura

Marcel Chirnoagă, *Labirint*

„Librăriei Nouă”, Carol P. Segal, 1907

2. Emil Nicolau către Mihail Dragomirescu, Biblioteca Academiei Române, Scrisoare olograf, S 40 (1), 17 ianuarie 1907

3. Emil Nicolau către Mihail Dragomirescu, Biblioteca Academiei Române, Scrisoare olograf, S 40 (2), 20 ianuarie 1907

4. Emil Nicolau către Mihail Dragomirescu, Biblioteca Academiei Române, Scrisoare olograf, S 40 (5), 5 ianuarie 1908

5. Pentru cei care se vor întreba de ce în Galați există o stradă cu numele „Colonel Boyle”, Joseph Whiteside Boyle (1867 – 1923), răspunsul este unul firesc. Un gest de mare recunoștință pentru un filoromân, un mare patriot, care a scos din „ghiarele bolșevicilor” pe cei 92 de români capturați de ruși, în perioada martie – aprilie 1918.

6. Emil Neculau – *Românii în ghiarele bolșevicilor. Lucruri văzute și trăite în Rusia*, București, Editor H. Steiberg, 1919

7. Emil Nicolau – *Lumină nouă*. 1913. Piesă în două acte, București, Tipografia Marin S. Niculescu, 1914, p. 11

8. idem, p. 12

9. idem, p. 17

10. idem, p. 69

Acest text este extras din vasta lucrare *Vlăstare de la Dunărea de Jos* (Iași, StudIS, 2017, 864 p.), care cuprinde peste 70 de medalioane dedicate personalităților de secol al XX-lea, care s-au născut în spațiul aparținător fostei Eparhii a Dunării de Jos.

În plus, pe versourile unor documente de danie emise în limba latină de către regii Ungariei pentru pomeniții cnezi și nobili români din anumite regiuni (Hațeg, Banat), în secolele XV-XVI, se găsesc însemnări personale ale donatarilor (beneficiarilor) în limba slavonă, nume proprii și un fel de explicații a ceea ce conțineau înscrisurile respective în latină (12).

De altminteri, biserica românilor din Transilvania a fost în permanentă legătură cu mitropoliile și episcopiiile din Țara Românească și Moldova.

Mitropolitul Țării Românești era încă din secolul al XIV-lea „exarh” al Transilvaniei și Ungariei, iar ierarhii transilvăneni și unii dintre preoți și protopopi se hirotoniseau la sud de Carpați.

Din secolul al XV-lea se observă un fel de patronaj spiritual al Mitropoliei Moldovei asupra românilor din Transilvania, mai ales asupra celor din regiunile nordice și estice ale provinciei intracarpatice.

Criza slavonismului și revenirea la modelul latin

Slavonismul cultural – adică folosirea limbii slavone în cadrul creațiilor culte, în operele religioase, istorice, literare, juridice, filosofice etc. și chiar în lucrările tipărite, precum și în cancelariile instituțiilor statale – începe să devină anacronic la finele evului mediu și la începuturile epocii moderne (în secolele XVI-XVII). Modelul cultural adecvat unui popor neolatin, care pășea timid pe calea modernizării, era cel occidental, dinamic și inovativ, iar slavonismul rămânea ancorat în tradiția răsăriteană.

Limba slavonă liturgică, de cultură și de cancelarie, altoită peste o limbă neolatină, cum era româna, nu contribuia la evoluția firească a limbii române, nu-i întărea latinitatea, ci o impregna, mai ales la nivelul elitei, cu slavisme livrești.

Multe dintre cuvintele de origine slavă ale limbii române – astăzi, în mare parte, de circulație restrânsă, devenite arhaisme sau dispărute – provin din perioada de apogeu a slavonismului cultural la români, și nu din timpul conviețuirii românilor și a strămoșilor lor cu slavii.

Dimpotrivă, limbile neolatine occidentale, beneficiind de uzul constant al latinei medievale în biserică, universități, cancelarii etc., s-au îmbogățit cu noi latinisme, și-au fortificat aspectul lor literar, au devenit mai armonioase și mai complete. După trecerea și printre români la folosirea limbii vernaculare în scris, a rămas o altă contradicție, anume perpetuarea alfabetului chirilic (tipic pentru multe limbi slave) în cadrul unei limbi romanice. Dincolo de faptul că unele sunete ale limbii române erau dificil de redat prin semne chirilice (care au trebuit adaptate!), acest alfabet inadecvat dădea adesea impresia necunoscătorilor că româna era o limbă slavă sau, oricum, îi obtura serios caracterul latin.

Cert este că, odată cu zorile modernității și cu reluarea legăturilor constante ale românilor cu latinitatea și cu lumea occidentală în general, slavonismul cultural cu toate aspectele sale apare tot mai mult ca un corp străin care se cuvenea eliminat.

Începuturile culturii scrise în limba română se produc în secolul al XV-lea, prin anumite texte religioase rotacizante, elaborate tot în Transilvania, regiunea cu cele mai puternice influențe occidentale. Tot aici apar și primele școli românești, primele traduceri de cărți în românește, aici se trece la primele tipărituri românești, ca și la scrierea cu caractere latine.

Din secolul al XVI-lea începând, influența Occidentului latin și neolatin devine tot mai puternică (cu precădere în Transilvania) și odată cu aceasta se restrânge aria slavonismului cultural la români. Cronicarii secolului al XVII-lea scriu în limba română, Dimitrie Cantemir (principe al Moldovei) este un preiluminist, membru al Academiei din Berlin, care folosește mult latina și româna, iar unirea românilor transilvani cu biserica Romei (1697-1701) și Școala Ardeleană – principalul curent iluminist românesc – apropie cultura

românească și mai mult de Occident. Prin aceasta, după mai multe secole de slavonism cultural și bisericesc, poporul român își sincronizează cultura cu specificul său neolatin.

Prima „revoluție” în acest sens s-a produs prin românii transilvăneni, deveniți greco-catolici și promotori ai curentului iluminist, în secolul al XVIII-lea, în legătură cu latinitatea clasică și cu Roma. Curentul latinist, deși exagerat la un moment dat, a făcut din nou vizibilă între români și în Europa romanitatea românilor și latinitatea limbii române, contribuind și la impunerea definitivă și generalizată a alfabetului latin.

El a demonstrat absurditatea perpetuării unui veșmânt slav pentru o limbă neolatină. Ca urmare, pe la jumătatea secolului al XIX-lea, după mai bine de două secole de dualism alfabetic (încă din secolul al XVI-lea, se scria în românește, sporadic, și cu alfabet latin), s-a impus oficial uzul exclusiv al literelor latine.

Acad. IOAN AUREL POP

12 Ioan Drăgan, *Nobilimea românească din Transilvania între anii 1440-1514*, București, 2000, p. 188-189.

Academicianul Ioan Aurel Pop a fost ales Președinte al Academiei Române.

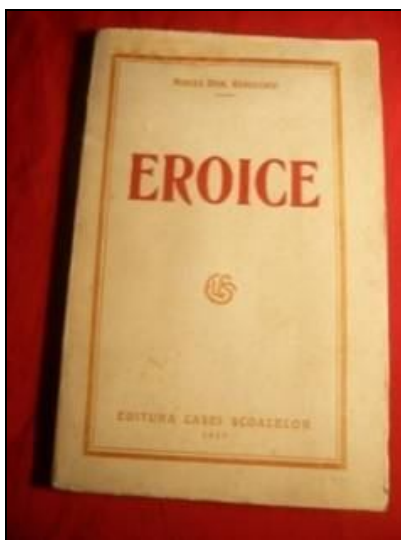
"Pentru mine, a spus la investire noul președinte, Academia Română, cea mai importantă instituție de erudiție, de consacrare, de cercetare și de creație din această țară, trebuie să reinstaureze încrederea în ea și în celelalte instituții ale statului pentru ca numele de România să ajungă din nou pe buzele tuturor, cum s-a întâmplat acum 100 de ani, când miracolul nostru românesc a uimit Europa prin Unirea cea Mare".

POEZIA EROICĂ

În afara unei evidente dexterități care se exercita vizibil asupra întregii sale producții poetice, ceea ce a determinat cu deosebire impunerea lui Mircea Dem. Rădulescu în peisajul literar al primului sfert de veac XX a fost o anumită sensibilitate a coardei sale lirice în fața a tot ceea ce era considerat ca element fundamental românesc. În acest context, cu destul de mici excepții, creația sa literară are toate semnificațiile proiecției unui caracter febril, a unei personalități ajunse în stăpânirea unei structuri sufletești în măsură să-l situeze printre creatorii care și-au desfășurat activitatea literară pe o anumită axă a simțirii naționale.

Poetul și dramaturgul de mai târziu s-a născut la Giurgiu, 21 iulie 1880, în familia Ecaterinei și a profesorului Dumitru Rădulescu. Imediat după perioada frecventării Liceului „Ion Maiorescu” din localitate, la nici douăzeci de ani împliniți, pe când începuse să publice în paginile revistei „Sămănătorul” cu traduceri din Chamisso (1908) și, mai târziu, din E. Rostand (1913), activitatea lirică a lui Mircea Dem. Rădulescu începe să se împartă între „Viața literară” și „Viața românească”, unde, în martie 1909, publică poemul *Povestea firului de argint*. De acum, numele îi este întâlnit tot mai frecvent la revistele „Ramuri”, „Adevărul”, „Flacăra”, „Rampa”, „Teatrul”, „Convorbiri critice”, „Universul literar”, „Universul”, „Ilustrațiunea română”, „Universul copiilor” și, printre multe altele, în „Tribuna română”. Găsește, de asemenea, multă înțelegere la „Convorbiri literare”, alături de scriitorul și diplomatul român Marcu Beza și muzicianul de origine armeană Emil Ciomac. Pe de altă parte, lansată la 1 februarie 1910 de N. D. Cocea, revista „Viața socială” atrage dintr-o dată atenția multor scriitori, cu T. Arghezi și G. Galaction în frunte, situându-se printre publicațiile cele mai interesante ale vremii. Revista își face un titlu de onoare din promovarea unor tineri ca D. Anghel, Ion Minulescu, N. Davidescu, Iuliu C. Săvescu, Al. Stamatiad și Mircea Dem. Rădulescu, în ciuda orientărilor

estetice diferite ale acestora. Din vara anului 1916, țara trece prin momente de cumpănă și deznădejde. După ce Bucureștiul a fost ocupat de trupele Puterilor Centrale la 23 noiembrie/6 decembrie 1916, autoritățile, armata și o parte din populația din sudul țării încep un exod masiv spre Moldova, cu deosebire spre Iași, în încercarea disperată de a constitui acolo o ultimă linie de rezistență. Preluându-și rolul de „capitală de război”, Iașul se vede obligat să mențină standardele impuse de noul statut. În aceste împrejurări dramatice pentru țară, O. Goga este mobilizat la Biroul de propagandă al Armatei Române din Iași și solicitat din partea generalului Constantin Prezan să editeze aici, împreună cu Mihail Sadoveanu, cotidianul „România”, organ al apărării naționale. În articolul de fond al primului număr, 2 februarie 1917, O. Goga afirma: „Pe câmpul întins, unde se pierd în mănunchi puterile de apărare ale unui neam, venim astăzi și noi, o seamă de oameni ai condeului.” După un stagiul de participare la primul război mondial, ca simplu soldat în Regimentul 5 Vlașca, Mircea Dem. Rădulescu este mutat la centura militară de pe lângă Marele Cartier General de la Iași, de unde este numit redactor la „România”. La curent cu tot ce se scria în epocă, ode eroice și poezie mobilizatoare de război, Mircea Dem. Rădulescu își începe colaborarea la ziarul „România”, alături de O. Goga, C. Z. Buzdugan, G. Ranetti, Ludovic Dauș, Ion Minulescu, V. Militaru, V. Voiculescu, Demostene Botez, B. Delavrancea și Zaharia Bârsan,

momentul în care faptele mărețe ale istoriei neamului începând să fie oglindite, asemenea altor momente de cumpănă ale țării, în versuri de largi vibrații. Pornind așadar de la o temă de o asemenea vie substanță, consacrată războiului și marilor artizani ai faptei naționale, Mircea Dem. Rădulescu își câștigă treptat admirația prin producțiile sale poetice. Astfel că, deși lipsite pe alocuri de mijloacele artistice corespunzătoare, poeziile din cele mai importante volume de versuri ale sale, de la *Leii de piatră* (1914), *Eroice* (1915; ediția a doua, îngrijită de Barbu Delavrancea, 1921), *Poeme eroice* (1915) la *Pe-aicea nu se trece*, în colaborare cu Corneliu Moldovanu (Iași, 1917), își ating scopurile artistice printr-o anumită cadență și tensiune retorică. În acești ani, activitatea lirică a lui Mircea Dem. Rădulescu se dovedește tot mai productivă, acesta poetul reușind să-și deslușească adevărata vocație de cântăreț al eroismului soldaților români pe câmpul de luptă și al jertfei acestora pentru Marea Unire. Mircea Dem. Rădulescu binecuvântează în cuvinte mărețe suferințele și jertfele soldaților în încleștările de pe fronturile Oituz, Mărăști și Mărășești, sprijinind cu emoție toate manifestările care cântau Unirea Transilvaniei cu țara: „Ostaș ! Soldat necunoscut! / Ce nume-ar fi să te slăvească?... / Tu te-ai luptat și ai căzut / Acolo unde te-ai născut, // Pe sfânta brazdă părintească. / Și dacă →

MARIN IANCU

MORMINTE FĂRĂ CRUCI ...

Morminte fără cruci, morminte
părăsite
La margini de păduri, la margine de
drum,
Morminte fără cruci, doar luna vă
trimite
În nopți târzii și reci ghirlânzi fără
parfum...

Cu brumă și cu ploii coboară
toamna'n țară,
Coboară toamna iar, cu-al frunzelor
șivoi;
Iar plopii rari și triști pe rând își
scutură
Sărmanul lui prinos de lacrimi peste
voi.

Și parcă nici un gând nu'și mai aduce
aminte
De morții care dorm culcați în
adâncimi,
De cei ce odihnesc cu visele lor
sfinte,
De morții mulți și triști, pierduți și
anonimi...

Și nici o mână nu s'a'ntins
tremurătoare
S'arunce peste voi o floare, semn
pios;
De n'ar fi'n cer o stea lumina să'și

Monumentul Eroilor din Rădăuți

coboare
Voi n'ați avea măcar o candelă
prinos...
Vor trece nopți pustii cu vânt, cu frig,
cu ploaie
Și voi veți sta mereu sub zări
făr'adăpost;
Ce-i pasă vieței largi de niște
mușuroaie
Părăginite 'n veci și fără nici un rost...

O! Știu! ... Voi așteptați să fie
primăvară,
Să treacă iarna grea cu vifor și năluci,

Ca peste voi din nou flori multe să
răsară,
Morminte fără flori, morminte fără
cruci!...

EROILOR NOȘTRI

Viteji, ce-ați căzut pentru țară,
Ostași ai credinței, soldați,
Vă fie țărâna ușoară,
Viteji ce-ați căzut pentru țară,
Sub vremea ce trece fugară
Oriunde'n morminte voi stați,
Vă fie țărâna ușoară,
Ostași ai credinței, soldați!

Străjeri ce-ați căzut pe ogoare,
Ostași ai dreptății, martiri,
V'aducem un gând ca o floare
Străjeri ce-ați căzut pe ogoare,
Spre brazda nimbată de soare
Venim cu pioase-amintiri,
Străjeri ce-ați căzut pe ogoare
Ostași ai dreptății, martiri!

Viteji ce-ați căzut cu mândrie
Străjeri ai luminei, eroi,
Ușoară țărâna vă fie,
Viteji ce-ați căzut cu mândrie,
O lacrimă - sfântă solie
În veci o purtăm pentru voi,
Viteji ce-ați căzut cu mândrie
Străjeri ai luminei, eroi!

POEZIA EROICĂ

→tot ce-a fost pământ / Revine vieței
pieritoare... / Tu dormi sub marele-și
mormânt / Cu tot ce-a fost frumos și
sfânt / Cu moartea ta nemuritoare. /
Tu dormi trudit de-atâta drum, / De-
atâta luptă zbuciumată, / Dar viața ta
sacrificată / E flacăra care de-acum /
Nu se va stinge niciodată” (*Ostașul
fără nume*). Pe fondul unor asemenea
intense desfășurări temperamentale,
Mircea Dem. Rădulescu își atinge
efectul direct încă de la primele două
volume de versuri, cel de al doilea,
Eroice (1915), de o greutate
emoțională tulburătoare, ajungând să
fie premiat de Academia Română în
urma unui raport al lui B.
Delavrancea, „fermecat de strălucirile
poetice, de inspirațiunile adânci, de
formulările simple și calde”, în ciuda
afirmațiilor lui Al. Busuioceanu, care
îl declara „un faliment literar.”

Păstrând destul o de evidentă nota
socială, protestatară, versurile lui
Mircea Dem. Rădulescu dau glas
chemării celor a căror credință în
puterea neamului s-a dovedit de

neclintit. Invocațiile retorice și
îndemmurile din poeziile sale au
puternice efecte de conștiință,
tensiunea pe care o transmite
discursul său liric, feroarea care
întovărășește confesiunea sa făcând
din fiecare vers al poetului un
puternic purtător de mari energii. De
aceeași tărie emoțională sunt
însuflețite și versurile din poezia
Morminte fără cruci..., în ciuda
clișeele aparținând vorbirii directe,
cu formule și notații proprii stilului
epic de factură convențională.
Poemele din această categorie reușesc
să își impună elocința și
impetuoșitatea combativă în măsură
să-l recomande luptelor și biruințelor
politice de împlinire a visului
înfăptuirii marii uniri a poporului
român.

Reductibile, în ultimă instanță, la
cele câteva tipare și semnificații
generale rigide și lesne de vehiculate,
alteori sterile în esența lor, prin
formule proprii unui limbaj
generalizator, irelevante sau mediocre
în înșeși datele lor, poeziile eroice
semnate de Mircea Dem Rădulescu

devin fecunde în momentul în care
versul își încorporează o valoare
morală inalienabilă. Chiar dacă pe
alocuri unele dintre ideile susținute de
lirica lui Mircea Dem Rădulescu și-au
pierdut din forța sau actualitatea de
altădată, acestea continuă și azi să
concentreze forța de irradiație
echivalentă evenimentelor care le-a
dat viață și, nu mai puțin, unitatea
unui temperament dinamic în direcția
dominantă a ideii naționale, admirația
pentru jertfa simplă a soldaților ce au
luptat în războiul pentru reîntregirea
neamului, îndemnul la unire și
invocarea exemplelor glorioase ale
strămoșilor.

Risipite generos cu o energică
expresivitate pe tot acest ciclu
cronologic, asemenea manifestări
literare erau în măsură să illustreze
formele de afirmare a unui crez și să
impună încă de la primele manifestări
literare biruința unui spirit de esență
combativă, într-o bună tradiție a unor
trăiri venite dinspre modelele
constituite de V. Cârlova, V.
Alecsandri, G. Coșbuc, Șt. O. Iosif și
O. Goga

La Cotul Donului

Tata mi-a povestit de multe ori, cu lux de amănunte, prin ce a trecut în al doilea război mondial dar mai ales la „Cotul Donului” că m-a făcut „părtaș” la acele lupte. Am înțeles descrierea acelor evenimente mai ales după ce și eu am făcut armata.

El s-a născut pe data de 20 octombrie 1919 în satul Izgar din județul Caraș-Severin, o localitate situată la 50 km de Timișoara, în apropierea stațiunii Buziaș. Provenea dintr-o familie maghiară, ascendenții lui, pe linie paternă, au fost toți muzicanți însă nu-și câștigau pâinea din această îndelednicire, cântau, la diferite instrumente doar la sărbători și evenimente deosebite. Tata cânta la vioară.

După 1945, familia lui a fost catalogată de „chiaburi”, pentru că posedea două batoze, un tractor și o moară și câteva hectare de pământ. În satul Izgar, erau 250 de familii române, vreo 86 maghiare și 7 germane. Nu a existat niciun incident, vreo discuție, din cauza originii diferite a persoarei respective. Niciodată !

Chiar mi-a povestit că tânăr fiind, a fost cu alții de seama lui într-un sat vecin la bal, un fel de „disco” de azi, și unul de-acolo s-ar fi luat de tata, atunci un român din Izgar care a participat și el la acest eveniment i-a luat apărarea !

Tata a avut un frate Gyurka, românește Gheorghe, născut în 1917, care a fost șoferul unui general român, la Sibiu și apoi șoferul aghiotantului Regelei Mihai. Despre el am scris și spre bucuria mea articolul „Onor fratelui meu !” a fost publicat în revista „Magazin istoric” de către Dorin Matei, redactorul-șef al acestei prestigioase reviste de istorie din România.

Unchiul meu a avut parte de un sfârșit tragic, imediat după 23 august 1944 a fost luat prizonier de Armata Roșie „aliată”, dus în URSS, a murit acolo de frig și foame.

Tatăl meu, la 22 iunie 1941, era într-o unitate de instrucție la Timișoara, când a auzit celebrele, de atunci, cuvinte ale generalului Ion Antonescu „Ostași, ordon: Treceți Prutul!” Imediat a fost trimis pe frontul Basarabiei. Compania din care făcea parte tatăl meu a traversat toată Basarabia, fără nicio pierdere, însă, odată cu trecerea Nistrului, lucrurile

s-au schimbat fundamental. Aici le-a murit primul camarad. Pentru tatăl meu, ca și pentru ceilalți din companie, a fost un șoc, au plâns, s-au schimbat la față, ce mai, erau surprinși cu toții. Primul camarad mort... Pe urmă moartea a venit pe bandă rulantă, nu mai impresiona pe nimeni, dar absolut pe nimeni, era banalul zilei...

În 1983, am fost împreună cu soția într-o excursie organizată în U.R.S.S. la Odessa. Fiindcă se știa că suntem un grup de români, organizatorii, ca să ne înspăimânte probabil „să luăm aminte”... ne-au programat într-o zi o „excursie specială” să vizităm catacombele Odesei, unde au acționat, cu mare succes, ni s-a spus, „partizanii” sovietici contra armatei ... române „invadatoare”.

Din fericire, tatăl meu nu a făcut parte din diviziile care au atacat Odessa, unde a fost un prăpăd.

A continuat să înainteze spre est, până la Cotul Donului. Deși lumea a rămas cu impresia că la Stalingrad s-a dat bătălia decisivă de pe Frontul de est, în realitate ea a fost la Cotul Donului. Rușii au lansat o contraofensivă decisivă contra trupelor germano-române și au reușit să rupă frontul. Văd că acum nu se vorbește deloc de faptul că victoria Armatei Roșii a fost posibilă numai datorită unor livrări extraordinare, cantitative și calitative, de armament, materii prime și produse alimentare, făcute de anglo-americani, în special de Statele Unite. Din conservele americane sovieticii aveau să mănânce vreun deceniu după terminarea celui de-al Doilea Război Mondial...

Permisie cât a fost pe Frontul de Est, tatăl meu a primit doar o singură dată. Atunci, la înapoiere spre front, s-a întânit la Sibiu cu fratele său pentru ultima oară.

Pot să vă relatez și ceva ce pare acum hazliu. La Cotul Donului, înainte de contraofensiva sovietică, când liniile erau relativ stabilizate, între cele două linii inamice era un câmp de cartofi. Noaptea, tatăl meu, împreună cu alți camarazi, trecea linia românească și se ducea la furat de cartofi. Furat este un fel de-a spune, pentru că atunci cartofii nu mai aparțineau nimănui. Ei bine, se întâlneau acolo cu soldații sovietici, veniți în același scop. Nu era niciun incident între ei, schimbau câte o vorbă, o țigară, poate dădeau și mâna.

În fond, nici nu exista o dușmănie de rasă sau ură între bietul soldat rus și cel român, lupta se ducea între cele două armate, iar tatăl meu era conștient că luptă contra bolșevismului, nu contra unui biet soldat rus, care fura și el cartoti... Nu fraternizare cu inamicul, ci solidaritate în foame, asta s-a petrecut în acel câmp de cartofi de la Cotul Donului...

În cursul contraofensivei sovietice de la Cotul Donului, tatăl meu a fost rănit. Nu grav, un glonț i-a străpuns un picior. S-a decis evacuarea lui în spatele frontului. Au fost strânși mai mulți răniți, majoritatea foarte grav, și au fost urcați într-un avion sanitar. Avionul a fost supraîncărcat cu răniți și puțin timp după decolare s-a prăbușit. Poate s-a prăbușit și din cauza iernii, care l-a mai îngreunat prin depuneri de gheață și zăpadă, cine mai știe acum. A fost o catastrofă, majoritatea au murit pe loc, nu au supraviețuit impactului decât patru sau cinci soldați. Printre ei și tatăl meu. Urcat în avion cu o rană relativ ușoară, de data aceasta a fost rănit grav cu fracturi la picioare, la mâini și tăiat la față. Avea de altfel să poarte toată viața o cicatrice pe obraz.

A mai avut însă puterea să se târască până la un cort militar, neștiind peste cine va da. A avut noroc, era un post militar german, cu oameni de treabă. Aici a primit primul ajutor de urgență, apoi a fost dus prin mai multe spitale de companie până a ajuns în țară, la spitalul militar din Târgoviște. După ce s-a refăcut cât de cât, a fost transferat la unitatea militară din Timișoara, de unde plecase pe front, ca fruntaș. Aici avea să lucreze în grădina unității ca mecanic.

Rănille căpătate cu ocazia prăbușirii avionului au fost norocul său, a scăpat de sângeroasa și inutila campanie de pe Frontul de Vest, care, proporțional cu efectivele angajate în luptă, a cauzat mai multe pierderi decât cele avute de Armata Română pe →

ADALBERT GYURIS

ECOURI ALE ZILEI DE 1 DECEMBRIE, 1918

Îmi amintesc și acum cu emoție relatarea unui detaliu din timpul marelui eveniment trăit cu deosebită intensitate de oameni, la 1 Decembrie, 1918.

Unui mai vârstic prieten, oftalmologul Coriolan Bucur, îi plăcea să-mi povestească despre impresiile tatălui său, profesor de latină și preot, Iuliu Bucur, din Târgu-Mureș care a participat la adunarea din Alba-Iulia, participare cu un entuziasm purtat în suflet până la fărșitul vieții și l-a transmis și fiilor săi.

Entuziasmul acelor zile care cuprinseseră zărilor, făcea ca bucuria lăsată în voia ei să zboare până în înaltul cerului. Pentru prima dată și spre durerea noastră, pentru singura dată, România se afla între hotarele ei firești, cu toate provinciile. Imaginea acestei României „dodoloată”, cum ne spune Lucian Blaga, nu am mai avut-o din 1940 încoace și nu o putem încă întrezări curând. Atunci era marea bucurie a oamenilor pentru înfăptuirea unei dreptăți la care am sperat o prea lungă vreme, dar era și speranța unei țări înfloritoare. Visul acesta s-a împlinit. În următorii ani, am avut maximum de înflorire economică, de dezvoltare a artelor și culturii, de apogeu întrebata unde ar dori să trăiască de-ar

avea posibilitatea să-și aleagă țara, răspundea invariabil: ”În România din perioada interbelică.”

Așadar, entuziasmul oamenilor din acele zile avea un profund temei. Se cutremura pământul și zărilor de atâta bucurie. La adunarea de la Alba-Iulia, lângă preotul Iuliu Bucur, se nimerise un om cam între două vârste, îmbrăcat în straie țărănești, curate, așa cum erau toți cei prezenți, semn de respect pentru această Zi cu totul deosebită. Omul striga din toți plămâni: TRĂIAAAASCĂ ROMÂNIA MARE!!! TRĂIAAAASCĂ UNIREA!!! TRĂIAAAASCĂ IULIU MANIU !!!

Răsuna vocea lui ca un tunlic. Lângă el, soția, în costum național, îi ținea isonul. Când a apărut Iuliu Maniu, entuziasmul a făcut să străbată fiori în toată suflarea. Uralele nu mai

conteneau. Atunci, preotul Iuliu Bucur i-a făcut semn cu mâna vecinului să se domolească și i-a șoptit cu blândețe: „Bine, bine, bade dragă, acum hai și-om asculta ce ne spune domnul Iuliu Maniu”. Dar omul l-a privit cu ochii scânteind și i-a răspuns prompt și deplin stăpân pe el: „Nu pot, domnule părinte, să mă iertați, nu pot, trebuie să mai strig până mă stămpăr. Am venit din creierul munților cu femeia mea o zi și o noapte pe drum cu carul cu boi ca să putem striga aice ni. Trebuie să strig ca să îmi găsesc stămpărul. Și iarăși a început: TRĂIAAAASCĂ ROMÂNIA MARE!!! TRĂIAAAASCĂ UNIREA!!! TRĂIAAAASCĂ IULIU MANIU !!!...”

În pieptul acestui om care nu-și găsea „stămpărul”, deși se vedea că e un om cu vorbă și purtare cumpănite, ca și toți ardelenii, se simțea suflarea întregului nostru neam, așa cum nu a mai fost niciodată, moment rămas unic în istoria noastră.

Ziua aceasta a fost pe deplin îndreptățită să devină Ziua Națională a României.

Glasul acela din istorie se contopește cu cel al zilelor noastre la sărbătorirea centenarului TRĂIASCĂ FRUMOASA ȘI MÂNDRA NOASTRĂ ROMÂNIE!

**ELENA BUICĂ,
Toronto**

COTUL DONULUI

→Frontul de Est. Pe tatăl meu l-a scutit și de umilința de a lupta alături de bolșevici contra germanilor. Nu cred că ar fi putut să suporte așa ceva...

Însă la Berlin, cel de Est avea să ajungă mai târziu, din fericire ca turist, cu trenul.

Mi-a spus, cu mult umor că, „a bătut toată Europa, de la Cotul Donului până la Berlin”...

Înainte de a fi rănit a primit însă și o decorație românească, „Bărbăție și credință”, cu spade, clasa a III-a. Brevetul decorației a fost semnat de ministrul de Război, generalul Constantin Mihai Pantazi.

În brevet era scrisă motivația pentru care tatăl meu a primit decorația: „Pentru devotamentul și pricepera arătată în războiul contra Rusiei Sovietice din 1941 în cadrul Regimentului 2 Roșiori”. În haosul

din acele vremuri nu a primit însă decorația, s-a uitat să-i fie trimisă, numai brevetul l-a primit, ceea ce este important la urma urmelor. O decorație poate fi cumpărată și de la talcioc dar un brevet nominal, nu...

Rănilile provocate de căderea avionului nu l-au făcut pe tatăl meu invalid. În mod miraculos s-a vindecat fără sechele, oasele i s-au sudat perfect, doar pe față a rămas cu o cicatrice la vedere și bineînțeles cea de la picior dar astea erau doar ceva la capitolul „estetic”. S-a recuperat total.

Pe front nu i s-a atras atenția că este ungar și nu român.

Tatăl meu vorbea de altfel perfect românește, nu a avut nici o problemă din cauza numelui său, era înconjurat numai de camarazi tare de treabă. Era se pare singurul maghiar din companie.

Doar după război a avut probleme, mulți au pătimit pentru așa ceva...După 1950 a fost chiar

atenționat, că dacă a primit vreo decorație pe Frontul de Est, să o distrugă imediat. Brevetul nu l-a distrus, l-a ascuns bine.

Cert este că originea lui de „chiabur” și cu prestația de pe Frontul de Est, au făcut să nu poată urma nici măcar o Universitate Muncitorească, iar dorința tatălui meu a fost mereu să se perfecționeze. A reușit să devină maestru doar.

A fost împiedicat însă mai mult prin insinuări, atenționări sau chiar amenințări voalate. Sigur, nu a fost o tragedie, însă tatăl meu a suferit moral mult din această cauză.

După decembrie 1989, pe baza brevetului decorației primite, i s-a acordat o pensie bunicică de veteran de război, corespunzătoare gradului de sublocotenent, de care a beneficiat aproape opt ani, până la moartea sa, survenită pe data de 21 ianuarie 1998.

Această pensie a fost totuși o reparație morală pentru umilințele îndurate între 1945 și 1989...

Convorbiri duhovnicești

Ioan al Banatului

**„Crucea este mantia cu care
L-am petrecut noi pe Hristos,
spre Tatăl cel Ceresc”**

L.C.: Înaltpreasfințite Părinte Mitropolit, încep cu acele cuvinte ale Înaltpreasfinției Voastre precum că Dumnezeu ne-a chemat să ne odihnim o clipă la umbra Crucii lui Iisus, deoarece vă rog să ne spuneți un cuvânt de învățătură despre Sfânta Cruce și evanghelia citită în Duminica Sfintei Crucii (Marcu 8, 34-38; 9, 1)

Îps. Ioan: Ce a consemnat pentru noi Sfântul Apostol și Evanghelist Marcu în această evanghelie? Care a fost textul acestei Sfintei Evanghelii? La jumătatea postului, Sfinții Părinți au așezat pe cărarea noastră, spre Înviere, Sfânta Cruce, ca să ne întărească, să putem călători mai departe, până la Înviere, până la porțile Cerului.

Sfântul Marcu a sorbit cuvintele Mântuitorului și le-a scris ca să rămână învățătură și hrană duhovnicească pentru noi. Dar a avut Sfântul Marcu mare grijă să nu îi scape nici un cuvânt din cele rostite de Hristos. Și scrie, în această evanghelie, că le-a spus Hristos ucenicilor și celor care-i ascultau: „*Oricine voiește să vină după Mine să-și ia crucea sa și să-Mi urmeze Mie*” (Marcu 8, 34). Deci a fost foarte-foarte atent și la nuanțe Sfântul Marcu. N-a scris: *a zis Mântuitorul luați-vă crucea și veniți după mine!* Dacă ar fi scris așa, pe scurt: *luați-vă crucea și veniți după mine!* ar fi fost o poruncă, iar Sfântul Marcu spune că Mântuitorul a zis: *oricine voiește să vină după mine!* Deci auziți: *oricine voiește.*

Mă bucur că toți credincioșii care vin la sfintele noastre biserici fac parte din aceia care vor să-și ia crucea și să-L urmeze pe Hristos. Dumnezeu să-i binecuvânteze și, pe cărarea vieții lor, când le va fi greu cu purtutul Crucii, să-l trimită Hristos pe *Simon*

Cirineanul să-i ajute să ducă crucea până la poarta Cerului.

L.C.: Înaltpreasfințite Părinte, vă rog să ne vorbiți despre semnificațiile crucii. De exemplu, cum să înțelegem expresia *ce cruce grea mi-a dat Dumnezeu?*

Îps. Ioan: Aș vrea să vorbesc despre cruce din cu totul altă perspectivă. Noi privim la frații noștri din jur și vedem câte un om foarte necăjit, ținut la pat, bolnav și zicem: *Doamne, ce grea cruce are omul acesta!*

Știți ce este crucea? Crucea este arma, este sabia cu care noi ne apărăm de păcate. *Crucea este sabia, arma pe care noi o înfigem în păcate, ca să moară.* Hristos, pe crucea aceea de lemn, s-a jertfit pentru noi. Apoi a luat crucea ca pe o armă, ca pe o sabie și a înfipt-o în inima morții și a pogorât moartea.

Cum cântăm noi la Paști? *Cu moartea pre moarte călcând și celor din morminte viață dăruindu-le.* Iată ce a făcut Hristos cu crucea! S-a apărut de moarte. S-a luptat cu ea, cu moartea, dar și-a asumat suferința ei. Și vedeți cum crucea are formă de sabie. Ați văzut? Sabia are tăișul acela lung și are un braț care să apere mâna ostașului. Vedeți și la cruce este o parte lungă, o parte mai scurtă și o parte și mai scurtă - de acolo de sus a apucat-o Hristos și a înfipt-o în inima morții și a omorât-o pentru totdeauna.

De când a înfipt Hristos crucea în inima morții, de atunci eu și frațiile voastre (toți cititorii) nu mai suntem sortiți doar putrezirii în pământ, ci să trecem dincolo, mai departe, în viața de veci, așa cum a fost și Hristos - trei zile stând în adâncul pământului, coborât la iad, apoi i-a ridicat în Împărăția Sa.

Ce-a mai făcut Hristos cu crucea Sa? Când a ajuns la porțile iadului, care erau ferecate cu multe lanțuri, din nou a luat crucea și-a lovit în lanțuri și le-a sfărâmat, așa cum și Moise a dat cu toiagul în Marea Roșie, s-a despicat într-o parte și alta, iar poporul lui Israel a trecut pe jos, pe fundul mării, spre patria lor, spre Canaan, pe care li-l dăduse Dumnezeu.

Deci oricare dintre frațiile voastre voiți să vă luați crucea, să-L urmați pe Hristos, cum se spune în *Troparul Crucii: Doamne, crucea Ta armă ne-ai dat-o nouă împotriva diavolului,* așa spune învățătura

noastră creștină. Crucea ta ai dat-o nouă, ca să lovim pe satana cu ea.

Dumnezeu să vă scutească să vă luptați cu satana, căci mare putere are! Să vă rugați și să nu vă blestemați nici pruncii, nici ce aveți pe lângă casă să dați răului, ci binecuvântați și iertați. Luați-vă crucea și împungeți cu ea desfătările și păcatele pe care le-ați făcut în viața aceasta! Să moară păcatele! Să nu vă mai bântuie păcatele, să nu vă mai chinuie și să puteți pleca cât mai ușor spre Împărăția lui Dumnezeu!

L.C.: Înaltpreasfințite Părinte, în continuare, v-aș ruga să ne prezentați și să ne vorbiți despre icoana *Răstignirii.*

Îps. Ioan: Am privit de atâtea ori la icoana *Răstignirii* despre care am și scris. Vedeți Hristos este gol pe cruce și mi-am zis că noi, oamenii, când a plecat Hristos din lumea aceasta, L-am îmbrăcat într-o mantie - L-am îmbrăcat într-o cruce. Acesta este veșmântul cu care L-am îmbrăcat noi pe Hristos, pentru tot ce a făcut bine pentru noi și pentru cei din vremea Sa. El ne-a adus viață și lumină și I-am spus: *Doamne, pleacă dintre noi!* Ca să nu plece tocmai gol-gol, cum a venit în lume, în brațele maicii Sale, am zis: *hai să-L îmbrăcăm într-o cruce.* Aceasta este mantia cu care L-am petrecut noi pe Hristos, spre Tatăl cel Ceresc.

Atât de mare a fost durerea în momentul acesta al răstignirii, încât vă rog să priviți la icoană și să vedeți cum plâng cu lacrimi de sânge piroanele care I-au fost înfipite în mâini și în picioare. Uitați-vă - plâng și piroanele cu lacrimi de sânge!

Așa plâng și astăzi cu lacrimi de sânge piroanele pe care le batem noi în mâinile și picioarele lui Iisus, când păcătuim. Fiecare păcat este un piron bătut în inima lui Hristos. Te-ai întrebat vreodată, frate creștine, de câte ori ai bătut și tu un piron, acolo, în Hristos? *Nu mai bateți piroane, iubii mei, nu mai bateți piroane în Dumnezeu!* Nu mai bateți piroane în iubire, fiindcă Dumnezeu iubire este! Nu mai pironiți iubirea lui Dumnezeu!

Tot acolo, pe cruce, vedeți pe Maica Domnului, lângă cruce, pe Sfântul Ioan Evanghelistul, pe trei dintre femeile mironosițe și pe ostașii romani care L-au pironit.

Aflându-se pe cruce Hristos →

**A consemnat
LUMINIȚA CORNEA**

Amvon

Duhovnicul, un antrenor pentru viața veșnică

Spovedania este baia în care ne spălăm toate întinăciunile lăuntrice, sufletești. Păcatul e o boală sufletească tare complicată și grea, iar creștinii noștri, întrucât nu cunosc greutatea păcatului, nu știu nici cum să se spovedească și nici cât de importantă și necesară e taina spovedaniei. Duhovnicul e preotul care primește prin hirotesie de la episcop, permisiunea și puterea de a săvârși Taina spovedaniei și de a-i îndruma pe credincioși. El devine astfel părinte duhovnicesc pentru turma încredințată lui. De aceea, preotul duhovnic, în fața căruia îți deschizi sufletul, trebuie să aibă pricepere și dragoste și răbdare, cu toți cei care vin la el ca la un părinte și medic și învățător și judecător. Din experiența marilor duhovnici și din modul lor de a gândi, adeseori ne folosim.

“Se povestește, că odată s-a dus la duhovnic, o femeie care nu se mai înțelegea cu soacra ei, de fapt nu s-a înțeles niciodată prea bine cu ea și,

lucrul acesta o chinuia foarte tare. După ce i-a ascultat necazul, părintele a vrut să-i pună la încercare credința și a întrebat-o:

-Ce fel de sfat vrei, unul lumesc sau unul duhovnicesc?

-Un sfat lumesc aș vrea părinte, un sfat pentru zilele noastre.

-Bine i-a spus părintele, dacă vrei un sfat lumesc, atunci pe soacră s-o ștergi din inimă, s-o uiți, să n-o mai lași să vină pe la voi, să nu-și mai vadă nepoții, iar voi să nu vă mai duceți la ea. În felul acesta o veți uita și veți scăpa definitiv de ea.

-Vai părinte, dar parcă mi-e milă de ea, îi răspunde femeia, e bolnavă

→n-a vrut s-o lase singură, pe pământ, pe maica Sa și i-a zis: *Femeie, iată fiul tău!* Adică a încredințat-o Sfântului Ioan Evanghelistul, să aibă grijă de ea. Vedeți cât de mult a iubit-o! era în dureri, dar n-a uitat-o. Și apoi i-a zis Sfântului Ioan: *Iată mama ta!* Ce a vrut oare să ne arate Iisus prin cuvintele acestea: *Femeie, iată fiul tău! Fiule, iată mama ta!* Adică n-a vrut să-și lase maica fără fiu pe pământ și n-a vrut nici pe Ioan să-l lase fără mamă pe pământ.

De aceea, iubite mame, Dumnezeu vă păzește pruncii, ca să nu vă lase fără ei pe pământ, cum n-a lăsat-o nici pe Maica Domnului fără fiu și nici pe Evanghelistul Ioan fără mamă. Vedeți câtă sensibilitate la Fiul lui Dumnezeu! cum a încercat să mângâie lacrimile mamei Sale și pe Evanghelistul Ioan! Am zis eu că este posibil ca Sfântul Evanghelistul Ioan, în momentul acela, să nu mai fi avut mama. E posibil ca maica lui să fi murit și atunci n-a vrut nici pe el să-l lase fără mamă, cât va mai trăi pe pământ. Așa că pe Maica Domnului a mângâiat-o prin Ioan Evanghelistul și pe Ioan Evanghelistul, care, probabil,

nu mai avea mama, l-a mângâiat să aibă mamă, i-a lăsat să aibă mamă, în locul maicii sale, pe maica Sa, Preasfânta Născătoare de Dumnezeu.

Iubiți frați și surori, așa au făcut și maicile noastre când au plecat din lumea aceasta. Știind că vom rămâne singuri, ne-a încredințat pe fiecare dintre noi Maicii Domnului. Și eu, și tu, în momentul plecării mamelor noastre de aici, ele i-au spus Maicii Domnului: *Eu de acuma plec, Maica Domnului ai grijă tu de fiul meu și de fiica mea!*

Toți care sunteți aici să fiți încredințați că părinții dumneavoastră, atunci când au plecat din lume, v-au încredințat Maicii Domnului. Cel ce crede în Dumnezeu să nu mai spună că a rămas orfan de părinți. Chiar dacă maicile noastre sunt acum sub glie și sub cruce, totuși avem o maică - Maica Domnului, pe care ne-a lăsat-o Hristos Dumnezeu să ne poarte de grijă.

L.C.: Tot ce ați spus până acum constituie un text plin de sfaturi și învățături, totuși, Înaltpreasfințite Părinte, vă rog să sintetizați cu niște îndemnuri finale în legătură cu Sfânta Cruce și icoana Răstignirii.

și bătrână, și se uită la nepoți ca la soare. Mai bine dați-mi un sfat duhovnicesc, că nu mă lasă inima să îi fac rău.

-Dar dacă îți dau, îl ții, întrebă părintele?

-Îl țin, părinte, așa să mă ajute Dumnezeu.

-Atunci, să te gândești la dumneai ca la mama ta, să-i citești în fiecare zi o catismă din Psaltire și, ca să-i dăruiești Dumnezeu gândul cel bun, să faci pentru ea câte metanii poți. Evită certurile și neînțelegerile cu ea, și dacă nu se poate, rabdă! Chiar de se va purta urât cu tine, tu să te porți frumos.

-Greu părinte, tare greu, îi răspunde femeia.

-Vezi tu, îi spune atunci părintele, dacă ți-am zis s-o ștergi din minte, mi-ai zis că ți-e milă de ea. Dacă ți-am dat sfatul cel bun, zici că e greu. Ar fi bine ca, atunci când vii să-mi ceri un sfat, să-L rogi pe Dumnezeu să mă lumineze ca să-ți dau sfatul cel bun, iar pe tine să te lumineze ca să-l ascuți.

Pr. GHEORGHE NICOLAE ȘINCAN

Îps. Ioan: În fiecare seară, Maica Domnului strânge într-un un coș toate rugăciunile și toate lacrimile dumneavoastră și le duce la Fiul său cel iubit, la Mântuitorul nostru Iisus Hristos.

M-am gândit la ce-ar zice, astăzi, Hristos dacă ar fi, lângă crucea Lui, o mamă și un fiu. Astăzi, ce i-ar spune mamei și ce i-ar spune fiului?

Fiului i-ar spune: *Fiule, nu-ți mai lovi mama cu palma peste obraz! Nu-ți mai bate mama!* Astăzi, multe mame sunt lovite peste obrazul lor sfânt de nebunia copiilor!

Ce i-ar zice Hristos, astăzi, unei mame?

I-ar zice: *Mamă, femeie, nu-ți mai ucide pruncii în pântece! Lasă-i să crească pe brațul tău!*

Aceste cuvinte cred că ni le-ar zice astăzi Hristos: *Fiule, nu-ți mai bate mama! Mamă, nu-ți mai ucide pruncii! Lasă-i să crească că au loc și pe pământ și le fac Eu și casă în Împărăția lui Dumnezeu!*

Mă adresez mamelor și le spun: *Iubite mame, îndemnați-vă fiicele să lase rodul pântecei să rodească și să vă bucurați de prunci și aici și în Împărăția Cerurilor!*

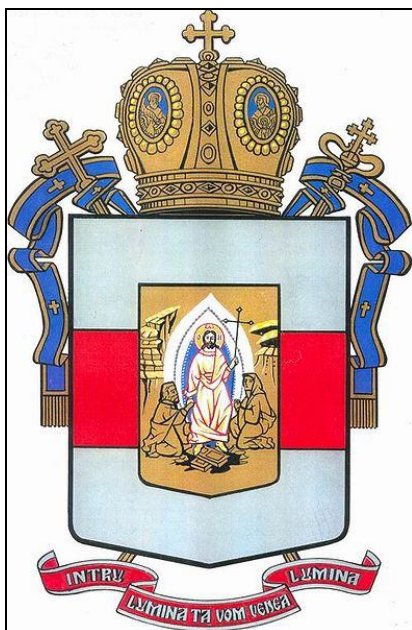
Mitropolia Ortodoxă Română a Basarabiei

Câteva considerații istorice – trecut, prezent și perspective – 25 de ani de la reactivarea...

(IV)

9. Lupta pentru succesiunea juridică

Realizând că dosarul Mitropoliei Basarabiei la CEDO urmează a fi pierdut de către Republica Moldova, Guvernul Tarlev, la 26 septembrie anul 2001, adoptă Hotărârea nr. 1008¹³ privind aprobarea modificării introduse în statutul Bisericii Ortodoxe din Moldova (Mitropolia Moldovei), conform căreia această Mitropolie a Patriarhiei Moscovei se autodeclară succesoare de drept a Episcopiei Chișinăului, Hotinului și a Mitropoliei Basarabiei¹⁴. În momentul în care s-ar fi deschis procedura de restituire a acestor bunuri de către Stat ar fi rezultat, în termenii acestei hotărâri de Guvern, că Mitropolia Basarabiei nu și-ar putea redobândi aceste proprietăți, întrucât ar fi succedată de structura locală a Patriarhiei Ruse de la Moscova, fapt ce constituie o violare flagrantă a drepturilor de proprietate ale Mitropoliei Basarabiei, crearea și deținătoarea legală a acestor bunuri până la confiscarea sau naționalizarea lor abuzivă. Hotărârea de Guvern contestată este un act de *dezmoștenire* a Mitropoliei Basarabiei și echivalează cu o *uzurpare a totalității drepturilor ei*, înainte ca Guvernul să admită Mitropolia Basarabiei în legalitate și să-i acorde protecția prevăzută de legi, la care era și este pe deplin îndreptățită¹⁵. Puternic contestată și atacată în justiție în fața Curții Supreme de Justiție, care a dat câștig de cauză reclamantului (Mitropolia Basarabiei), Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 1008 din 26 septembrie anul 2001 a fost anulată. Deoarece Curtea Supremă de Justiție a anulat, la 2 februarie anul 2004, Hotărârea nr. 1008 a Guvernului

Republicii Moldova din 26 septembrie anul 2001 prin care Mitropolia Moldovei a fost recunoscută succesoarea juridică a Mitropoliei Basarabiei, dar în același timp statuase ca Mitropolia Basarabiei ar putea fi doar succesoare istorică, canonică și spirituală a Mitropoliei Basarabiei de până la anul 1944, Mitropolia Basarabiei a inițiat în anul 2004 un nou dosar la CEDO pentru a demonstra ca în accepția legilor Republicii Moldova, a CEDO și a primului protocol din Convenția Europeană, ratificat de Republica Moldova, succesiunea istorică, canonică și spirituală înseamnă, de fapt, succesiunea de drept. Prin decizia Colegiului civil și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție din 31 martie anul 2004 se stabilea ca aprecierea referitoare la inexistența succesorilor de drept nu contravine legislației și este adecvată. Sentința a fost confirmată printr-o nouă hotărâre a aceleiași instanțe din 14 aprilie anul 2004, privind cererea de revizuire înaintată de Serviciul de Stat pentru Problemele Cultelor. În noiembrie anul 2004, Adunarea Generală a Mitropoliei Autonome a Basarabiei a încheiat procesul de reactivare a vechilor sale eparhii sufragane (început încă din anul 1992), având următoarele titulaturi: Arhiepiscopia Chișinăului, Episcopia de Bălți, Episcopia Basarabiei de Sud și Episcopia Ortodoxă a Dubăsarilor și a toată Transnistria (s-a ținut seama de configurația actuală a granițelor

Republicii Moldova). În anul 2006, Curtea Supremă de Justiție a Republicii Moldova a recunoscut Mitropolia Autonomă a Basarabiei, ca „succesoare spirituală, canonică și istorică a Mitropoliei Basarabiei care a funcționat până în anul 1944 inclusiv”, cu eparhiile ei componente: Arhiepiscopia Chișinăului (înregistrată juridic încă din decembrie anul 2004), Episcopia de Bălți, Episcopia Basarabiei de Sud și Episcopia Ortodoxă a Dubăsarilor și a toată Transnistria¹⁶. Această hotărâre a confirmat juridic un drept istoric și canonic al Mitropoliei Basarabiei. Prin urmare, în luna octombrie anul 2007, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, a luat act, cu binecuvântare, de această recunoaștere oficială a reactivării eparhiilor care au aparținut Mitropoliei Autonome a Basarabiei.

Atitudinea autorităților de la Chișinău față de Mitropolia Basarabiei a atras o mustrare din partea Consiliului Europei deoarece, potrivit Raportului Internațional cu privire la libertatea religioasă pentru anul 2005, Biserica Ortodoxă din Moldova (Mitropolia Moldovei) a fost favorizată în comparație cu alte grupări religioase¹⁷. Aceste constatări survin Raportului Internațional cu privire la Drepturile Omului din anul 2003, care făcea referire la libertatea religioasă din Moldova arătând că, deși a reușit să se înregistreze și să activeze în calitate de cult recunoscut de stat, reprezentanții Mitropoliei Basarabiei susțin că dreptul de proprietate este, în continuare, violat. În același sens, Raportul din anul 2005 menționa că Mitropolia Moldovei a avut de înfruntat doar mici dificultăți în redobândirea proprietăților sale – biserici, școli, spitale, orfelinate și proprietăți administrative, iar în cazul celor distruse Guvernul a oferit compensații alternative. În schimb, litiigiile de proprietate dintre Mitropolia Moldovei și Mitropolia Basarabiei nu au fost rezolvate. În plus, în cadrul ședinței Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei de la 8 februarie anul 2006, fiind discutată problema respectării de către Guvernul →

**Material documentar întocmit de
Dr. STELIAN GOMBOȘ**

¹³ Hotărâre privind aprobarea modificării introduse în Statutul Bisericii Ortodoxe din Moldova (Mitropolia Moldovei) nr. 1008 din 26 septembrie 2001, *Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 116-118* din 27 septembrie 2001.

¹⁴ <http://cubreacov.wordpress.com/2009/05/02/vlad-cubreacov-cazul-privind-sucesiunea-juridica-a-mitropoliei-basarabiei-1/>.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ http://www.patriarhia.ro/ro/relatii_externe/probas1.html

¹⁷ <http://www.usembassy.md/ro-IRF2004.htm>.

moldovean a deciziei CEDO din anul 2001 privind Mitropolia Basarabiei, s-a constatat că decizia nu a fost implementată pe deplin deși au trecut patru ani de la emitere. De asemenea, se constată necesitatea accelerării procesului legislativ în sensul adoptării unei noi legi privind cultele, lege care să fie în concordanță cu decizia CEDO. Cu toate că instanța a dat câștig de cauză Mitropoliei Basarabiei, recuperarea proprietăților ce au aparținut instituției religioase în perioada interbelică este împiedicată de faptul că nu s-a stabilit dacă există o legislație națională adaptată regulilor europene pentru revendicare, precum și dacă Mitropolia va trebui să se adreseze în acest sens instanțelor naționale imediat după adoptarea legislației de retrocedare a proprietăților înstrăinate ale cultelor sau instanței europene (până la adoptarea unei legislații naționale concordante). Atât în anul 2007 cât și în anii 2008 și 2009, oficialii Mitropoliei Basarabiei au făcut cunoscuta Curții Europene situația precară în care se află demersurile autorităților moldovene, privind respectarea drepturilor Mitropoliei Basarabiei. În procesul de recuperare a proprietăților cel mai dificil este să se facă proba dreptului de proprietate a Mitropoliei Basarabiei asupra diferitelor imobile și obiecte de cult din perioada interbelică, situație determinată de faptul că arhivele fostei Mitropolii, care cuprindeau actele și inventarele de bunuri ale instituției ecleziastice, fie au rămas în Basarabia ocupată de sovietici în anul 1940, fie, cele care au fost parțial transferate în România, la Craiova și Râmnicu Vâlcea, în anul 1944, au fost cedate Uniunii Sovietice, respectiv R.S.S. Moldovenești, în anul 1952.

RUGĂCIUNE

Din Înalturi, Doamne, cerne
Ploaia lacrimilor Tale
Peste sufletu-n cangrene,
Despuiat și plin de jale!

Iar speranța și dreptatea
Tragă-n jugul mântuirii,
Plugul cu fertilitatea,
Brazde-n solul pătimirii.

În ogor scaieți de ură.
Pasul Tău să-i nimicească!
Doamne, fă ca-n arătură
Gândul sfânt să încolțească!

DE PAȘTI

Mă culc pe stih în dangăt viu,
Pătul din versuri calde,
Pe dinăuntru, gol pustiu,
În piept, parcă, mă arde!

Se-aprinde cerul fumuriu
În turla de aramă,
Pe câmpuri, bulgărele viu
În raze se destramă.

Imnuri de slavă se-ntetesc
Sub bolta mântuirii,
Pocalul sfânt, arhieresc,
Cu trup al nemuririi!

Cu sângele înlăcrimat
Se-mpreună creștinii,
- Cuminecă-mă-n gând curat
Să-mi cânte heruvimii!

SE-AUDE CLOPOTUL

În dangăt viu, pe înserat,

În rostogol învăluit,
Din depărtări, apropiat
Se-aude cântecul umbrat.

În noapte, dinspre amurgit,
Din turlă, spre bătrânul gang,
Domol, recită prelungit
În versul lui de ding și dang.

În cimitirul înverzit
Se-aude salcia, șoptind
Cu morții care s-au trezit,
În umbra serii dănțuind.

Se-agită gânduri, chibzuind,
În lovituri de bumerang,
Se-abate vântul rățâcind
În murmurul domol de dang.

În pas schilod, câine pribeag,
Șchiopătând printre morminte,
Scurmă-n țarină, beteag –
Gânduri prinse-n oseminte.

UMBRA

Fidelă, umbra-mi în lumină,
Docilă, chiar ascultătoare,
Mereu supusă, mi se-nchină,
Pe zid, cu seara-nșelătoare.

Când stau pe mal se-aruncă-n lac,
Ca-ntr-o chemare din adâncuri,
La pas cu umbra în colac,
Stingheră, obosită-n runcuri.

În urletul tăcerii naște
Fantoma unui gând precar,
O umbră vie, care paște
În urma loitrei de la car.

În ritm cu seara străvezie
Mă-nghite umbra adormind,
Întoarsă-n mantia târzie,
Cu zorii-n iriși strălucind.

MOZAIC DE FLUTURI

Pe trepte albe-n viu păcat,
Fluturi dezbrăcați de vânt,
În lăstărișu' -ntunecat
Al literelor din cuvânt.

Fluturi îmbrăcați în ură,
Prinși în trupul fără leac,
Răsfirați în partitură –
Mozaic de cioburi, ... zac!

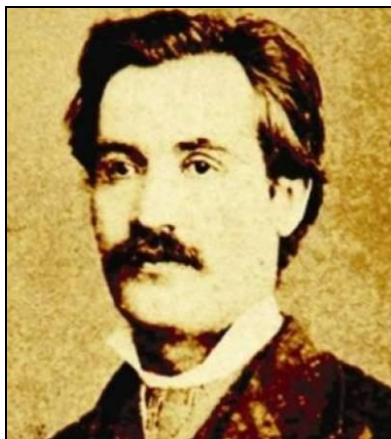
GHEORGHE MIZGAN

Mihai Eminescu, despre Praznicul Învierii lui Hristos

Patimile, moartea și Învierea Mântuitorului Hristos au fost înscrise în destinul pământesc al lui Iisus, din momentul în care Tatăl a hotărât trimiterea Lui pe pământ, în trup omenesc la fel cu al nostru, ca să ia asupra Lui păcatele noastre și să ne repună în demnitatea cea dintâi, de fii iubii ai lui Dumnezeu. Prin Înviere, Mântuitorul Iisus Hristos și-a dovedit dumnezeirea și a dovedit, în același timp, că Dumnezeu are stăpânire și putere asupra vieții și a morții. Învierea Sa ne-a fost oferită ca argument evident pentru propria noastră nemurire, căci dacă El, Dumnezeu întrupat și om ca fiecare din noi, a înviat, înseamnă că fiecare din noi va învia.

Vom analiza modul în care poetul fără de egal Mihai Eminescu, în opera sa, analizează aspecte referitoare la Învierea Mântuitorului Hristos. Poemul *Christ*, foarte înrudit cu poemul *Dumnezeu și Om*, este inspirat din pericopele evanghelice ale patimilor Domnului. Și aici, în poemul *Christ*, ușurința cu care oamenii, care, cu câteva zile înainte, îi făcuseră Fiului lui Dumnezeu o intrare triumfală în Ierusalim, ca unui rege, și-i cântaseră osanale, ca apoi să se lepede de El, să-L batjocorească, să-L palmuiască și să-L încununeze cu o coroană de spini ce-i sângerau fruntea, ca și lipsa de credință a celor din vremea sa, îi răscolesc poetului sentimente de mare nedumerire, de dureroasă mâhnire și de puternică indignare, făcându-l să condamne cu toată tăria nestatornicirea firii Omenești, — după cum ne încredințează versurile: *"Asta-i tot, Iisuse dulce — pus pe cruce pentru lume?/Asta-i tot frunte de rege — cu cununa cea de spini?/Ieri ai fost steaua de aur a-mpăraților creștini,/Azi în gura lor profană numai ești decit un nume.../O, zdrobită e coroana care secolii o mărîră,/Trebuie-n purpură și-aur Tu, Christoase, să te-mbraci,/Dacă vrei mulțimii grele să-i fi domn sau să îi plăci./Azi, numa-ntr-a artei lucruri, nu Te-adoră, ci Te-admiră"*.

Ca și în *Dumnezeu și Om*, și aici, în ultimele versuri, poetul evidențiază slăbirea sentimentului religios, uscăciunea inimii, concretizate prin nemai trăirea și nemai înțelegerea la înalta tensiune de odinioară a sentimentului religios în fața chipului dumnezeiesc din icoană, care nu mai este un mobil de adorare, o necesitate

sufletească, ci un simplu obiect de artă, ce încântă ochiul, dar nu mai mișcă inima.

Și tot pe firul vieții pământești a Mântuitorului, ca un pandant la nașterea Sa, este poezia *Învierea*, în care este redată emoția de altădată, când poetul era copil și participa cu *"dulcea lui mamă"* și cu ceilalți ai casei la biserica din Ipotești, la slujba de la miezul nopții de Paști. Având ca temă minunea învierii Domnului, adică triumful vieții asupra morții după patimile și moartea Sa, triumf marcat prin scularea Fiului lui Dumnezeu din mormântul în care fusese pus fără suflare, după răstignire pe crucea Golgotei, — în această poezie este surprinsă întreaga atmosferă de mister și de evlavie ortodoxă a slujbei învierii de la cumpăna nopții. Credincioșii într-un glas *"îngână cuvintele de miere / Închise în tartajul străvechii evanghelii"*; preotul, un *"moșneag cu barba de zăpadă"*, ținând în mână un *"muc"* de lumânare aprinsă, citește norodului despre dramatica luptă dintre moarte și viață, în care se chinuie Iisus: *"...Din cărțile cu file unse norodul îl învață/Că moartea e în luptă cu veșnica viață,/Că de trei zile-nvinge,cumplit muncindu-și prădat"*.

Învierea Domnului Iisus Hristos, ca evenimentul religios-bisericesc care a statornicit cea mai mare sărbătoare creștină, a făcut și obiectul unor foiletoane din ziarul *Timpu*, al cărui redactor era Poetul. Într-unul din acestea, vorbind de suferințele și învierea Fiului lui Dumnezeu, cu episoadele premergătoare, printre care recunoașterea nevinovăției lui Hristos confirmată prin spălarea mâinilor sau mai cu seamă prin dialogul despre adevăr dintre Pilat, care întreba și Iisus, care răspundea, --- Eminescu sublinia astfel semnificația acestei sărbători: *"Învierea Domnului trebuie să aducă renașterea vieții spre a nu rămâne creștinul în întunericul haotic în care rămăsese Faust al filosofului Goethe,*

care auzea solia, dar îi lipsea credința într-însa... Datina strămoșească a sfintei învieri are chemarea de a se bucura cei buni în «ziua învierii», când ne luminăm prin, sărbătoare și ne primim unul pe altul și zicem «frați» celor ce ne urăsc pre noi și iertăm pe toți pentru înviere și strigăm cu toții: Christos a înviat!".

Într-un alt foileton intitulat *Învierea*, publicat mai târziu, într-un context de idei pe tema marelui praznic creștin, Eminescu vorbește despre vechimea, superioritatea și rolul istoric și social-educativ al Evangheliei (cartea unde se relatează evenimentul-minune) în termeni foarte elogiosi: *"Iată, două mii de ani aproape de când ea (Evanghelia, n.n.) a ridicat popoare din întuneric, le-a constituit pe principiul iubirii aproapei; de două mii de ani biografia Fiului lui Dumnezeu e cartea după care se crește omenirea, învățăturile lui Budha, viața lui Socrate și principiile stoicilor, cărarea spre virtute a lui Lao-tse, deși asemănătoare cu învățăturile creștinismului, n-au avut atâta influență, n-au ridicat atâta pe om ca evanghelia, această simplă și populară biografie a blândului Nazarinean, a cărui inimă a fost străpunsă de cele mai mari dureri morale și fizice, și nu pentru el, ci pentru binele și mântuirea altora"*. Cu alt prilej, pornind de la un text din Evanghelia lui Ioan, Eminescu scrie o scurtă meditație intitulată *Lumină din lumină*, având ca temă dumnezeirea și eternitatea Logosului.

În postuma *Apari să dai lumină*, suferințele sale îi aduc Poetului în minte imaginea *"durerilor lui Christ"* răstignit *"pe cele două brațe întinse a sfintei cruci"*. Într-un medalion-manuscris (publicat de G. Călinescu sub titlul *Moș Iosif*), Eminescu, prin gura eroului său, vorbește despre *"atotputernicia lui Dumnezeu"* și face aprecieri asupra Bibliei, pe care o socotește centrul în jurul căruia gravitau *"miile de cunoștințe"* ce le avea în capul său de *"polistihuitor"* Moș Iosif, pentru care *"Biblia era simbolul întregii maniere de a privi lumea"*.

Iată așadar, câteva lucruri extrem de interesante referitoare la modul în care Mihai Eminescu se apleacă în opera sa asupra patimilor, suferințelor lui Iisus și mai ales asupra minunii celei mari a Învierii din morți a Mântuitorului. Prin Mihai Eminescu, poezia românească a urcat pe cele mai înalte culmi. Genialitatea și talentul artistic deosebit l-au așezat pe un loc demn, în rândul celor mai mari poeți.

FLORIN BENGAN

PSALM ÎN DOI ȘI-O SOACRĂ-N PLUS

Eu nu-nțeleg Iubire, grădina mea și plaur,
Cum peste silogisme plutești ca o nălucă.
Metal întorc vocalei, de duhul lui de aur,
Prin alchimii de cântec, aminte să-și aducă,

Dar sceptorul îl vrea mintea, că-algebrei e despină,
Că totul se măsoară cu kilul și calupul,
Că-ar prinde-n ecuații chiar zvonul din lumină,
Mașinării de glande isprăvnicindu-mi trupul.

Stupar de constelații nu-i dragostea, ci-un număr,
Că luminândei zborul i-l socotești pe dește.
Eu una știu, iubire, când păru-l lași pe umăr,
Chiar Dumnezeu fereastra deschide și privește.

L-atâta bucurie, ce n-o poți strânge-n lacră,
De-i nuntă, ce contează că mintea-ți va fi soacră?

PSALMUL CU PILDA CARCASEI

De n-am să fiu acasă, cheița e sub scară,
Parola este magul, caratelor portiță...
Fum alb, descânt de ape, Te-nchipui din peniță,
Ca jertfa de cântare din rourări de seară.

Ne căutăm de-a rândul, unul spre altul, drum pe
Întârziere nouă, că vechi încă-i neștiul.
Cum dor pelinul strunii, arcușul și târziul,
Care-n șotron se joacă la colț de pietre scumpe.

Tu nu poți fără mine, că firul firii-nfiră,
Fiorul spre ființă fiind De-o-ființa.
De nu mi-ai fi minune la ce folos credința?
Nu dragostea, lumina și-o-mbracă în porfiră?

Că fără Ea, lăuntric, nu-s inimii acasă,

Purtând ca prin muzee trufașa mea carcasă.

PSALM LA UȘA FOIȘORULUI

Te-am judecat prea aspru, cu sfatu-mi schiop, nemernic,
Vrând marea-Ți în gropiță s-o mut cât mai în pripă.
De obicei țepușa e-n talpă, nu-n aripă.
Cum numa-n risipire m-aduni ca vistiernic?

Pe harta mea e prundul cu fără-ntors acas', pe
Acolo unde hoituri din creier mi se aruncă,
Și totuși, tot pe-acolo e răsărit de luncă,
Finici de țară, sălcii, regal Te-aveau ca oaspe

Copiii mahalalei, și Tu cu măgărușa!
Prin colb, zdreliți la dește, desculți cum e lumina...
Am cucerit Cetatea, Tu Te-ai retras cu Cina
Și noaptea până astăzi păzește minții ușa.

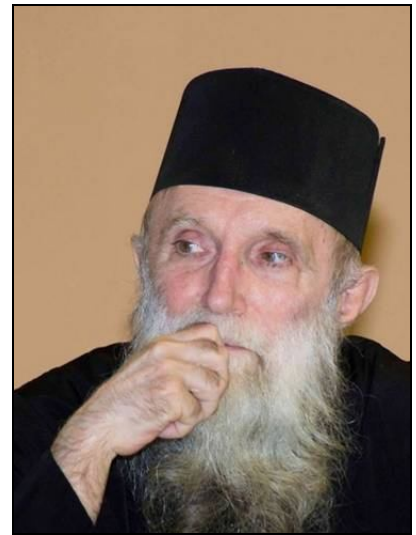
De ce n-o spargi, să sară clempușuri, ivâr, broaște,
Trufașa, ca pe-un Rege, plângând Te-ar recunoaște!

PSALM CU RUMI ÎN GRĂDINĂ

Ca vinul ni-i sărutul, când ascultăm pe Rumi,
Când struna de iubire îngaimă ne-nțelesul,
Că vorbele-s făcute să șugui cu-nțelesul.
Nu-ți amintești de mine de lanceputul lumii?

Omar Khayyam, tot tânăr, ne toarnă din chitară,
Flămânelor sahare înfometând simunul.
Îndrăgostite trupuri, ulcior sunt astăzi, unul,
Dar mustul și mai tare înțepă-n gust a seară!

Iubești? Ce mai contează trecutul, viitorul!
Nu-n toate e prezentul - ce-ai fost, vei fi Iubirii?
Precum e veșnicia chip al dumnezeirii,
Subțire duh ce-ntrupă, unul din altul, dorul.

Când până-n cer sunt cântec, taci, cuget rău și acru:
Iubesc, chiar însuși iadul îl văd frumos și sacru!

PSALM DE ÎNCHIPUIRE A TRANDAFIRULUI

Nu litera, ci rana dă-n duh izvod de mugur,
Altfel, ce rost în stemă, rubin vrăjindu-și firul?
De n-auzi profeția ce-o-nspină trandafirul,
Cum grai vei da Iubirii, zdrobită ca un strugur?

Că inima nu-ți spune, zbătând prin țepi bătaia,
Cum mama dibuiește mireasma care doare,
Că ea-i dumnezeirii cu lutul născătoare,
Ființei dând din lacrimi sămânța de văpaie.

Cui creangă nelumească întruchipași coroana?
Mai sus ca serafimii, doar trandafirul-ți zboară,
Petalic în aripă, brumi negustând din seară;
Rotund vârtej Luminii, doar tu îl știi și rana.

Lărgindu-mi țintirimul cu spinii și hotarul,
N-a fost normal, Iubirii, să cred că-i Grădinarul?

DUMITRU ICHIM
Kitchener, Ontario

Dosar "România -100"

JURNAL BASARABEAN

Joi, 12 octombrie 2000.

Plecăm spre Chișinău o formație de „culturnici” mureșeni: prof. Dimitrie Poptâmaș, directorul Bibliotecii județene Mureș; prof. Cornel Moraru, scriitor, redactor-șef la revista „Vatra”; Nicolae Băciut, scriitor, redactor la TVR., și eu. Din Iași echipa s-a completat cu prof. Nicolae Busuioc, directorul Bibliotecii Județene „Gheorghe Asachi”. Am ajuns la Chișinău seara, pe la ora 21, și am tras direct la Biblioteca „Târgu-Mureș” de pe B-dul Moscova nr.8, ca să descărcăm bagajele, adică pachetele cu cărți din portbagajul Daciei.

Am pășit cu mari emoții pragul bibliotecii, amplasată la parterul unui impunător bloc, gândindu-mă că o fi o încăpere cu câteva rafturi de cărți vechi, care nu putea depăși o modestă bibliotecă comunală de pe la noi. Însă, după ce am depășit antreul, ceea ce am văzut m-a năucit pur și simplu. Fiindcă era ceva ce nu-mi puteam închipui : un spațiu imens, inundat de lumini, de cărți și de flori !

Biblioteca „Târgu-Mureș”, înființată în 1996, prin strădania lui Dimitrie Poptâmaș, fostul meu coleg de la Școala Pedagogică Română din Reghin, dat afară însă în anul II, fiindcă tatăl său era preot greco-catolic, numără acum peste 20.000 de volume, cărora li se adaugă o bogată colecție de publicații din România și Republica Moldova. Cu alte cuvinte, Biblioteca „Târgu-Mureș” este un fel de „pui” al Bibliotecii Județene Mureș, care crește frunos aici, la Chișinău, pe unul dintre marile sale bulevarde, din Sectorul Râșcani, prin grija și strădania deosebită a doamnei Claudia Satravca, a cărui spirit organizatoric și-a pus amprenta peste toate. După descărcarea pachetelor cu cărți, ne-am grăbit spre Hotelul Turist, aflat undeva în zona centrală a orașului, unde suntem cazați pe toată perioada șederii noastre aici.

A doua zi, **vineri, 13 octombrie**, mergem în Parcul Național, unde, pe Aleea Clasicilor, la bustul lui Mihai Eminescu, are loc tradiționalul recital de poezie, organizat cu ocazia sărbătorii Hramului Chișinăului. Am plecat apoi de unul singur la Muzeul Național de Istorie, unde m-am întâlnit cu frații Vasile și Alexandru Zagaievschi. Vasile lucrează la

Ministerul Culturii, Alexandru – Sașa – la muzeu. În biroul său, l-am sărbătorit pe Vasile, cu ocazia împlinirii vârstei de 65 de ani, cu flori și palincă de Săcal!

La ora 13, împreună cu Vasile, plecăm pe str. George Coșbuc, unde se dezvelește o placă comemorativă în cinstea poetului Liviu Damian (1935-1986), pe peretele blocului în care poetul și-a petrecut ultimii ani din viață. Aici, întâlnire neașteptată, dar deosebit de plăcută, cu poetul Grigore Vieru, pe care-l știam venit în România. S-a întors în Basarabia anume pentru acest eveniment, fiind prieten apropiat cu Liviu Damian. Ne-am bucurat amândoi de reîntâlnirea aceasta neașteptată. I-am dat câteva informații despre noi și adresa unde eram cazați, cu promisiunea că ne va căuta negreșit.

La 15,30, la Biblioteca „Târgu-Mureș” participăm la manifestările dedicate zilelor bibliotecii, care au început cu lansări și prezentări de cărți. Cartea mea de reportaje și interviuri „*Omeni și locuri din Călimani*” a fost prezentată de Dimitrie Poptâmaș. Am prezentat apoi și volumul lui Elie Cristea „*Mihai Eminescu – viața și opera*”, ediția a 2-a, pe care am îngrijit-o.

Seara, cină veselă la hotel, unde ne-a căutat Alecu Mocanu, aducând o bărdacă cu vin negru, moldovenesc, cu care ne tot „chinuim” de când suntem la Chișinău.

14 octombrie, sâmbătă – hramul Chișinăului: participăm la slujba religioasă de la Catedrala centrală, la depunerea de coroane de la statuia lui Ștefan cel Mare și Sfânt și la toate celelalte manifestări artistice de pe bulevardul central al orașului, cu același nume (Ștefan cel Mare și Sfânt) și la recepțiile oferite de oficialitățile din Chișinău, respectiv de Primăria orașului.

În ziua de **duminică, 15 octombrie**, e iarmaroc mare în

sectorul Râșcani. Ne-am propus să mergem și noi, fiindcă eram de fapt invitații acestui sector. Nu ne-am gândit însă că vom avea un însoțitor atât de ilustru. Dimineața, la micul dejun, prin ușa deschisă a restaurantului, deodată am auzit vocea inconfundabilă a poetului Grigore Vieru, care întreba de noi. A stat apoi cu noi, a băut cu mare plăcere o palincă de Ardeal, iar apoi ne-a avertizat:

- Astăzi sunteți ai mei!... Ne-a condus prin iarmaroc, să vedem fel de fel de produse ale meșterilor populari și să gustăm din produsele apetisante ale bucătăriei populare din Basarabia, dar și din vinurile ei renumite. Ca să ne mai odihnim picioarele, am poposit apoi la o plăcintărie. Doamne, ce plăcinte! Se topeau în gură! Finalul zilei s-a petrecut pe terasa unui local, sub umbrelele ce ne apărau de razele nemiloase ale soarelui, de parcă era luna lui cuptor, nu brumărelul!

Petrecând o zi întreagă în compania marelui poet, desigur că nu am scăpat ocazia, atât eu, cât și Nicolae Băciut, de a-l provoca la o discuție despre problemele actuale care frământă pe românii de peste Prut, dar și pe cei din Țară, având reportofoanele deschise. Așa s-a născut interviul intitulat „*O zi cu Grigore Vieru*”, publicat în volumul „*Basarabia iarăși și iarăși...*” (Editura APP București, 2003). Transcriu din acesta doar răspunsul Poetului la întrebarea mea legată la evenimentul petrecut în urmă de cinci ani, la Toplița : „*Mi s-au umezit ochii și mi s-a înmuia sufletul atunci când mi-ai adus la cunoștință că Toplița m-a onorat cu titlul de Cetățean de Onoare al orașului. A fost prima dată când deveneam Cetățean de Onoare al unui oraș din România ! Și de atunci cred că prin Toplița am devenit Cetățean de Onoare al țării mele, România, pe care atât de mult o iubesc și cu dorul căreia mă voi duce în mormânt ?*” !

ILIE ȘANDRU

**PENTRU UN STUDIU ANTROPOLOGIC
AL MESCHINULUI
ÎN LITERATURA POPULARĂ
(II)**

2. Complexul de inferioritate, studii de antropologie atitudinală în balada populară "Toma Alimoș"

În studiul comportamentului omului frustrat sunt vizibile stările de fapt ale acestuia care îi definesc comportamentul meschin, văzut ca o persoană căzută în suferința complexului de inferioritate. Scena în care Manea apare ca personaj al baladei începe cu un șir de metafore, reprezentative am putea spune urmărilor, în imaginea unei acțiuni fantastice, descris fiind ca: "Stăpânul Moșiilor/ Și domnul Câmpiilor". Despre acesta, până la urmă, aflăm din prezentarea creatorului popular că Manea are mai mult o manifestare furioasă față de **Scena înjunghierii lui Manea de Haiducul Toma** Toma, poate nu atât pentru faptul că i-a călcat proprietatea, cât pentru acela că Toma avea un aspect fizic plăcut și un cu totul alt moral, comparativ cu cel al adversarului lui, scoțând în evidență, prin contrast, imaginea stăpânului: "Manea, slutul/ Și urâtul;/ Manea, grosul/ Și-arăgosul...", decât ca pe un păgubit ce dorea lămuriri asupra călcării teritoriului proprietății lui sau a unui viteaz care căuta lupta dreaptă. Comparând modul de a dialoga a celor două personaje ale baladei, asupra căreia am dorit să o supunem studiului nostru, am observat că, din punctul de vedere lingvistic, studiile evidențiază o diferență între nivelurile de structură de *profunzime* și de *suprafață* ale limbajului. Din dialogul expus, reiese conflictul și, incontestabil, urmările care nu aveau să se încheie cu un rezultat favorabil lui Toma. Haiducul era cavalerul codrilor, rebelul cu dorințe nestăpânite, milostiv față de nevoiași pentru că el era unul dintre cei care își lăsase trebuințele casei și familia, ca o răzbunare față de sărăcia și asuprirea celor îmbogățiți și care îl mânau spre fapte rânduite în căutarea așa-zisei dreptăți. Conceptul de dreptate a stăruit mereu ca un lait motiv al răzbunării, a decongestionării tumultului interior, a răsuflării prin nevoia de a doborî pe cel pentru care

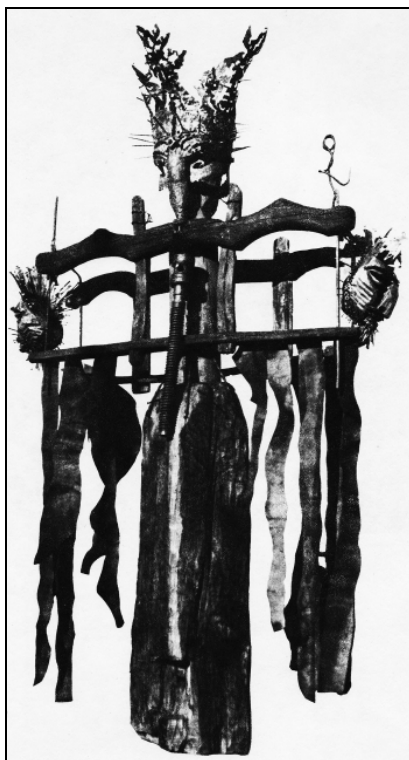
era plănuită dureroasa coborâre din statutul de om privilegiat, bogat și cu puteri juridice, în om vătămat. Cel pățimit strângea în sufletul lui amarul și căuta amnarul care să îi dea posibilitatea aprinderii scânteii, lumina care îi sporea căutarea dreptății. Toma era un reprezentant al haiducilor codrilor valahi, un nemulțumit al stărilor de fapt și un cugetător. Nu era un religios habotnic, exista Dumnezeu atât pentru el și pentru cei nevoiași, cât și pentru cei avuți, bogătașii, dar tot așa de bine se îndepărta de legea lui Dumnezeu, atunci când prăda sau când ucidea. Își făcea crucea pe care o considera simbolul luptei împotriva răului, se ruga și căuta, când avea ocazia să se spovedească, duhovnicul, pentru că era conștient că mai devreme sau mai târziu era pedepsit pentru tot ceea ce făcea împotriva cerinței rugăciunii regale. Totuși, în multe dintre acțiunile pe care haiducul le făcea, asumându-și calitatea de legiuitor, faptele lui erau condamnabile: în primul rând, dacă analizăm poezia populară "Toma Alimoș", nimeni nu îl însărcinase pe Toma să producă pagubele voite bogatului Manea, chiar dacă acesta înfăptuise nelegiuiri împotriva celor neajutorați și lipsiți de apărare, țărani

**Marcel Chirnoagă, Zeul cel bun, —
din ciclul „Sperietori” acvaforte și
sudură, 1968**

asupriți și sărăciți după voia lui. Este foarte adevărat, și aceasta nu s-a schimbat cu nimic nici acum, în cel de-al douăzecișiuimilea mileniu în care doar putem crede că legea ne-ar putea apăra. Trebuie să știm că trăim într-o lume în care pionii, adică cei care își văd de treaba puținței de a trăi, cei care prin luciditatea culturii și a minții luminate sunt jucați de nebunii profani, lipsiți de scrupule, comandați de cei puternici, fără moralitate, în șah îi numim rege și regină, sfârșesc prin epuizare. Niciunul dintre cele două personaje ale baladei, Toma și Manea, nu au o moralitate adecvată statutului de om civilizată. Amândoi sunt exponenți ai profanului însă îi putem departaja prin atitudinea de care dau dovadă când este vorba de justificare asupra faptelor comise. Faptele pot fi stări ale unor acțiuni atât pozitive, cât și negative. Dar și cele pozitive devin uneori îndoielnice de modul cum au fost realizate ca planuri conexe sau tangențiale direct implicate. Dacă Toma nu încălca voit legea proprietății, Manea nu ar fi avut motiv să se răzbune în modul în care puțința meschină, stăpânită de complexul de inferioritate și de lașitatea caracteristică celor frustrați, a făcut-o și pentru a-i arăta lui Toma că el, Manea, este "Stăpânul/ Moșiilor/ Și domnul/ Câmpiilor", iar Toma un "Haiduc din țara de jos", →

ȘTEFAN LUCIAN MUREȘANU

**Marcel Chirnoagă, Sperietoare,
lemn și metal, 1970**

care a rămas doar un nevoiaș. Dacă analizăm, din punctul de vedere al faptului psihologic, realitatea analizei ne conduce la a afirma că și Toma avea frustrările sale însă nu stăpânite de complexul de inferioritate, deoarece construcția lui fizică: "Nalt de stat/ Mare la sfat/ Și viteaz cum n-a mai stat" îl avantaja și îl pune într-un drept al curajului pe care "Manea, slutul/ Și urâtul;/ Manea, grosul/ Și-arțăgosul" nu îl avea. Admirația poetului popular, implicată în caracterizarea haiducului Toma, este un fapt vizibil, apreciere față de ceea ce înfăptuia viteazul haiduc spre binele celor sărăciții și fără puterea de a se apăra în fața nelegiuirilor celor bogați. În toate creațiile literare medievale, eroul popular era un simbol al dreptății țaranului oropsit. Țaranul era nevoiașul lipsit de cultură, educație, drepturi sociale. Nu că în zilele mileniului nostru ar fi altfel, deosebirea este că mai există unele asociații, neaservite unor puteri oculte, care mai apără, potrivit legilor moderne ale drepturilor omului, interesele celor mulți și năpăstuiți, poate chiar manipulați ar fi mai bine spus. Mijloacele de manipulare sunt acum atât de sofisticate, încât lumea multă a pseudointelectualității cade ușor în plasa distrugătoare a manevrelor sociale și politice ale grupurilor care își urmăresc propriile interese, nicidecum trebuințele comunității. Conceptul de *comunitate* definește o cu totul altă formă de manifestare din partea celor care își solicită dreptul de autoritate socială, cel mai bine este formalizat de eroul basmului popular pozitiv, care îndeplinește, în totalitate, trăsăturile celui care sesacrifică cu luciditate, inteligență și înțelepciune planului binelui universal. Eroul salvator al basmului popular are doar conștiința binelui comunității, persoana lui îl interesează într-o măsură foarte mică, atât cât să poată lupta să învingă răul, acel rău care dăunează semenilor lui. Pentru el, toți membri comunității sunt semenii ai lui, indiferent de poziția socială pe care o au în societate. Basmele populare au avut această lansare creativă de a pune în evidență trăsăturile omului înzestrat cu cunoașterea legilor nescrise ale judecății drepte a răului pornit împotriva semenilor, conștientizând statutul de om al celui care respecta tradițiile comunității și a drepturilor

acestora față de avuția materială și spirituală a acesteia.

Și pentru a încerca să lămurim starea de fapt a meschinului Manea, din balada populară „Toma Alimoș” nu ar trebui decât să subliniem comportamentul acestuia după înjunghierea fățișă a haiducului Toma, care îl poftise să închine cu el plosca cu vin: "Pân-atunci măi fârtate,/ Dă-ți mânia la o parte/ Și bea ici pe jumătate" (...) "Toma, pân să isprăvească/ Îi dă plosca haiducească,/ Pe jumătate s-o golească/ Mânia să-și potolească/ Ca ș-un frate să vorbească". Scena continuă, în descrierea plastică a talentatului creator popular, care spune: "Manea stânga/ Și-ntindea/ Să ia plosca/ Și să bea,/ Iar cu dreapta/ Ce-mi făcea?/ Paloș mic că răsucea,/ Pântecele/ I-atingea,/ Mațele/ I le vârsa" după care, acum i se poate vedea și urmări lașitatea, lipsa de răspundere în fața morții unui semen și, totodată, să înțelegem că pentru mulți dintre indivizii lumii crima a constituit și constituie acțiunea nelegiuită care le-a încetat pentru un timp mânia, frustrările, pentru că viața lui era clipa morții: "Și pe cal încăleca/ Și fugea, nene, fugea;/ Vitejia/ Cu fuga!". În antiteză, cele două cuvinte: „vitejia” și „fuga” constituie un fapt ironic la caracteristica complexului de inferioritate, dând o formă de sfidare comportamentului subiectului Manea și, anume, aceea a groazei, a fricii, o teamă născută în subconștient. Indivizi grupați caracterului lui Manea sunt în acord cu astfel de procedee lașe, este o căutare de metode care iau de multe ori pe nepregătite pe cei care

Marcel Chirnoagă, Lupii (din ciclul „Morții inevitabili), – acvaforte și acvatinta, 1977

își cunosc și își cântăresc priceperea vitejiei cu multă chibzuință pentru a pune rezistență adversarului. Manea este un meschin, un produs al tuturor celor care au moștenit puterea fără să fi luptat pentru ea, un malițios, un progen degradat și incompetent. Moartea a fost cea care a pus capăt lașității bogatului Manea, un sfârșit tot atât de dureros precum l-a gândit și pus în aplicare față de haiducul Toma. În scena în care poetul popular ne prezintă pedepsirea lui Manea, iese la iveală tăria de caracter a craiului codrilor, haiducul, își dovedește, cu ultimele puteri, vitejia, tăria de a porni în galop pentru a se răzbuna, dorința de a-l face pe Manea să înțeleagă că toată răutatea și lăcomia lui își vor avea sfârșitul în momentul în care Toma, grav rănit, îl va ajunge din urmă. Încă din fuga calului amenințările haiducului sunt marcă a pedepsei de care bogatul nu avea cum să scape: "Ia mai stai ca să-ți vorbesc/ Pagubele să-ți plătesc,/ Pagubele/ Cu tăiușul/ Faptele/ Cu ascuțișul!". Sfârșitul meschinului Manea este tragic. Dintr-o singură lovitură, cu lama ascuțită a seurei, capul acestuia, element covârșitor al tuturor uneltirilor și mârșăviilor făcute, se desprinde de trup: "Capu-n pulbere-i cădea,/ Iar cu trupu sus pe șes,/ Calu-n lume se ducea." Din bătrâni se spune că trupul unor astfel de oameni se întoarce în pământul în care vietățile ascunse ale întunericului îl vor devora, iar sufletul lui va cădea în abisul întunericului fără de sfârșit unde pedeapsa veșnică îi va fi chin groaznic pentru toate fărădelegile făcute în timpul vieții.

Marcel Chirnoagă, Fuga – acvaforte și acvatinta, 1979

ARMOARUL CU POEME

Numai cuvintele zburau între noi
înainte și înapoi

Nichita Stănescu –
Poveste sentimentală

O POVESTE NEȘTIUTĂ

Povestea
cu un imprezibil sfârșit
începe cât se poate de simplu
într-o zi de septembrie

Semnul cifrelor/ adunate:
simbol de infinit

Ce este fericirea?, m-ai întreat
Ce părere ai despre postmodernism?
ai adăugat

Nu prea găseam legătura.
Ne-am contrazis preț de două ore
- Cât ține drumul din orașul în care
(atunci am aflat) bunicul grec o furase
pe fata vecinului –

Nu mi-ai spus dacă ea era româncă
nici eu nu te-am mai întreat

Mai importantă în conversație:
deosebirea dintre modern și
postmodern
chiar și deosebirea dintre șaizeciști și
nouăzeciști
optzeciști – mult prea discutați –
i-am trecut deoparte

Mașina lăsa în urmă sat după sat
case din alt secol
un fost conac
ca o doamnă cu haină de blană roasă
de molii
Trecea în goană pe lângă palate cu
turnulețe
scliffeau acoperișurile ca niște oglinzi
(tocmai ieșise soarele)

mi-a trecut prin minte o întrebare:
*care e distanța de la postmodernism
la kitsch?*

N-am întreat
Am dezbătut pe mai departe alte
teorii

Ne îndepărtam tot mai mult de gândul
nerostit
Ți-am recitat două versuri
(nu știi de ce mi le-am amintit)
Ne privim tăcuți luminați de-un mac
*Te cunosc de-o zi, te iubesc de-un
veac...*

Am uitat curând de teoriile literare
de modernism, de postmodernism

Am început
cu avânt
să recităm din clasici

*Te asigur:
Aceasta nu este ultima scrisoare
pentru tine,
corespondența noastră continuă,
cu toate că nu mai ai nici o adresă.
Există încă
dulapul de poezii cu picioarele de
grifon
și aripi de balaur*

Gabriela Melinescu –
Dulapurile de poezii

ÎȚI SCRIU ...

Îți scriu, îți scriu mereu scrisori –
în gând.

De câte ori vreau să le aștern pe hârtie
cuvintele se amestecă
se despart de mister
dezvăluie taina

În mintea mea
au altă ordine, alt rând în importanță
– *încrederea* vine înaintea tuturor
urmează *cutezanța*
apoi
... toate celelate sentimente ...
Tu, Poet al depărtărilor,
le cunoști

Scrisorile din gând
sunt în versuri
rostogolesc rime și metafore
romantice

Din când în când îți mai scriu un
sonet
chiar și o odă
păstrez astfel ora astrală
a întâlnirii

Te asigur:
Niciodată nu mă voi opri
să-ți scriu scrisori
în gând

Știu că tu poți să le citești

Știi
că numai tu poți depozita în casa ta

*toate dulapurile de poezii/
cu poezii
nescrise vreodată
dar totdeauna visate ...*

*Vesele hârtiile acestea răvășite
Cu o poezie în doze homeopatice*
Gheorghe Grigurcu – Atelier

ATELIER DE CUVINTE

... și mai era un far pe hârtie
ca o lanternă cu ochi de ciclop
... mai era și o barcă
în care se legăna destinul
dintr-o parte/
în alta
gata-gata să se răstoarne
să ducă pe ape
toată încărcătura
nu prea grea
atât cât încapă într-o viață de
pământean

Farul mătura cu privirea
întinsul de apă
lumina vasul cu nepăsare

Cârmaciul îi oprea legănarea
studia atent
cantitatea de metaforă în poezie
o trăgea apoi cu creionul
ușor
la țărnel generos de hârtie

*De-aș avea timp să vă
povestesc pe îndelete*
Ana Blandiana – De-aș avea timp

TIMP DE-AȘ AVEA ...

... numai că tocmai asta îmi lipsește
...

Altfel, sunt bogat:
Pomii toți au încă frunze
– multe sunt arămii, ce-i drept –
am multe vise
și nenumărate așteptări

Și așa ...
*de-aș avea timp să vă povestesc pe
îndelete*
v-aș invita pe toți în grădina cu iluzii
în Țara Miracolelor
și v-aș dezvălui taina

Aș uita de iarnă/
de zilele prea scurte/ prea puține ...
de capăt ...

Mi-aș amintit numai de înțelegerea
noastră:
să ne așteptăm în ziua promisă!

MIHAELA ALBU

MIHAIL DIACONESCU

TENDINȚA SPIRITUALĂ ÎN CULTURA ROMÂNĂ DE AZI (V)

- Sunt de acord cu D-Voastră când spuneți că poezia lui Nicolae Băciuț este profund originală, că ea ilustrează o clară direcție religioasă, filosofică, morală și patriotică în literatura română și europeană, fără însă ca ea să semene compozițional și stilistic cu alte creații pe teme asemănătoare. Într-adevăr, Nicolae Băciuț este un poet profund original.

Ca să putem vorbi însă de o tendință literară cuprinzătoare în evoluția unei culturi, este necesar ca ea să fie ilustrată de mai multe personalități creatoare, orientate și susținute de valori și intenții asemănătoare sau chiar identice. Vă rog să vă referiți și la alți scriitori animați de preocupări spirituale!

- Vă propun să ne gândim împreună la poezia lui Ioan Alexandru. Nicolae Băciuț l-a elogiât de multe ori și în variate moduri. Îi cunoaște pe dinafară versurile pe care le recită la întâlnirile lui cu publicul. În *Vatra Veche* Nicolae Băciuț a publicat eseuri, articole și studii despre „Poetul imnelor”. Și eu l-am elogiât pe Ioan Alexandru într-un amplu eseu, pe care l-am publicat înainte de 1989 în revista *Luceafărul*.

Putem constata faptul că tot ce este mai profund, mai expresiv, mai original și mai înălțător în opera lui Ioan Alexandru stă sub semnul binefăcător al nemuritoarelor valori creștine. El ilustrează în mod strălucit tendința spiritualistă în arta, în literatura și în cultura epocii noastre.

Deosebit de important este faptul că în imnele sale, Ioan Alexandru îi elogiază liric pe Sfinții noștri știuți și neștiuți, pe marii domnitori ai românilor, pe învățații care au contribuit la realizarea conștiinței de sine a neamului, pe locuitorii satelor și ai orașelor care Îl trăiesc pe Hristos, pe toți cei ce viețuiesc după datini imemorabile, credințe și norme străvechi în Țara Maicii Domnului.

Nu este întâmplător faptul că specia (instituția, forma) lirică preferată de Ioan Alexandru este imnul.

În imn rostirea poetului e solemnă și gravă, directă totdeauna, patetică uneori. Evenimentele și personalitățile excepționale, devenite simboluri sau repere civice, morale, patriotice și spirituale sunt evocate în imnuri, în tonuri izvorâte dintr-o profundă emoție

Imnul poate exprima și o stare de bucurie, de exaltare uneori. Ca formă literară, imnul este cel mai apropiat de esența categoriei estetice a liricului, de impulsul creatorului artist de a spune direct, emoționant, expresiv, fără rețineri cea ce îi frământă sufletul.

Tocmai de aceea creații imnice găsim în toate literaturile lumii și în toate epocile, la toți marii poeți.

Imnuri către zeita Iștar sau către zeul soare Samaș găsim pe tăblițele cu litere cuneiforme în cultura babiloniană. Imnurile dedicate zeului Apollo sunt numeroase în literatura antică greacă. Astfel de imnuri au fost descoperite de arheologi și în inscripțiile antice de pe teritoriul dintre Dunăre și mare (Dacia Pontică, Scythia Minor, Dobrogea românească de azi). Alte imnuri sunt închinare zeului Dionysius. Ele sunt cunoscute sub numele de ditirambi.

Li se adaugă imnurile cu conținut pasional, erotic, scrise de poetesa Sapho, ca și acelea cu caracter filosofic compuse de neoplatonicul Proclus, considerat în epoca sa un mare înțelept.

De o excepțională valoare artistică sunt imnele lui Pindar, pe care Ioan Alexandru l-a iubit mult și pe care l-a elogiât din perspectiva unor criterii estetice actuale.

Foarte cunoscute în epoca modernă sunt creațiile romanticului Novalis (Friedrich Leopold von Hardenberg) *Imnuri către noapte* (*Hymnen an der Nacht*, 1800). Ca discipol al lui Schiller și Fichte, ca membru al Cercului romanticilor de la Jena, ca apologet al valorilor creștine (celebrul său eseu *Creștinătatea sau Europa – Die Christenheit oder Europa* îl reprezintă), ca autor de proză alegorică și fantastică, Novalis a fost iubit de Mihai Eminescu și de Ioan Alexandru. Este iubit și de Nicolae Băciuț.

Este demn de subliniat faptul că *noaptea* evocată de Novalis în versuri libere, fără rimă, este celebrată ca sursă a misterului, a miracolelor, a construcțiilor imaginare. Tonul mărturisirilor lui Novalis este grav, solemn, patetic.

Un alt mare creator de capodopere lirice, pe care Ioan Alexandru l-a iubit e Stefan George, personalitate reprezentativă a literaturii germane la cumpăna secolelor al XIX-lea și al XX-lea, autorul culegerii *Imnuri* (*Hymnen*, 1890).

Germanul Stefan George a fost, ca și românii Ioan Alexandru și Nicolae Băciuț, un creator de mari elanuri spirituale, respectiv religioase.

Stefan George, un adevărat aristocrat al spiritului, era convins că Dumnezeu Însuși îi alege pe unii oameni pentru a pune în ei cele mai alese daruri ale Sale.

Acesta este sensul culegerii de imnuri religioase pe care Stefan George a intitulat-o *Al șaptelea cerc* (*Der siebente Ring*, 1907).

Ștefan George a fost puternic influențat de imnografia antică, de creațiile lirice medievale din diverse culturi europene, de valorile Orientului, dar mai ales de experiențele artistice acumulate în cuprinsul tendinței simboliste, pe care el le-a asimilat cu un interes profund și constant.

Imnurile sale care degajă o atmosferă stranie, misterioasă, solemnă, patetică și profetică, în deplin acord cu țelurile artistice și ideologice simboliste, cu preraphaelismul englez și cu creațiile unor mari teologi moderni, preamăresc ideea de *elită spirituală* a celor mai aleși dintre oameni, precum și aceea de *datorie* a acestora în raport cu destinul întregii omeniri. Eroismul este aspirația firească și împlinirea supremă a acestor elite.

Faptul că Ioan Alexandru, asemeni lui Eminescu, Blaga, Ion Barbu și Ion Pillat, este puternic atașat de marile valori ale literaturii imnice germane trebuie subliniat în mod deosebit.

Numeroase înrudirii tematice și de atmosferă putem constata de asemenea, între creațiile lui Ioan Alexandru și cele ale Sfântului Simeon Noul Teolog, indubitabil cel mai mare poet al creștinătății în secolul al X-lea, monah deplin și scriitor genial, orientat de mari elanuri lirice și mistice.

- Vă rog, stimate domnule Mihail Diaconescu, să-mi vorbiți despre Sfântul Simeon Noul Teolog!

- Ca să putem vorbi în mod adecvat despre amploarea, frumusețea și importanța operei sale în istoria culturii universale ne-ar trebui multe ore și multe zile.

Este foarte greu să schițezi profilul creator al Sfântului Simeon Noul Teolog într-un dialog restrâns, cum este acesta al nostru.

R. SUBȚIRELU

Marginalii

ANATOMIA UNUI FALS (IX)

Toamna o să facem un sistem de studii pentru adulți, un fel de universitate populară. Nu sunt acreditate. Vor fi cursuri de cultură generală, respectiv 9 cursuri care vor începe de la 1 octombrie. Durează 1 an și se studiază chestiuni legate de cabală, de francmasonerie, de rozicrucianism. În cadrul facultății voi fi profesor eu (n.r. Vlad Sauciuc), Zoltan Andras, Nicolae Constantin și încă două persoane”, a declarat pentru Gazeta de Cluj **Vlad Sauciuc**, președinte al Centrului Independent de Studii și Cercetări Ezoterice (CISCE).

15 zile pentru cunoașterea masoneriei

“Pe parcursul a două săptămâni, între 10 și 25 septembrie, vă oferim ocazia să vizitați ruinele a zece fortărețe Cathare, printre care celebra cetate Montsegur, unde se spune că a fost adăpostit Sfântul Graal. Vom încerca să deslușim tainele Abatelui Saunier, în Rennes le Chateau, vom pași prin locuri încărcate de istorie, precum Narbonne, Carcassonne, Albi, Beziers, Montpellier sau Avignon. În exclusivitate, membrii grupului vor asista la o slujbă gnostică ținută de Arhiepiscopul Primat din Languedoc, și la o conferință despre locul și rolul catharismului în cadrul creștinismului imedieval. De asemenea, vom vedea unele dintre cele mai frumoase peisaje naturale din Europa: Gorges du Garamus, Gorges du Tarn, muntele sacru Canigou, dar și misteriosul sat părăsit, Perillos. Înscrierile se fac începând cu data de 10 mai 2011 și se încheie când se ocupă ultimele locuri. Prețul estimativ al excursiei este de 1290 €”, se arată pe site-ul CISCE.

”Noi încercăm să facem un sistem de excursii inițiatice prin aceste itinerarii care sunt de fapt excursii de studiu. Primul itinerariu este cel din sudul Franței. Cu timpul o să încercăm să diversificăm în mai multe alte itinerarii în Italia, Portugalia, Spania și Anglia”, a explicat Sauciuc.

Cursurile Facultății de masonerie
Cursurile sunt următoarele:

1. **Kabbala inițiativă** (cursul durează 3 ani. Primul an: Tarotul și kabbala. Se studiază toate lamele Tarotului, Arcanele majore și cele minore, etc., cu elemente practice de arta divinatorie).

2. **Introducere în studiul ezoterismului occidental.** (Este un curs mai general, care abordează ansamblul elementelor ce compun tradiția occidentală, pe care le detaliem în celelalte cursuri).

3. **Franc-masoneria, între mit și realitate - Istorie, doctrina, simboluri.** (E tot un curs programat pe durata a 3 ani, în primul an se studiază istoria franc-masoneriei universale și simbolismul primelor 3 grade. În ceilalți ani se studiază istoria și simbolismul riturilor de perfecțiune).

4. **Rozicrucienii, superiorii necunoscuți de lângă noi.** Se studiază istoria rozicrucienilor, din antichitate până azi. Organizații, personalități, opere etc.

5. **Martinismul și ordinele martiniste.** La fel ca în cazul rozicrucienilor. Se studiază și fragmente din operele lui Martinez de Pasqually, Saint Martin, Papus, etc.

6. **Gnoza și gnosticismul.** O istorie a curentelor gnostice din antichitate până azi, cu fragmente de texte gnostice, etc.

7. **Cristalele și puterile lor miraculoase.** O introducere în lumea cristalelor și a terapiilor bazate pe acestea.

8. **Antroposofie.** Curs cu elemente teoretice (un semestru) și practice (semestrul al doilea), pornind de la teoriile expuse de Rudolf Steiner. 9. **Perennialismul în viziunea lui Rene Guenon.** O viziune originală a tradiției universale, prin prisma cărților acestui mare ezoterist francez. Fiecare curs durează un an universitar

Loteria oaselor

Bucuria mi se scaldă în lacrimi,
ca un copil abandonat lângă un ghișeu
postal
Picioarele se îndoaie, împinse de
urlet,
corpul se răsuțește
Încerc să vorbesc.
Caietul cu sute de cuvinte, de pe
cover,
e o haină roasă de timp
Câinii aleargă peste litere,
aleargă
Adulmecă oase, de unde oase?
Le am doar pe ale mele,
pe care le lustruiesc, fșiu, neîncetat,
acolo jos, prin caiet
Visul mi se scurge prin retine
Crezi că nu cer bon când cumpăr
vise?
M-aș simți dator;
față de tine, față de aceste oase pe
care le port cu mine,
pe care nu le-am cerut nimănui,
m-am ales cu ele într-o zi de
septembrie
pe când voiam să ajung în altă lume,
dar am fost tras încoace.
Știu cine a făcut-o și nu blestem
momentul,
blestem doar ora, era 13.
Și știi ce e culmea?
Azi mă folosesc de ea,
o vând, o răscumpăr,
Și știi în ce nu cred?
În bonul pe care îl cer,
nu mai are aceeași valoare ca primul
vis cumpărat.

GHIȚĂ GEORGIAN

(circa 24 săptămâni și este împărțit în 2 semestre a 12 săptămâni). Cursurile se vor ține după amiază, între orele 17 și 20, de luni până vineri, iar sâmbătă de la 10 la 13 și de la 16 la 19.

Fiecare lecție de curs durează 3 ore (2 ore curs și o oră seminar imediat după curs), o dată pe săptămână.

Fiecare curs se va organiza numai dacă sunt minim 10 persoane înscrise până pe data de 10 septembrie.

Tiberiu Hrihorciuc¹⁸

EUGEN MERA

¹⁸ TIBERIU HRIHORCIUC, *Facultate de Masoni și itinerarii inițiatice de la CISCE*, în *Gazeta de Cluj*, 29 mai 2011.

Abuzul

Este destul de greu să ne imaginăm că ar putea cineva să aproximeze momentul în care a apărut violența omului, cea îndreptată împotriva semenilor săi. Când or fi apărut armele ca obiecte cu ajutorul cărora răutatea gestului violent să se poată amplifica? Dar toate acestea există și au evoluat și încă evoluează simultan cu evoluția speciei care se consideră, poate chiar este, stăpâna planetei. La început au fost forme primitive de violență și forme primitive de arme, apoi, când s-a ajuns la timpurile pe care scriitorii de altădată le considerau ale domeniului fantastic, nu numai armele au fost perfecționate, ci și utilizatorii lor. Astfel că modestele școli de gladiatori din antichitate au fost înlocuite cu centre de perfecționare, aici deja se creează artificial oameni cărora li se oferă o zestre genetică corespunzătoare asigurându-li-se dezvoltarea acelor caracteristici de care are nevoie luptătorul perfect, antrenat, dar și suficient de limitat în ceea ce privește acele abilități intelectuale care l-ar putea determina să aibă în comportament acte de indisciplină. Chiar dacă au fost timpuri în care li se făcuse loc femeilor în structurile militare, în asemenea baze militare laborator se lucrează numai cu bărbați. Ar fi fost și absurd, egalitatea femeii cu bărbatul există atâta timp cât cei doi își păstrează atributele caracteristic, altfel apare un fel de femeie defeminizată, adică un monstru.

Cine crede că poate fi vreo activitate umană, indiferent de anul în care se întâmplă, care să nu comporte riscul apariției unei erori, acela este un optimist desăvârșit, desigur nu este condiție suficientă, dar este una dintre cele necesare. Din asemenea motive, în baza militară, desigur secretă, doar în asemenea condiții putându-se realiza crearea și perfecționarea unor indivizi perfect adaptați la cerințele activității militare, au avut posibilitatea de a apărea, probabil datorită unei selecții nu tocmai perfecte a embrionilor, organisme umane feminine. Acestea au fost excluse de la programele de dezvoltare a aptitudinilor, dar au fost lăsate în viață și pregătite sumar, însă fără a li se preciza utilitatea

viitoare.

Nu se poate ști cu exactitate care o fi atmosfera în care se trăiește în astfel de instituție, totul fiind ascuns după cortina grea a celui mai deplin secret militar, de asemeni care pot fi acolo măsurile de pază și cum se aplică, nicidecum care tratamente și exerciții fac posibilă atingerea scopului activității și rațiunea care stă la baza acesteia. Paza fiind necesară pentru ca din interior să nu se scurgă informații care să poată fi folosite de către cei rău intenționați, iar din exterior să nu pătrundă, tot informații, dar care să-i determine pe cei de acolo să devină, la rândul lor, rău intenționați, desigur altfel.

Uneori și imposibilul devine posibil, nu doar de dragul jocului de cuvinte, dar ceea ce pare imposibil, în condițiile unei analize primare, la altă analiză, intuitivă și care să aibă în vedere detalii greu de perceput, să i se întrezărească șansele de realizare. Doar așa se explică ce minune s-a întâmplat de a ieși în stradă una dintre acele femei, care deși nu erau dorite acolo, nu puteau beneficia de permisiunea de a ieși în lume. Lumea este un univers ciudat în care răutatea civilă, evoluată concomitent cu cea a războinicilor, nu este mult mai puțin distructivă, dar pentru că nu este instituționalizată, este mai greu de recunoscut, dar populația simte din plin nivelul ei de dezvoltare.

Această femeie artificială a ieșit în stradă, adică acolo unde lumea își exhibă toate formele de comportament de care este în stare.

Numărul mare de ani trecuți de la momentul în care omul a hotărât că pentru a fi cu adevărat liber, trebuie să se supună tuturor formelor de tiranie provenită de la ceilalți, care și ei vor să fie liberi, dar plătesc același preț, fiecare față de ceilalți, a avut efectul dorit. Așa că strada devenise un fel de junglă fără vegetație, un fel de pustiu populat cu ruine, ruina fizică a clădirilor pe care nu avea cine

să le repare și ruina spirituală și morală a locuitorilor. Mai era și frica, frica fiecăruia de răutatea celorlalți și știind bine despre sine ce este în stare, devenise conștient de ce se poate aștepta de la alții. Reacția? Ura, ura provenită din frică și din conștientizarea propriei vulnerabilități, fiecare purtând în suflet o durere pe care este puțin probabil că știința medicală va ști vreodată să o vindece.

Silueta unei fete singure, aflată pe o astfel de stradă, atrage atenția, mai ales că privirea ei disperată o face să pară, desigur era, vulnerabilă, știut fiind că omul, indiferent de epoca căreia îi aparține, a păstrat de la mamiferul din care provine obiceiul de a ataca pe cel slab, imatur sau care, din diverse motive, nu se poate apăra. Cineva s-a apropiat de ea, a privit-o, apoi i-a prins brațul în palmă și a determinat-o să-l urmeze. Această acțiune a fost văzută de un grup de trei doamne, trei femei deloc tinere, cu părul vopsit și ochii fardați, care bucuroase că pot avea și ele ocazia de a face un gest care să influențeze viața altora, puțin important dacă în bine sau rău, au anunțat autoritățile raportând că un necunoscut a reținut o fată pentru a abuza de ea.

Imediat au ajuns cu toții în birourile celor aflați în măsură a cerceta abaterile de la norme și să aplice pedepse celor care asta merită.

Fata se afla în fața Anchetatorului.

– Sunt obișnuită cu gesturi dure, dar felul în care m-a luat de mână și apropiat de el, nu mi s-a părut brutal.

– Ți-a pipăit corpul?

Anchetatorul era obișnuit cu societatea în care crima și violul deveniseră ceva banal.

– Nu prea înțeleg, dar pot spune că m-a privit în ochi, mi-a apropiat până la atingere pieptul de al lui, a zâmbit apoi și-a lipit într-un mod ciudat buzele de părul meu.

– A încercat să te dezbrace?

– Nu, nici nu mi-a cerut să o fac, nu am fost programată și răspund negativ la comenzi. Aveam mâinile lui în zona coastelor, mă simțeam ridicată, deși era mai înalt decât mine, aveam impresia că mă privește de jos în sus, începeam să mă simt atât de importantă cum nu mai fusesem niciodată.

– Dar când și cum te-a abuzat? →

IOAN MUGUREL SASU

VREMEA PARADOXURILOR

Paradoxul bunicului

Potrivit dexionline.ro, paradoxul poate fi definit drept o „păreră contrară adevărului unanim acceptat, un raționament aparent just care duce la concluzii contradictorii, ce nu pot fi considerate nici adevărate, nici false”.

Cu ajutorul logicii, multe paradoxuri pot fi demontate și rezolvate.

Sunt unele, însă, care nu și-au găsit încă rezolvarea.

*

Un om călătorește în timp și își ucide bunicul înainte ca acesta să o cunoască pe bunica lui și, prin urmare, înainte ca unul dintre părinți să se fi născut. Dacă părinții nu s-au născut, nici el nu s-a născut. Prin urmare, bărbatul nu ar fi putut călători în timp, iar bunicul este în viață, ceea ce presupune că bărbatul a fost conceput și poate, așadar, să călătorească în timp ca să își ucidă bunicul.

Una din rezolvări ia în calcul posibilitatea existenței universurilor paralele. În mecanica cuantică, interpretarea a mai multor lumi sugerează că fiecare eveniment cuantic ce pare aleatoriu, cu o probabilitate diferită de zero, de fapt se întâmplă în toate modurile posibile în „lumi” diferite, astfel încât istoria se ramifică constant în alternative diferite. Un om care călătorește în timp, e dus într-un univers alternativ, trecutul rămânând intact. Așa s-a născut fizica cuantică. Era la începuturile secolului XX, când fizicieni precum Max Planck, Albert Einstein și Niels Bohr au făcut primii pași spre a explica această lume ciudată. Dar atunci când vorbim despre aceste realități, ”cuantice” vorbim despre posibilitatea de a fi în locuri diferite în același timp.

ABUZUL

- Nu știu exact, doamnele acelea cu părul roșu și ochii albaștri au spus că da, atunci când au anunțat întâmplarea.

- Bine, unde te-a mai atins?

- M-a atins cu buzele pe umeri, pe gât, dar nu aveam impresia că mi se face ceva rău, dimpotrivă.

Știam că florile se adună în buchet, dar acum am înțeles că și oamenii o fac cumva.

Adică ceea ce Biblia spunea de mult. Apostolul Ioan, care a scris Apocalipsa, era în vremea lui și în viitor, în același timp. Viitorul universului poate fi calculat în momentul în care se știu toate legile din fizică sau „formula cea mare” care explica totul. În acest caz, universul întreg, inclusiv viața noastră, ar fi ca un program de computer, pornit odată de Dumnezeu, care continuă de atunci fără nicio intervenție respectând numai legile fizicii ca motorul... într-o astfel de lume, soarta noastră va fi determinată de la naștere până la moarte. Un univers domnit numai de formule nu ne permite să schimbăm ceva prin propria voință și atunci visuri sau planuri sunt doar iluzii. Tot ce s-ar întâmpla în viață ar fi pur și simplu fără sens, fără rost. Dacă conștiința noastră este doar un produs al creierului, atunci trebuie să se dizolve fără urmă, după moartea trupului fizic.

Norocul nostru, la un pas de a crede (greșit) că ne putem descurca singuri, că putem demonstra neîngrădiți că Dumnezeu nu exista, ceva derutant s-a petrecut în lumea științei. Parcă Dumnezeu a aruncat o piatră uriașă în drumul fizicienilor ! Obstacolul se numește fizică cuantică și a tulburat modelul științific de a înțelege lumea fără existența lui Dumnezeu. Ce s-a întâmplat ? Când cercetătorii au explorat bucăți de materie foarte mici, au descoperit cu mare surprindere că legile fizicii cunoscute până atunci nu se mai aplică. O particulă mică de materie, mai mică decât un atom (numită cuant) nu se comportă de loc ca materia solidă, ci, mai mult, se comportă fără niciun fel de rațiune științifică. Cuantul ia forma unui particol solid, care se comportă ca o minge. Astfel, acesta apare ca o undă care face valuri uriașe cu alte unde

Undeva, în exterior, aterizase vehiculul cu care urma să fie dusă la baza militară din care provenea.

Anchetatorul avea în comportament și în vocabular mute din cele pe care le împrumutase de la cei cu care venea în contact zilnic:

- Măi fată, pierd vremea cu tine, te-a abuzat sau nu?

Ce îmi spui tu, nu înseamnă mai nimic. Tu îmi spui cum te înflorea, eu sunt obișnuit să lucrez cu victimele unor atrocități de care sper ca tu nici

sau dispare și apare din nou misterios. Treaba este că apare în locuri diferite. Ceea ce confirmă ideea ca și Dumnezeu poate fi în mai multe locuri deodată, adică este atemporal. El poate fi și în trecut și în viitor și poate interveni în existența noastră. Fără a lovi în deciziile noastre. Astfel a crede în Dumnezeu nu mai este o fantezie ci o pură realitate științifică. Existența lui Dumnezeu devine ceva real, posibil, probabil. Apostolul Ioan în Apocalipsă a călătorit în vremurile prezente și a fost uluit de dezvoltarea actuală. Cum putea să fie altfel atunci când Apocalipsa abundă de descrieri ale vremurilor moderne?

CONCLUZIE:

Dacă acum câteva zeci de ani se spunea sus și tare că Dumnezeu nu putea crea materia din nimic, și de asemenea nu poate fi în mai multe locuri deodată și iarăși nu poate fi în același timp în trecut, în prezent și în viitor, iată...că se poate!

Fizica cuantică arată că se poate.
**CÂT TIMP AM FI CAȘTIGAT
DACĂ AM FI CREZUT CEEA CE
SPUNEA DUMNEZEU ÎN
BIBLIE!!!!**

Paradoxul bunicului este perfect posibil.

De acum încolo vom spune: Biblia este cartea de căpătâi a științei !

Ăsta da, paradox!

GEORGE TERZIU

să nu auzi. Tu care spui că a fost abuzul?

- Pentru că înainte de asta eu nu știam cât de frumos este să trăiești sau cât de frumos ar putea fi ...

Fata a plecat cu însoțitorii, în urma ei, în biroul Anchetatorului se auzi funcționând aparatul de tocat hârtie, notițele rezultate pe parcursul anchetei, prin dispariția lor, lăsau în afara pedepselor legale pe omul acela care considera că este o mare fericire să oferi cuiva o clipă de fericire.

Camelia Iuliana Radu

poetă și pictoriță

Născută în 1959 la Slatina, jud. Olt. De la 4 ani își petrece copilăria în "orașul cu salcâmi" (Brăila). La 8 ani, îi apare prima poezie într-o antologie națională a copiilor poeți (Crisalide -1969, Ed. Ion Creangă, apărută sub îngrijirea lui Tudor Opreș). Absolventă a liceului Gh. M. Murgoci - Brăila, clasa specială de matematică-fizică, și a Universității Lucian Blaga - Sibiu, cu licență în Psihologie. Publică versuri în diverse antologii brăilene. Membră a Cenaclului literar **Panaït Istrati**. Înființează Cenaclul literar **Atelier XX**. Reporter TVR pentru emisiunile de copii și tineret (1969-1982). În 1970, menționează la un concurs internațional UNICEF de pictură. Jurnalist la Radiodifuziunea Română, emisiuni pentru tineret: Antena Tineretului, Clubul adolescenților (1976 - 1982). Din anul 1990, locuiește la Ploiești unde a fost jurnalist și redactor cultural la diferite cotidiane. A publicat poezie în peste 15 reviste literare din țară. Membră a Uniunii Scriitorilor din România, cu 13 volume de poezie publicate între anii 2003- 2016. Este primul poet străin care a scris și publicat o carte de poezie inspirată integral din lumea arabă a Sultanatului OMAN - eveniment remarcat de mass-media omaneză.

Veronica Pavel Lerner: *Camelia, te-am întâlnit cu mulți ani în urmă în spațiul virtual al cenaclului "Lira 21", creat de poeta și scriitoarea Cristina Ștefan. Poeziile pe care le-ai postat atunci, acolo, m-au atins în profunzime. Abia așteptam o nouă "apariție" a ta. Între timp, Cristina a devenit membră a USSR, tu de asemenea. Ți-am admirat și lucrările în pictură și grafică, te-am urmărit - de departe - în toate manifestările tale artistice. Când ți-ai descoperit vocația poetică? A apărut înaintea desenului, sau după? Lubeai, din copilărie, literatura și arta?*

Camelia Iuliana Radu: Mama mi-a povestit că, la naștere, toată maternitatea a venit să vadă fetița cu chipul de porțelan și ochii mari, numai că acest copil frumos țipa că din gură de șarpe. Se liniștea doar dacă era ținut în brațe, șoptindu-i-se la ureche cuvinte și cântece. Când am

mai crescut, am descoperit cele trei grădini, cu sunete diferite. Curtea, cu cireșul uriaș, în care domnea liniștea, curtea cu păsări, din spate, cu mii de glasuri diferite și livada, locul tuturor misterelor, unde mă furișam și unde am fost botezată sub cerul liber. Primele amintiri sunt din această lume mică, în care viața mi s-a descoperit ca un mister, demnă de explorat. Cred că am fost impregnată cu experiența ascultării, a reflecției.

La Brăila, ne-am mutat într-un apartament cu două camere, o lume limitată pentru mine. Cred că aici a început fenomenul întoarcerii în lumea imaginativă. Descoperirea creioanelor colorate și poveștile de seară, citite de mama, ca o alternativă mai bună. Am scris greu, cu sughițuri, cu lacrimi, primele litere, dar când am terminat abecedarul, am exclamat, spre uimirea tuturor: *în sfârșit, sunt liberă!* Încă din clasa I am început să scriu texte mici, inventate. În clasa a II-a, am ajuns la cenaclul copiilor, trimisă de învățătoarea mea, publicându-mi-se primele poezii. Eram cea mai mică membră de cenaclu, dar cred că a fost o mare șansă, pentru că acolo am exersat diferența dintre un text și un text literar. La 9 ani, eram deja în tabăra de creație pentru copii, unde îi cunoașteam pe Gellu Naum, Mircea Sântimbreanu, Tudor Opreș, cel care, de altfel, mi-a și spus că sunt poetă. Pentru că, spunea el, "așa mică, interpretezi ceea ce vezi". Nu îmi puteam imagina o zi în care să nu desenez, să nu citesc, asta era lumea mea. Citeam, obsedant, încă de pe la 10 ani, biografiile scriitorilor, jurnalele, anexe literaturii, cum s-ar spune. Exasperam pe toată lumea cu întrebări: cum au apărut cuvintele? Cine a zis prima dată *casă*, *cuițit* și de ce a ales acele sunete pentru a forma cuvântul respectiv?

Prin gimnaziu, deja organizam primele expediții de folclor,

conduceam un cenaclu, lucram la o revistă literară, eram reporter corespondent la emisiunile radio pentru copii, dădeam interviuri. Când ești copil, faptul că ești diferit bucură pe toată lumea. Cu vârsta, lucrurile se mai schimbă...

VPL: *Care au fost cărțile, poeziile, pictoriile care te-au impresionat în mod determinant?*

CIR: Când s-au mutat la Brăila, părinții nu au putut lua cu ei mai nimic. Lăzile cu cărți vechi ale tatălui meu, mobilele și tot ce însemna universul nostru familial. Mi-a părut rău de cărți. Recuperarea a fost aproape imposibilă, noile ediții ale operelor erau adesea trunchiate, irelevante. Ba, și din biblioteca orașului, țin minte, dispăreau edițiile vechi, cu trimeri și bibliografie.

Revista *Secoul XX* a fost ghidul meu în artă, datorz mult acestei reviste care mi-a format gustul, alegerile.

În liceu, am descoperit interbelicii, literatura mare și, deși scriam poezie, mă atrăgeau prozatorii. Voiam atmosfera autentică pe care nu o aveam în orașul meu provincial. Mă purtam ca o poetă care are conștiința de sine, dar care își caută înaintașii, trecând peste comunism. Azi, mă și mir de atâta nonșalanță. Am avut norocul unor prieteni cu biblioteci ample, de carte veche. Literatură germană, mai ales. Din ceea ce se publica în țară, cu relații la librărie, am reușit să reformez o bibliotecă, să citesc Huxley, prima traducere a lui James Joyce, poezie americană, japoneză etc.

Mă fascina viața pictorilor de la sfârșitul secolului XIX și perioada interbelică, explozia de creativitate, dar mai ales libertatea lor, care, pentru o rebelă ca mine, era vitală. Țin minte că am decupat fotografia lui Picasso, făcută în cafeneaua La Flore, bând cafea și pictând. Am lipit-o pe caietul meu de poezii și desene, pentru a mă transpune în atmosfera aceea liberă și a putea scrie fără constrângeri. Dar, îl iubeam pe Goya din desene, poezia lui Bacovia, Sorescu. Când l-am descoperit pe Mircea Ivănescu, lumea mea s-a schimbat. El și Jung au fost prietenii mei, alături de Paul Klee și Van Gogh. Sunt creatori aparte, care au schimbat lumea și nu au cerut aproape nimic. Pentru mine arta e un mare atelier de creație, în care schițele, ciornele, nu conțin →

VERONICA PAVEL LERNER

să te inspire. În atelier, nimic nu este finit.

VPL: *Câtă dreptate ai cu revista "Secolul XX"! Când am plecat din țară, în 1982, mi-am luat cu mine câteva numere, pe care le am și acum. Vorbești despre atelierul de creație. Cum "combini" poezia și grafica? Ce au ele în comun, în cazul tău, în afara faptului că izvorul lor este emoția aceleiași persoane?*

CIR: Mă întrebi despre amestecul de poezie și desen. E un fel de a te stoarce ca pe o lamâie de o temă, de o obsesie. Colile, tușurile stau neatinsse zile întregi. Uneori, ani. Deasupra se așează alte și alte hârtii. Într-o zi, se întâmplă să mă atragă un tip de hârtie sau un teanc de coli de o anumită culoare, textură. Atunci aflu ce anume desenez. Hârtia vorbește despre ce va fi. Fiecare pagină, fiecare coală. Sunt hârtii vechi, sunt coli abia cumpărate.

Ultima pasiune pe care o am este pentru hârtia de ambalaj, hârtia plicurilor folosite, primite cu reviste. Chiar am trimis prin poștă, poetului Ștefan Alexandru Ciobanu, o colecție de desene executate pe hârtia de ambalaj a unui colet cu cărți, primit în februarie.

Lucrez, adun desene, pentru o expoziție cu titlul **Tuș pe guler**, care face trimitere la rujul găsit pe gulerul cămășii, ca semn al unei iubiri pătimase, ascunse. Cam așa e dragostea mea pentru pictură, grafică: un adulter. Suntem, eu și desenul, într-o relație clandestină, nedeclarată oficial. Desenele sunt toate în tuș și au ca materie cuvinte, litere, poezii întregi structurate în desene. Unele sunt scrise în așa fel încât să nu fie înțeles decât vag textul. Să neliniștească. La fel ca poezia. Vrei să o înțelegi și parcă ceva te pândește ascuns între rânduri.

Încerc să fac ordine, dar nu pot renunța la nici un capăt de hârtie. De exemplu, biletul de avion spre Suedia a ajuns pe o pagină de jurnal de călătorie, într-un colaj. O improvizație. Mai târziu, a devenit coperta volumului de poezie **NORR**. În acel jurnal desenam, scriam. Prindeam jocul stimulilor și al receptării.

VPL: *Ai un loc preferat în care scrii, sau, când "te cuprinde" poezia, îi dai drumul oriunde ai fi?*

CIR: Scriu oriunde, dar aleg un loc preferat. Pe stradă, la cafenea. Nu mă interesează, dar, din ochi, caut un loc anume. Pe o piatră sau lângă un zid, la o masă pe care o aleg. De

obicei, într-un colț. Acasă, scriu în cel mai incomod loc cu putință, noaptea, înghesuită pe marginea unui bufet, pentru că acolo pot fuma cât vreau, fără să deranjez pe nimeni, iar pe masa din apropiere îmi pot înșira colile de desen, tușurile.

VPL: *Când ai desenat copertile cărților tale, te-ai gândit la conținutul poetic al cuvintelor? Ai făcut un fel de "traducere în imagini" a poeziilor?*

CIR: Nu. Pur și simplu am văzut coperta. Doar volumul **Jucăm Lenin** nu are o coperta aleasă de mine, editorul spunându-mi că este neprofesionist să aleg eu. Am acceptat. De fapt, cartea face parte dintr-o colecție, cu viziunea estetică proprie a editorului, pe care o respect.

VPL: *Ești un artist care, plasat în lume, vibrezi odată cu ea. Mi s-a părut interesantă forța cu care ai intrat în rezonanță cu locuri străine ție. Ce elemente te-au inspirat în cartea "Oman", care este o minune și ca poezie, și ca ilustrație, și ca reușită editorială?*

CIR: **Oman** nu știu ce a fost. Dragoste la prima vedere? Pe toată perioada petrecută în Muscat și în împrejurări, am simțit o apăsare. Abia mai puteam vorbi de emoție. Nu am putut scrie nimic un an. Apoi, deodată, m-a copleșit dorul și am început să scriu, timp de un alt an, strivită de amintiri. Cartea trebuia să ajungă înapoi în acea țară, a primit avizul ministerului de externe omanez și pe cel al ministerului culturii, a fost notificată la radio și în presa omaneză.

Știam, simțeam că așa va fi, așa că am vrut să fie o carte frumoasă. Deși neoficial, totuși, reprezentam România, iar acolo, totul este frumos,

ei încă mai au cultul pentru frumos, nu înțeleg deloc cultura occidentală a gunoiului, a urâtului. Sunt estetici sofisticate care nu le spun nimic. Pentru că nu găseam hârtie așa cum îmi doream, editorul, care avea propria tipografie, mi-a propus să îmi picteze întâi hârtia în culoarea deșertului și apoi să tipărească textul, imaginile, în sepia; am lucrat împreună, am făcut probe în tipografie, a fost o adevărată provocare.

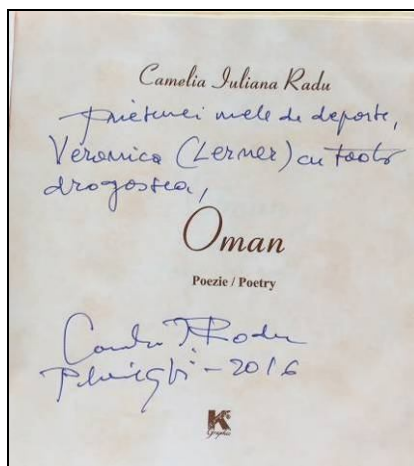
Mai am desene și poezii scrise, în volum nu au apărut decât cele care nu ofensau religia musulmană, care interzice reprezentarea de chipuri umane sau afirmații despre îngeri și Dumnezeu.

Mă gândesc la o reeditare, în care să includ textele rămase în manuscris; există un trend al poeziei geografice, pe care am practicat-o din instinct: **NORR** este un volum cu ce am simțit în Suedia, **DESAPARECIDA** este o carte despre Lisboa dispărută, livrescă, imaginată ca simbol al perfecțiunii și inspirației, un cântec despre poezie și libertate.

Acum lucrez la un volum despre ceea ce numesc *lagărul de la Ploiești*, unde suntem gazați lent de cele 5 surse de poluare industrială care înconjoară orașul.

Volumele acestea sunt, de fapt, peisaje ale emoțiilor mele la întâlnirea cu lumi diferite, imaginare sau reale, sunt eu, când dau pe afară ca laptele pus la fiert și mă conectez brusc și uneori abia suportabil la emoțiile altora. Am o fire păcătoasă, emotivă, empatică. Uneori, nu pot spune o vorba, alteori exagerez, la întâlnirea cu noul nu am reacții, rămân aproape paralizată și mă impregnez cu tot ce văd, simt și aud. Toată această hrană se lovește de interiorul meu, forțat să primească atât de mult deodată, să asimileze, să sublimizeze. Când scriu este la fel de dramatic, pentru că totul vine brusc, amestecat, asemeni unui filon de minereu. Cine spune că este ușor să scrii o carte are probabil dreptate, greu este să lucrezi cu tine, să scapi de toane, de oboseală, de amânări, de tine însuși. Tu fiind, în același timp, singurul martor al propriilor trăiri.

VPL: *Nu ești singurul martor, cu scrisul tău îl captezi și pe cititor! Închei, mulțumindu-ți pentru momentul de adevăr pe care ni l-ai oferit cu atâta bucurie, generozitate și talent!*

CUMPĂNA

Nesățiosul și temutul ÎNTUNERIC
își ascute de zor pumnalele
năclăite în otravă ca și gândul
care de milenii îi macină somnul
bântuit de fanatice obsesii.
De când se știe n-a avut liniște
și n-a avut odihnă râvnind
să fie el infinitul necuprins
stăpân peste întregul Univers
dar n-a fost să fie
pentru că magica LUMINĂ –
implacabila și eterna rivală
imaculată gingașă suavă
calmă jucăușă sprintară –
fie strcurându-se ca un duhă
fie irupând ca o explozie solară
l-a alungat mereu spulberându-l
și silindu-l să se ascundă în sine
umilit snopit și-ologit
fiară lingându-și rănilile
și înghițindu-și frustrările.

LUMEA ȘI NOI

Cum să putem descifra alfabetul
Fiirii-ntr-o lume oarbă, infectă,
În care se vinde sufletul, trupul
Parcă s-ar vinde un ac de insectă?

Și cum să percepem impactul acut
Între ceea ce-a fost și tot ce-o veni,
Când –bieții de noi – suntem doar
o gloată
Mereu ispitită de mari nerozii?

Ciuma trădării-I regină, zeiță;
Ucide-adevărul și-ucide pe buni,
Iar lumea se stinge-n propria plasă
Din valuri de ură și roi de
minciuni,

Și spiritual vieții sucombă-ngrozit
Sub viforul instincțelor primare
Insinuat în totul și în toate
Ca o stihie pe-o limbă de mare.

O SĂ MĂ CREDEȚI...

O să mă credeți, de-a binelea,
nebun
Pentru că-mi iau îndrăzneala să vă
spun:
Regina minciunii este speranța,
Tot mereu erijată-n instanța
Care ne face că credem în iluzii
În vaste și nesfârșite confuzii.

Ne induce crezul orb și fanatic
Cum că destinul deloc nu-i zănatic,
Moirele, soarta ne sunt aliați,

Probabile rude, ba poate chiar
frați.

Aiuriți de speranță – sol mincinos -
Credem în infern tot mai jos, tot
mai jos,
În brațele vieții reci și bizare
Lipsită pe veci de-o rază de soare.

TEMNICERUL DIN NOI

Aproape, aproape
în fiecare dintre noi stăruie
un temnicer misterios și absurd
care dezinvolt și crud
ca un împărat inconștient
ani și ani, zile și nopți
ne chinuie trupul și sufletul
- parcă suntem titanii
Michelangelo, Leonardo, Rafael -
să clădim alte și alte
minunate lumi și minuni
închipuie, râvnite, visate
plăsmuind necreatul.
inocent și cu totul inept
misteriosul temnicer ignoră
sau poate mistifică voit
realul, normalul, firescul
și însuși cerescul care
în fabuloasa lui grandoare
are și el imens și minuscul:
pulsar și nove și stele
luceferi și lună și soare
iar noi, noi muritorii
avem... Omenescul.

RĂSPUNS CUMINTE

Când mă-ntrebați ce-aș vrea cu-
nverșunare
Și ce-mi doresc din tot ce e posibil,

Marcel Chirnoagă, Bacanală –
acvaforte și acvatinta

Mă voi preface-n Pescăruș de mare
Ca să despic văzduhul incredibil

Spre bolta infinită, de-alabastru,
Ori spre opalul șfichiuit de valuri
Tot fascinat de preamăritul astru
Sau ispitit de vraja de pe maluri.

Ori timp v-aș cere, timp pentru
gândire,
Să mă feresc de-orgolii și trufie
Căci vreau să mă păstrez în fel și
fire
Ca judecata limpede să-mi fie.

Și-apoi răspunsul va sosi cmințe;
Că îmi doresc doar ce mi se
cuvine:
Nici măreții și nici odoare sfinte
Ci-un loc al meu, cum își dorește-
oricine !

ZIUA ÎN CARE...

Dimineața fi-va ca orișicând;
O fecioară mândră de sine
C-a ucis noaptea ca pe un gând
În numele zilei ce vine.

Și-o să fie o zi ca oricare
Ziua în care n-o să mai fiu,
Să admir soarele cum răsare
Și luceafărul noaptea târzu.

Da! Fi-va totul așa cum a fost:
La vremea amiezii-amiaza,
Amurgul sosit la timpu-i cu rost
Și Luna sfințindu-l cu raza.

Pământul își va ține cărarea
Iar ceru-nstelarea știută;
Eu n-oi avea pe chip întristarea
Doar gura-nceștată și mută.

IULIU IONAȘ

UN OM ÎMPLINIT: TRAIAN DUȘA

A plecat dintre noi una dintre cele mai autorizate surse de informații despre viața culturală mureșeană: Traian Dușa.

Născut la Toplița, la 1 martie 1936, trecut prin multe vămi geografice și ideologice, Traian Dușa a reușit ca nimeni altul să ofere o panoramă a vieții culturale din ultimele șase decenii, nu doar cu ceea ce a fost la vedere, ci cu multe dedesubturi ale acesteia.

Educația sa a avut o foaie de parcurs diversă și îndelungată, cu studii la Toplița, Târgu-Mureș, Gheorgheni, Cluj: a urmat Facultatea de Filologie-Istorie (1956-1961) și Facultatea de Filosofie (1967-1969), la Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca.

Traian Dușa a dobândit toate gradele didactice din învățământul românesc preuniversitar, fiind absolvent a 11 cursuri de reciclare profesională în domeniile Limba și literatura română, istorie, științe sociale, finalizate în totalitate cu nota 10 (zece) sau calificativul „foarte bine”.

A fost dascăl la mai multe școli din județele Harghita și Mureș, dar consacrarea i-au adus-o Liceul de Artă (1971-1977, 1990-1998), și Școala Normală „Mihai Eminescu” (1977-1990), ambele din Târgu-Mureș.

A urmat și cursurile Școlii Populare de Artă, secția pictură, din Târgu-Mureș (1954-1956), a fost președinte al Comitetului de Cultură și Artă din Târgu-Mureș (1965-1972).

A fost mereu un om harnic, nedându-se la o parte nici de la munca fizică, încrezător în puterile sale. Care parcă s-au întezit în deceniile din urmă materializate în ample panorame ale istoriei culturale locale.

„N-a venit vremea ca să ne gândim la moarte, că mai avem destule de făcut și de văzut”, spunea cu câțiva ani în urmă, angajat în lucrări ample, care-i aduceau un plus de motivație, de optimism.

I-am fost editorul ultimelor sale cărți, am avut frecvente întâlniri și discuții îndelungi. Îi plăcea să povestească și, Doamne, câte avea de spus, câte știa... Îi spuneam mereu că trebuie să scrie tot ceea ce i-a fost dat să trăiască pe planul educației și culturii, pentru că e singurul care s-a angajat cu viața sa să depună mărturie

pentru o istorie, cel mai adesea, frământată, „mărturie prin vreme de aici și din alte părți ale lumii, se confesa Traian Dușa în volumul aniversar, la împlinirea a 80 de ani. Toate acestea, și multe altele, scrise și nescrise încă, fac parte din viața mea, mai mult, mai puțin sau în totalitate, fără să uit că și alții o au pe a lor, știut fiind că nu toate sunt la fel, că fiecare dintre noi și-o consideră și și-o reconsideră, când ajunge la vremea socotelilor, din punctul sau din punctele lui de vedere, raportându-se la univers, la societate sau la el însuși, dacă-i sincer cu sine, fără să uite ceea ce anticii greci știau că: „*Omul este măsura tuturor lucrurilor*” (Protagoras).”

Deși n-a abandonat masa de lucru, fiind chiar în curs de redactare a unei noi lucrări, Traian Dușa se simțea un om împlinit, prin destinul propriu, prin cel al familiei, fiind foarte mândru de copiii săi.

La 82 de ani, Traian Dușa pune punct unei vieți dedicate idealurilor înalte care-l pot anima pe un om care și-a iubit cu ardoare neamul și țara. Ne rămân cărțile lui (*Cetatea Târgu-Mureșului*, 1968, *O pagină de istorie-Biserica de lemn din Târgu-Mureș*, 1969, *Palatul Culturii din Târgu-Mureș*, 1970, două ediții, în două limbi: română și maghiară, cele 4 volume: *Pagini de istorie, artă și cultură*, 2002-200), *Toplița Română*, *Vatră de Istorie*, 2006, distinsă cu Premiul Național “Niște țărani” la Vioarești-Vâlcea, în octombrie 2006, fiind prima monografie despre această localitate românească din județul Harghita, cele trei romane-eseu: *Țăran cu cravată: Devenirea, Proprietatea, Roadele*, la care se adaugă două volume de proză *Amintiri autentice*, volume cu caracter aniversar la 75 și 80 de ani), să vorbească despre el, despre noi, cei care mai credem în salvarea prin cultură.

NICOLAE BĂCIUȚ

Singurătate -1

Mi se scurge singurătatea pe față,
ca o amintire,
ca un poem nerostit...
Mă învăluie
cu mirosul ei de femeie
neună...
Pleacă din mine în tăcere,
dar se reîntoarce,
ca într-o blană călduroasă...
Mi se scurge singurătatea prin degete
și nu scot un cuvânt...
Mă las sugrumat,
pentru că altfel
cuvintele ar sparge pereții!

Singurătate -2

Se apropia cu noaptea în frunte,
încet, pe nesimțite...
ca un șarpe de gheață,
de ceață...
cu suflarea de felină flămândă,
împietrită în tăcere, la pândă!

Se apropia cu noaptea în frunte...
și era apă...
și era munte...

Am văzut-o în oglinda din casă...

Era frumoasă,
ca o mireasă!

Nu-mi știe nimeni...

Nu-mi știe nimeni
lumina ochilor mei,
flămânda lumină a ochilor mei,
când te privesc odihnindu-te în mine,
odihnindu-ți trecutul,
cu părul răsflat pe tâmplele mele!...

Nu-mi știe nimeni
trupul îmblânzit de respirația ta,
măinile arzând în strânsoare,
când îți înflorești petunii pe săni
și îți răsar stele pe coapse!...
Ah, nu-mi știe nimeni gândul
ca un glonț tras în propria-mi inimă,
când te iubesc atât de barbar,
ca un asfințit de soare
printre stânci ascuțite...
ca la facerea lumii!...

CORIN CULCEA

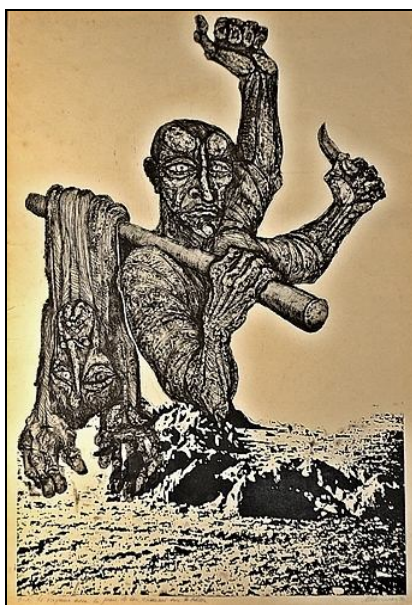
Asterisc

O, TEMPORA!...

Nu mi-am refuzat nici o dată bucuria de a vedea sau revedea filme românești. Motivele sînt numeroase, dar cel mai de seamă e că acestea vorbesc despre noi, iar noi mă include și pe mine. Oricît aș crede eu că mă deosebesc de ceilalți din lumea românilor, aparțin acestei lumi, cu bunele și relele ei, cu bunele și relele mele. M-au bucurat reușitele cinematografului românești, așa cum eșecurile ei m-au întristat, dar nici o lume nu e perfectă. O iubesc așa cum e! Că cinematografia noastră actuală e preocupată mai mult de obținerea premiilor la diferite manifestări de profil internaționale nu aș putea spune că e obligatoriu rău, dar nici nu cred că este bine. Am mai curînd cuvinte de apreciere la adresa serialelor, cu bunele și relele lor, decît la adresa filmelor care s-au bucurat de premii. Am straniul sentiment că străinii care privesc peliculele românești le consideră produse ale imaginarului, cînd ele, de fapt, sînt înșălări de segmente din viața noastră reală, de neconceput pentru ei, ceea ce îi face să le privească altfel decît noi. *Las Fierbinți*, prezent acum pe micile ecrane, exasperează prin șablonizarea personajelor. În concepția clasică, mi se explică, personajele sînt consecvente cu ele înseși, dar acolo perioada foarte scurtă în care se derulează evenimentele abia le ajunge să-și precizeze personalitatea. Aici timpul trece peste personaje cu tot alte și alte evenimente, care însă nu le afectează în vreun fel. Dar tocmai aceasta urmăresc producătorii, să prezinte o lume cu tarele ei, tarele noastre, îngroșîndu-le, suprasolicitîndu-le, dar incontestabile. Cum de altfel s-a procedat mereu. Am revăzut *Balul de sîmbătă seara*, care mi-a reamintit lumea de acum

vreo cincizeci de ani. Cu sărăcia acelor ani am fost obișnuit, am trăit-o și nu-mi era dor de ea deloc. Cei tineri, obișnuiți cu alte standarde de viață, cu fastul din filmele actuale din Occident, unde și cei mai săraci nu se lipsesc de mănuși cînd pun mîna pe lopeți, topoare sau instrumente asemănătoare, cred că mizeria și sărăcia sînt invenții ale scriitorilor sau cineaștilor, ar avea tot dreptul să nu le placă. Nu pot nega că și reîntîlnirea cu nume sonore ale filmografiei românești, ca Geo Saizescu, Sebastian Papaiani, Mariella Petrescu, Anna Szeles, Octavian Cotescu, Mișu Fotino, Puiu Călinescu, a contribuit la împlinirea bucuriei, dar mai presus de toate m-a încîntat atmosfera generală de candoare tinerească. Imagineze-și cineva că într-un film actual un tînăr îndrăzneț, chiar insolent, din moment ce, la rugămîntea fetei, surprinsă goală în apa rîului, refuză să se întoarcă, e uimit apoi de curajul fetei, care neavînd de ales, iese din apă în costumul Evei, se sfiește și își întoarce stîngherit capul. Ajunși în insula Ada Kaleh, doi tineri comuni, rătăciți printre reminiscențe ale trecutului, devin eroi dintr-o epopee a marilor iubiri, atemporale. Nu cred să existe printre spectatori cineva care în fața scenei cu pricina ar putea fi tentat să strige „hai, domnule, treci la acțiune!” cum ne-au obișnuit sălile de cinema.

Marcel Chirnoagă, Îvingătorul cu pielea dușmanului pe băț

Nu sînt naiv să cred că urîtul este creația ultimelor decenii și că în anii cînd se turna *Balul de sîmbătă seara* totul era frumos. Dar tocmai din cauza urîtului din viața de toate zilele, omul simțea nevoia să găsească frumosul și să-l cultive. Urîtul însuși era pus în slujba frumosului. Cu mult înainte Arghezi zicea *din bube, mucegaiuri și noroi, / Iscat-am frumuseți și prețuri noi*. Obișnuită cu limbajul arghezian, lumea îl consideră vinovat de blestemele din lirica românească, dar mult înaintea lui Alecsandri înfiera prin blestem comportamentul antisocial al antiunioniștilor: *Fie-vă viața neagră, amară! / Copii să n-aveți de sărutat! / Să n-aveți nume, să n-aveți țară, / Aici să n-aveți loc de-ngropat*. Iar blestemul este nu numai urît, ci și un mare păcat, prin care însă Alecsandri condamnă un alt păcat. Extirparea, nu cultivarea urîtului. Prin faptul că blestema, în apărarea țării, care se cerea apărată, Alecsandri voia să zguduie oamenii, deșteptîndu-i, cum făcuse și cu *Deșteptarea României* sau *Hora Ardealului*, atrăgîndu-i, nu îngrozindu-i. Despre țară pare a fi vorbit și Medeea Iancu la gala Premiului Național de Poezie, Botoșani, ianuarie 2018, într-un limbaj pe care rog să-l califice cine poate: *Poemul despre viol ești tu, România, poemul despre hărțuire ești tu România, poemul despre abuz ești tu, România. Îți introduc penisul meu lung și negru în pîntec, România*. De fapt e doar frondă adolescentină a unuia care, din motive mai mult sau mai puțin mărturisite, se consideră nedreptățit, a unei ființe care ar trebui să fie feminină, dar care, ca adolescentele care strigă prin parcuri și nu numai „băga-mi-aș, vîr-mi-aș!”, îngrozind lumea, se visează transsexuală, dispunînd și de organul sexual al bărbatului! Apartenența, legitimă, la o mișcare ce ar vrea eradicate nedreptățile sociale nu poate accepta, oricum s-ar chema, oricît s-ar dori de revoluționară, că binele, frumosul se poate sluji de urît în stare vulgară, așa cum în anii '90 se susținea că democrația trebuie instaurată în societate prin dictatură. Cum dictatura nu poate produce decît dictatură, urîtul în stare vulgară nu poate produce decît urît.

Suceava, martie 2018

V. MOLODEANU

Ancheta „Vatra veche”

Prima casă

Măceșul singuratic

Când am citit despre proiectul „prima mea casă” inițiat de revista „Vatra veche”, am rămas surprinsă că nu m-am gândit niciodată în mod special la acest subiect, poate pentru că era inoculat în mod firesc în structura sufletului meu. Acum constat cu uimire cât de limpezi sunt amintirile fetei de șase ani, care eram atunci.

Părinții ne-au dus la bunici pe mine și pe sora mea mai mică Doina, Nițuș cum o alintam eu, pentru că era ca un băiețel frumos și năzdrăvan, iar mai târziu s-a dovedit a fi o sportivă remarcabilă, exact inversul meu, care nu am excelat în mod special la nici un sport.

Ne-au spus că atunci când vom reveni de la bunici, vom merge la casa noastră. Nu înțelegeam eu bine despre ce era vorba, iar la bunici mă simțeam ca Alice în țara minunilor. Acolo era casa mea de vis. O curte plină cu flori de sulfină, mușcate. Izma creață, livada era plină cu piersici care avea fructe mari și parfumate, prune albe, în formă de pară, delicioase, merii aveau ramurile până la pământ de încărcate ce erau cu fructe, alunii erau prinși în gard, iar un pâraiaș curgea tocmai prin mijlocul grădinii. Ce mai! Un mic paradis.

Îmi amintesc și acum mirosul de pâine caldă coaptă pe vatră, a prunelor afumate și a nucilor verzi, mirosul florilor de sânziene și fân, cel amar de crăițe și busuioc, tămâia pe care am simțit-o prima dată în bisericuța din sat, odată cu prima mea întâlnire cu Doamne-Doamne. Bunica a fost cea care a ținut să ne inițieze în tainele credinței.

Plecarea de la bunici a fost ca o izgonire din Paradis și am simțit-o dureros, mai ales că nu știam ce mă așteaptă ACASĂ.

Urcam de mână cu tata, un deal ce nu se mai sfârșea. Casa era pe coama lui și aproape de pădurea care se vedea din curte. Am intrat cu sfială. Era cu mult mai mare decât a bunicii, iar primul lucru care m-a surprins a fost mirosul de tămâie.

- Miroase a biserică, am spus eu, iar taică-meu a răs. Era

mirosul de uleide în și al tuburilor multicolore cu care picta el.

- Ți-am pregătit și ție o pânză ca să pictezi.

Pe vremea aceea, pânzele erau meticuloase preparate cu ciriz din făină de orez, miere și aracet. M-a invitat și pe mine acolo în lumea culorilor, cu miros de tămâie, era un alt tărâm în care numai eu locuiam, atâta timp cât țineam pensula în mână. Seara, ne cânta la clarinet sau ne citea până târziu, poezii, nuvele sau romane. Clasici români, ruși, francezi. Încă nu apăruse televizorul.

Iarna stăteam lângă teracotă și auzeam toate vânturile, simțeam toate zăpezile coborâte din nuvelele lui Maupassant sau Turgheniev, din poeziile lui Vasile Alecsandri. Auzeam lupii lui Jack London iar „Colț Alb” s-a materializat mai târziu în câinii mei de lup Jar și Jeki. Coliba unchiului Tom, ne-am făcut-o noi vara, în pădure, peste o groapă de obuz rămasă din timpul războiului și în care am găsit o caschetă metalică și o baionetă ruginită. Râdeam în hohote de Don Quijote pe Rocinanta sa spre minunata Dulcinea, de Sancho Panzza care-și asuma, lucind fiind, o iluzie, cu toată seriozitatea. Tata ne citea roluri cu vocea schimbată și trăiam fiecare propoziție.

Livadă nu aveam, dar în primăvară l-am ajutat pe taică-meu să planteze o mulțime de pomi fructiferi și viță de vie. Am găsit repede o soluție. Înlocuiam livada cu pădurea din apropiere, unde, tata ne ducea

zilnic să ne arate cuiburi de păsări, iepurași, căprioare, cea mai mare minune a lumii și cea mai frumoasă, pentru mine, fetița care nu mai văzuse așa ceva „în viața mea” (rosteam cu mânuțele pe piept, cu ochii plini de uimire și încântare). Nu aveam voie să atingem cuiburile.

Mai văzusem la bunici ouă de rândunică, dar, și acolo era mare opreliște. „Vă sacă mâna dacă umblați la cuib” zicea bunica, apoi ne spunea povestea ei, sau a trestiei, a ciocănitorei.

Îmi amintesc, cum stăteam pe iarba din poienița pădurii, unde, sub o tufă ne arătase tata, un cuib mic de tot cu ouă cât bobul de mazăre. Păsărica se agita, zbura de pe un ram pe altul speriată, deși noi eram la o oarecare distanță de tufiș. Deodată, am văzut o curelușă neagră șerpuind spre cuib. Am înghețat. L-am rugat pe tata să alunge vietatea care era un șarpe, dar nu s-a mișcat din loc, spunând că nu avem voie să ne amestecăm în treburile naturii, pentru că toate au rostul lor, dar, pentru mine, lucrul acesta nu avea nici un înțeles la vremea aceea, așa că m-am ridicat ca un resort și am lovit șarpele cu piciorul, îndepărtându-l cât s-a putut departe de cuib. Era rândul tatei să se sperie, așa că, m-am ales cu o săpuneală zdravănă. Încălcaseam ordinul!

Dimineața, pe podul din spatele casei găseam ades, șopârle verzi ca smaraldul, încălzindu-se la soare, dar nu le atingeam. Asta până când „în secret”, băieții ne-au învățat cum să le prindem în sticla de lapte. Încălzindu-se mult mai repede, „fusticarii” – cum le spuneam noi copiii – intrau singuri în ele. Aproape toți copiii din zonă eram de aceeași vârstă, în aceeași clasă și culmea, numai băieți. Fotbalul și hochei-ul pe balta înghețată din spatele grădinii noastre, erau jocurile principale.

Aveam patine și crose din lemn de salcâm, făcute de bunicul care era un tâmplar harnic, vestit și bun ca pâinea caldă. În magazine, patinele din metal au apărut abia peste câțiva ani, ca și schiurile pe care tot bunicul ni le-a făcut. Pucul era dintr-o cutie de cremă pentru ghetă, umplută cu plumb. Mai am și azi „caligrafiate” pe osul piciorului, loviturile „la cotoanoaga” cu crosa sau cele de puc foarte dureroase, dar cine le lua în →

VIORICA ȘUTU

Către sfârșit de vară...

Către sfârșit de vară, așadară,
Adoarme Maica Vieții, an de an...
Se odihnește și-nfioară
Pe un urcuș de sălcioară,
Pe un căluș de la vioară,
Precum și noi... din zi în zi...
Ce-o fi... o fi... Ce-om mai găsi...

Va fi trezită, cu ușor,
De un cocoș prevestitor
(Al zânelor, al nopților)
Ce va cânta a treia oară,

De peste pietre de hotară,
Spre-a-ndeplini un ritual...
Pe un inel... pe un caval...
Cu florile de măr... în păr...
*

Cum doarme trupul Maicii...

Tulpină veștejită...
Și viața ei se cerne,
Ca și a mea, prin sită
Și înghițită, mai apoi,
De-un cal cu ham,
De-un car cu boi,
Într-un sicriu
Ce nu-l mai știi,
La cumpăna ce-o face pasul
Și se-ntrevede, palid, glasul
Și se așterne: Parastasul...
*

Sufletul meu rămâne treaz

Sărind același vechi pârleaz,
Aerian subpământean,
Purtând de grijă, an de an,
Copiilor ce cresc la foc,
Spălați pe față la un scoc,

Stropiți cu fir de busuioc,
Aduși la nuntă, la soroc,
Fecundizați din loc în loc
Și alăptați din vechea oală
Ca dintr-o țâță vegetală
Ce descompune și ivește
Sămânța care ne hrănește,
Sămânța care ne unește...
În chip ascuns... cu Hram de Pește.
*

Maică Bună și Bătrână,

Ți-o fi brăul tot de lână
Descusută de pe Lună...
Mă-nfioară, mă-ncunună...
Maică Blândă, Brâu de scamă,
Caii, singuri, se deshamă...
Și rămâne Trupul gol...
Oase albe... la subsol...
Iar mai sus, la Dumnezeu,
Oasele Tatălui meu...
Sfinte sunt, pe sub pământ,
Pe sub Cer...
sub Legământ...

FELIX SIMA

PRIMA CASĂ

→seamnă? Miza era foarte mare. Echipa care pierdea, cumpăra duminica următoare savarine și nu era puțin lucru, pentru că neavând bani, duceam sticle și borcane la magazin. Tot așa făceam rost de bani și pentru strand.

Păpuși nu am avut până la zece ani, iar atunci erau făcute din resturi textile cu capul de cauciuc moale. Năzdrăvana de Nițuș, a tăiat cu lama gurița păpușii mele, în așa fel încât nu se vedea decât dacă strângeai capul păpușii. Când am strâns obrăjorii păpușii, a făcut o grimasă cumplită care m-a vindecat definitiv de astfel de jucării. Împleteam însă măteasa porumbului în zeci de coafuri.

Vara, după seceriș, făceam din baloții de paie, cetăți grozave unde ne jucam „de-a hoții și vardiștii”. Evident, eu eram primul prizonier legat de un pom, odată chiar am fost uitată acolo din pricina unei ploii torențiale apărută brusc.

Aveam arcuri cu săgeți, săbii de lemn, în fine, tot arsenalul, precum și funii pentru escaladarea copacilor sau a râpei.

Faptul că în jurul nostru erau numai băieți, era și un lucru bun pe de o parte. Ne erau de mare ajutor la treburile pe care taică-meu ni le lăsa dimineața scrise pe caiet și trebuiau

„executate” până se întorcea el și mama de la servici.

Băieții aveau tot interesul pentru că altfel nu era completă echipa de fotbal în care sora mea era căpitan și centru înaintaș. Tot ea era și bodyguard-ul meu, deși mai mică decât mine, dar foarte vitează, îi ținea la respect pe toți. Așa a rămas mereu și peste ani, când Dumnezeu a vrut să mi-o ia mult prea devreme.

Apa o aduceam dintr-o fântână săpată într-o râpă, unde erau ruinele alteia din vremea romanilor se pare, pentru că de acolo porneau niște olane din ceramică, pe care erau scrise diferite nume sau cifre romane. șirul lor cobora pe sub pământ, până în oraș, de unde și azi mai duc oamenii o apă foarte bună, un fir rece, care din păcate e tot mai subțire pe zi ce trece.

Anii au trecut și m-am mutat în altă casă, cea a soțului meu. Ruperea de trunchi am simțit-o ca pe o a doua izgonire din Eden, după cea din grădina bunicilor, așa că, am hotărât să-mi fac propriul rai din care să nu mă mai alunge nimeni.

Astfel, după marea inundație din oraș, am început să construim pe același teren cu al părinților mei, casa noastră, unde și acum locuiesc.

Am grădina mea cu flori și pădurea aproape. Livada acrescut

odată cu mine și am avut grijă mereu să o îmbogățesc. Energia locului și-a pus amprenta foarte adânc în sufletul meu.

Nu-mi găsesc locul decât aici. Oriunde plec în lume mă întorc cu bucuria și sentimentul că am revenit în Edenul meu liniștit. Mă trezește mierla dimineața, ciocărlia îmi ține de urât în plimbările mele la marginea pădurii, cucul îmi numără anii păcălindu-mă mereu, iar căprioarele m-au acceptat de mult ca fiind a lor. Numai fazanii țîșnesc speriați când trec pe lângă tufișuri, dar eu cred că o fac dintr-o cochetărie masculină ca să le pot admira penajul superb în zborul lor deasupra lanului de grâu, iar în țipătul lor răgușit exaltă parcă, victoria cavalerului care și-a apărât prințesa de un potențial intrus.

Iată lumea mea, simplă și adevărată, departe de vacarmul orașului, în care atunci când trebuie să intru, nu aud decât singurătatea mea și a altor oameni străini, tot mai străini unii de alții.

În mod voit nu am specificat locul sau orașul, încredințată fiind că mulți oameni din generația mea și chiar cea imediat următoare, au trăit momente similare în copilărie.

Citind printre rânduri, poate se vor regăsi cu bucuria și nostalgia anilor curați!

Mapamond

India, o lume a contrastelor

Călătoria și șederea de aproape o lună și jumătate în misterioasa India, în orașul Rishikesh din apropierea munților Himalaya dezvăluie multe aspecte ce scapă ușor ochiului turistului grăbit să facă poze cu maimuțele obraznice și cu vacile domoale de o seninătate regală, ce coboară agale în pas de plimbare pe străduțele și așa supraaglomerate de vehicule, trecători, vânzători ambulanți, cerșetori și câini vagabonzi. Este o lume a contrastelor, a misterelor, un tărâm neexplorat complet, unde totul surprinde, uimește, lasă o impresie.

O excursie matinală în piața orașului arată faptul că, în restaurantele stradale, ziua începe cu curățenia la locul de muncă. Vânzătorii curăță plitele, șterg pereții, și mătură în fața intrării. Se ard bețișoare parfumate, se intonează rugăciuni pentru prosperitate și atragere de clienți. În acest timp nu se servește mâncare, personalul se scuză politicos că te pot servi doar după 20 de minute. O vizita la un internet café dimineața devreme seamănă cu vizitarea unui templu. Bețișoare parfumate sunt aprinse peste tot pentru purificarea încăperii, iar pe calculator rulează rugăciuni și cântece pentru bunăstare și pace.

Îmi dau seama tot mai mult că India nu se "vizitează", așa cum dai o fugă sau treci în vizita pe la cineva, fără obligații, fără asteptări. Nu, India se simte, se trăiește și se experimentează. Călătorul descoperă lucruri noi la tot pasul, zilele nu seamănă una cu alta, drumul pe care ai mers ieri la piață, este blocat azi de o construcție și trebuie să găsești altă cale. Nu contează că te grăbeai undeva. Aici timpul e relativ, se dilată după necesitățile momentului. Te adaptezi din mers, schimbi planurile pe moment, găsești soluții pe loc, numai cine nu se adaptează nu supraviețuiește. Nu, categoric, aici nu ești în vizită, nu ești musafir, nu ești menajat, aici înveți să supraviețuiești cot la cot cu localnicii. Ești pe cont propriu, într-un tumult de întâmplări și evenimente.

În același mod, India nu se

"vede" de la distanță, nu poți să zici "am văzut India", ci dimpotrivă, India se percepe complet prin prisma propriei experiențe de viață și a concepțiilor asupra lumii. Contrastele puternice la tot pasul: curat / murdar, bunăstare și opulență / sărăcie lucie uimesc, sperie, zgârie ochiul și obligă la întrebări existențiale despre dreptate, adevăr, destin și Divinitate. Clădirile luxoase cu apartamente de 200 de metri pătrați în care locuiesc doar două persoane și servitoarea contrastează puternic cu corturile improvizate de alături în care trăiesc 4 până la 6 persoane spălându-și rufele la o conductă de apă fisurată din apropiere. Mai vezi hotelul elegant de pe partea dreaptă a străzii și familia care trăiește într-o colibă pe partea stângă, parcare cu mașini de lux și lucrători care transporta materiale de construcție în saci de rafie pe spattele unor cătări.

Pot spune că India nu se "miroase", se respiră. Aerul cald, impregnat cu mireasma bețișoarelor parfumate aprinse de comercianți, care te impresionează de pretutindeni, aromele picante ale condimentelor restaurantelor stradale, mirosul cimentului proaspăt turnat la fundația unei clădiri în construcție și alte tot felul de mirosuri, miresme și miasme se simt foarte puternic, profund, la tot pasul, și, în permanență vântul aduce în raza olfactivă alte noi informații. Înveți să te orientezi după mirosurile înconjurătoare ce te ghidează, îți încântă simțurile sau te avertizează să fii alert la fiecare pas. Mă conving tot mai mult că India nu se "degustă", așa cum deguști, din vârful buzelor,

paharelul de iaurt dietetic oferit la promoție în supermarket, zâmbind politicos către fata cu tava, aici nu *gusti* mâncarea, ci o consumi prin toate simțurile. Mâncărurile atrag în primul rând prin culoare, (portocaliu-cheese curry, verde- sosul de spanac, galben - sosul de șofran etc.) apoi te atenționează prin sunet, aproape toate sunt înspăimântător de fierbinți, abia luate de pe foc, sfărâind pe farfuriile de tablă pe care furculița și lingura sunt aruncate în grabă cu un zornăit. Apoi, în unele restaurante, mâncarea este purificată prin cântecele religioase pe CD-ul care merge de dimineață până seara.

India nu "se aude", ci se ascultă. Claxoanele, vocile, mugetele, lătratul, vocile vânzătorilor ambulante, toate comunică ceva. Cine are urechi, să audă. Înveți să te lasi ghidat de sunete, să percepi lumea înconjurătoare prin urechi. Nu vezi unde, dar auzi că undeva în apropiere este o vacă. Nu știi cine, dar auzi că cineva conduce o motocicletă puțin mai în spate. Nu îi vezi, dar auzi niște vânzători laudându-și marfa.

India nu se "pipaie", se simte. Simți asprimea firelor de lână de iac din zona de munte, simți mângâierea mătășii, simți căldura șalurilor de Pashmina.

După această experiență, pot spune că India nu se vizitează, se trăiește, se explorează cu toate simțurile, contrastele la tot pasul îți schimbă perspectiva asupra lumii și, într-un fel, înveți să apreciezi mai mult ceea ce ai deja. Namaste!

ADRIANA STOICA

OCHEAN ÎNTORS

George Sbârcea

Moștenirea muzicală și literară

Omul, ca și popoarele se mândresc de originea și de continuitatea lor într-același loc, pe acele meleaguri și caută să aibă totdeauna mărturii, amintiri, însemnări pentru dovedirea și motivarea mândriei lor.

Privind în urmă cu sentimentele pline de nostalgie îl revăd și astăzi pe distinsul gentilom George Sbârcea, domn în sensul cel mai bun și frumos al cuvântului, cu spiritul sprinten și temperamentul lui de conviețuitor transilvan, pe omul al mai multor culturi și al unei moșteniri artistice elocvente și atât de grăitoare. Valoroasele mesaje spirituale de viață, îndemnurile către moralitate, luciditatea creației interioare și jocul liber al gândurilor sale vor fermeca și călăuzi viața și opera ale noi și noi generații.

Muzicologul, compozitorul, publicistul și scriitorul George Sbârcea așa cum reiese din memorialistica și prețioasele sale cărți, din dialogurile și interviurile avute cu personalități de seamă, a fost un jurnalist incisiv și incomod, dar de mare succes. Decenii la rând a fost prezent în presa cotidiană și în publicațiile literare cu scrisul colorat și sprinten. De altfel sprinteneala, agilitatea și suplețea vor fi transpuse și-n activitatea de compozitor. Din „amintirile” și evocările sale nu lipsesc acele personalități literare și artistice care au lăsat în urma lor amprente durabile și luminoase, creații și opere importante. Capitala, dar și Clujul i-au oferit acel privilegiu să facă cunoștință cu o serie de oameni cu preocupări similare lui, de la care a avut ceva de învățat, alții, ca poetul Radu Stanca, și n-a fost singurul, solicitându-i colaborarea muzicală sau cei care-i propuneau librete de reviste, operete, comedii. A avut relații de amiciție cu destui intelectuali din străinătate, oameni de seamă, mai ales prin măreție lor morală.

„Sufletele care nu-și spovedesc tainele niciodată...sunt ca odăile cu ferestrele închise care nu se aerisesc”, spunea Octavian Goga. De dezvoltarea personalității depinde dezvoltarea culturii, ne dă de înțeles George Sbârcea, creația fiindu-i de

fapt un act de libertate. O creație bună, nobilă îl face pe om mai elegant sufletește, chiar dacă „simfonia” nu poate fi totdeauna terminată...Vreau să cred că-n „frământările” sale George Sbârcea medita deseori la reflecția: „Prima formă a civilizației a început prin respectul pentru ființa aproapelui”.

Încerc și cu acest prilej să readuc în prezentul zilelor noastre această deosebită personalitate, pentru toți cei care l-au cunoscut sau au avut parte de opera sa literară și muzicală, pe autorul care a scris, tradus și editat peste 83 de cărți. La baza spovedaniei mele despre George Sbârcea am în vedere cele două confesiuni ale sale, atât de edificatoare: *Singura flacără care a aprins tot ce putea atinge în mine a fost și a rămas, până azi, muzica și ...Scrisul, izvorât dintr-o necesitate lăuntrică, a devenit singurul lucru important pentru mine.* Am reținut de la Emil Cioran (cu trei ani mai mare ca G. Sbârcea), că sunt sensibilități care nu pot locui în altă parte decât în sunete. Sunt stări de grație la care nu te conduc decât muzica și mistica. G. Sbârcea ne-a „răsturnat” în schimb sintagma *unde cuvântul eșuează, rămâne muzica*, pentru că el insistă la toate experimentele pentru ca imaginea să nu rămână incompletă. Îmi închipui că muzicologul a fost marcat de textele aforistice despre muzică a lui Emil Cioran. Acestea ies în evidență prin acele formulări plastice ale filozofului cu spirit caustic, expresii eliptice dense și sincere tăceri... „*nu povestește nimic despre muzică, nu explică nimic*”.

Dacă *poetul* este ales să transforme suferința în *cuvinte* și *cuvintele* în suferință, cum avea să spună Ana

Blandiana, putem să afirmăm că *muzicologul, compozitorul* ne-a convins că prin *muzica și sunetele* acesteia trăim un fenomen similar. *Poetul* transcrie „*vocea zeească*” despre care vorbea Socrate, *scriitorul* încearcă să creeze oameni și lumi și dacă „*oamenii întâi cântă, pe urmă scriu*”, cântarea devine a vieții mângâiere... Și de ce toate acestea? Pentru că ea, *muzica* „*răscolește toate sentimentele; și, ca după o furtună, sufletul, liniștindu-se, devine mai bun, mai îngăduitor, mai nobil*”, cum s-a destăinuit filozoful Vasile Conta (1845-1882).

În arta muzicii ca și în cea a scrisului echilibrul ca justificare și temeinicie a frumuseții înseamnă, o măsură între raționalitate și expresivitate, între individualitate și generalitate, între normalitate și spontaneitate. În convorbirile cu domnia sa raportul de reciprocitate devenea unul firesc. În actul de dezvoltare a relației vorbirii dialogale îți oferea imaginea din domeniul muzicii: *E ca într-o orchestră simfonică de mare rafinament. Fiecare instrument are rolul său de maximă importanță la reușita expresivității melodice a concertului, dar numai dacă se temperează reciproc: ce-ar ieși dacă, din dorința de a se pune în valoare în mod individual, fiecare instrument ar face eforturi excesive să fie remarcat?* Cred că aceleași gânduri le avea și-n arta scrisului, caracterizându-l expresia latină: „*ne quid nimis*” – „*nimic prea mult*”. A optat pentru echilibrul părților: autor – cititor; nimic să nu fie resimțit ca exces, dar nici ca lipsă, pentru ca auditorul, cititorul să te perceapă plăcut. „Le-am evocat viața și opera (artiștilor generoși – muzicieni, scriitori n.n.), am analizat-o și am povestit-o, explicând-o pe înțelesul a cât mai mulți”, se confesa George Sbârcea. Referindu-ne la stilul operei sale literare putem vorbi de un anumit tip de scriitură care-l individualizează pe muzicologul și publicistul evocator – temperament, creator de artă, viață particulară. Limbajul textelor sale au deseori finețea unui obiect de artă bine șlefuit. M-am întâlnit cu formulări care încântă, precum cele ale poetului *Florilor răului* – *Les Fleures du Mal*, Baudelaire, a cărui limbă o însușise impecabil. →

NICOLAE BUCUR

Eveniment

Fratele e pururea frate

Marcarea Centenarului Marii Uniri este una dintre probele de verificare a capacității noastre ca națiune de a ne raporta la istoria națională în reperatele ei majore.

Fiecare a încercat, încercă să depășească formalismul și festivismul ieftin, și să pună în ecuație evenimente memorabile, la înălțimea acestei sărbători naționale.

La rândul nostru, am găsit de cuviință să cuprindem în orizontul proiectelor dedicate Centenarului Marii Uniri, câteva lucruri cu bătaie lungă. Între acestea, proiectul „100 de cărți pentru Marea Unire”, aflat în plină derulare, va da măsura dimensiunii fenomenului literar mureșean la borna 2018, devenire de neimaginat fără momentul 1918.

În același timp, am considerat că aprofundarea datelor istorice reclamă apelarea la voci autorizate, pentru a ne cunoaște trecutul din surse greu de contestat.

Astfel, l-am invitat la o întâlnire cu mureșenii, la sediul Prefecturii, pe

academicianul Ioan Aurel Pop, care a făcut o amplă prezentare a relațiilor României cu vecinii ei, la 1918.

A urmat profesorul și prozatorul Mihail Diaconescu, autorul romanului *Sacrificiul*, o amplă panoramă circumstanțelor înfăptuirii Marii Uniri, care s-a integrat în conferința internațională despre Unirea Basarabiei cu România, găzduită de Universitatea „Dimitrie Cantemir”.

Cu siguranță, momentul Reghin („Fratele e pururea frate”), care l-a avut ca invitat pe academicianul Valeriu Matei, de la Chișinău, a avut cea mai mare încărcătură emoțională și științifică, beneficiind de suportul exemplar al gazdelor, dar și de participarea unor mesageri din Bucovina de Nord și din Basarabia.

Cred că a fost nu doar o atmosferă de înălțătoare sărbătoare, dar a fost și un moment unic, memorabil, pentru Reghin, care, astfel, a și inaugurat sala de spectacole din sediul nou al Bibliotecii Municipale „Petru Maior” din Reghin, o instituție implicată cu toate energiile în viața culturală reghineană.

NICOLAE BĂCIUȚ

Primăria Municipality Reghin
Biblioteca Municipală „Petru Maior”
Direcția Județeană pentru Cultură Mureș
Organizează reuniunea culturală
„Fratele e pururea frate”
Invitat
Acad. Valeriu Matei
Director al Institutului Cultural Român
„Mihai Eminescu”, Chișinău
În program:
CONFERINȚA
„Generația basarabeană a Marii Uniri”

Recital liric: „Vecernie regală” (versuri de Mihai Eminescu și Valeriu Matei)
Lansarea volumului Valeriu Matei, „Noaptea semnelor”
Prezintă
Sorina Bhoj – director, Biblioteca Municipală „Petru Maior”
Nicolae Băciuț, director, Direcția pentru Cultură Mureș
Biblioteca Municipală „Petru Maior” - sâmbătă 14 aprilie 2016, ora 17,00

GEORGE SBÂRCEA

→ „Frumusețea absolută și veșnică nu există, sau, mai curând, nu este decât o abstracțiune... Elementul particular al fiecărui lucru frumos este izvorât din pasiuni și, cum fiecare avem pasiuni specifice, avem și o frumusețe a noastră”. De la domnia sa am mai reținut „ideea de frumos” transpusă prin vorbele lui Schopenhauer: „Frumusețea este o scrisoare de recomandare deschisă, care ne câștigă inimile de mai înainte”.

Ajuns la acest punct al exegezei e cazul să ne punem întrebarea: Ce este George Sbârcea? Un neoromantic? Un clasic de structură adâncă...? Dacă originalitatea poetului Lucian Blaga constă în aceea că a fost în creația sa poetică un creator de imagini, ... imagini cizelate și prețios încadrate, același lucru l-am constatat în memorialistica lui George Sbârcea, unde se păstrează sensul pictural, valoarea vizuală și emoțională a „discursului”. Opera scrisă a muzicologului respectă acea ținută elegantă de elevație și limpezime, impusă prin intermediul unei riguroase autocenzurări a textelor sale. Omul, autorul în

„concertul” selectiv al temelor și subiectelor alese a dat dovadă de o ținută de mare distincție și demnitate. Evidențiem în acest context de formația profund umanistă a compozitorului, muzicologului și scriitorului, un adevărat lord galant în sensul adevărat al cuvântului. Limbajul elegant în actul comunicării verbale sau al celei scrise a contribuit la conturarea unei oratorii speciale a cărturarului, iar opțiunea pentru un eufemism, în locul unei durități de limbaj a fost, nu odată, alegerea scriitorului G. Sbârcea.

Margareta Pâslaru și George Sbârcea în anul 2000, cu prilejul lansării CD-ului acesteia.

Am putea reflecta asupra scriitorului liric George Sbârcea?! Lirismul devine, de multe ori, acel subiectivism al Eului de care vrei să te debarasezi... a fi liric înseamnă a nu putea rămâne închis în tine însuși. În viața lui George Sbârcea au fost destule suferințe și multe iubiri. Emil Cioran se întreba: „Pentru ce e liric omul în suferință și iubire?” Îi aflăm răspunsul: „Pentru că aceste stări, deși diferite ca natură și orientare, răsar din fondul cel mai adânc și mai intim al ființei noastre, din centrul substanțial al subiectivității, care este un fel de zonă de proiecție și radiere” (Emil Cioran, *Pe culmile disperării*, Editura Humanitas, 1990, p.7). Experiențele subiective prin care a trecut muzicologul, compozitorul și omul de litere G. Sbârcea, i-au adâncit trăirile personale, iar acestea transpuse în publicistica și muzica sa vor depăși pragul expresivității individuale, apropiindu-se de cel al universalului. El a fost persoana a cărei suflet și-a *sposedit* „tainele”, pentru el arta a fost un „sanatoriu în care se vindecă rănile pe care ni le-a dat viața...”, cum avea să spună Octavian Goga.

Teatru

Striptease la Bazin

(Comédie horror sau oroarea de comedie)

(III)

Scena 8

(Babu continuă nedumerit de unul singur)

Babu – Dar, totuși, de care „ievenimente” pomenea fătuta aia?... Că eu nu știu nimic! Azi abia mi-a sosit ziarul oficios de hăt... alaltăieri! Și, chiar dacă suntem electrificați, nu putem asculta nici radio și nici privi un televizor, că zona e ascunsă de culmile înconjurătoare... Cică: „zona este ecranată” – păi dacă e ecranată, baremi să avem un ecran la care să ne uităm la filme și noi precum cei din rândul lumii... Sau: „în zonă sunt furtuni geomagnetice inexplicabile!” – care „furtuni” frate?! Dacă pomeneau ceva de „vâlve”, mai ziceam..., dar așa... care „furtuni”?... E, și uite cum am rămas și fără radio și fără de televizor... Cel puțin pentru cincinalul acesta... Ni s-a transmis „să avem răbdare” ca să mai facă știința și tehnologia „câțiva pași hotărâtori înainte pe calea progresului” și pe urmă, om mai vedea!... Ne-om mai vedea ceafa, vai de capul nostru! Dar, cum am trăit așa atâta amar de ani, om mai duce-o și până mâine, când o să cobor „între sâni civilizatei” – parcă așa se zice, nu? - și o să aflui care e tărășenia, de au ajuns să ne întrerupă până și telefonul ăsta amarât...

Scena 9

(Babu și Viorey)

(Se aud tot mai puternic reverberațiile între văi ale melodiei „Stingerea” interpretată distonant la o trompetă știrbă)

Babu (deodată se înviorează la auzul melodiei, ieșind la geam de unde străgă): Heeei!... Măi acesta... Viorey, intră neapărat și pe la noi! Hai, curaj, că încă nu am apucat să dezleg câinele pentru noapte!...

(Intră un bătrânel deșirat și cam zdrențaros trăgând după el un cărucior de cumpărături în care zdrăngăne cumplit o mulțime sticle; în partea dinspre public ține strâns

sub braț o trompetă coclită și strâmbă):

Viorey – Bine te-am găsit, leatule! Și mulțumesc de chemare, că sunt frânt de oboseală...

Babu – Bine ai venit,... bine CĂ ai venit!... Dar acum, în preajma Sărbătorilor, de ce nu o lași și tu mai moale?

Viorey – Nu pot! Cazanul fierbe în clocot!...

Babu – Ce vorbești, frate,... că de mult timp am stins focul la cazanul de țuică ascuns în borta dealului ca să nu-l găsească Fiscu’. Dar, lasă că am priceput eu *iluzia* cu paharul de țuică!

Viorey – Adică, vrei să spui că doar mi-am făcut doar o *iluzie* în ceea ce privește o tratație cu țuică din partea ta?!... (Și dă să plece)

Babu – Stai, soro, ce-ți veni? Uite, te servesc acum! Am vrut să spun „aluzia”, nu „iluzia”, așa e bine?!

[Îl servește pe Viorey. Acesta bea, dintr-o suflare și icnește de plăcere.]

Viorey – Uhh, brr,.. tare!...

Babu – Vrei să spui „tare bună”, desigur...

Viorey – Da,... dar mai dă-mi unul!

Babu – Bine, numai să-mi spui și tu ce știri ai în gușă.

[Și trage înapoi sticla de la paharul oaspetelui, dându-i de înțeles acestuia că, abia după ce o să-i spună noutățile, îl va mai servi...]

Viorey – Ei, uite așa am fost momit toată viața, precum măgarul cu morcovul atârnat în fața botului...

Babu – Nu mai exagera și tu așa... Și vezi să nu te apuce cumva pe aici vreo criză de aia de-a ta de *depresiune*...

Viorey (*impersonal și mândru, ca și cum ar citi din dicționar*) – Acum îi zice „depresie” și, să știi, că e boală domnească, nu o are fitecine! (După care, schimbă tonul, devenind

condescendent): Dar lasă că, dacă îmi mai pui un pahar, trec peste faza asta urâcioasă... (Ceea ce se și întâmplă. Și iarși: „Uhh, brr,.. tare!...”) și trec la cea cu amintirile mele amare...

Babu – Nu se poate să ajungi cumva chiar la zi?

Viorey (*ferm*) – NU!!! (și începe să declame ca dintr-o epopee antică): că mândru mai eram eu la tinerete, pe vremea când: ioc tehnologie!; așa că îmi luam toba și goarna plecând să strig pe la răscruci ultimele știri auzite de la un cumnat de la șes care citea ziarul „Universul” și apoi - de bună seamă - strigam comentariile mele: (Se ridică și, fiind sub stăpânirea amintirilor, anunță:)

- „Tragedia dirijabilului Hindenburg!” – le-a pârilitără șoricu’ la toți transatlanticii (ce-or fi fost ăia?!)

- „Primul Ministru al Marii Britanii - (pronunță fonetic fiecare literă) Cham-ber-laine - flutură la coborârea din avion tratatul de pace cu Germania!” – așa-i când pleci ca să ai de unde te întoarce!”

- „Aliații supraveghează la București alegerile libere din 1946” – na-ți-o frântă că ți-am dres-o, de unde „libere”?!)

Babu – Lasă, lasă astea că sunt fumate de mult...

Viorey – Fumate, fumate,... Dar ne-au băgat cancerul în bojogi?... Ni l-au băgat! (Pauză de respirație adâncă...)

Mai apoi, după Războiul de-al doilea, s-a introdus cenzura, de nu mai aveam voie decât să anunț hotărârile Consiliului local. Așa sec, fără nici un comentariu. Că m-au și atenționat tovarășii cu un proverb din strămoși... din strămoșii lor, că tocmai îl aduseseră consilierii sovietici de un an,... doi...: „Cine limbă lungă are / Cinci ani va săpa la sare!”

Babu – Așa că n-ai mai anunțat nimic. Oricum, orice știre era o nenorocire bine poleită...

Viorey – Și apoi a venit pacostea asta de abonamente la ziarele centrale, ceea ce a făcut să apună steaua mea de crainic al satului!

Babu – Ei lasă, că nu o duceai tu prea rău...

Viorey – Prea rău, nu! Doar rău! Pentru ca acum să trebuiască doar să mă..., să mă... asta...: „să mă →

CRISTIAN STAMATOIU

O satiră onirică șocantă

René Daumal, scriitor francez, a trăit puțin, între 1908-1944. A scris poezii, dar și romanele *Paradis des perroquets*, *L'Enfant du Jeudi soir*, *Albina et les hommes chiens*. În anul 1952, a publicat un roman de aventuri alpine, la persoana întâi, cu titlul *Mont Analogue*. De la acest roman a pornit regizorul Jodorowski să realizeze în 1973 filmul *The Holy Mountain* (Muntele sfânt).

Jodorowsky s-a născut în Chile, în 1929, iar în 1953 a plecat la Paris. Filmele sale sunt suprarealiste, esoterice, încărcate de metafore și simboluri. În romanul său, Daumal povestește cum opt prieteni vor să descopere un munte misterios, inaccesibil, la baza căruia guvernează o societate cosmopolită, dominată de ghizi. Jodorowski se îndepărtează enorm de roman, până spre final, când se hotărăsc niște oameni să afle

secretul nemuririi, pe care îl dețin nouă oameni ascunși pe munte. Pentru aceasta, trebuie începută o inițiere totală. E necesară distrugerea de sine, renunțarea la bani, la propriul trecut, chiar la trupul efemer. În fond, „neantul e singura realitate”. Personajele vor înțelege că „dacă nu suntem nemuritori, cel puțin suntem imagini, fotografii”.

În Film *Menu* din aprilie 2011, Andreea Borțun amintește filmul lui Jodorowski în raport cu mișcarea hippie și nașterea unei noi ere a libertății sexuale. Filmul a fost finanțat de John Lennon și reprezintă „o oglindă aproape perfectă a credințelor și valorilor propovăduite în anii 60-70”. De acord cu Andreea Borțun, referitor la influențele din Dante. Filmul e șocant, greu de privit. Nu e vorba de făriseism sau pudibonderie, doar că estetica urâtului e dusă la extrem. Broaște îmbrăcate în... conchistadori, Cristoși de vânzare, cascade de sânge, organe smulse, fecale... - tot tacâmul. Multe referiri la mitologii, credințe,

misticism. Satiră apăsătoare la adresa violenței, pudibonderiei, societății de consum. Dacă trebuie salvată situația financiară a statului, atunci președintele din film ordonă gazarea a patru milioane de cetățeni: „Începeți cu muzee cu gaz, biblioteci cu gaz...!”

Cadavre pe care mișună insecte, păsări ce ies din trupuri, mașina de făcut amor mecanic, cu avalanșă de spume erotice. Malefic, oniric, scabros. Uneori, sătul de imagini șocante, îmi ziceam: cui prodest? Mai apoi continuam, fericit că înțeleg trimiterile. Satisfăcut de replica finală: „Prin iubire atingi eternitatea”.

ALEXANDRU JURCAN

TEATRU

→reinventez” la bătrânețe! Na, c-am zis-o! Și să umblu așadar prin dosuri cu tot felul de zvonuri...

Babu – Încât să ajungă lumea să te poreclească: „Vocea Americii”... dar tot nu înțeleg nici în ziua de azi, cum s-a ajuns ca de la porecla asta să ți se spună în loc de „Viorel” tocmai „Viorey”.

Viorey – Să vezi: deși eram socotit oficial (citează cu emfază): „un nebun rătăcitor și inofensiv”, un nepot de-al meu ajuns ștab a fost de părere că ar trebui să mă pună la adăpost de orice răuvoitor care m-ar fi putut denunța drept (citează din nou oficios): „un dușman al poporului ce răspândește defetismul în rândul clasei muncitoare cu zvonuri de la Vocea Americii”. Așa că auzind el pe șest o emisiune de la Unchiul Sam s-a prins că la „Vocea Americii” îi spunea pe *inglizește*: „Voice of America”, prescurtat: „Vi.O.Ei”... Ei, ei... și de aici, în loc să-mi spună „Viorel”, mi s-a spus „Viorey”!

Babu – Mare noroc ai avut cu nepotul asta al tău că ți-a ținut mereu spatele! Viorey – Da,... Ce vrei: nepotul cumnatului de la șes! Un băiat

minunat! De fapt, tot el îmi ține spatele și în ziua de azi, desigur, după ce m-a ajutat să mă... asta..., zii să-i zic: „să mă reinventez”!

Scena 10

(*Cei doi și trei tiruri de rachete antiaeriene*)

[*Brusc se ridică din fundal pe rând trei vâlvătai însoțite fiecare de către un bang sonic. Cei doi se aruncă instinctiv la pământ*]

Viorey (*jubilând delirant*) – Grozav!!!... Minunat!!!... Ca în plin Război Rece pe când eram amândoi recruți... Așa, daaa! Mama ei... de tinerețe!

Babu – Șezi, măi, blând!... Ce are a face august '68, când stăteam pe graniță să nu ne ia sovieticii și pe noi la pachet odată cu Cehoslovacia, cu vremurile de azi?!

Viorey – Nu știu... încă nu știu...

[*Pe rând explodează spectaculos pe cer cele trei rachete.*]

Dar uite ce spectacol de artificii... Or fi greșit și le-au dat drumul înainte de Anul Nou, asta... așa, ca să mulțumească poporului că „a

îndeplinit cincinalul în patru ani și jumătate”...

Babu – Te-ai țicnit?! Știi bine că de la baza de la Curmătură nu s-a tras niciodată... Trebuie să fie o chestie serioasă la mijloc!...

Viorey – Dar, ce frumos e!...

Babu – Taci, nărodule! Nu vezi că rachetele au fost detonate în gol... că nu au găsit nimic pe acolo pe sus...

Viorey – Atunci de ce le-au mai lansat?!

Babu – Înseamnă că tot s-a văzut ceva, așa ca o amenințare pe ale radare ale lor... Părerea mea!...

[*În fundal se lasă o perdea feerică de panglici strălucitoare de staniol ce coboară în tăcere. Amândoi o urmăresc îndelung...*]

Viorey – Ba, eu aș zice că tot e ceva festiv. Când ai mai văzut tu o așa ploaie de lumină?!?

Babu (*luând în mână ultima serpentină de staniol care a căzut*) – N-am mai văzut de când cu economiile astea de curent electric,... dar să știi că nu-i a bună, că... „Dracul nu face niciodată pomeni degeaba!”...

„Unde sunt cei care nu mai sunt?”

MARCEL CHIRNOAGĂ - zece ani de la intrarea în eternitate

La 24 aprilie 2018 se împlinesc zece ani de la trecerea în veșnicie a unui titan român, artist plastic complet: desenator, grafician, gravor, ilustrator de carte, pictor și sculptor. Ca termen de comparație pentru valoarea artistului, s-a spus despre Marcel Chirnoagă că este *Dürerul românilor*. Una din cele mai importante opere românești de la sfârșitul veacului al XX-lea este socotită seria de gravuri ale lui Chirnoagă intitulată „Apocalipsa”. Cele peste 3.000 de lucrări ale graficianului-gravor au fost concepute fie disparat, fie în alte câteva cicluri, intitulate: „Orașul”, „Sperietori”, „Învingătorii”, „Monștri inevitabili”, „Antirăzboinice”, „Mășți”, „Speranțe”, „Tearhia”, „Spațiu deschis”, „Altă față a victoriei”, „Labirintul” etc, iar în grafica de carte Chirnoagă s-a manifestat ca ilustrator al unor mari opere literare din patrimoniul universal: „Cântarea lui Roland”, „Cântarea Cidului”, „Don Quijote”, „Sir Gawain și Cavalerul Verde” sau poezia lui Petre Ghelmez. A realizat o serie de sculpturi în marmură (lucrări realiste, expuse în 1955), în lemn-metal, gândite pentru a fi expuse în exterior (ciclul „Sperietori”, „Cap de cal” etc., prezentate la București în 1971 și 1973 la galeriile Apollo, sau în 1980 la Dalles), ori în granit (două capete gigantice, cioplite și rămase în Statele Unite).

Ion Frunzetti scria, la 3 august 1982: „Dacă funcția artei este pentru Chirnoagă aceea de a îmbogăți cu un plus inedit ființa – pe a sa proprie și pe a lumii implicit – cunoașterea nu mai e simplu proces teoretic. E autoconstrucție [...] Nu cunosc în arta universală pledoarie contemporană mai temeinică în favoarea unui ideal umanist valabil, decât opera lui Chirnoagă. [...] Cruciat al unui crez pe care nu și-l poate trăda, ideea de om, artistul este un ostaș. Dintr-o armată de patru miliarde și jumătate de suflete efectiv. Și este solidar cu ea. Nu există linie din gravurile și desenele sale care să nu ordone: «strângeți rândurile!». Dacă ar fi să fie comparată, – nu ca nivel, ci ca

Marcel Chirnoagă, Autoportret –
acvaforte și acvatinta, 1978

îndrumare tipologică – viziunea lui Chirnoagă despre om se aseamănă cu a lui Dante, Cervantes și Shakespeare: este cea a glorificării speței umane, și a complăgerii stadiilor prin care evoluția spre stele o obligă să treacă. Artă lui este un imn și un marș, de tipul Simfoniei a noua” (*Cuvânt înainte* la volumul *Marcel Chirnoagă*, cu un text de Ioan Grigorescu, București: Editura Meridiane, 1983).

Născut la 17 august 1930, în localitatea Bușteni, județul Prahova, România, Marcel Raymond Chirnoagă este fiul lui Eugen Chirnoagă (1891-1965, doctor în chimie al universității din Uppsala, rector al Politehnicii din București, comandant legionar și membru în conducerea Asociației Prietenii Legionarilor) și al Eugeniei Spitz (doctor în chimie, franțuzoaică), totodată nepot al generalului și istoricului militar Platon Chirnoagă (1894-1974, fost ministru de război în Guvernul Național Român de la Viena, între decembrie 1944 și mai 1945). Absolvent al Facultății de Matematică și Fizică din București în anul 1952, ca matematician probabilist. La facultate îl are profesor pe Dan Barbilian, cunoscut ca poet sub numele Ion Barbu, cel care spunea că „poezia este o prelungire a geometriei”. Studii libere de artă (autodidact). Membru al Uniunii Artiștilor Plastici din România, din 1953, în urma selecționării uneia din lucrările sale la galeria anuală de grafică și desen. A încetat din viață în zorii zilei de joi, 24 aprilie 2008, în urma unui stop

cardio-respirator, suferind de o afecțiune pulmonară mai veche, internat la Spitalul de Urgență Floreasca, din București.

Ioan Grigorescu făcea unele considerații perfect valabile și în contextul de acum, ce confirmă perenitatea viziunii profetice a artistului: „Martor al timpului său, abordat la scară globală, Chirnoagă extrage din spectacolul lumii o concluzie ce devine pentru el obsesivă: omenirea este supusă unei grave amenințări, civilizația noastră se află în pericol; unicul sens al artei nu poate fi decât avertismentul, chemarea la rațiune”, sau: „Opțiunea lui nu este pantragică, pesimistă, iraționalistă, ca în fața unui inalienabil component existențial, ci ea izvorăște dintr-un program enunțat fără echivoc: «Sentimentul tragicului! Nu pesimismul! E mult de când mă străduiesc să-l creez, să-i dau o imagine»” (*Marcel Chirnoagă sau sentimentul tragicului*, în volumul amintit, 1983); și tot aici sunt citate alte câteva din opiniile personale și mărturisirile artistului plastic Marcel Chirnoagă: „Pentru a putea distinge răul am nevoie să-l vizualizez”; „Mă voi trezi față în față cu răul (minotaurul și labirintul) și mă voi simți mai bun; îmi va fi clar că, dacă minotaurul e în mine, trebuie să-lucid și să ies din labirint, nu numai eu, ci eul generalizat, eul uman”; „Cred în omul contemporan, autorul unor creații minunate, dar și al bombelor nucleare, autorul unor fapte mărețe, gânduri grandioase, dar și al celor mai groaznice chinuri din toate timpurile; este același om a cărui natură cuprinde, virtual, toate celelalte naturi create, având puterea să-și însușească toate adevărurile esențiale. Omul a zidit labirintul spre pierzania lui, dar tot el a reușit să se elibereze din propria-i creație monstruoasă”.

Din bogata activitate a plasticianului Marcel Chirnoagă:

Expoziții personale în țară

1955, 1958, 1960, 1962, 1964, 1965, 1970, 1975, 1978, 1980, 1983, 1985, 1988, 1990, 1993, 1997, 2000 - București; 1960, 1962, 1964, 1980, 1984, 2003 - Cluj; 1982, 1984, 1989 - Constanța; 1982, 1984, 1989 - Tulcea; 1986 - Sighetul Marmăției; 1988, 1989 - Caransebeș; 1998 - Iași, Mogoșoaia; 2000 - Onești; 2001 - →

MIHAI POSADA

Slatina; 2002 - com. Bogdănești-jud. Bacău etc.

Expoziții personale dincolo de hotare

1969 - Stuttgart, Germania; 1972, 1976, 1978-1980 - Florența, Italia; 1973-1974 - Sarajevo, Mostar, Iugoslavia; 1973, 1975 - New York, S.U.A.; 1973 - Gainsville, S.U.A.; 1973, 1977, 1980, 1997, 1998, 2003 - Bruxelles, Belgia; 1975, 1993 - Paris, Franța, 1993; 1975, 1978, 1979 - Padova, Italia; 1975, 1978, 1984 - Sint Lievens, Houfasile, Belgia; 1977, 2002 - Stockholm, Suedia; 1977 - Jyväskylä, Finlanda; 1982, 1979 - Bonn, R.F.G.; 1980 - Köln, R.F.G.; 1981 - Sint-Lievens-Houtem, Belgia; 1982 - Berlinul de Vest, R.F.G.; 1985 - Tokio, Japonia; 1986 - Mira, Italia; 1988 - Pieve di Saceo, Italia; 1988 - Roma, Italia; 1994 - Beijing, China; 1994 - Ulan Bator, Mongolia, 2002 - Monselice, Italia etc.

Expoziții internaționale

1965, 1967, 1971, 1975 - Bienala internațională de gravură de la Ljubljana; 1965, 1967, 1970 - „Intergrafik“ Berlin; 1965 - Bienala de gravură de la Lugano; 1966, 1968, 1970, 1972, 1976 - Bienala internațională de gravură de la Cracovia; 1968 - Bienala de gravură de la Tokyo; 1970, 1972 - Bienala de la Veneția; 1970 - Expoziția „Contemporary Graphic Art on Contemporary Law and Justice“ la New York; 1972 - Bienala de la Florența; 1974, 1975 - Expoziția „Contemporary Graphic Protest and the Great Tradition“ la New York, San Francisco, Los Angeles, Philadelphia, Chicago; 1979 - prima Bienală a graficii europene de la Heidelberg etc.

Participări la expoziții colective în străinătate

1958 - Moscova; 1959 - Stockholm, Belgrad, Riga, Leipzig, Budapesta; 1960 - Veneția, Praga, Berlin, Bratislava, Helsinki, Bagdad, Moscova, Cairo, Budapesta, Buenos Aires; 1963 - Geneva, Damasc, Alexandria, Moscova, Dresda; 1964 - Tokio, Roma, Milano, Pekin; 1965 - Berlin, Ljubljana; 1966 - Sofia, Viena, Linz, Londra, Berlin; 1967 - Tokio, Berlin; 1968 - Montevideo, New York, Cracovia, Köln, Tel Aviv,

Paris, Helsinki; 1969 - Torino, Santiago de Chile, Ljubljana, Tunis, Alexandria, Padova, Beirut, Lüdescheid, Moscova; 1970 - Düsseldorf, Milano, Cracovia, New York, Lodz, Portland, Macerata, Cesena, Stuttgart; 1971 - Leipzig; 1998 - Veneția, Finlanda; 1999 - Veneția, Ravenna etc.

Premii, distincții, medalii

1965 - Premiul pentru tineret al Uniunii Artiștilor Plastici din România; 1967 - Medalia de aur „Käthe Kollwitz“ la Expoziția „Intergrafik“, Berlin; 1968 - Premiul al II-lea *ex aequo* la a doua Bială de gravură de la Cracovia; 1970 - Premiul pentru grafică al Uniunii Artiștilor Plastici din România; 1971, la 20 aprilie - decorat cu Ordinul Meritul Cultural clasa a III-a; 1975 - Premiul Academiei Române; 1977-1981 - Premii la concursul național „Cântarea României“; 1999 - Medalia de aur „Dante“, Ravenna; 2004 - Diploma U.A.P. Chișinău, Republica Moldova; Cavaler al Ordinului Steaua României etc.

Lucrările lui Marcel Chirnoagă se găsesc în **colecții particulare** din: România, Italia, Franța, Germania, țări din fosta U.R.S.S., din fosta Iugoslavia, în S.U.A., Japonia, Belgia, Finlanda, Elveția; în **muzee și instituții din Țară**: Biblioteca Națională din București, Biblioteca din Onești, județul Bacău, Muzeul de artă din Bârlad, Muzeul Național de Artă al României, București, Muzeul de artă din Baia Mare, Muzeul de artă din Caransebeș, Muzeul de artă din Cluj, Muzeul de artă din Constanța, Muzeul de artă din Galați, Muzeul de artă din Iași, Muzeul de artă din Sighet, Muzeul de artă din Tulcea, Muzeul de artă din Vaslui; în **muzee și instituții din străinătate**: Biblioteca Națională din Paris, Cabinetul de stampe din Berlin, Muzeul Albertina din Viena, Muzeul Primăriei din Bruxelles, Muzeul de artă din Sarajevo, Muzeul Pușkin din Moscova, Muzeul Ufizzi din Florența, The Public Library din New York.

„Artistul apelează la forța de șoc a motivului fantastic rezultat, cel mai ades, prin montajul monstruos de elemente aparținând umanului și animalicului, ca și unor organisme mecanice“ – preciza în legătură cu stilul lui Marcel Chirnoagă, la 1982,

istoricul și criticul de artă Constantin Prut (**Dicționar de artă modernă**, București; Editura Albatros, 1982, p. 87).

La moartea artistului, criticul de artă Pavel Șușară spunea: „Era un grafician venit din matematică.“

Nu a avut o diplomă în arte plastice, nu a fost un profesionist în sensul academic al cuvântului. Dar a avut o energie lăuntrică extraordinară și un imaginar extraordinar.

El a adus în grafica românească un anumit tip de imaginar sălbatic, o feerie a grotescului, care este mai puțin accesibilă unui artist cu studii sistematice.

A avut curajul să sfideze normele, mai mult sau mai puțin valide, ale graficii care merge mai mult pe limbaj decât pe narație retorică“

(<http://www.hotnews.ro/stiri-cultura-2871512-murit-graficianul-marcel-chirnoaga.htm>).

Este evident astăzi faptul, așa cum se poate constata și din cele câteva ilustrații ale memorialului nostru, că arta lui Marcel Chirnoagă a fost – implicit – un gest de protest plin de umanitate și un strigăt de atenționare din lagărul comunist, adresat lumii întregi, cu credința neabătută în izbăvirea de rău.

Localitatea natală a artistului, Bușteni, mult căutată de turiști români și străini atât vara, primăvara sau toamna pentru aerul curat și traseele montane minunate, cât și în timpul iernii pentru schi, duce lipsa unui Muzeu memorial Marcel Chirnoagă, însă are unul în memoria prozatorului Cezar Petrescu.

Un ministru al Culturii la trei decenii după rotația cadrelor din '89, sau un altul – până la împlinirea veacului de la nașterea artistului – și-ar umple de glorie și de recunoștința urmașilor portofoliul și numele, obținând câteva lucrări și un spațiu, bunăoară într-una din multele vile de odinioară ale Bușteniului, aflate în stare de degradare acum și acolo să transfere o parte a colecției de lucrări de la Muzeul Național de Artă și celelalte instituții din România care ar face bine să se autosesizeze cultural și să participe la edificarea unui lăcaș de artă, atractiv pe plan mondial, purtând semnătura acestui valoros fiu al localității, al Țării și al lumii: Marcel Chirnoagă.

Coroană din Spania **Revista „Crátera”**

Recent, în orașul natal al lui Cervantes, la Facultatea de Filozofie și Litere, la Universitatea din Alcalá, a avut loc ”Prezentarea Revistei de Critică și Poezie Contemporană Crátera”.

Evenimentul a fost organizat de Elisabeta Boțan, scriitoare și traducătoare, stabilită de cinsprezece ani în Spania și s-a bucurat de participarea a doi dintre fondatorii revistei, Gregorio Muelas Bermúdez și José Antonio Olmedo López-Amor, din Valencia, și a lui José Luis Morante din Madrid, toți trei, renumiți scriitori și critici literari.

Programul a cuprins prezentarea numerelor 2 și 3 ale revistei, un scurt recital susținut de cei amintiți mai sus și cărora li s-au alăturat scriitorii, Jesús de Metías Batalla și Fernando

Pons. Dintre poemele publicate în reviste au fost citite poemul ”Coroană” de Virgil Diaconu și ”Fotografie norocoasă” de Robert Șerban, amândouă în traducerea Elisabetei Boțan.

Seara a fost animată de recitalul la chitară susținut de Bianca Boțan,

**Gregorio Muelas Elisabeta Boțan,
José Luís Morante, José Antonio
Olmedo López-Amor.**

care a cântat ”Pentru Elisa”, compozitor Ludwig van Bethoven și ”Concert din Aranjuez”, compozitor Joaquín Rodrigo, iar soprana Luminița Soporan a interpretat două piese de muzică clasică, ”Sebben Crudele”, compozitor Antonio Caldara și ”O cessate di piagarmi”, compozitor Alessandro Scarlatti.

Ca reprezentant, din partea ICR Madrid, la eveniment, a participat dna referent Gabriela Lungu.

Deși este o revistă tânără, Revista de Critică și Poezie Contemporană Crátera, se află la al doilea an de apariție, se bucură de apreciere în lumea academică și a fost prezentată în numeroase instituții cum ar fi: universități de renume, Museo de Bellas Artes din Valencia, Institutul Cervantes din Chicago, Institutul Cervantes din Londra etc.

ELISABETA BOȚAN

O SUTĂ DE ANI DE LA MAREA UNIRE

HALEBARDA

**Eveniment artistic și educativ:
„Halebarda” în cadrul activității
Școala altfel”**

Revista „Vatra veche” cunoscută pentru promovarea valorilor artistice (literatură, pictură, sculptură, tradiții folclorice) din arealul transilvan, a mai găzduit lucrări de artă aflate în Muzeul de xilogravură din Hășdate, (localitate din vecinătatea municipiului Gherla) din colecția profesorului Mircea Pop, (autorul lucrărilor), absolvent al Academiei de Arte Vizuale, un apreciat pictor de icoane și sculptor, profesor la Liceul „Ana Ipătescu” din oraș.

Recent, la acest muzeu s-a deschis o expoziție care conține 9 sculpturi din lemn „Halebarda lui Mihai Viteazul” ca un semn al drumului parcurs spre Marea Unire la care a contribuit prin luptă și sacrificiu marele domnitor.

Un însemnat număr de elevi și cadre didactice de la școlile gherlene și din împrejurimi au studiat cu interes obiectele prezentate, o noutate în creația artistului, ale cărui lucrări (totemurile) sunt expuse și în sălile Muzeului de istorie din municipiu. Desigur, domnul profesor a explicat vizitatorilor scopul expoziției, moti-

vul ales ca simbol, procedeul de lucru. S-a discutat despre tehnica de realizare și însemnele lucrărilor având diferite simboluri: coroana, lancea, cubul, romb, pinguinul, inima, oul, cercul...

Sculpturile (halebardele) au fost expuse în curtea din fața muzeului, iar noile lucrări de pictură ale artistului, în pridvorul casei-muzeu, refăcută și întreținută de profesorul Mircea Pop. Vechea locuință a devenit în timp o adevărată galerie de artă, semn al activității meșterilor în xilogravură din familia Pop.

Cunoscutul artist plastic nu a renunțat la inițiativa sa de-a organiza în vacanțele de vară o tabără de creație pentru elevii gherleni, lucru posibil doar cu sprijinul administrației locale, dar și al școlii unde predă, mulți elevi fiind interesați de însușirea mai aprofundată a unor deprinderi de pictură și sculptură în lemn. Prin eforturi comune se pot realiza proiecte frumoase în domeniul artelor plastice, alternativă importantă pentru activitatea tinerilor.

IULIAN DĂMĂCUȘ

Concurs

LEOaică TÂNĂRĂ, IUBIREA...

Centrul Cultural al municipiului Pitești, prin revistele de cultură Cafeneaua literară și Argeș, organizează ediția a XVIII-a a Concursului Național de Poezie de dragoste Leoaică tânără, iubirea...

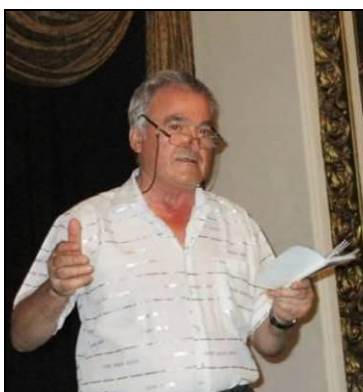
La concurs pot participa creatori cu vârste până în 35 de ani, care nu sunt membri ai U.S.R. și nu au câștigat un premiu la edițiile noastre anterioare.

Concurenții vor trimite pe adresa organizatorului 5 poezii de dragoste, creații originale, nepublicate în volum, fiecare poezie fiind printată sau dactilografiată pe câte o singură pagină, semnată cu numele real al autorului și având indicat nr. de telefon și email.

Toate cele cinci poeme vor fi cuprinse într-un singur document cu extensia .doc, .rtf, cules cu corp 14, Times New Roman. Textele vor fi expediate fie la adresa de e-mail cultcentre@yahoo.com., fie poștal, pe adresa Centrul Cultural Pitești, Str. Calea Craiovei nr. 2, Casa Cărții, Bloc G1, sc. C, et. I, cod 110013, Pitești, jud. Argeș, fie se vor depune direct la sediul Centrului Cultural Pitești, până la data de 5 mai 2018, telefon 0248 219976, de unde se pot obține informații suplimentare. Manuscrisele nu se înapoiază.

Lumea lui Larco

APRILIE

Frumoasă lună, în schimbare,
Când plouă, când e cer senin,
M-a dus, ca doamna, în eroare
Cu vârsta ei din buletin.

LĂCOMIE MONDIALĂ

Sunt state care se unesc
Spre-a cucerii țări de pe hartă
Și după ce le stăpânesc
Se bat amarnic să le-mpartă.

CUGETARE

Pe-a vieții-ntortocheată cale
E-un fapt ciudat și luptă în van,
Când ești luat *la trei parale*
De cei ce *nu fac nici un ban!*

CONJUGALĂ

Soțul de o veșnicie
Foc mocnit e-n căsnicie,
Iar soția în tot locul
Este cea ce-ațâță focul.

MERARUL NERĂBDĂTOR

El de livadă se-ngrijește
Precum făcea, cândva, bunicul,
Iar măru-atunci când înflorește
Deja-și procură alambicul.

TÂNĂRUL ROMANTIC

A devenit un visător
Când a văzut-o-ntâia oară
La ora tainică de seară
Pe fata-ntr-un superb taior.

În noaptea sub o Lună clară,
Cu voce sobră de tenor
I-a zis că e aviator,
E plin de bani, mașini la scară.

Apoi, c-ar vrea în viitor

Un mariaj c-o domnișoară,
Frumoasă foc, din cale-afară,
În vila sa de prin Bihor.

O prinse-apoi de subsuoară,
Pătruns ca de-un fior de dor,
Luându-i geanta repejor
Și dus a fost pe-o ulicioară.

JUSTIȚIA

E-o instituție aparte,
Un loc destul de incomod,
Căci se lucrează ca la carte...
Când nu se poate în alt mod.

INTERESE DIFERITE

Mai plâng amarul țării mele
Pe al corupției traseu prea lung,
Fiind conduceri paralele,
Iar multora paralele n-ajung!

MILOSTIVIRE (rondel)

I-aș da și celuia ce n-are,
De felul meu sunt milostiv,
Găsesc oricând un bun motiv,
Să-mpart ce am cu fiecare.

Și nu în chip demonstrativ;
Cum greu e astăzi de mâncare,
I-aș da și celuia ce n-are,
De felul meu sunt milostiv.

Dar când mai văd pe unul care
Că se comportă-n colectiv
Mai rău ca omul primitiv,
De-ar fi rușinea de vânzare

I-aș da și celuia ce n-are

MINIFABUL

Lăudându-și forma lui,
Nitul, mândru de potcap,
Zise către bietul cui:
„Tare e bătut în cap!”
*

Capra neagră - rasă rară -
Zice către vânător:
- Ultima când o să piară,
Tu ești țap ispășitor!
*

Roaiba asudată-n ham
Calului grăi spre mal:
„Ce tot faci atât tam-tam,
Când porți ochelari de cal!”
*

Oile să le ogoaie,
Lupul s-a băgat argat,
Numai că pe la iernat,
A făcut-o chiar de oaie!

VASILE LARCO

De la un clasic citire:

OCTAVIAN GOGA

1881-1938

Doamna nu primește curte

Doamna nu primește curte,
Nici cadouri; Probe noi:
Ics i-a dat o sărutare,
Ea i-a dat-o înapoi.

...Cui?...

Uite, când te văd pe tine,
Trupul tău - privindu-ți mersul,
Nu știu cum - dar parcă-mi vine
... Versul.

În aeternum

Veșnic te-oi purta în minte
Dragă, până-n clipa morții,
Cum în buzunarul vestei
Port eu veșnic: cheia porții.

Sărmanii noștri munți

Sărmanii noștri munți bătrâni!
Eu nu mă mir că sunteți triști...
Strămoșii noștri v-au fost stăpâni,
Noi, cei de azi, abia... turiști!

Selecție: VASILE LARCO

Marcel Chirnoagă, Homofaber

STRIGĂTURI ȘI EPIGRAME

Transfigurare

Să fii floare printre stupi,
Dar – mă ierte Dumnezeu! –
Când în jur sunt numai lupi,
E mai bine să fii leu.

Mulți și trânzi

La casa cu cinci flăcăi
Snopii putrezesc în clăi,
Iar la cea cu patru fete
Cască mâțele de sete.

Cum îi sacu-i și cârpala

La bărbatul iubăreț
Joacă vulpile-n cotet.
La femeia jucăușă
Stă gunoiul după ușă.

Gura și friptura

Un fălos și-ndeamnă gura
Să-i admire cătătura:
„Laudă-mă, scumpă gură,
Că ți-oi da colea friptură”.

Râțul și gâtul

Camuflându-și handicapul,
O filtrează, apa,-n râț.
Unora li s-a dat capul
Ca să nu le plouă-n gât.

Drumul și scrumul

Soața-i dă papucii. Soțul:
„Cum?! Nu știi crevasa
Care spulberă ghețarul
Precum vântu-n Gange scrumul:
Jupâneasa ține casa,
Iar jupânul ține drumul?!”

Între ciocan și nicovală

Nu că-i ador pe demagogi
Și nici nu-i vorba de coruperi:
Lui Dumnezeu să I te rogi,
Dar nici pe dracu' să nu-l superi.

Carne, skarne și lucarne

Într-o magază de skarne
Nu dau hoții prin lucarne.
La osul cu multă carne
Prind și ciorile la coarne.

Muiăți-s pesmeții?

Lenea e cucoană mare,
Care n-are de mâncare,
Dar nici dugleșul flămând
Nu se scoală la comând.

Bagatela și buf(el)a

Lucrul de doi bani, băbace,
Nu mai mult: doi bani și face.
Opera lui Brecht, din cale,
Aia face ... trei parale.

Solomoane, Solomoane, Fii atent la ghinioane

Mama falsă-adinióri:
„Solomoane laie,
Măsură de două ori
Și o dată taie!”

Amarul și măgarul

Cerșetor cinchit covrig
Să-și încare-amarul,
Iar birtașul, zimpirig:
„Hai, mânâ măgarul!”

Daraua și ocaua (iluzie optică)

Unui bețivan ocaua
Totdeauna-i pare mică,
Cum, la fel, îi pare mică
Unui negustor daraua.

NICOLAE MATCAȘ

"Mureșeni... pentru minte, inimă și literatură"

Între proiectele câtorva instituții de cultură mureșene, în contextul manifestărilor prilejuite de Centenarul Marii Uniri, se numără și Proiectul cultural-educational "Mureșeni... pentru minte, inimă și literatură", care-și propune să pună în valoare câteva din realizările de top ale culturii mureșene, dar și să facă cunoscute iubitorilor de cultură instituții naționale fundamentale ale „devenirii noastre întru ființă”.

Proiectul nostru se derulează pe parcursul a trei zile (21-23 aprilie 2017), după următorul program:

Sâmbătă, 21 aprilie 2018

Întâlnire cu cititorii la Librăria Șt. O. Iosif”, din Brașov, în parteneriat cu S.C. Libris Brașov. Prezentarea proiectului “100 de cărți pentru Marea Unire”.

Vizite la:

-Mănăstirea de la Sinaia - unde sunt expuse tablitele dacice.
-Casa Memorială „Cezar Petrescu” Bușteni.
-Casa Memorială „Nichita Stănescu”, Ploiești.
-„Poezia religioasă purtătoare de credință și conștiință”, dezbateri, recitaluri de poezie și muzică, la Mănăstirea Cernica

Duminică, 22 aprilie 2018

-Vizită Mănăstirea Cernica
-Muzeul Satului – vizită și activitate gen cenaclu
-Mănăstirea Antim Ivireanul –
-Palatul Patriarhiei
-Palatul Parlamentului
-Catedrala Mântuirii Neamului

Luni 23 aprilie 2018

Biblioteca Națională a României
Ziua Bibliotecarului

Ziua Internațională a cărții și a drepturilor de autor

-expoziție de carte : ”100 de cărți pentru Marea Unire”
-prezentări de carte – autori mureșeni
– noi apariții editoriale
-recitaluri de poezie și muzică, rapsozi populari
-expo foto: „Biserici de lemn din județul Mureș”
-Vizită Biblioteca Națională a României

Coordonatori proiect

**Nicolae Băciuț, Sorina Bloj,
Dinuca Burian, Nicoleta Man.**

SCRISORI PARIZIENE

Stimate Domnule Băciuț,

Pregătisem o felicitare de Paște, dar uite că sărbătorile au trecut deja și eu nu am reușit să o trimit la timp ! Însă se apropie cu pași repezi 1 mai. Și în Franța la 1 mai se oferă celor dragi un buchet de lăcrămioare, cam la fel cum se oferă în România un buchet de ghiocel la 1 martie. Asta nu are nicio legătură cu sărbătoarea muncii; e un obicei strămoșesc (menționat încă din secolul XVI). Și din vechi timpuri, la 1 mai este permis ca oamenii (oricine vrea) să iasă în stradă ca să-și vândă buchetele chiar dacă nu are autorizație de vânzare. (Sunt sigură că soțul meu va cumpăra un buchetel și pentru mine.)

Vă trimit și dvs. un buchetel virtual însoțit de cele mai bune urări de sănătate, pace, bucurie și liniște în suflet !

Iată că am ciocnit încă o dată ouă de Paște în 2018, iată că încă un 1 mai va veni în curând și asta înseamnă că am adăugat încă un an la răboj ! Acest gând îmi amintește de o poezie pe care am găsit-o în „Vatra veche”. Încă o poezie pe care am impresia că ați scris-o pentru mine !

*„Mai lasă-mi, dacă pleci, doar iarna,
Cu seve albe în priviri...”*

.....
*Mai lasă-mă, cât poți, mă lasă,
Până îmi fac în ceruri casa.”*

Mi-am pus pe perete la capul patului meu și această nouă poezie, căci face parte din aceeași gamă ca și cealaltă poezie de-a dumneavoastră pe care o păstrez încă afișată în cameră – vedeți poza alăturată.

Și să știți că e rar când sunt impresionată cu adevărat de poezii. Citesc mai curând proză care mi se pare mai lesne de înțeles. Proza se explică prin ea însăși, în timp ce poezia e dificilă. De obicei, ca să o citești înțelegând-o în profunzime, trebuie să ai o stare de spirit specială, o deschidere sufletească, o înclinație spre abstract și bineînțeles, mai mult timp disponibil.

Dar versul „mai lasă-mi mie anotimpul ce se retrage-ncet...” se adresează direct inimii mele fără să mai necesite o trecere prin rațiune. Mi-atingeți o coardă sensibilă a sufletului. Ați pus în versuri o idee care mă obsedează și pe mine și de

aceea mă conectez cu ușurință pe aceeași lungime de undă ca dvs.

Pentru că, în ultima vreme, eu am început să am obsesia timpului care trece prea repede și teama că nu voi reuși să fac tot ceea ce mi-am propus în viață ! Îmi dau seama că ceea ce am realizat până acum nu mă reprezintă cu adevărat; am trăit oarecum la întâmplare.

Iar acum când speranța de viață mi s-a împușinat, îmi rămân o mulțime de proiecte nerealizate : promisiuni pe care le-am făcut părinților pe care nu le-am îndeplinit, lucruri pe care simt că trebuie să le fac : picturi, scrieri, diaporame, design, scrisori... Și toate mi se par extrem de interesante și necesar de a fi făcute. Așa de pildă, mi s-a părut indispensabil să prezint unui francez într-o scrisoare „istoria” României (bineînțeles într-un fel de glumă, istorie fără cronologie – vă trimit și dvs. alături acest text). Este un jurnalist pe care îl cunosc și care a făcut o emisiune de radio despre România.

Iar în luna martie mi s-a părut de neconceput să nu particip (ca în fiecare an, de altfel) la o expoziție organizată de primărie. Tema expoziției era „Forța plăcerii”; cunoșteam titlul de aproape un an de zile, dar doar în ultima lună m-am apucat serios de lucru. Am realizat câteva încercări care nu m-au satisfăcut cu adevărat, iar apoi am făcut încă un tablou - într-o grabă nebună - 5 zile și o noapte (tablou care de altfel, ar mai trebui finalizat – vedeți alăturat !)

Soțul meu zice că îmi crez singură stresul, că doar nimeni nu mă obligă să fac toate astea. Bineînțeles că are dreptate; aș putea sta liniștită să

privesc la televizor telenovele. Dar nu e stilul meu; din păcate, dorința de a îndeplini anumite „sarcini” pe care mi le propun mă împiedică să dorm noaptea (ceea ce e uneori anti-productiv).

Oricum, în fiecare zi îmi vin idei noi care se înghesuie peste cele vechi și se împleticesc printre diverse corvezi cotidiene sau eventuale momente de repaus necesar sau obligat.

Și bineînțeles există și manifestări pe care eu nu vreau să le ratez. Așa cum a fost de exemplu în martie Salonul cărții din Paris unde am găsit ca de obicei, multe cărți interesante în stand, multe prezentări, multe traduceri de autori români... Am remarcat în special (și asta de ani de zile) tenacitatea cu care soții Florica și Jean-Louis Courriol fac cunoscută literatura română în străinătate. Anul acesta au tradus în franceză încă patru cărți ale unor autori români și cred că munca lor nu e zadarnică, căci e important ca ideile autorilor români să aibă o circulație internațională. La salon, am cumpărat o bibliotecă întregă, dar voi avea oare timp să citesc totul ?

Încă o dată îmi exprim admirația pentru felul în care dvs. reușiți să realizați atât de multe lucruri : în primul rând, revista dvs. care conține atâtea lucruri interesante și știe să atragă colaborarea unor personalități de înaltă cultură, dar și pentru multe alte activități culturale cuprinzând conferințe, concursuri de creație, corespondență cu lumea întregă și, desigur probabil, altele pe care nu le mai știu.

Căci deunăzi, am avut surpriza să găsesc într-o revistă din Canada articole despre dvs. Este vorba de revista „Destine literare” unde sunteți felicitat pentru volumul „La taclale cu Dumnezeu”, precum și pentru publicarea în editura „Vatra veche” a cărții Danielei Gifu „Spovedania unei pantere”.

Tot în această revistă, Jean-Yves Conrad, un francez îndrăgostit de România, publică un articol despre românii morți în Franța în timpul primului război mondial. De fapt, Jean-Yves a scris deja multe cărți despre România (unele chiar și în română, căci vorbește româna), iar →

anul acesta pregătește opt cărți pentru publicare. Ne întâlnim mereu la conferințele organizate de „Casa Română” sau la Salonul Cărții din Paris.

Zilele trecute ne-am întâlnit la o conferință despre prof. Emmanuel de Martonne, geograful căruia România îi datorează în mare măsură frontierele actuale. Căci profesorul de Martonne a realizat harta lingvistică a României și a apărut-o la tratativele de pace de după primul război mondial. (Vă voi trimite eventual adresa ca să puteți urmări pe Youtube această conferință susținută de prof. Jean-Paul Amat de la Sorbonne.)

Cu ocazia centenarului 2018, „Casa Română” a organizat și o conferință despre istoria / prezentul Basarabiei și despre generalul Henri Berthelot susținută de prof. Jean-Noël Grandhomme pe care o puteți urmări pe Youtube la adresa : Jean Noël Grandhomme - L'union de la Bessarabie à la Roumanie dans une perspective historique

După această conferință, noi am semnat o declarație de unire cu Moldova - vedeți poza alăturată. Ne-am bucurat că și în România au avut loc astfel de acțiuni și am remarcat mai ales manifestarea de la Iași organizată de către primarul Mihai Chirică și care a reunit acolo primarii uniونيști din Basarabia.

Există și acțiuni mai concrete la care particip, ca de pildă : acțiuni de înfrățire între școli și spitale din Moldova și din Franța sau manifestațiile pentru o justiție independentă în România. Asociația „Réagir Europe – Moldavie” a trimis multe ajutoare în Moldova (materiale pentru spitale și școli sau pachete de cărți, îmbrăcăminte...). Asta e un ajutor mai concret care, încadrat într-o acțiune mai vastă de informare, poate să contribuie la stabilirea unor legături de prietenie statornice.

Bineînțeles apreciez faptul că „Vatra veche” publică în mod constant articole despre Basarabia și literatura de peste Prut (Grigore Vieru, Nicolae Dabija etc.) și oferă, de altfel, o tribună de expresie pentru scriitorii moldoveni. Am considerat că merită a fi cunoscute și **am**

popularizat printre prietenii de la Paris articolele domnului Stelian Gomboș despre biserica moldovenească. Mi-a plăcut și articolul „Basarabia, iarăși și iarăși” al domnului Răzvan Ducan.

Și mare mi-a fost bucuria când am văzut că dvs. considerați că „**Centenarul Marii Uniri trebuie parcurs în trepte, iar prima treaptă este cea a unirii Basarabiei cu România, care nu poate fi nici sărită, nici ignorată**”. Frumos program, de altfel, conform formidabilei dvs. devize de pe prima pagină: **“Români din toate țările, uniți-vă!”** !!

De asemenea, mi-a zâmbit sufletul când am văzut că proiectul dvs. al celor “100 de cărți pentru Marea Unire” se conturează tot mai bine. Poate că aceste cărți vor face parte mai târziu din „Lirica de reîntregire a neamului”, cum așa de frumos o numește Marin Iancu. Încă o dată sunt pe aceeași lungime de undă cu dvs. și împărtășesc „sentimentul românesc al ființei”.

Și m-am bucurat din toată inima când am aflat că domnul academician Ioan-Aurel Pop a devenit președintele Academiei Române. De mult timp, Documentele continuității publicate în revista dvs., printre care suita sa de articole „Transilvania, starea noastră de veghe” ne încălzesc sufletul. De fapt, am mereu știri de noi și noi conferințe și acțiuni ale domniei sale în calitate de „cărturar angajat” pe frontul valorilor românești și (după cum bine spuneți și dvs.) este normal ca domnia sa să fie primul care să

înceapă colecția de cărți destinate marii uniri.

În cadrul aceleiași idei a unei Români conștiente, am apreciat articolul domnului Gheorghe Moldoveanu „Mai sunt(em) români ?” sau articolul doamnei Livia Fumurescu care prezintă un roman al marii uniri - romanul „Sacrificiu” al lui Mihail Diaconescu.

Cu mare interes, am citit povestirea despre aurarii din Bucium Poieni a doamnei Mihaela Rașcu: „Epopoea unui februarie de (z)bucium” .

Bunicul meu dinspre tată era și el miner în mina de aur dintr-un sat de lângă Deva. Și de curând a apărut o lucrare impresionantă scrisă de profesoara Mirela Legrand-Stoia „Ormindea – repere monografice”.

Această carte oferă o viziune foarte completă asupra vieții pe aceste meleaguri de-a lungul vremilor și dă informații și despre răscoala lui Horea intim legată de exploatarea aurului în Munții Apuseni. De altfel, mă gândesc că ar fi interesant să se organizeze și în acest sat un mic muzeu „La fluturi”, după modelul, micului „colț de Babilon” pe care-l descrieți în articolul dvs.

Ader la speranța dvs. că „*anul Centenar să fie și el, în alt fel, memorabil, ca și anul 1918!*” și vă urez multe succese în continuare !

Cu sinceră prețuire,

SIMINA LAZĂR

PS 1

Remarc acum și frumoasa dvs. poezie „Anotimpuri” ! Îmi place muzicalitatea, rima ... această poezie ar trebui cântată. Și imaginile sugerate sunt foarte plastice !

*Și dacă nu va fi nici iarnă,
nici primăvară nu va fi -
va fi doar vară care urcă-n toamnă
ca scară-n cerul care-n noi va
înverzi.*

PS 2

Și încă un cuvânt ! Nu am reușit încă să termin transcrierea discursului domnului profesor Macarie de la expoziția de la Sărmașu. Îl voi trimite data viitoare ... în speranța că nu va fi prea târziu...

Curier

De la „Vatra” veche, la noua „Vatra veche”

Felicitări maestre Nicolae Băciuț pentru calitatea revistei și pentru continuitate, iar eu astăzi:

O „Vatră veche” nouă-n dar
Primit-am caldă ca din oală;
Aprilie-i în calendar
Și, sigur, nu e păcăleală!

Vasile Larco

Colegul meu, dl ambasador Valeriu Tudor, mi-a trimis nr 3 din *Vatra veche*. Frumos număr, viu, atractiv, interesant. Mă bucură publicarea aforismelor mele.

Dacă nu vă deranjez, dați-mi și mie mailul traducătorilor de la Barcelona sau ale autoarei care publică materialul despre apariția lui Nichita Stănescu în catalană.

Cu cele mai bune gânduri

Nicolae Mareș

Ne răsfațați din nou cu o revistă de mare ținută și nu cred că sunt destule cuvinte de mulțumire să recompenseze efortul Dvs.

Cu prețuire,

Milena

Vă mulțumesc mult, o citim - mai mulți... - cu multă bucurie!

Cu toată considerația,

**Sorina Vissarion,
Târgoviște**

Îți mulțumesc frumos pentru apariția cronicii la mea de, paginile minunatei tale reviste.

Îți doresc sănătate toate cele bune,

Mariana Pandaru Bârgău

Stimate d-le Băciuț,

Nr. 3 revistei *Vatra veche* nu doar mi-a plăcut, dar m-a și emoționat. Conținutul este, de obicei, bogat, variat, dar m-au impresionat niște amănunte: întâi felul care plasat, la loc de cinste, dialogul cu Andrei Vieru. Apoi, articolul despre Preotul Gheorghe Șincan și apariția numărului 3 al revistei exact cu o zi înainte de ultima Iliturgie pe care slujit-o. Impresionant este omagiul adus poetului dispărut Dumitru D. Silitră. Calitatea tuturor textelor și a imaginilor este, ca de obicei, exce-

lentă, dar în numărul de față am găsit ceva și din calitatea umană a celui care a pus toate materialele cap, poetul, scriitorul și editorul Nicolae Băciuț.

Cu deosebit respect,

**Veronica Pavel Lerner
Canada**

Neața!, Domnule Băciuț,

Vă mulțumesc pentru noul număr din V.V. Este mereu o bucurie să parcurg paginile revistei. De data asta, ilustrația mi-a atras atenția din prima, mi-a bucurat ochiul inimii, dar și textele mi-au făcut bine, mi-au adus proștețime în acest martie cam urăcios cu noi toți. Vă mulțumesc pentru că ați inserat și din poemele mele, cuvinte de harță cu lumea care mă înconjoară. Nu am fost prea harnică, literar vorbind, în iarna trecută, cred că aveam nevoie și de o pauză.

Va îmbrățișez, pe curând,

Melania

Sunt nepoata domnului Gligor Hașa care vă salută cu considerație. Totodată vă trimite un comentariu inedit la "Motivul Femeii" în lirica eminesciană, precum și un grupaj de poezii. Iarăși laude pentru revistă și mai ales pentru grija cu care aduceți în amintire scriitori clasici.

Vă mulțumesc.

Stimate domnule Băciuț,

Doamna Anca Peiu, conferențiar la Universitatea din București, mi-a scris ca v-a trimis electronic o recenzie a unei traduceri la care am colaborat și eu. Vă trimit în ataș coperta cărții recenzate și o versiune editată a recenziei. D-na Anca Peiu vă roagă să acceptați recenzia în forma

ei actuală, e un text la care a muncit mult.

Numai bine!

Mihaela Mudure

Vă mulțumesc, d-nule Băciuț, pentru această frumoasă revistă, pentru încrederea pe care mi-ați acordat-o publicându-mi proza scurtă „Baladă pentru un leu”! Nu știu dacă v-am întrebat, dar spuneți-mi, vă rog, revista „Vatra veche” publică haikuri? O zi bună de-aici dintr-un Brașov cu alb în jur, cu brazi încărcăți de omăt, cu o iarnă căreia, se pare, că nu-i mai vine să plece de pe-aici. Încă o dată mii de mulțumiri și aștept pe mai departe numerele revistei „Vatra veche”!

Nicolette Orghidan

Am primit revistele tipărite și vă mulțumesc frumos!!! Felicitări pentru conținutul mozaicat și foarte interesant, oferind informații diversificate pentru toți cititorii.

Superbă poezia Dv. de pe copertă, exprimând bucuria reînvierii naturii și a neliniștilor poetului împletite cu trezirea la ritmurile firii... ale vieții... topind speranța continuității în circuitul existențial...

Cu sinceră admirație,

Livia Fumurescu

Bună ziua, domnule Băciuț,

Am primit revista. Multe mulțumiri pentru publicarea poemului.

Felicitări pentru conținutul bogat și valoros.

Cu stimă,

Mihaela Aionesei

Mulțumiri pentru revistă. Mai întâi felicitări pentru reintrarea (îmi imaginez cu câte eforturi, în graficul lunar de apariții. Felicitări, mai apoi, pentru conținutul bogat, consistent, atrăgător. Și o urare de noi succese în viitor. Avem nevoie de VATRA VECHE !

Doru Motoc

Bună seara! Vă mulțumesc din suflet! De fapt, nici nu-mi găsesc cuvintele potrivite pentru a vă mulțumi cu adevărat pentru marea onoare pe care mi-ați făcut-o rezervându-i "Mamei Mia" asemenea lojă în renumita dumneavoastră revistă, "Vatra veche". Vă felicit, am remarcat imediat: este o revistă de prestigiu, abia aștept să o lecturez pe îndelete. Am primit și o cronică scrisă de →

către d-l Nicolae Suci, tot datorită dumneavoastră. Asemenea oameni cu suflet de aur nu întâlnești pe toate drumurile, îi numeri pe degete așa că eu am rămas acum, efectiv, interzisă, fără cuvinte. Să vă ajute Dumnezeu și să aveți parte de tot binele din lume! Cu deosebită stimă, recunoștință și prețuire,

Nicoleta Ifrim

....Mulțumesc mult!... Am trimis-o prietenilor mei din afara țării!
Multe gânduri bune!

Andra Drumitrescu

Prin amabilitatea domnului pr. Stănciulescu Barda am luat cunoștință de revista Dv., pe care am primit-o în format PDF (nr.2/2018). Mi se pare extrem de interesantă și (...) aș vrea tare mult să intru în posesia unui număr tipărit al revistei. (...)

Adrian Voica

Stimate Domnule Nicolae Băciuț,
Mulțumesc pentru revistă! Ca de obicei de un înalt nivel! Felicitări!
Mi-a apărut și mie o carte - vezi coperta în ataș!
Să-mi dați adresa unde să vi-o trimit.
Cu stimă,

Nicu Doftoreanu

Mulumim frumos pentru revistă...
Mi-a plăcut mult...

I. S.

Hristos a înviat!
Mulțumesc pentru trimiterea revistei și includerea materialului meu în paginile sale.
Felicitari pentru calitatea revistei, multă sănătate, inspirație și spor în tot ceea ce faceți!
Cu prețuire,

Vasilica Grigoraș

Mulțumesc mult pentru revistă, stimate dle Nicolae Băciuț!
O primăvară frumoasă vă doresc!

I.V.

Felicitări pentru revista de înaltă ținută, bogată în conținut, și mult succes și spor în proiectele pentru Centenar!
Cu aleasă prețuire,

Irina Lucia Mihalca

Stimate domnule Băciuț,
Vă mulțumesc pentru trimiterea draft-ului revistei "Vatra Veche", pe care o recomand și eu unor prieteni interesați.

Cu această ocazie, Vă rog să-mi spuneți dacă revista ar putea include și fragmente din amintirile unui român stabilit în Australia, dar născut în Moldova și format în Caraș-Severin, la Ciudanovița.

Cum s-ar zice: l-a apucat dorul de "vatra strămoșească"...! De altfel, nu știu dacă nu ați și publicat ceva materiale semnate de Ben Todică, publicist, cineast, redactor la Emisiunea în Limba Română de la Postul de Radio Melbourne?!

Cu mulțumiri și urări de bine!
Sărbători fericite!

I.I. Bencei

Stimate domnule Nicolae Băciuț
Vă mulțumesc pentru revista pe care o primesc spre bucuria mea, mă onorează faptul că sunt în lista dvs de adrese cărora le-o trimiteți. Vă doresc succes! Pentru că urmează Săptămâna Mare, vă urez: „Sărbători Fericite”!

Ioan Mugurel Sasu

Stimate Domnule Nicolae Băciuț
Mulțumesc pentru nr. 3/2018. Lectură interesantă și multilaterală - ca de obicei.
Cele bune,

**Hans Dama,
Viena**

Suberbă ediție!

P.S.: Mi-am anunțat prietenii din Barcelona de apariția cărții de poezii a lui Nichita Stănescu: *Anima gramatical. Antologia poetică 1960-1984.*

Daniela Bullas

Oh, ce frumos! La loc de cinste ne-ați pus, stimate Domnule Băciuț!
Mulțumesc mult! Sunt convinsă că Doamna Lilica Voicu-Brey se va bucura cel puțin la fel de mult ca mine, mai ales acum, după ce a avut o perioadă marcată de slăbicuni și tristeți.

¡Feliz Semana Santa!
Omagii și grațitudine,

Gabriela

Mulțumim, dle Băciuț!
Să vă ocrotească Dumnezeu, că bună treabă faceți pentru Cultura Românească! Dacă pot ajuta cu ceva (cu excepția banilor!) rogu-vă știriciți-mi!
Cu deosebit respect,

Ion Gabriel Pușcă

Mulțumiri cu felicitări pentru revistă!
Mai ales că nu ați uitat de Basarabia!

I.B.

Foarte mulțumesc pentru "Vatra veche" nr. 3 /2018, supliment Nichita Stănescu.

Numărul este emoționant, el emană dragostea de poezie și de poeți. Splendid! în plus, admir puterea de muncă de care face dovadă poetul și editorul N. Băciuț: la un interval mic de timp a finisat două numere ale revistei *Vatra veche* nr. 3 (originalul și suplimentul N.S.) plus două volume scoase de editura "Vatra Veche" cu ocazia Centenarului. Intreaga mea admirație și dorință de succes!

**V.P.L.
Canada**

Vă mulțumesc mult, tare mult domnule Băciuț! Am avut mare noroc că v-am cunoscut. Nici în cele mai îndrăznețe visuri ale mele nu aș fi sperat să ajung să mi se publice ceva în asemenea revistă vestită, cu tradiție, la "Vatra veche". Mă simt tare onorată și încântată, vă dați seama.

Tochmai eram în așteptarea unui răspuns de la d-l Suci, privind publicarea cronicii dumnealui. Vă mulțumesc încă o dată și vă doresc tot binele din lume! Toate cele bune și să auzim numai de bine! Cu deosebită stimă și prețuire,

Nicoleta Ifrim

Mulumesc Maestre,
Vatra veche este pentru mine meteorul lunar care vestește peste lume, dar și în inima mea, izbânda luminii asupra necuvântului.
Vă mulțumesc pentru acest continuu miracol.
Cu prețuire și recunoștință,
Al Dv.,

Florian Copcea

Am răsfoit cu sufletul la gură antologia. Am întâlnit în paginile ei titani ai poeziei românești printre care și Nicolae Băciuț!

Sunt onorată în cel mai curat sens al cuvântului!

Mi s-a tăiat respirația citind numele alături de care mă aflu și eu, cu modestele mele încercări!
Mulțumesc mult!

Emilia Amariei

Panoramic cultural

Reghin, întâlnire cu Valeriu Matei

Târgu-Mureș, Catedrala Mare, cu pr. Gh. Șincan

Târgu-Mureș, cu Mihail Diaconescu

Toplița, lansare de carte Ilie Șandru

Ploiești, Festivalul „Nichita Stănescu”

Muzeul memorial „Nichita Stănescu”, Ploiești

Târgu-Mureș, lansare de carte Daniela Gifu,
„Spovedania unei pantere”, poeme

Târgu-Mureș, Conferința Bookland

OCHIUL CICLOPULUI

Marcel Chirnoagă, Gravură

Directori de onoare
Acad. MIHAI CIMPOI
Acad. ADAM PUSLOJIC
MIHAI BANDAC

Redactor-șef adjunct
GHEORGHE NICOLAE ȘINCAN

Redactori:

Cezarina Adamescu, Mihaela Aionesei, Diana Dobrița Bîlea, Sorina Bloj, A.I. Brumaru, Mariana Chețan, Geo Constantinescu, Luminița Cornea, Mariana Cristescu, Melania Cuc, Iulian Dămăcuș, Răzvan Ducan, Suzana Fântânariu-Baia, Marin Iancu, Alexandru Jurcan, Vasile Larco, Lazăr Lădariu, Rodica Lăzărescu,

Cleopatra Lorințiu, Cristina Sava, Maria Dorina Stoica, Mihaela Malea Stroe, Valentin Marica, Nicolae Suciuc, Titus Suciuc, Ilie Șandru, Dorin N. Uritescu, Gabriela Vasiliu

Corespondenți: Elisabeta Boțan (Spania), Flavia Cosma (Canada), Darie Ducan, (Paris), George Filip (Canada), Andrei Fischof (Israel), Dorina Brândușa Landén (Suedia), Veronica Pavel Lerner (Canada), Gabriela Mocănașu (Franța), Dalila Özbay (Turcia), Mircea M. Pop (Germania), Aliona Grati, Claudia Șatravca (Chișinău), M. N. Rusu (New York), Ognean Stamboliev (Bulgaria)

Lunar de cultură editat de ASOCIAȚIA „NICOLAE BĂCIUȚ” PENTRU DESCOPERIREA, SUSȚINEREA ȘI PROMOVAREA VALORILOR CULTURAL – ARTISTICE ȘI PROFESIONALE Președinte SERGIU PAUL BĂCIUȚ

Tiparul executat la S.C. Intermedia Group, Târgu-Mureș, str. Revoluției nr. 8, România. • Nicio parte a materialelor nu poate fi preluată fără acordul editorului. • Copyright © Nicolae Băciuț 2017 • Email : nbaciut@yahoo.com; vatraveche@yahoo.com • Adresa redacției: Târgu-Mureș, str. Ilie Munteanu nr. 29, cod 540390 • telefon: 0365407700, 0744474258. • Materialele nepublicate nu se restituie. • Responsabilitatea asupra conținutului textelor revine autorilor. Opiniile reflectă exclusiv punctul de vedere al acestora.

